

ΕΥΤΥΧΙΑ Δ. ΛΙΑΤΑ

Η ΣΕΡΙΦΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

(17ος-19ος ΑΙΩΝΑΣ)

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΘΥΜΝΟ 1986

**Η Σέριφος κατά την
Τουρκοκρατία
(17ος - 19ος αι.)**

Συμβολή στη μελέτη
των κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων
και του κοινωνικού συστήματος

ΕΥΤΥΧΙΑ Δ. ΛΙΑΤΑ

Η ΣΕΡΙΦΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΤΟΥΓΚΟΚΡΑΤΙΑ

(17^{ος}-19^{ος} αιώνας)

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΡΕΘΥΜΝΟ 1986

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1 - 18
1. Το θέμα	1 - 2
2. Η προβληματική	3
3. Το υλικό	3 - 7
4. Ιετορικό περιγραφμα	7 - 10
Σημειώσεις	11 - 18
 II. Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ	19 - 79
1. Βέση, έκταση, μορφολογία του νησιού	19
2. Πληθυσμός	19 - 23
3. Οικισμοί	23 - 31
4. Ο πληθυσμός: Σύνθεση - Βιοτικό επίπεδο - Ενδιέξιες κοινωνικής διαστρωμάτωσης - Άσχολίες κατοίκων	31 - 36
5. Ιεισίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων	36 - 37
6. Ονοματολογία των κατοίκων	37 - 41
7. Συγγενικά πλέγματα - Κληρονομικά	41 - 42
8. Ιεέστεις κατοίκων - Μονής - Οικονομικές διαστηριστήτες της Μονής	42 - 62
Σημειώσεις	63 - 79
 III. KOINOTIKO ΣΥΣΤΗΜΑ	80 - 93
1. Η τοπική επιρροητικότητα στο νησί	80 - 81
2. Προνόμια και διανομές ανάπτυξης της τοπικής αυτοδιοίκησης	81 - 82

3. Κοινωνικοί αρχοντες	82 - 84
4. Σχέσεις κοινωνικών αρχόντων - ίδαιο - Μονής - τουριστικής διοικησης	84 - 87
Σημειώσεις	88 - 93
IV. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ 94 - 119	
1. Γενικά	94 - 96
2. Ειδη φόρων στη Σέριφο	96 - 98
3. Εγγεια φορολογία	98 - 108
4. Γενικές παρατηρήσεις στη φορολογία	108 - 109
5. Η Μονή ως φορολογητή μονάδα	109 - 111
6. Συμπεριφορά του πλήθυσμού απέναντι στους φόρους - Φοροδοτική ικανότητα	111 - 113
Σημειώσεις	114 - 119
V. ΟΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ 120 - 154	
1. Ειδη έγγειων αγαθών	120 - 124
2. Εκταση καλλιεργήσιμης γης και κατανομή-της στους κατοίκους	124 - 137
3. Μεταβιβάσεις - Εγκατάλειψη γης ή διάνοιξη νέων χωραφών - Εμφυτεύσεις	137 - 139
4. Ποιότητα ενδιφους	139
5. Χωρογράφηση του νησιού	140 - 148
6. Σήμανση της γης	148 - 149
Σημειώσεις	150 - 154

VII. ΠΡΟΙΟΝΤΑ - ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΑΓΟΡΑ	155 - 163
1. Ειδη - ποσότητα - ποιότητα - παραγωγή	155 - 158
2. Αυτάρκεια ή έλλειψη εισιών	158
3. Συνέχεια ή εγκατάλειψη καλλιεργειών ..	158 - 159
4. Ανάγκες και δυνατότητες εκμεταλλεύματος - δυνατότητα λειτουργίας αγοράς	159 - 160
Σημειώσεις	161 - 163
 ANTI ΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	164 - 165
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	166 - 209
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	210 - 220

I. Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Ι) Τ Ο Θ Ε μ α .

Η Σέριφος, από τα πιο ''ασήμαντα'' γηστά του κυκλαδικού συμπλέγματος, περιθωριακό και κατά την ιστορική-του ζωή και για την ιστορική έρευνα, ελάχιστα έχειν το αντικείμενο μελέτης από παλιούς και νεώτερους ερευνητές (1). Άκριβές θμες αυτή-τους η απομόνωση το καθιεστό ένα καλό δείγμα για την παρακολούθηση των συνεχειών - οδρανειών ή των προσαρμοσών και εξελίξεων των οικονομικών και κοινωνικών φαινομένων στην περίοδο της τουρκοκρατίας.

Είναι γνωστό ότι οι Τούρκοι δεν εγάρμοσαν υποεπικαρπικά την ίδια έως ιστορική πολιτική σε όλες τις περιοχές της αυτοκρατορίας-τους, αλλά οι εξοποιήσεις τα ίδια λίτερα χαρακτηριστικά κάθε τόπου μέσα σε μια οπτική διαλύνεσσεις της κατάκτησης. Εποι, οι γηραιότερες κοινότητες σε σχέση με τις ηπειρωτικές, αλλά και μεταξύ τους, παρουσιάζουν ίδια λίτερα προβλήματα. Συντελεστές, όπως η γεωγραφική δέση (ορεινή - πεδινή κοινότητα, χερσαία - γηραιότερη), η οικονομική-της κατάσταση (γεωργική - κτηνοτροφική, πλουσιού - φτωχή), η σύνθετη του πληθυσμού (ορδούδιοι - καθοδικοί) το δημογραφικό-της εύρος (πολυανδρωπη - ολιγανδρωπη), η δέση-της η οποία προς τη κέντρη διοικήσεως (απομονωμένη - κοντινή), το ιστορικό-τους παρελθόν (παλαιές - νέες κοινότητες), επέδρασην στη διαμόρφωση ονομοτόμορφου και όχι ενιαίου συστήματος διοικήσεως, πράγμα που είχε ως συνέπεια και τη δυνατότητα διεφορετικού σχήματος της κοινωνικής αυτοδιοίκησης. (2) Γιαυτό μόνο η μελέτη των ίδιων λίτερων περιπτώσεων, των ειδικών φαινομένων, δο οδηγήσει σε μια σφαιρική εντέλεια κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των κοινοτήτων στην τουρκοκρατία και του ρόλου, που αυτές διεδραμάτισαν όχι μόνο στη διατήρηση ή διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας του υπόδουλου πληθυσμού, όχι καποτε στην ανελιξή-τους σε πολιτισμικές ή οικονομικές εστίες, αλλά συχνά από και μόνο σ' αυτή την ίδια την επιβίωσή-τους. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ενώς πληθυσμού δηλαδή που μέσα από το κοινοτικό σύστημα κατορθώνει σπλέθις να εξασφαλίσει την επιβίωσή-του, εντάσσεται το παραδείγμα του μικρού κυκλαδονησιανού, που δε μας απασχολήσει εδώ. Από την άποψη αυτή η περίπτωση της Σέριφου κάνει την ''ασήμαντότητά'' της και αποκτά ''διαρύτητα ιστορική'', εξίσου ενδιαφέρουσα με των άλλων γηστών - ιστοριογραφικά ήδη κατοικιωμένων (3) -, εφ' όποιον οι μεμονωμένο φαινομένο είναι απαραίτητο για τη σύνθεση και κατανόηση συνολικών φαινομένων.

Η προσέγγιση στο δέμα γίνεται με την ''ανάγνωση'' των πρωτογενών πηγών-μαρτυριών της εποχής με τη βοήθεια κάθε δευτερογενούς σχετικής πληροφορίας. Τα διερηγητικά σχήματα,

που προσβιορίζουν την ανάγνωση, καθώς έλαμορφεύουν τα ερωτήματα, επιβεβαιώνοντας, τροποποιούντας ή απορρίπτοντας μέσα από την ερευνητική έισαστησία, που προσπαθεί να ερμηνεύει τα φαντασματικά.

Τα γενικότερα δέματα, που δια μας απασχολήσουν εδώ, καλ τα σημεία γύρω από τα οποία δια στραφεί η έρευνα, θα εξής:

- **Χωρογραφία - Δημογραφία - Κοινωνία του νησιού : Θέση,**

έκταση, μορφολογία του νησιού. Πληθυσμός. Κινητικότητα. Κατανομή στο χώρο οικισμού, μορφή κατοικίας. Σύνδεση πληθυσμού - Βιοτικό επιπέδο. Αστοχίας των κατοίκων. Κοινωνικά στρώματα. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων του νησιού. Ονοματολογία - Συγγενικά πλέγματα - Κληρονομιά. Σχέσεις κατοίκων και Μονής Ταξιαρχών.

- **Κοινωνικό σύστημας Φορέας, μορφή και παρουσία της**

τούρκικης ιδιοτητού στη Σέριφο. Προνόμια και δυνατότητες ανάπτυξης τοπικής αυτοδιοίκησης. Η λειτουργία του Κοινούς αριθμός, ονομασία, καθηκόντα, κοινωνική προέδευση των κοινωνικών αρχόντων. Με τι μορφή λειτουργούνται η τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία λειτουργεί ''νομικό πρόσωπο'' ή όλο το μέλη της κοινωνίας ήταν αλληλέγχουν. Σχέσεις λαού και τοπικών αρχόντων. Σχέσεις κοινωνικής ιδιοτητού με την κεντρική τουρκική ιδιοτητη. Σχέσεις κοινού και Μονής.

- **Θέματα φορολογικάς Ειδής φόρων στη Σέριφος τρόπος**

κατανομής και εισπρακής-τους. Συμπεριφορά του πληθυσμού απέναντι στους φόρους. Δυνατότητες ή αδυναμίας εξόφλησης των φόρων από τους κατοίκους. Άλλα δοθέματα.

- **Γαϊκοτητικάς Ειδής έσχειων αγαθών. Εικαση της**

καλλιεργήσιμης γης και κατανομή-της στους κατοίκους. Μεταβιβάσεις, εγκατάλειψη γης ή διάνοιξη νέων χωραφών, εμφυτεύσεις. Ποιότητα εδάφους. Προσπάθεια χωρογράφησης του νησιού. Σημαση της γης: προέδευση, ερμηνεία και σημασία των τοπωνυμίων.

- **Προϊόντα - παραγωγή - αγοράς: Ειδη, ποσότητα, ποιότητα κατ**

τρόπος παραγωγής. Αυτόρκεια ή έλλειψη ειδών. Συνέχεια η εγκατάλειψη ορισμένων πηγών πλούτου και θημιτουργία νέων. Ανάγκες και δυνατότητες εκχρηματισμού της παραγωγής. Δυνατότητα λειτουργίας αγοράς.

2) Η προσλήη ματική.

Η παρούσα έρευνα, η οποία στηρίζεται σε ποσοτικού κυρίως, αλλά και ποιοτικού χαρακτήρα τεμπήρια, επιδύμει να συμβάλει με περιορισμένες παρατηρήσεις-απαντήσεις σε γενικότερες διετυπώσεις όπου από ευρύτερα ερευνητικά ερωτήματα (4) - υποδέχεται έρευνας του τυπου:

Ποιος ήταν η λειτουργία της κοινότητας και ποιός ο ρόλος-της στο οικονομικό, "εθνικό" και κοινωνικό επίπεδο.

Τι περιλήφθη στη τούρκικη κυριαρχία άφηνε για διεταύθυντη τοπική αυτοδιοίκηση και πώς ο υπόδουλος πληθυμός χρησιμοποιήσεις η όχι τις δυνατότητες αυτές και γιατί.

Το συστήμα των αλληλεγγύωντάν, της συλλογικής ευδύνης δηλαδή των μελών της Κοινότητας απένοντι στην τούρκικη εξουσία, λειτουργήσεις εξιερορροπητικά στις σχέσεις κατακτητή-υπόδουλων; Ποιος ήταν ο ρόλος των υπότιμων διευθυντικών στρωμάτων στο σύστημα των επορροπιών.

Πόσο καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος της φορολογικής λειτουργίας της κοινότητας στην πολιτισμική-της ανέλιξη, την απλή διετάρηση-της ή στη συρρικνωση και τον εξαρτισμό-της.

Σε ποιο σημείο ο εκχρηματισμός εμφανίζεται στην υπόδουλη κοινωνία, και με ποιούς μάχαντσμους και σε τι ποσοστό επιτυγχάνεται αυτό, προκειμένου να εκπλήρωσει η φορολογική αποτίθηση και να εξασφαλίσεται η στοιχειώδης διαθίσιμη των φορολογουμένων.

Πώς η κοινωνική καταχρέωση οδηγεί με την κινητικότητα του πληθυσμού σε δημοσφραγίες ανακατατάξεις και μορφολογικές αλλοιώσεις του οικισμένου χώρου.

Με πολύ τρόπο δημιουργήσαμεν τα υπότιμα πρεστινά στρώματα και πολά ήταν η σεσεη-τους με το λαό, καθώς και με τα διευθυντικά στρώματα του κατακτητή, ώστε να επιτυγχάνεται η ομαλή λειτουργία του διοικητικού συστήματος της τούρκικης εξουσίας με απότερο σκοπό την προσκόμιση των μέχιστων οικονομικών οφελών, αποράλτησην για την λειτουργία των συστήματος, που απαιτούσε υπεροχής παροχές για να λειτουργήσει.

Στην επιτυχία αυτού του συστήματος σε τι βαθμό συνέβαλε η ένταξη στη διοικητική πυραιμίδα μέρους του υπόδουλου πληθυσμού και κατά πόσο τα υπότιμα πρεστινά στρώματα υπήρξαν οι εξιερορροπητές μέλος κατάστασής που, σε αντιταύμισμα της οικονομικής αραιόμαξης, άφηνε περιθώρια για παροχές στο κοινωνικό, πολιτισμικό και στενά "εθνικό" επίπεδο των κατακτημένων.

3) Το υλικό.

Ανεξάρτητα από τις προσέβσεις, προεντοριστικό στοιχείο στην πορεία μέλος έρευνας αποτελούν η διάσωση και διετάρηση πράγματος της μέρες-μας, η δυνατότητα προσπέλασης στο υλικό αυτό

καὶ θέβατα ἡ "αποκρυπτογράφηση" των πηγών καὶ η οπτική γρανία απ' όπου τις εξετάζει τον ερευνητή καὶ τα ερωτήματα που τους δέται, προκειμένου να πάρει αποντήσεις για την επολέμηση ή την αναίρεση της υπόδεσης έρευνας που βιατύπωσε.

Ηδη από τις ευνοημένες περιοχές στον τομέα του "υπόλικού" είναι οι Κυκλαδίδες. Εδώ οι πηγές για την τουρκοκρατία, που έχουν διεσθαδεῖ, είναι καὶ πλούσιες καὶ προσττές στον ερευνητή.

Το πρεσβιτικό υλικό, πάνω στο οποίο στηρίζεται καὶ σε μεγάλο μέρος από το οποίο απορρέει η μελέτη αυτή, απόκειται στο Αρχείο της Μονής Ταξιαρχών Σερίφου καὶ ἐνα μικρό μέρος στα γραφεία της Κολυνότητας του νησιού (5).

Τρία είναι τα βασικά κατάστιχα που χρησιμοποιήθηκαν κατά την πορεία της έρευνας. Προκειται για τα Βιβλία-κητηματολόγια, που τηρούνταν στην γραμματεία της Κολυνότητας, την κατέχοντα του νησιού, καὶ στα οποία καταγράφεται η φορολογούμενη έγχεια (ιεροτηματική με το φόρο αναλύτικά του κάθε φορολογούμενου). Τα κατάστιχα αυτά είναι χρονολογημένα, 1754 (6), 1781 (7), καὶ 1790 (8). Επιφορτισμένος για την τήρηση των Βιβλίων αυτών ἦταν ο εκδότεις κατεβαλλέρης του νησιού, ο οποίος κατ' εντολήν του Κολυνού αναδάμανε τα σύνταξην, ἢ την ενημέρωση (ανακαλυπτή) της "τάνας", ὅπως τα κατάστιχα αυτά ονομάζονταν στη σεριελιτική διάλεκτο της εποχής. (9)

Δίνοντας τον τρόπο σύνταξης καὶ λειτουργίας ενός μόνο κατάστιχου, του Κατάστιχου I, έχουμε (σε γενικές γραμμές) την εικόνα καὶ των δύο άλλων, εκτός από κάποιες διαφορές, που μπορεῖ να οφείλονται στην προσωπικότητα, τις γραμματικές γνώσεις, την ικανότητα καὶ υπευθυνότητα του κάθε κατεβαλλέρη ή να εξυπηρετούν κάποιες ειδικές λειτουργίες του κατάστιχου καὶ οι οποίες δια επιστημανδύον παραμότε. Η μόρφωση πάνω από το μέσο ορό της εποχής — καὶ η αντικειμενικότητα του κατεβαλλέρη πρέπει να είναι θέβατα από τα πρώτα καὶ κύρια προσόντα-του (10). Από όποιη μορφής το κατάστιχο του 1754 είναι το πιό άρτιο, μολονότι στο Κατάστιχο II η εισαγωγή του κατεβαλλέρη είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα καὶ καταπολετική, όχι μόνο για τα φορολογικά ζητήματα του νησιού, αλλὰ καὶ για τον τρόπο που είναι συνταγμένο το κατάστιχο (11). Το περίεργο είναι ότι η περιγραφή αυτή ανταποκρίνεται απόλυτα στο Κατάστιχο I, το οποίο φυτικά είχε μπροστά-του ο κατεβαλλέρης, σταν κατάστρων το δικό-του, κι όχι στα II καὶ III. Ο γενικός τύπος διάρρωσης λοιπόν των Καταστίχων είναι ο ανόλουθος, ο οποίος όμως δεν ανταποκρίνεται απόλυτα παρά μόνο στο κατάστιχο του 1754.

α) "Τ ο ν ε α" στα πρώτα φύλλα του κατάστιχου, όπου αναγράφονται τα ονόματα των φορολογουμένων με αλφαριθμητική — κατά το βασιτεστικό τους όνομα — σειρά, με ανάλυση των περιουσιακών στοιχείων, που υπόκεινται σε φορολογία, καὶ

με προστιοριζόμενη οικριθώς τη δέση, που βρίσκεται το καδένα. Σε διπλανή στήλη δίνεται σε δουκάτα ο φόρος, που αντιστοιχεί σε καθε έγχειο αριθμό.

8) "Ο ν ο μ α τ ο ς ὁ Ι'" στη συνέχεια, μετά την τάνσα. Εδώ μποινουν τα πρόγραμα, που από τη στιγμή της καταγραφής-τους στην τάνσα, αλλάζουν χεριά, ή "όσα πρόγραμα χρονικά έχει ο καδένας, τα οποία είναι ακαράτωτα" (12). Κάτω από το όνομα του φορολογούμενου και στην αριστερή σειλίδα σημειώνονται όσα ο Ιερός αρχόρας ή με ονομασθήποτε άλλο τρόπο απόχτησε, ενώ στη δεξιά σειλίδα μποινουν οσα έβασε (πλήσιες, διρεξ ή.λ.π.), με αναλυτική αναγραφή και στις δύο περιπτώσεις του χρόνου μεταβιβάστης, του ονόματος του προσηγούμενου ή του μεταχειρίστερου κατόχου του κτημάτος, της δέσης του μεταβιβαζόμενου και φυσικά του φόρου-του.

9) "Μ ε μ ο ρ ι α λ ε'" στο τρίτο μέρος του κατάστιχου. Εδώ περνάνε αποκλειστικά οι προικοδοτήσεις και μάλιστα αναγράφονται ξεχωριστά τα υπόρχοντα των προικοδοτουμένων, του ανδρά και της γυναικίας. Ο τρόπος καταχώρισης των στοιχείων είναι το ίδιο αναλυτικός, όπως και στο "ονοματολόγιο" (13).

Όταν το Βιβλίο συμπληρωνόταν, ή όταν συνέτρεχαν έκτακτοι ειδικοί λόγοι, οπωνήσησαν ομος όχι σε τοκτα διεστήματα (14), ο κατειλεύρης προέβαινε στην "ανακαίνιση" της "τάνσας", δηλαδή στο ανοιχτό νέου Βιβλίου, όπου κατάστρων τα νέα φορολογικά στοιχεία βιβλιζόμενος πάντα στο πολλό κατάστιχο και κυρίως στα τμήματά-του "ονοματολόγιο" και "μεμοριάλε" κι εκοντάς απαραιτήτη τη σύμφωνη γνώμη και των δύο μερών στις περιπτώσεις μεταβιβάσης περιουσιακών στοιχείων από μάλι μερίδα σε άλλη (15).

Άλλες διεσφορές, που έχουν τα τρία κατάστιχα μεταξύ-τους ως προς την κατάστρωση, είναι οι εξής. Η αναγραφή των μερίδων -είπομε γλυκόταν στο όνομα του αρχηγού της οικογένειας, του τύπου της μονοεστιακής περιορισμένης οικογένειας (16). Όμως στο κατάστιχο του 1754 σε 192 μερίδες μόνο 12 αναγράφουν ξεχωριστά τη μερίδα του αντρα και στη συνέχεια την περιουσία της γυναικίας-του και μάλιστα από τις 12 οι 2 είναι περιουσία οδελφών-τους κι όχι της συζύγου. Στο κατάστιχο του 1781 σε σύνολο 239 μερίδων οι 152 αναγράφουν ξεχωριστά τη μερίδα της γυναικίας, είτε ξωντανή είναι αυτή είτε έχει πεδίνει. Επίσης και στις χήρες -αρχηγούς οικογένειας- η περιουσία του αντρα-τους σημειώνεται ξεχωριστά. Έχουμε γενικά διάθριση των περιουσιακών στοιχείων κάθε φορολογούμενου, αν δηλαδή είναι δικά-του, της γυναικίας-του, από γεροντομούρι, οδελφών-του και μάλι φορά των ορφανών του πρώτου αντρα της γυναικίας-του.

Επειδή το 152 είναι ένα ποσότητο υψηλό, 63,5% στο σύνολο του πληθυσμού, θα μπορούσαμε λέων να υποδείξουμε ότι οι υπόλοιποι είναι ανύποντροι ή ότι από τη γυναικα-τους δεν πήραν προικα σε ακίνητα.

Στο κατάστιχο του 1790 οι μερίδες των συζύγων περνούν ενοποιημένες στα όνομα του άντρα. Αυτό διαιτεσθήκε από τη σύγκριση των κοινών μεριδών στα δύο κατάστιχα του 1781 και 1790, όπου τα κτήματα, τα οποία στα 1781 καταχράφονταν ξεχωριστά στη μερίδα της γυναικας, στα 1790 εμφανίζονται στην κοινή μερίδα των δύο, κάτια δέβατα από το όνομα του άντρα.

Είναι δέβατο ότι το κατάστιχο του 1754 δεν είναι το πρώτο φορολογικό κατάστιχο της Σερίφου κι ότι πριν απ' αυτό τουλάχιστον τρεις φορές - στα 1640, 1670 και στα 1680 (17) - έγινε αναδεύρωση του φόρου του γητεού. Είναι ακόμα σίγουρο ότι όυτε στα ενδιάμεσα χρόνια, αλλά ούτε και μετά το 1790 έγινε άλλη ''ανακαλύψτε της τάσσας'' - εκτός από εκείνη του 1781 - επειδή υπάρχει χρονική συνέχεια μεταξύ των τριών καταστίχων και μάλιστα κάποιες χρονικές επικαλύψεις, ενώ στο τελευταίο οι ενημερώσεις και οι καταχωρίσεις του κατζίλιέρη φτάνουν μέχρι τις παραμονές της Επανάστασης.

Από τις σωζόμενες ελληνικές πηγές, τα φορολογικά κατάστιχα, τα οποία συχνά διαφέρουν ριζικά από ένα τούρο σε άλλο, γίνεται καταφονές ότι η τούρκικη διοίκηση δεν επενέβαινε στη διαδικασία κατανομής και είσπραξης του φόρου στην Κοινότητα, αλλά την ενδιέφερε η τελική είσπραξη του κατ' αποκορύφων υποδιάλογο ποσού. Επειδή δεν υπήρχε ομοιομορφός τρόπος κράτησης των βιβλίων, αλλά η διαδικασία ήταν καθόρα δέμα επιτερική της καντζίλεριας της Κοινότητας, η οποία έβρισκε τον τρόπο που την εξυπηρετούσε να κρατάει τα κατάστιχά-της. Αυτό δημιουργούσε σε κάθε Κοινότητα προτζόμενο για τον επόμενο καντζίλιέρη κι έτσι βλέπουμε πως, ενώ στα τρία κατάστιχα της Σερίφου ανοικοδομείται η ίδια τακτική, το ίσο της Σύρου, του Αργούς ή της Πάτμου, αυτά τα τέσσερα παραδίγματα μεταβύν-τους είναι εντελώς διαφορετικά (18). Διαφορετικός είναι ο τρόπος σύνταξης των τουρκικών καταστίχων, τα οποία καταχράφουν ευρύτερα φορολογικά σύνολα, χωρίς, κοινότερας, μονές, αλλά δεν απεικονίζουν την επιτερική κατανομή του φόρου. Κι εδώ δέβατα οι τοπικές έβιατερότητες δεν παραβάλλονται, αλλά λομβαδώνται υπόφη και καταχράφονται από τον τούρκο απογραφέα. Παραδειγμα το τρόπος με τον οποίο απογράφεται η Νάξος στο τούρκικο κατάστιχο του 1670. (19)

Εκτός από τις τρεις αυτές κύριες πηγές, συμπληρωματικά γίγα την μελέτη αυτή ερευνήμαν και αντλήθηκαν στοιχεία και από τους Κώδικες της Μονής, αριθ. 2, 3, 4 και 32 (20).

Το κατάστιχο 2 είναι ο Κώδικας της Μονής (φφ. 98), ο οποίος όρκισε να γράφεται το 1767 από τον Καλλίνικο Γρυπόρη. Περιλαμβάνει αριερώσεις, αγορές κτημάτων, κι ό,τι γενικά έχει σχέση με τα περιουσιακά στοιχεία της Μονής και την οικονομική-της διαχείριση και φτάνει με πιοραβληκές καταχωρίσεις ώς καλ τον 20ο αι.

Τα κατάστιχα 3 και 4 είναι βιβλία κυρίως δοσοληφιών του μοναστηριού, όπου καταχωρούνται πράξεις ενοικίασης τημημάτων της μοναστηριακής περιουσίας, αριερώσεις, διαθήκες, εεοδε

από ζητείσες, τις περιοδείες έγχαρδη των μοναχών με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων, ολλά κυρίως το DAR-AVER της Μονής – όχι πάντας με την έννοια του καθόρα λογιστικού βιβλίου. Χρονικά, ο μεν Κύβικας 3 (φε. 89) καλύπτει κυρίως το 8' μεσό του 18ου αιώνα, ο δε Κύβικας 4 (φε. 79) αποτελεί συνέχεια του και σκεδόν φτάνει ως τα τελευταία χρόνια του 19ου αι.

Ο Κύβικας 32 (φε. 19) ονομάζεται "Κανύν επον Ταξίδερχη Μικράνη" και είναι γραμμένος στα 1772 από τον Καζάλινο Γρυπόρη. Ανάμεσα στα ιστορικά του μοναστηριού και τις εξιστρόσεις διαμυτών περνούν και ειδηστικές γεγονότερου ενδιαφέροντος για τον τόπο και τους κατοίκους του.

Η χρονική συνέχεια, που επιτυγχάνεται χάρη στην υπόρετη των τριών φορολογικών βιβλίων της κατέξαριας Σερίου, και τα συμπληρωματικά είναι χρονικά είτε πολιτικά στοιχεία, που αντλούμε από τα υπόλοιπα κατάστιχα του Αρχείου της Μονής, μας επιτρέπει για περισσότερο από μισό αιώνα – τα 65 περίου τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας – να αναζητήσουμε τα στοιχεία εκείνα, που δια μας βοηθήσουν να στολκείσθησουμε, ή έπειτα να σκιαγραφήσουμε, τη ζωή του ελληνισμού σε μια γνωστή της Οδηγμανικής αυτοκρατορίας, ένα ασήμαντο κυνιλεοδονήσι, σημαντικό όμως για την ιστοριογραφία εφοριών η περίπτωσή του σηματοδοτεί ένα γεγονότερο σύστημα αυτονομοίησης και συμβολίζει στη γνώση-μας για τη δέματα, όπως η γαλιωτισμία, και η φορολογία, η σε προβληματισμούς γύρω από το δέμα των Ιερορροποιητήσεων μεταξύ υπόδουσών και κατακτητών.

Βιβλιογραφικά, μια ολόη πηγή, οι περιηγητές, έχουν αντικείμενο ιστοριογραφικής χρήσης και αφού έχουν έδειξες της αξιοπιστίας-τους χρητικοποιούμεναν για να επαληθευτεί ή να ερμηνευθεί η αρχειολογική μαρτυρία, όπου χρειάστηκε.

Χρήσιμη κατά τη συνταξή της μελέτης αυτής για την κατονόηση δεμάτων οικιστικών, γολιωτηριας, και παραγωγικότητας επάθηκε και η επιπόλαιο Ερευνα, κατά την οποία έχουν προσπάθεια επιστήμανσης αντιτετοχών του παρόντος με το παρελθόν. Ο εντοπισμός της ιστορικής συνέχειας της ταυτότητας του τόπου, απέφερε την καλύτερη γνωστή του παρελθόντος χάρη στην ερμηνεία σκοτεινών σημείων μέσω της διελόγισης στοιχείων, έστω και με την μορφή ανεξήγητων σήμερα "απολεθμάτων", του αιώτερου ως το προσφατο παρελθόν ή και το παρόν.

4) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ -

Κάεινουμε την εισαγωγή με ένα σύντομο ιστορικό περιγραμμα της περιόδου, στην οποία αναφέρεται η μελέτη αυτή, δίκιας να επεκταθούμε σε γεγονότα γνωστά ήδη από την βιβλιογραφία. Η ιστορική ζωή του νησιού κατά την αρχαιότητα, τη ρωμαϊκή και βυζαντινή περίοδο δεν δια μας απασχολήσει εδώ ούτε καν ως γενική αναφορά. (21) Βα διέσουμε μόνο, κι αυτό πολύ ασρά, το ιστορικό πλαίσιο της τουρκοκρατίας μέσα στο οποίο εγγράφονται τα ειδικά φαινόμενα, που δέλουμε να μελετήσουμε στη συνέχεια.

Κατά την φραγκοκρατία η Σέριφος δρισκεται κατώ από την κυριαρχία Βενετών ευγενών, και στις ίδιες έξιες-τους με τους Τούρκους ο τόπος υφίσταται πολλές δεινές. Υπάρχουν ομάς και περίσσοις κατά τις οποίες το νησί γνωρίζει αρκετή ευημερία και αιματή χάρη στη συνετή διοίκηση μερικών αρχόντων. Η κατάσταση βελτιώνεται κυρίως μετά την Βενετοτουρκική συνθήκη του 1430, με την οποία αναγνωρίζεται επίσημα η Βενετική κυριαρχία στα περισσότερα κυκλαδονήσια, ανάμεσα στα οποία και η Σέριφος, και τα πράγματα γλο αρκετό διάτετρα πρεμιούν. Χάρη σ' αυτή τη σταθερότητα της κατάστασης το λιμάνι του νησιού αρχίζει να ξαναχρησιμοποιείται σαν ενδιάμεσος σταθμός των πλοίων, που κάνουν την αμειδρομή πορεία Ανατολή - Δυτική. Είναι η μανιακή περίοδος κατά την οποία η Νάπολη, η Σικελία και η Ισπανία διατηρούν στο νησί προξενεία. (22)

Κατά την τουρκοκρατία δεν υπάρχουν προξενικές αρχές στο νησί και μόνο στα 1821 ξαναδρίσουμε εδώ πράκτορα του υποπροξενού της Ισπανίας και αλλάων επνόων, που έβρευε στην Κύδνο, τον Παναγιώτη Γρηγ. Καρουσό. (23)

Από όλη πάντων αυτή την περίοδο της φραγκοκρατίας και το πέρασμα των Βενετών κυριάρχων-τους στα νησιά δεν απέμειναν επουμένα μνημεία, όπως η πημελώνα το GEROLÀ, μόνο τα οικόσημα και τα κτίσματα των πύργων-τους δείχνουν το πέρασμά-τους. (24)

Τον Ιούλιο του 1538 ο BARBAROSSA καταλύει τη δυναστεία των MICHEILI, καταλαμβάνει το νησί και προξενεί μεγάλες καταστροφές σε έμφυκο και άφυκο υλικό. Οι πηγές μιλάνε για ερήμωση του νησιού. (25) Αργότερα η Βενετία προσπαθήσε να διαπραγματεύσει την επανάκτηση της Σέριφου, αλλά δίκιας επιτυχίας. Εποικηθεί στο σύμφωνο ειρήνης μεταξύ Βενετίας και Τουρκίας στις 2.10.1540, η Σέριφος με το κάστρο-της καθώς και τα υπόλοιπα κυκλαδονήσια, πάλι της Τήνου, παραχωρούνται στους Τούρκους. (26)

Οι Τούρκοι διώχνουντας τους Βενετούς δεν εγκατέστησαν εντούτοις δικές-τους στρατιωτικές φρουρές, με αποτέλεσμα τα νησιά να μείνουν ανυπερβατικά στην αρμοτικότητα κάθε πειρατή, Τούρκου, Βενετού ή Ρωσού. (27)

Με ακτιναμένες, προνομιακούς χάρτες, αρίστημε ο τρόπος διοίκησης των νησιών κι η φορολογική-τους επιβάρυνση. (28) Για τα μικρότερα πάντως νησιά, όπως η Σέριφος, η Ios, η Ανάση, η Αμοργός, μας είναι άγνωστος ο τρόπος διοίκησής-τους τα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας-τους. (29)

Τη Σέριφο αρίστημε να τη διοικεί ένας δοεβδόδας, αντιτυρόπομπος του καπούδινης πασά, ο οποίος καταρχήν ήταν μουσουλμάνος, αλλά αργότερα και ύστερα από απαίτηση των κατοίκων προς τον καπούδινη πασά προερχόταν από τους ντόπιους χριστιανούς. (30).

Στα πλαίσια του μακροχρόνιου Βενετοτουρκικού πολέμου (1645-1669), το 1647 ο Βενετοτιάνικος στόλος με την αρχηγό του ZORZI MOROSINI καταπλέει στις Κυκλαδίδες και επιτίνεται

σε μεγάλες λεηθασίες στα νησιά. Ο κρητικός ποιητής Μαρίνος Τζάνης Ηπουνιαδής γίνεται τη ζωφερή εικόνα των καταστροφών μέσα από τους στίχους-του. (31) Στην επιβρομή αυτή μεγάλες λεηθασίες υπέστη και η Σέριφος και κυρίως η Μονή των Τσιλαρχών.

Για μεγάλες καταστροφές στο Βενετοτούρκικό αυτό πόλεμο μιλάει κι ο ΣΛΟΤ, ο οποίος όμως δεν δηλώνει με σαφήνεια την άγνωστη με τώρα πηγή-του. Πρόκειται για μια επιστολή ή κάποιου καθολικού επισκόπου προς την PROPAGANDA FIDE, οπότε δεν δηλώνεται ούτε ποιός είναι ο επιστολογράφος ούτε πότε γράφεται ούτε πού τέλος απόκειται το ντοκουμέντο αυτό. (Προφανώς στα Αρχεία της Προπαγάνδας, ολλανδές δεν υπάρχει αρχειακή παραπομπή).

Αναφέρεται λοιπόν στο ντοκουμέντο αυτό ότι οι Βενετοί άρπαξαν από τη Σέριφο 1.200 αγελάδες, 500 γαϊδάρους και 1.500 μικρά ζεύ (ζεύπορθάτα). (32) Οι αριθμοί μοιάζουν υπερβολικοί, αν όχι έξαρτανικοί για τη Σέριφο. Κυρίως η υπορήη αγελάδων σε τόσο μεγάλο αριθμό, πρώτη φορά αναφέρεται κι οπως δηλώνεται όχι μόνο ξενίζει, ολλανδές δεν μπορεί εύκολα να γίνεται δεκτή, μιά και πριν από τη χρονοδοξία αυτή καμιά πηγή δεν κάνει λόγο για εκτροφή θούλων στο νησί, ενώ οι μετασεγνέστερες μαρτυρίες δεν δικαιολογούν τέτοιους αριθμούς, πράγμα που δε ισχύει σε σχέση με τον ηλικιωμένο σε μια αναδοχή 3-4 αγελάδων για κάθε γονικούριο. (33)

Στο νέο βενετοτούρκικο πόλεμο (1684-1698) οι Κυκλαδίδες βρίσκονται στο πλευρό των Βενετών, οι οποίοι όμως, μολονότι υικητές στο χώρο αυτό, δεν εγκαθίστανται στα νησιά, ολλανδές περιορίζονται στην επιθετική ενος φύρου του λεγόμενου "CARABGIO", οπό το τούρκικο ΗΑΡΑΚ. (34) Για την περίοδο 1684-1693 έχει σωθεί μια στατιστική του χαρατσίου αυτού, που τα κυκλαδονήσια επιτήμνων στους Βενετούς. Η Σέριφος έπειπε να πληρώνει 10.000 δραπά το χρόνο, ολλανδές μόνο ένα μικρό ποσοστό απόδοσης τελικά στο διάστημα των εννέα χρόνων. (35)

Κατά τους ρωσοτούρκικους πολέμους του 1770-1774, οι Σέριφεις, όπως και οι άλλοι νησιώτες, δέκτηκαν τον Ορλώφ ως ελευθερωτή πανηγυρίζοντας. Το γεγονός αποδανατίζει κι ο Καλλίνικος Γρυπόρρης στον κέντρο 32 της Μονής. (36) Οι Κυκλαδίδες κατελήφθησαν προσωρινά από τους Ρώμους κι ο μηνονιάτης Αντώνης Φαρός διορίστηκε από τον Ορλώφ αντιπρόσωπος-του για το νησία.

Σε έχγραφο, που έστειλε ο Φαρός το 1771 από τη Νάουσα Πάρου προς τα νησιά σχετικά με την αποστολή σταριού, που επρόκειτο να τους μοιραστεί σε λίγες μέρες, και για ναύλο τους απεσταλμένους, ο οποίος με τη Βάρκα-του θα μετέφερε το μήνυμα στα νησιά, η Σέριφος χρέωνται να πληρώσει 2 γρόσια (37).

Στα 1806 ο καπουνδάνης πασάς με έγγραφό-του ειδοποιεί τις αρχές των νησιών (και της Σέριφου) για την έκρηκη των νέων ρωσοτούρκικών συγκρουσεών και τους πληροφορεί για τα μέτρα που πρέπει να πάρουν κατά των Ρώμων υπηκόων. (38)

Με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης οι Σερίειοι μετέκοντον υπόλιθο, προσφέροντας στους εδυλικούς ερόνους, κατ' ενεργά στρατευόμενον στα πρώτα επαναστατικά τμήματα της Πελοποννήσου, επανδρώνοντας τα σπετσιώτικα καράβια (39).

Ως προς την εκκλησιαστική κατάσταση του τόπου, με τον ερχομό-τους οι Τούρκοι επαναφέρουν τους ορθόδοξους μητροπολίτες στις Κυκλαδίσες, τους οποίους οι Λατίνοι είχαν εκβιαζει κατά τη βιάρκεια της Βενετοκρατίας. Το 1646 ο πατριάρχης Παρθένιος Β' ένωσε τα νησιά Σίφνο, Σέριφο, Φολέγανδρο, Άμοργο, Αστυπάλαια, Μύκονο, Άνδρη, Ιοί, Σίνην κατ' αυτόν τον μητρόπετρό-τους και συγκρότησε την Αρχιεπισκοπή Σίφνου, της οποίας πρώτος αρχιεπίσκοπος υπήρξε ο Αθανάσιος ο οι Θήρας. (40)

Στα 1711 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος, απευθύνομενος προς τους ήλητρικούς της αρχιεπισκοπής Σίφνου, ανηφέρει ότι ο Κων/νος Μπάρος δ' χρόνια πριν ἐπεισέστη τον αρχιεπίσκοπο Γαβριήλ να παραιτηθεί από το δρόνο της αρχιεπισκοπής Σίφνου, υποτιχόμενος σ' αυτόν ότι αντάλλαγμας α) 350 χρόσια, β) να μείνει στη Βιολικηγή-του η Σέριφος και να παίρνει τα εισαδήματά-της καθ' ύδατα μαζέψει (εισπράξει) τα χρέη, που με ομολόγιες χρωστούσαν πολλοί από την επαρχία αυτή καὶ τα οποία ήταν καταχρομένα στο κατάτιχό, που κρατούσε ο Κων. Μιάδος. Επειδή αδέτησε καὶ τις τρεις υποσχέσεις-του καὶ η Σέριφος παρέμεινε στην εξουσία του αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ο πρώτην Γαβριήλ κατέφυγε στον Πατριάρχη, ο οποίος με συνοδική απόφαση υποχρέωσε τον Μπάρο να εκκαθρώσει όλες τις υποσχέσεις-του απέναντι στον Γαβριήλ. (41)

Σ' όλη την βιάρκεια της Τουρκοκρατίας στη Σέριφο δεν αναφέρεται ούτε μιά περίπτωση ιαθοδίκου. Ήταν από τα ελάχιστα ίσως κυιλαδονήσια με αμιγή ορθόδοξο πληθυσμό. Τη σημασία του γεγονότος αυτού καθώς καὶ το ρόλο, που διαδραμάτησε η Μονή στο κοινωνικό καὶ οικονομικό επίπεδο, διαδύεται σε άλλο σημείο της μελέτης.

S Y M E L Ο U S E L S S T H Y E I S A G A G A S Η

1. Ελάχιστες είναι οι μελέτες για το νησί. Σε νεώτερη εγγραφή στον Κώδικα της Μονής Ταξιαρχών (14.4.1908) διαβάζουμε ότι επισκέψηκαν το μοναστήρι οι ερευνητές, Τρύφων Ευαγγελίνης κατ' Περικλής Ζερλέντης, ''μέρος μελέτην των εγγράφων της Μονής'', Κώδικας 2, φ. 91. Απόρροια των ερευνών-τους υπήρξαν αντίστοιχα οι εργασίες Τρυφ. Ε.Ευαγγελίδην. Η νάνος Σέριφος κατ' αι περί αυτήν νησίδες, Ερμούπολη 1909 κατ' Περ. Γ.Ζερλέντου, Πατριαρχικών σταυροπηγιακών μοναστάριων του Ταξιαρχού Μιχαήλ εν τη νήσῳ Σερίφω, ''Ιστορικαί έρευναι περὶ τὰς ενηλήσιας των νήσων τῆς Ανατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης'', τ. Α', τχ. Α', Ερμούπολις 1913, σ. 63-90. Το έργο του φωτίωνα Γαλανού, Σέριφος, μέρος Α', άθηνα 1962, σφραγένω με κίνητρα κατ' προδέσσεις κυρίως ''πατριωτικές'' κατ' άιχνετέρα ιστορικές, έχει τα χαρακτηριστικά των έργων της κατηγορίας αυτής. Ο Γαλανός έχει σαν κύρια πηγή-του τον Τρύφωνα Ευαγγελίνη, ο οποίος αντέτει τις πληροφορίες του από τους περιηγητές, αιλλά όπως ίδη συναφέρθηκε κι από το Αρχείο της Κοινότητας κατ' της Μονής των Ταξιαρχών Σερίφου. Το έργο τέλος του θεοδ. Κ. Αργούζανη, Μέχρι Σερίφου, άθηνα 1904, είναι ένα εμπαθές οδοιπορικό με πολλές ανακρίσεις, που δεν προσφέρει σκεπόν τίποτα στην σεριφιστική ιστοριογραφία. Συγκεντρωμένες τις πηγές κατ' την βιβλιογραφία για τη Σέριφο θέλεις στο τέλος της μελέτης.
2. Για τους θεσμούς κατ' τον τρόπο αυτοδιοικησης των Κυκλαδίων γενικά, βλέπε Ελένη Ε. Κούκου ''Οι κοινοτικοί θεσμοί στις Κυκλαδίδες κατά την Τουρκοκρατία'', άθηνα 1980. - Γιώργος Δ. Κοντογιώργεας, ''Κοινωνική δυναμική κατ' ιδιαίτερη αυτοδιοικηση''. Οι ελληνικές Κοινότητες της τουρκοκρατίας'', άθηνα 1982, σ. 192-201 περί Κυκλαδών.
3. Τα μεγαλύτερα κατ' τα σημαντικότερα για την τούρκικη διοικηση κυκλαδονήσια, η Νάξος, η Ανδρος, η Σύρος, η Μύκονος, από χρόνια έχουν ελήφθει το ενδιαφέρον των ερευνητών κατ' η ιστοριογραφία έχει να παρουσιάσει γι' αυτά μια αξιόλογη βιβλιογραφία, η οποία πλουτίζεται με συνεχιζόμενη στις μέρες-μας έρευνα κυρίως γύρω από

δέματα οικονομικά, φορολογικά, νομικά (δεσμοί), κοινωνικά. Η αναφορά στη διεξοδική βιβλιογραφία των παραπάνω νησιών ξεφεύγει από τους στόχους της μελέτης αυτής. Ο ενδιαφερόμενος μπορεί εύκολα να εντοπίσει την κυκλαδίτικη βιβλιογραφία από στο Δημ. Π. Πασχαλής Κυκλαδίτικη βιβλιογραφία, Α' Έπονος, Αθήνα 1939. Β' Μήλος-Κίμωλος, Αθήνα 1940. Γ' Σίκινος-Σέρφιος, Αθήνα 1940, είτε ξεφαλλίζοντας τους τόμους του περιοδικού 'Επετηρίς Εταιρείας κυκλαδικών Μελετών' 1 (1961) - 11 (1979-1984). Για πρόκειμερη ηλιμψη βλέπε το βιβλιογραφικό οδηγό του Σπ. Ι. Αεροράχη στο ΝΙΚ. Γ. Σθορώνος, Επιεκπόνηση της Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1976, σ. 201-204.

4. Η οργάνωση και η ανάπτυξη της προβληματικής αυτής της μελέτης οφείλεται τις αρεταρίες-της στις μελέτες του Σπύρου Ι. Αεροράχη, τις σκετήσεις με δέματα οικονομικής ιστορίας της τουρκοκρατίας, εκείνες κυρίως που περιέχονται στις συναρχίες μελετών-του 'Ζητήματα Ιστορίας', Αθήνα 1983 και 'Ελληνική κοινωνία και οικονομία τη' και τη' αιώνες', Αθήνα 1982.
5. Το υλικό αυτό έχει φωτογραφηθεί από το Ιστορικό και Πολιορκητικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιερύματος της Εδυτικής Τράπεζας της Ελλάδος, όπου και φυλάσσονται τα μικροφίλμ, (Μορφωτικό Ιερύμα Εδυτικής Τράπεζης, Μικροφωτογραφήσεις κειρογράφων και αρχείων /Α' 1973-1977, Αθήνα 1978, σ. 30-31). Ευχαριστώ τη διεύθυνση του Ιερύματος για τη δυνατότητα που μου έδωσε να χρηματοδοτήσω το υλικό αυτό. Επειδή η φωτογραφηση σε κάποια σήμερα ήταν προβληματική ας προς την ανάγνωση, έγινε και επιτόπου έρευνα με διπλό σκοπό, δηλαδή να συμπληρωθούν τα κενά της ανάγνωσης κι ενδεχομένως να εντοπιστούν στοιχεία, που δεν φωτογραφήθηκαν είτε τυχαία είτε επειδή δεν ενέπιπταν στους σκοπούς του ΜΙΕΤ. Ως πρός το δεύτερο όμως αυτό στόχο η συμπληρωματική έρευνα δεν οπένωσε καρπούς.
6. Το κατάστιχο θρίσκετοι στην Κοινότητα και φέρει αριθμό 1. Διαστάσεις 10 x 14, σφ. 184.
7. Στο Αρχείο της Μονής, που φυλάσσεται το κατάστιχο αυτό, φέρει επισής τον αριθμό 1. Διαστάσεις 44 x 16,5, σφ. 202.

8. Είναι το κατάστιχο με αριθμό 2 της Κοινότητας.
Διαστάσεις 48 x 18, σε. 249. Για να αποφεύγεται η
σύγχυση με τους αριθμούς των καταστίκων, δίνω εδώ - μόνο
χιλιά τις ανάγκες της μελέτης - δάλη αριθμηση δική-μου,
ονομάζοντας τα τρία αυτά Βιβλία, Κατάστιχο I (1754), II
(1781), III (1790).
9. Στο πρώτο φύλλο του Κατάστιχου I σημειώνεται: "Τάνεα
καὶ υμετοῦντες γεγραμένον δια χερὸς εμοῦ Μανῶλι Καλέργη
τον ἑτη 1754 - Κατζελιέρις Σιλενῶς". Ειπώσ από τόντο
Βιβλίο αυτὸν συχνά αναφέρεται καὶ ως "Κατζελαρία". Στο
ιεῖτο κατάστιχο λίγο πιο κάτω από την προηγουμένη
σημείωση, με δάλο χερὶ γραμμένο διαθέζουμε:
"1779: Απριλίαν 14: μου γεγραμένον την κατζελαρίαν δια
να ανακαλυψθῇ καὶ εἶναι φύλλο γραμμένο δύο εικοτὸν
ταράντα πέντε, 145"-.
10. Βλ. Παράρτημα, έγγραφο .1., σελ. 156. " ... Εκείνος
λοιπόν οπου μελὴ τύχῃ νὰ ονομάζεται ιαντζηλιέρης πρέπει
νὰ περνα μὲ φόβον δεου καὶ μὲ δικαιοσύνην ...".
11. Το κείμενο έχει δημοσιεύσει ο Τρ. Ευαγγελίνης (ό.π., σ.
80-81) καὶ αναδημοσιεύσει ο Φωκ. Γαλανός (ό.π., σ.
104-105). Επειδὴ συχνά δια γίνονται αναφορές στο κείμενο
αυτό, το παραδέτω οιόκλητο με νέα ανάγνωση στο
Παράρτημα, σελ. 157-158.
12. Βλ. Παράρτημα, έγγραφο .1., σελ. 156
13. Τα Κατάστιχα II καὶ III ἔχουν μόνο "τάνεα" καὶ
"ονοματοῦλον", ετο οποιο περνάνε κάθε είδους
μεταβιβάσεις, ενώ τα τελυταία φύλλα εἶναι κάτι σαν
συμπλήρωματική "τάνεα" καὶ ἔχουν ακριβώς τη μορφή-της,
μόνο που η σύνταξη του τμήματος αυτού εἶναι
μεταχεινέστερη εκείνης.
Στο "μεμοριάλε" του 1754, το συνταχμένο το 1779 κ.έ.,
γίνονται οι προικοδοτήσεις. Τα νέα αυτά ζευγαριά ἔχουν
ενταχθεῖ στο κατάστιχο του 1781 καὶ οι μερίδες-τους,
ενομοτημένες, συχνά μάλιστα ἔχουν μεγαλώσει.

14. Οι λόγοι αυτοί μπορεί να είναι π.χ. η δημογραφική αλλοίωση του φορολογούμενου πληθυσμού μέσα περιοχής, ή κάποια μετατροπή των φορολογικών μηχανισμών της τουρκικής διοίκησης λειτουργίας όμως για την ώρα τα στοιχεία, που δια μας επέτρεψαν να υποδείξουμε ότι σε τακτά διαστήματα και για όλες τις περιοχές η τουρκική διοίκηση προσβαίνει σε αναθεώρηση των καταστάσων. Άλλωστε το λογικό δια ήταν η συγκινησία καθε διορά να υποχρεεύει αναθεώρηση του φόρου. Π.χ. ύστερα από μια πανούνιδα σε κάποια περιοχή, που ο πληθυσμός αποδεκατίετηκε, ο φόρος δεν δια μπορούσε να μείνει ο ίδιος, έστω κι αν ελάχιστα μόλις χρόνια πριν είχε γίνει η απογραφή της περιοχής. Τα τουρκικά φορολογικά καταστάχα πάντως επρεπε κανονικά να αναγεννούνται κάθε 30-40 χρόνια, μολονότι ο κανόνας αυτός δεν φαίνεται να τηρήθηκε. Βασ. Δημητριάδης, Η κεντρική και δυτική Μακεδονία κατά τον Εβαλγια Τσελέμπη, Βεζ/κη 1973, σ. 75.

15. Βλ. Παράρτημα, έγγραφο 1, σελ. 66

16. Μονοετιακή είναι η οικογένεια με πατέρα, μάτέρα και παιδιά¹ βλέπε πρόχειρα Β. Πλαναζιωτόπουλος, Πληθυσμός και οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος - 18ος αιώνας, Αθήνα 1985, σ. 36.
17. Για τη Σέριφο, από τα στοιχεία που μας δίνει το έγγραφο 1 (βλ. Παράρτημα, σελ.), μπορούμε να γνωρίζουμε ότι αναθεωρήσεις φόρου έγιναν στις παρακάτω χρονολογίες: 1640, 1670, 1680, 1754, 1781, 1790. Οι λόγοι που υποδρεύουν τις φορολογικές αυτές ανακατατάξεις δεν μας είναι πάντα γνωστοί. Στα 1670 γίνεται, από την πλευρά της τουρκικής διοίκησης, η γενική απογραφή των νησιών, το "ταχρήρ". Στα 1680 έχει προηγηθεί πανώλη που αραιώσει τον πληθυσμό. Στα 1754 εκτός του ότι έχουν περάσει 74 χρόνια από την προηγούμενη "ανακατατάξη", της τάνσας, διαστήμα οπωσδήποτε μεγάλο για να καθιετά εύλογη την ενέργεια αυτή δίκιας την ανάγκη να αναζητηθεί άλλος ειδικός λόγος, εντούτοις είναι γνωστό ότι έχει προηγηθεί ο λόμος και η πανώλη του 1751-1752, με μεγάλη επέκταση στον ελληνικό χώρο. Στα 1790 τέλος επιβήματα πανώλης εμφανίζεται στην Κυν/πολη, και τον επόμενο χρόνο επεκτείνεται σχεδόν σ' ολόκληρο τον ελληνικό χώρο. Τις εινήσεις για την πανώλη του 1751 και 1790 έχω από προφορική πληροφορία του κυρίου Αριετ. Στουρόπουλου,

που περιέχοντας στην Βιβλιοθήκη Βιατριζή-του, Τα νοσοκομεία και η νοσηλευτική πολιτική της ελληνικής εποχής στην Κωνσταντινούπολη (1453-1838), Αθήνα 1984, σ. 95-98 και 114-115.

18. Για παράδειγμα αναφέρω τα φορολογικά κατάστιχα της Πάτρας, περιγραφή των οποίων βλέπε, Σπ.Ι. Αθεραχό, Αγορές κι τιμή του σιταριού στην Ελλάδα το ΙΗ' αιώνα, στον τόμο ''Η Οικονομική Βομβή των Βαλκανικών Χωρών (15ος - 19ος αιώνας)'', Αθήνα 1979, σ. 571, σημ. 4. Διαφορετική επίσης μορφή, που από αυτοφιά γνωρίζω, έχουν τα φορολογικά κατάστιχα του Αργούς, της Σύρου, της Νάξου και της Μυκόνου.
19. Για τον τρόπο σύνταξης των τουρκικών φορολογικών καταστικών στην απογραφή του 1670 βλέπε B.J. SLOOT, ARCHIPELAGUS TURBATUS, BELGIUM 1982, T. 1, σ. 294 - 301.
20. Συνοπτική περιγραφή του συνόλου του υλικού, που υπάρχει και έχει μικροφωτογραφηθεί από τη Σέριφο, βλέπε στον κατάλογο του Μορφωτικού Ιερούματος της Εθνικής Τράπεζας, θ.π.
21. Την αρχαιότητα και τα ρυμαϊκά χρόνια καλύπτει Βιεζοδικά ο Τρ. Ευαγγελίνης στο έργο-του, όπου μπορεί κανείς να βρει και όλη τη βιβλιογραφία για την περίοδο αυτή. Η φραγκοκρατία επίσης είναι περιοδος ίδιας τιματερη επιλογή ή συνέχεια στη Βιβλοχή-της τουρκοκρατίας. Επει, αυτό που μένει είναι τα ονόματα των φράγκων δινοστών-της από το 1207 έως το 1537, όπως μπορεί να τα δει ο ενδιαφερόμενος στου Περ. Γ.Ζερλέντη, Ιστορικοί έρευνας ... θ.π., σ. 11.
22. Τρ. Ευαγγελίνης, θ.π., σ. 65-69. Πθ. και Φ. Γαλανός, θ.π., σ. 86-87.
23. Δημ. Π. Παπαδήπης, Πρόξενοι και προξενεία εις τας Αγίσους επι τουρκοκρατίας, ''Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος'' Αθήνα 1931, σ. 453.

24. G. GEROLA, RELAZIONE SULLA BREVE MISSIONE NEL LEVANTE VENETO, "ATTI DEL R. ISTITUTO VENETO DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI" 70 (1910-11) PARTE 2a, σ. 66. "... NON OSTANTE SI LUNGA SIGNORIA DI VENETE FAMIGLIE, LE ISOLE NON CONSERVANO NUMEROSE MEMORIE DI QUEI SECOLI. GLI UNICI MONUMENTI RELATIVI A TALE EPOCA SI RIDUCONO ANZI AI CASTELLI VENEZIANI DEI CAPO-LUOGHI, FRA I quali LA ROCCA DI SERIFO E TUTTORA CONTRASSEGNATA DALLO STEMMA DEL 1433 DEL PROPRIETARIO ALVISE MICHEIL".
25. Ο CORNARD αναφέρει ότι στα 1537 ο κομητός BIAURALI οδηγώντας 18 γαλέρες, αφού λεηλάτησε τη Μόκονο '' ... VENNERO POI ALL' ISOLA DI SERFINO CHE VOLGE DA CIRCA XXX MIGLIA E FECERO IL SIMILE CONDUCENDO DI QUELLE GENTI PER PIU DI MILLE PERSONE D' OGNI SESSO ... '' , ANDREA CONRARO, RELAZIONE MARC. IT. VI 286 (5985), T. 2, F. 95 . Για τις πολεμικές περιπέτειες των Κυκλαδίων και ειδικότερα της Σερίγου στο 150-190 αιώνα βλέπε κατ. Περ. Γ.Ζεράντη, Γράμματα των τελευταίων Φράγκων Δουκών του Αιγαίου πελάγους, Ερμούπολις 1924, ανατύπωση Αθήνα 1985, σ. 3-4, 29, 34, 53.
26. B. J. SLOT, Η τούρκικη κατάκτηση των Κυκλαδίων 1537-1538, "Κιμελίακα" Η' (1978) 74.
27. B. J. SLOT, ί.π., σ. 71. Άλλο κατ. οι Βενετικές στρατιωτικές δυνάμεις, που έβρισαν στην Τήνο, συνάρ ζε των ανεργούσασμό-τους στρέφονταν στην αρματή προμηθειών, ιδίως τροφίμων από τα γειτονικά νησιά. Με τέτοια αρματή σημειώθηκε στη Σέριγο την άνοιξη του 1665. Ιωαν. Δ. Φαράς, Η Βενετοκρατία στην Τήνο την εποχή του κρητικού πολέμου (1645-1669). Διδακτορική Εισαγωγή, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 100.
28. Στα σημαντικότερα έργα της κυκλαδίτικης θιβάλιογραφίας έχουν δημοσιευθεί κατ. αναδημοσιευθεί άλλοι οι γνωστοί-μας ακτναμένες για την περιοχή αυτή του Αιγαίου. Τις περιεστότερες φορές ο νέος ακτναμένος δεν ήταν παρά μια ηπειρωτική κάποιου προηγούμενου ή συμπλήρωση κατ. σχετική τροποποιηθη σκείνου. Συγχειτωμένα στοιχεία για όλους τους ακτναμένες για

τις Κυκλαδίδες, πότε εκβόθηκαν και πώς έχουν δημοσιευθεί,
μπορεί κανείς να δρει στου Δημ. Σ.Γκίλη, Περιγραμμα
ιετορίας του μεταβυζαντινού Βικαίου, Αθήνα 1966.

29. B. J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 85.

30. Τρυφ. Ε. Ευαγγελίνης. θ.-π., σ. 87.

31. Μαρίνος Ζάνες, Κρητικός πόλεμος, στο Ο κρητικός πόλεμος
(1645-1660). Συλλογή ελληνικών ποιημάτων Ανδίμου
Διακρούστη, Μαρίνου Ζάνε, ειδ. Λιγαδ. Ξηρουχάνη, Τεργεστη
1908, σ. 262, στ. 5-8.

32. B. J. SLOT, θ.-π., σ. 165.

33. Για τον πληθυσμό του νησιού την περίοδο αυτή βλέπε σελ.

34. B. J. SLOT, θ.-π., σ. 232.

35. Στο ίδιο, σ. 312-313.Λεπτομέρειες βλέπε στο κεφάλαιο
για τη γερολογία.

36. Κεβίνας 32, σ. 19. " ... 1770: ειλίθεν η αρμάδα του
μοσχόδου εις την δεπρην θάλασσαν και εστέκουντον εις
την Πάρον εις τό πόρτον της Αγουστας. Εκεί εματέχθησαν
βιαφοριαί φύλαις μάλιστα αλβανίται από αυτούς έγιναν
σπαντίδοι και σίρχουνταν εδώ εις τό μοναστήρι τηλάκις.
και 1774 έγινεν η αγάπη και ο πρωτος σερασκέρης των
Τουρκων Κότης Μείμετ μπεντ του ιχαν πολάις καταδυταίς
λεγόμεναις διά τό μοναστήρι, μάλιστα διά λόγου-μου, πως
οι κάτεπται μας ήφεραν εδώ μησουράν, και εφοβέριζε
βυνατά. Μας έδοσαν εινησσαίς φίλοις διάφοροι διά νά
φυλακθουμεν ..." .

37. Ιερής Χατζεδάκη, Η ιστορία της αγήσου Μήλου, Αθήνας 1972, σ. 328-330.
38. Αντ. Λιγνάδης, Αρχείον της κοινότητας Υδρας 1778-1832, Πειραιάς, τ. Β' (1921), σ. 463-465. Το πρωτότυπο θάλασσας έχει την ίδια διάσταση με την παραπάνω, οπότε η προστασία της είναι από την ίδια περίοδο. Π.Β. Π.Μ. Κοντοζιάννη, Οι προστατευόμενοι. Ανατυπωση από τους τόμους ΚΒ' και Λ' της "Αθηνών", Αθήνα 1917, σ. 141, 238-239.
39. Φ. Γαλανός, θ.π., σ. 125-130. Το Σεπτέμβρη του 1821 ο δημάρχος Υψηλάντης με έγγραφό-του προς τους προεστούς των υπηρειών κάνει έκκληση για βοήθεια και μάλιστα ορίζει τον αριθμό των ανδρών, που θα σταλούν για εγίσχυση της φρουράς πτήση Κάρυστο. Η Σέριφος καλείται να συμβάλει με την αποστολή 25 ανδρών. Δημοτική Βιβλιοθήκη Μυκόνου, έγγραφο 54.
40. Κ. Ναυπλιώτης, Κυκλαδική, ήτοι Συλλογή σημειωμάτων περὶ Κυκλαδῶν καὶ Κυκλαδῖτῶν, Αθήνας 1930, σ. 46. Π.Β. B. J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 178. Κατάλογο των αρχειοπετρών Σιρφου θάλασσες Βασ. Γ. Αττιση, Επισκοπικοί κατάλογοι της Εικαλησίας της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι σήμερον, Αθήνας 1975, σ. 258-260.
41. Αντ. Λιγνάδης, θ.π., τ. 16 (1932), σ. 16-19.

II. Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

1) Θέση, έκταση, μορφολογία του νησιού.

Η Σέριφος, με έκταση μόλις 75 τετρ. χιλιόμετρα και σχήμα σεξιδόνιο πτυρογγάλι, βρίσκεται στο βόρειο του συμπλέγματος των Κυκλαδίων και κατέχει την 42η θέση ανάμεσα στα μεγαλύτερα νησιά της Ελλάδας. Άπο τη νεώτερη επιεισήμη θεωρίας ότι μαζί με αλλα κυκλαδονήσια αποτελεί φυσική προέκταση της άκρης του Σουνιού, συνέχεια της ράχης των θουνών της Αττικής, πρόγραμμα που «ξεκινά και τη μορφολογία του εδάφους» (1).

Όσοι οσοι αεκδιήθηκαν με τη Σέριφο, από την αρχαιότητα ως τη νεώτερα χρόνια, περιγράψουν το νησί σαν τόπο άγονο, γυμνό, πετρώδη κι ολιγόνεμο, που προϊνεῖ αλιγεινή εντύπωση στον επισκέπτη. (2) Ο μόδυς της Μέδουσας και των άφεννων βατράχων, ειδαιμόνεια σχοπητός σε οσους συγγραφεῖς έχραφαν για το νησί, είναι η μυσιδοσική ερμήνεια για το δραχύνες-του εδάφος (3). Κι αυτό ακόμα το όνομά-του είναι δηλωτικό του εδάφους-του, Σέριφος, τόπος στέρεφος, άγονος. Βράχο και Κορακονήσι το λένε σήμερα οι ντοπιοί, υπονοώντας τη γυμνότητα και φτύχεια του τοπίου (4). Άλλες επιμολογίες του ανόματος είναι ουτές, που το δέλουν να προέρχεται από ένα είδος φυτού με δερπαντικές ειδιότητες για τους πόνους της πλάτης και της μέσης και το οποίο φυτεύεται δέρδον στο νησί, ή από το όνομα του πρώτου οικιστή-του (5).

Μολονότι το στενό ανάμεσα στη Σέριφο και τη Σίφηνο είναι ειδαιμόνεια κατάλληλο για το πέρασμα των ναραβιών, που διαπλέουν το λιγαίο, με λιμάνι καθόλι, κατάλληλο για αγκυροβολίο, (6) εντούτοις οι περιπηγμές τη Σέριφο στα ταξιδια-τους συνήδωσαν αγνοούντων τη σημασία της ομάδας συνδήμες την παραπλητούν· ακόμα κι σταν κάποιοι αναγκωστούν να πιέσουν με το καράβι-τους στο λιμάνι του νησιού για προστασία από τον κακό καιρό, ελάχιστα έχουν αργότερα να πουν γι' αυτό (7). Όσοι κατακητήτες πέρασαν από κεί, κανείς δεν έβειξε ενδιαφέρον για τον τόπο, κανείς δεν άφησε ''χνάρια αδάνατα'' (8). Για όλους έμεινε ένα νησί ''πολλά καταφρονεμένον από τα αλλα και από ανθρώπους οξείους υπερτρημένον, αλλά θαρραρότητα μόνον γέμον''¹, χράφει στα μέσα του Ιβου αι. ο ιερομόναχος Καλλίνικος Γρυπούρης (9).

2) Πληθυμός.

Σ' ένα τόπο τόσο φτωχό η ολιγονεμησηπία είναι φυσική συνέπεια. Ωστούντος σε αργάλειας υπαγορεύουν κάποτε την κατοικηση άγονων περιοχών, εφ' οσον θιάς δεν υπάρχουν οι

ελάχιστες προηποδίσεις για τη στοιχειώδη επιβίωση του πλήθυσμού, κάθε προπάδιστα οικισμού του τόπου αυτού μόνο προσωρινό χαρακτήρα μπορεί να έχει με φυσικό εποκάλουσθι την εγκατάλειψη, όταν η αυγκυρύτητα το επιτρέφει. Όλες σχεδόν οι πηγές και για όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας μελίουν γενικά για αραιοκαταληκτή του νησιού έτσι ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για κάποια επώνυμη παραγωγή της περιοχής ''έμρηζης'', αλλά απλά μόνο για θρακύντια δημιογραφική ανάδομη. Με βάση τα στοιχεία, που αντλίσαμε από τις πηγές και πηγές τους περιηγητές, μπορούμε να έχουμε μιά εικόνα του πληθυσμού του νησιού σ' όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας. (10)

Ετος	Katoikos	
1538	:	1.600
1670	:	600
1673	:	2.000
1679	:	2.000
1688	:	700
1696	:	1.000
1701	:	800
1771	:	900
1791	:	1.000
1807	:	7.000
1816	:	3.000
1828	:	1.930

Τα παραπάνω μεγέθη δεν επιδέχονται σύγκριση, αλλά απλώς υποδεικνύουν μία τάξη μεγέθους -με εξαίρεση το 1807- επειδή η αξιοποίηση των πηγών είναι προβληματική κατά άλλη τεκμηριώση είναι για την ώρα αδύνατη. Επομένως, μας επιτρέπεται μετανεικική χρήση των στοιχείων αυτών. Πάντας η αδιχανότητα είναι το χαρακτηριστικό των μικρών Κυκλαδίδων (23) κατά ταυτόπιον μεγάλοι αριθμοί είναι εκείνοι που επιδέχονται μάλλον μεγαλύτερη αμφιεβήτηση παρά σε μικρούς.

Άς έρδουμε τώρα στα στοιχεία, που μπορούμε να αντλήσουμε σχετικά με τον πληθυσμό από το αρχειακό υλικό. Στο κατάστιχο του 1754 οι φορολογικές μονάδες, οι οικογένειες κατ' επέντεστή, όλου του υπειδού είναι 194. Με οικογένειακό συντελεστή 4 κατά μέσο όρο, έχουμε τον αριθμό 776 κατοικιών. Άν σ' αυτούς προσθέσουμε ένα λογικό αριθμό μοναδών - ξέρουμε σίγουρα ότι στα 1694 είναι τουλάχιστον 20 (24) - γύρω στους 20-25, φτάνουμε στον αριθμό 800, πάντα κατά προσέξγεια. Άς σημειωθεί ότι τον ίδιο αριθμό έλειπε κι ο Ιουστίνιδης για το 1701. Θυμίζουμε ακόμα ότι στα 1771 αναφέρονται 900 κατοικιών. Άναμεσα σ' αυτούς τους δύο αριθμούς βρίσκεται η δημογραφική πληροφορία για το υπειδόμενο αντλούμε έμμεσο από το Κατάστιχο I.

Ακολουθώντας μια άλλη συλλογιστική, η οποία θέμασε πτητήσεται εκτός από την "τάνσα", καὶ στο "μεμοριάλε", του παραπάνω κατάστιχου καὶ επεκτείνεται χρονικά στην εκμετάλλευση στοιχείων ἡς το 1781, καταλήγουμε στα ίδια περίοδο συμπεράσματα. Δηλαδή, πολλαπλασιάζοντας τις τον 194 φορολογικές μονάδες επι 2 (το ξενιγόρι της οικογένειας), έχουμε 388 άτομα. Από τις προικοβοτάσεις του "μεμοριάλε" μετράμε 53 νέα ξενιγόρια - δηλαδή 106 άτομα - 9 μονάδες μόνο ανέρευν καὶ 11 μονάδες μόνο γυναικών, σύνολο 126 ψυχές. Εχουμε ακόμα 58 παιδιά των 194 οικογένειεων, μη συμπεριλαμβανόμενα στα 126 κι ο αριθμός των "γένων" γίνεται 184. Αν στα παντρεμένα ἡ στα "εἰς ώραν γάμου" παιδιά, προσθέσουμε τουλάχιστον κι άλλα τέσσα ανήλικα, αν δηλαδή διπλασιάζουμε τον αριθμό 184 καὶ το αποτέλεσμα προσθέσουμε στο 388, που είναι οι "γέροι" ἡ οι γονεῖς διάλεγον, τότε παίρνουμε τον αριθμό 756. Να υπολογίσουμε κι εδώ τους μοναχούς καὶ τους γέροντες - αυτούς δηλαδή που έχουν παντρέψει τα παιδιά-τους καὶ μοιράσσει ολὴ τὴν περιουσία-τους ἡ που την έχουν πατερώσει στο μοναστήρι καὶ δεν φορολογούνται - εύκολα γτάνουμε πάλι γύρω στους 800 κατοικιών, αριθμό οπωσδιπότε στρογγυλεμένο, οπλέ κοντά στον πραγματικό, τον οποίο δια διεκδύουμε στους παρακάτω υπολογισμούς-μας για τα μέσα τουλάχιστον του 18ου αι.

Στο κατάστιχο του 1781 οι φορολογικές μερίδες είναι 238, οι οποίες με συντελεστή 4 πολλαπλασιάζομενες μας δίνουν τον αριθμό 952, που είναι αρκετά κοντά στο 900 του KRIESEN για το 1771, δέκα χρόνια νωρίτερα. Υέλος στο 1790 έχουμε 277 μερίδες (οικογένειες) προς 4 επιτης πολλαπλασιάζομενες δίνουν 1.108 άτομα επιτης αριθμός κοντά σ' εκείνον της αριθμητικής πηγής.

Μένοντας λίγο ακόμα στο δημογραφικό πρόβλημα της Σεριφού στα μέσα του 18ου αιώνα, δια μπορούμε να κάνουμε καὶ τις ακόλουθες παρατηρήσεις. Από το κατάστιχο ξεκάθαρα συνάγεται ότι οι οικογένειες του 1754 με 3 παιδιά παντρεμένα (ὡς το 1779) είναι μόνο 4, 9 οικογένειες έχουν από 2 καὶ 45 οικογένειες 1 μόνο παντρεμένο παιδι. Δεν δια πρέπει φυσικά

να καταλήξουμε σε λάθος συμπεράσματα, ότι η σηλανή ο δεικτής γενητικότητας στη Σέριφο βρίσκεται τα χρόνια αυτά χαμηλά. Ήπειναντίος, απλώς, δια πρέπει να υποδέσουμε ή ότι τα 45 είναι "νέας ζευγάρια" και ότα με μικρά παιδιά ή ότι είναι ηλικιωμένοι και οι προικοδοτήσεις αυτές έγιναν στο τελευταίο παιδί της οικογένειας. Ανάμεσα πάντως στα 1754-1790 έχουμε την είηση αύξηση του πληθυσμού (στον οριζμό των Φ.Μ. εδώ δεν συμπεριλαμβάνεται φυσική η Μονή):

1754 - 194 Φ.Μ. (100%)

1781 - 238 " (123%)

1790 - 277 " (143%)

Η αύξηση αυτή δια πρέπει να διερευνήσουμε αν είναι κοινωνική ή βιολογική. Η αντίστοιχη μελέτη των επωνύμων στην περίοδο αυτή μας δείχνει διαφοροποιηση μάλλον παρά προσέλικη νέων "εστικών", ονομάτων και πάντως η αύξηση είναι πολύ μικρή:

1754 - 88 επώνυμα (100%)

1781 - 93 " (105%)

1790 - 98 " (111%)

Επει τη δημογραφική αύξηση, με ένα ρυθμό που κυμαλνεται χύρω στο 11,8%, το χρόνο, φαίνεται να είναι κυρίας βιολογική. Τέλος ο οριζμός των σπιτιών (οικημάτων) στην ίδια περίοδο είναι:

1754 - 336 σπίτια (100%)

1781 - 445 " (132%)

1790 - 551 " (164%)

Η μετανάστευση είναι κερκοπηριστικό φαινόμενο των Κυκλαδών, ολών στεβών των Κυκλαδών, κυρίως κατά το 18ο αι. Τα πυνηνοκατοικημένα νησιά, όπως η Τήνος ή η Σύρος, βρίσκουν διέξοδο στο δημογραφικό-τους πρόβλημα στη μετανάστευση. Άλλα και οι μικρές Κυκλαδίδες στον Λειο Βρόμο στρέφονται ζητώντας λύση στο πρόβλημα της φτώχειας-τους, αποτελεσμα κυρίως του άγονου εδάφους (25). Τόποι υποδοχής-τους, η Κυνηταντινούπολη, η Εμύρηνη, όπου κυρίως οι γυναικες εργάζονται σαν υπαρτέτρες, κι η Λίγυρος (26). Οι Σεριφίτοι στρέφονται κι αυτοί σελ μόνο στην εξωτερική, άλλα και στην εσωτερική μετανάστευση.

Ο ευαγγελίζης αναφέρει μετανάστευση στη Φολέγανδρο, όπου φαίνεται πως ήταν αρκετά μαζική για να ιερύσουν μικρό συνοικισμό τα "Σερφιώτικα". (27)

Στα 1685 κάποιος σερφιώτης θεόδωρος Γαβαλάς υπογράφει μάρτυρας στη βασιτεσή ενός παιδιού στην Κίμωλο. (28)

Στην Υδρα στα τέλη του 18ου αι. βρίσκουμε πλοιοκτήτη καποίον Κυριάκο Σερφιώτη με τους δύο γιους-του ήνοιαστείο και Αντώνη (29). Στα 1823 τέλος στη Σύρο από τους τόσους πρόσφυγες, που κατασεύγουν στο νησί, μόνο ένας είναι σερφιώτης, κάποιος Φρατζέσκος με τη γυναικα-του (30).

Τα παραπάνω στοιχεία θέβεια δεν ορικούν για να εποικιοθετήσουν αποδειξη έντονου μετανάστευτικού ρεύματος προς τη χύρω νησιά" είναι ομως ενδεικτικά της ύπαρξης και

της έκτασης του φαινομένου και απειδήποτε υποδηλώνουν έντονη κλυνητικότητα του πλήθυσμού, καθώς φαίνεται κι από το αντιηρόφαγο φαινόμενο του εποικισμού της Σερίφου από ξένους, όπως, έστω και σε περιορισμένη έκταση, εκφράζεται μέχρι από το "ΕΔΥΝΗΟ" ονοματολόγιο του νησιού (βλ. σελ. 22.). Ο ρόλος των ξενιτεμένων της Σερίφου, όπως θα δούμε παρακάτω, είναι σημαντικός, μια και ευχάρι αυτοί βράδυσουν την κοινότητα από το οικονομικό-της αδιέξοδο πληρώνοντας μέρος ή και το σύνολο του φόρου, που το νησί αδυνατεί ή καθυστερεί να πληρώσει.

3) Ο ΕΚ Ι Ε Μ Ο Ι .

Ο Ευαγγελίζης αναφέρει ότι η αρχαία Σερίφος ήταν μονόπολη (31). Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας οι πηγές μας οδηγούν στην ίδια διαπίστωση. Όλοι ανεξαρέτως οι περιηγητές μιλάνε για τη μιζέρια του χωριού - ή των χωριών -, ενώ αντίθετα εκδειλάζουν το λιμάνι του νησιού, που το περιηγάφουν ως ασφαλές και διαυγαστό, από τα καλύτερα των Κυκλαδών. Πρόκειται για το λιμάνι του Αιθανίου, στο οποίο ευρίσκονται καταφύγια όλα τα πλοία, που τύχαντε να συναντήσουν κακό καρέ ταξιδεύοντας στις Κυκλαδές (32). Συντάρι όμως στον καβύλα της Μονής το λιμάνι που αναφέρεται είναι ο Μακρύς χωρίς, το επίνειο της Μονής στον Φοινίδα. (33) Επει το περιηγητές, που κυρίες από τύχη έβαναν στη Σερίφο και αναγκάζονταν να μείνουν εκεί δύο ή κατράκια επέβαλλαν, επισκεπτούντων τον τόπο και σημειώναν τις εντυπωτικές που αποκόμιζαν από την εμπειρία-τους αυτή. Άν ανατρέξουμε στην πιο πλατύ πληροφορία, που έχουμε από την περίοδο της τουρκοκρατίας για το νησί, δια σταδιούμε στον BORDONE, ο οποίος ήνει λόγο για μία μόνο πόλη ονοματοκράτηνη, ενώ ο CRUSIUS (1584) παραδέτει υποκομψέντο, κατά το οποίο η Σερίφος είχε "κάτρος ήνα και χωρία" (34). Ο SALMON ήσει ότι έχει μία πόλη ικτυονηγόν χώρα από ένα "ORRIDO MONTE" τρεις λεύγες από το λιμάνι κι ένα χωρίο αρκετά "MISERABLE" (35). Ο SPON μιλάει για "UN BOURG ET UN PORT VERS LE SUB" (36), ενώ ο PIACENZA τον μοναδικό αυτό οικισμό των χαρακτηρίζει πόλη (37). Άπο τρεις συγχρονες, αλλά διαφορετικές πηγές των αρχών του 18ου αι., οι δύο αναφέρουν μία καμπόπολη κι ένα χωρίο, ενώ η τρίτη μιλάει για ένα μόνο κάστρο, όπου ζουν 800 ψυχές (38). Για το πρώτο μισό του 18ου ειλέντα έχουμε δύο μαρτυρίες, του THOMPSON, που ήνει λόγο για μία πόλη κι ένα φτυχό χωρίο, και του HAINHOU, ο οποίος μπερδεύει κάπως τα πράγματα ονομάζοντας τη μοναδική πόλη του νησιού Άγιο Νικόλαο, ενώ σημάνει περιηγάφει τη Χώρα (39). Τέλος ο Πράγμας περιηγητής KRIENEN (1771), ενώ γράφει ότι η Σερίφος έχει ένα μόνο χωρίο, που φέρει το ίδιο όνομα με το νησί, διαμάζει πάς κατάντησες στόπος αυτός, ο οποίος - καθώς δείχνουν τα ερείπια κάστρων

καὶ πόλεων καθώς καὶ των 36 χωριών – στο παρελθόν ἡτον πολὺ πυκνοκατοικημένος (40). Όσο καὶ αν ξεφνιάζεται κατ’ αρχή η εἰδῆση ουτῆς, έχει την εἰδηγησή-της. Προφανῶς εξέλασθε τις σκόπριες “κατοικίες” – για τις οποίες δε γίνεται λόγος παρακατώ –, που εἶδε στο νησί, για υποδειγμάτα χωριών καὶ οικημάτων. Καὶ στα τέλη αιώνα του 18ου αι., το νησί εξακολούθει να έχει μια χώρα καὶ ένα χωρίο (41).

Σ’ αυτά τα στοιχεία περιορίζονται οι πληροφορίες, που έχουμε από περιηγητές, σχετικά με το οικετικό πάγμα της Σερίφου μέχρι την Επανάσταση. Το ωρετελόν ουλικό πολὺ έμμεσα έρχεται να πλουτίσει ἡ καλύτερα να τεχνοροποιήσει τη γνώση-ημάς χώρας από το δέρμα αυτό. Η διατύπωση μιας φράσης από τον καθίκα της Μονής – αν Βέβαια την ερμηνεύω σωτα – μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στα 1751 το νησί είχε ένα μόνο χωρίο (42) πρόκειται Βέβαια για την κωμόπολη της Σερίφου, αλλά ότι ήταν λογικό να υποδέσμουμε ότι μικροοικισμοί υπήρχαν στο νησί, οι οποίοι ίσως σε καμια περιπτώση δεν θα μπορούσαν να χαρακτηρίστονταν χωριά. Ήνταν λιγότερο στοιχεία για τους οικείσμους αυτούς αντίστοιχα από τη Κατάσταση I, II, III. Στην καταγραφή του σπιτιού κάθε οικογένειας σημειώνοντας πάντα κι η δέση, όπου αυτό δρίσκεται επει, με μια ταξινόμηση των δέσεων αυτών έχουμε την αιδούσιμη κατανομή των σπιτιών στο νησί για τα τρία χρόνια.

Θ Ε Σ Ι	A P R I Λ M O S	S P I Λ T L Ο V.	
	1754	1781	1790
* 1. Άγια Βαρβάρα	2	4	4
* 2. Άγια Παρασκευή	2	4	2
3. Άγια Σοφία	—	—	1
4. Άγιος Αθανάσιος	—	—	6
5. Άγιος Γεώργιος	1	3	8
6. Άγιος Ελέυθεριος	—	1	6
* 7. Άγιος Κωνσταντίνος	1	3	1
8. Ακρωτηράκι	1	—	—
* 9. Βάρδα	—	2	16
* 10. Βολανές	—	1	3
* 11. Βορινή	20	28	31
12. Δώματα	4	8	6
* 13. Βεστόκος	8	11	12
* 14. Θήργισου	13	18	25
* 15. Καλινδάρη	26	35	37
16. Κατήφεορος	—	—	2
* 17. Κάτω Πόρτα	23	34	36
18. Κάτω Χωρίο	—	—	2
19. Κλουράς	—	1	1
20. Κοπριά	—	4	14
21. Κορονέλου	—	—	1
* 22. Κουμέντιο	9	13	15
23. Κυρ-Μαρίνου	14	16	16
24. Λαζουνία	5	4	4
* 25. Λάκκοι	—	—	9
* 26. Λεμπίδι	32	33	34
* 27. Μάκρονας	22	30	26
* 28. Μαρμάνας	8	5	7
* 29. Μέσα Καστρο	19	19	24

# 30.	Μουσού Λασφέ	1	1	1
31.	Νιοχέρι	-	-	1
32.	Ξακώρι	-	-	2
33.	Παναγία	5	7	12
34.	Πετρουπόλεων	29	36	38
35.	Πλάκα	-	1	4
# 36.	Πλακανός	-	4	9
# 37.	Πόρος	22	30	32
# 38.	Προφήτης Δανιήλ	18	25	28
39.	Πρόστεχο	1	-	1
# 40.	Σταυρός	4	2	11
41.	Ταυλιετό	4	6	7
# 42.	Τζελγκούρι	-	-	6
43.	Τραουνάρα	-	3	4
44.	Φούρνοι	-	4	1
45.	Χαλαστά	1	3	5
# 46.	Χάντακας	6	6	5
47.	Χάλκι	17	20	24
# 48.	Χριστός	10	16	11
		-----	-----	-----
		30	37	47

Σημ.-z Οι 36 σειρές που έχουν * σημαίνει ότι βρίσκονται μέσα στη Χώρα.

(Παρατήρηση: Στα 1781 το αδρούεμα των επιτιών των κατανεμημένων στις 37 δέσεις είναι 461 επειδή σε 4 επιτιά οι 36 σειρές είναι δυσανάγκωστες και δεν εντάσσονται στον πίνακα).

Όμως διαπιστώνουμε από τον παραπάνω πίνακα ο αριθμός των δέσεων, όπου συνασπέρται υπερήν επιτιών, αυξάνεται από 30, που είναι το 1754, σε 37 το 1781 και 47 το 1790.

Η αυξητική τάση είναι: 30 → 37 → 47
 $\frac{18,912}{21,27\%}$ → 36,17%

Αντίστοιχα ο αριθμός των επιτιών στις τρεις χρονολογίες παρουσιάζει την εξής αυξητική τάση:

$$\frac{336}{24,492} \rightarrow \frac{445}{19,23\%} \rightarrow \frac{551}{9\%}$$

Η κατανομή των επιτιών στις παραπάνω 36 σειρές είναι η εξής:

Αριθμός επιτιών	Αριθμός δέσεων		
	1754	1781	1790
1 - 9	16	22	28
10 - 19	7	6	8
20 - 29	5	3	5
30 - 38	2	6	6

Στο χάρτη Ι σήμειώνονται οι ευρύτερες περιοχές του νησιού με τις σπουδαιότερες καλλιέργειες, ενώ στο χάρτη II δινεταί ο οικισμός της Χώρας με σημειωμένες τις δέσμεις των κυριότερων συνοικιών.

Χάρτης Ι

Χάρτης ΙΙ

Μια παρατήρηση, που αφορά και τις τρεις χρονιές, είναι ότι οι περιοχές (δέσεις), στις οποίες υπάρχουν 10-38 σπίτια, είναι 14 (44,66% του συνόλου των δέσεων) στα 1754, 15 (40,54%) για το 1781 και γίνονται 19 (39,58%) το 1790.

Το μεγαλύτερο ποσοστό λοιπών είναι δέσεις με σπίτια κάτω των 10 στην καθεμιά. Είναι οι ίδιες και για τις τρεις χρονιές κι ο αριθμός των σπιτιών είναι περίπου σταθερός με κάποιες μικρές αυξημένωσης σε ορισμένες περιπτώσεις. Δεν παρατηρείται το φαινόμενο μιας περιοχής, η οποία να παρουσιάσει εντυπωσιακή οικοδομική άνθηση στα 35 αντά χρόνια ούτε επίσης σε κάποια "πυκνοκατοικημένη" περιοχή να συρρικνωθεί ο αριθμός των σπιτιών τόσο, ώστε να μιλάμε για εγκατάλειψη της δέσης και να αναζητούμε τους λόγους. Άπο τις νέες δέσεις, που εμφανίζονται κατά το χρονικό διάστημα 1781-1790, στις περιπτώσεις που είναι κοινές μεταξύ των δύο χρονολογιών, 2-3 μόνο εμφανίζουν "οικοδομική άνθηση", ο Πλακιονός με 4 σπίτια το 1781 φτάνει στα 9 το 1790, ο Άγ. Εκευθέριος από 1 γίνεται 9, η Καπριά από 4 γίνεται 14 και κυρίως του Βάρδα από 2 γίνεται 16. Στις άλλες ο αριθμός ή παραμένει ο ίδιος ή αυξάνεται κάτι 1-2 σπίτια. Όλες οι δέσεις του 1754 υπάρχουν κατά στα επόμενα χρόνια εκτός από μια εξαιρεσηγά το Ακρωτηράκι με 1 σπίτι το 1754 σβήνει αρχηγότερα, αλλά αυτό μπορεί να σημαίνει ότι εντάσσεται σε κάποια άλλη περιοχή κι έτσι το ένα σπίτι-του να πέρασε στα επόμενα κατάστιχα κάτω από το όνομα κάποιας δέσης.

Άπο τα παραπάνω (αυτήση σπιτιών και δέσεων) δεν μπορούμε να μιλάμε ούτε για εγκατάλειψη οικισμών (συνοικιών;) ούτε για συρρικνωση του χωριού. Ήδη πρέπει να υπογραμμίσουμε το ενδεχόμενο των λάθους, που μπορεί να κρύβεται κάτι από τα μεγέθη των συμμετρεσμάτων-μας¹ Έηλανδη μπορεί μια δέση, που στην πλήνα φαίνεται εξαραγμένη, στην πραγματικότητα το σπίτι (ή τα λίγα οπωρεύητος, 1-2, σπίτια) να έχουν καταχωριθμεί στα επόμενα κατάστιχα κάτω από το όνομα της ευρυτερής περιοχής, στην οποία εντάσσεται τη ακριβεία προσδιορισμένη δέση του σπιτιού στο 1754. Το ίδιο πιθανό να ισχύει και για την εμφάνιση νέων δέσεων, η οποία με την παραπάνω λογική μπορεί να είναι πλασματική. Για την αποφυγή τέτοιων λάθων μόνο στην επιτόπια έρευνα στηρίχτηκαν κατ στη σημερινή μνημή των γεροντότερων, γίνετο και ο κληνύνος κάποιου λάθους δεν είναι απίδινος.

Επει το λατιόν, στάδιμη δυνατό και με τη βιβλιογραφική καλύψη και την επιτόπια έρευνα να διαλέγουμεί ότι, από τον πληνάρι των δέσεων, οι 24 (σημειώνονται με +) είναι στη Χώρα, έηλανδη στον κύριο οικισμό και μάλιστα αι 16 απ' αυτές είναι μέσα στο Κάστρο.

Άπο τα υπόλοιπα τοπωνύμια με μεγάλο αριθμό σπιτιών, η Παναγιά είναι ιερότερο χωριό. Του Χαλκηί είναι η Χαλκεδόνα στην περιοχή Ικλαθογλάνη, επίσης άλλη περιοχή. Του Κυρ-Μαρίνου είναι οικισμός στην περιοχή Παμπά. Οι υπόλοιπες,

που δεν στάθηκε δυνατό να ταυτιστούν, είτε ήταν συνοικίες χώρων από τη Χώρα είτε μικροί οικισμοί αλλού, οι οποίοι εξαφανίστηκαν και σήμερα δεν υπάρχουν ούτε ησαν ανάμεση στη μνήμη των ντόπιων. Αντίθετα, κάτι αλλού, που κάνει εντύπωση, είναι ότι από τα 4 χωριά του 19ου αιώνα, Χώρα, Γαλανή, Παναγιά και Καλλίτεσσος (Κένταρχος), τα δύο η Γαλανή κι ο Κένταρχος, δεν αναφέρονται κάνει στον πίνακα των οικισμών του 18ου αι.

Ο Φ. Γαλανός επίσης αναφέρει ότι τα 4 χωριά της Μεσσαρίδας, Βηλαδήνη Νύργος, Γαλανή, Παναγιά και Καλλίτεσσος, έχουν την ίδια ηλικία, κτιστήκαν κατά τη βυζαντινή εποχή (43) φαίνεται όμως πως, εκτός από την Παναγιά, τα άλλα ερημωθήκαν στην τουρκοκρατία και μόνο στα νεώτερα χρόνια έανοιξαν κτιστήκαν.

Το συμπέραγμα λοιπόν στο οποίο οδηγούμαστε είναι ότι έχουμε ένα κύριο οικισμό, τη Χώρα, και δυο-τρία χωριά, που δια πρέπει να είναι τα σημειωμένα στο χάρτη, τουλάχιστον για το 18ο αι.

Άθροιζοντας τα σπίτια με κατονομαζόμενη τη δέση-τους για τα 3 χρόνια διατελέσθηκαν τα εξής: Στα 1754 έχουμε 328 σπίτια με γνωστή τη δέση-τους, από τα οποία τα 246 (75%) δρίσκονταν στη Χώρα, Βηλαδήνη στον κύριο οικισμό του νησιού. Στα άλλα τρία χωριά, Παναγιά, Χαλκη και Κυρ-Μαρίνου δρίσκονταν 36 σπίτια (10,97%), ενώ σ' άλλες τις υπόλοιπες δέσεις 46 σπίτια (14%).

Στα 1781 τα σπίτια με την κατονομαζόμενη δέση είναι 441 κι εδώ η κατανομή σημαντικά διαφέρει από την εξής:

Χώρα	:	324	(73,46%)
3 χωριά	:	43	(9,75%)
Υπόλοιπες δέσεις	:	74	(16,78%)

Τέλος για το 1790 το σύνολο των 551 σπιτιών, των οποίων γνωρίζουμε τη δέση, είναι κατανεμημένο ας εξής:

Χώρα	:	385	(69,87%)
3 χωριά	:	52	(9,43%)
Υπόλοιπες δέσεις	:	114	(20,68%)

Ηράκη οικισμού - κατοικίας.

Όπως και είμερα διατελέσθηκαν κανείς η Χώρα, κτισμένη σε ένα ύψωμα που επιλέγεται τον άρμο του λειβαδιού, σχηματίζει κάστρο (44), όπως οι οικισμοί στα περιεργάτερα νησιά του Αιγαίου, με τυφλούς Βηλαδήνη τους εξωτερικούς τοίχους των σπιτιών. Υπάρχει κι εδώ το κάστρο από την δευτερεύουσα κατοχή του νησιού με το οικόπεδο των λατίνων κυριάρχων (45).

Όποια για τους οικισμού, μολδούνται μας λέγονταν τα εποιχεία θα πρέπει να ήταν αδύλιος. Μεταγενέστερη κάπως μαρτυρία μας δίνεις μια εικόνα της πόλης, κατά την οποία οι κατοίκοι της Σερίφου πνίγονταν από τον αποπνικτικό σέρα που κυκλοφορούσες στους στενούς και βραχικούς δρόμους-της (46). Τη στενότητα του χώρου της πόλης - καστρου επιβεβαίωντες αδύλωστε και τη σημερινή σωζόμενη παλιά Χώρα.

Δεν είναι εύκολο να αναπαραστήσουμε την αρχιτεκτονική μορφή ενός σεριφικήου σπιτιού της τουρκοκρατίας. Οι περιηγητές ένων κάνουν την παραμικρή γύνη. Μόνο ο Ιησουΐτης Σαββέρ αναφέρει ότι, φανούντας η αποστολή στα νησιά, ζητησαν να δρουν ένα κατάλυμα κι αυτό που τους παραχωρήθηκε ήταν 'UN FORT BAS ET FORT OBSCUR, OU IL N'Y AVAIT D'OUVERTURE QUE CELLE DES LA PORTE, ET QUI ETAIT SI FORT DEPOURVU DE TOUTES CHOSES QUE NOUS NE PUMES Y AVOIR UN BOUT DE NATTE POUR NOUS COUCHER DESSUS' (47). Στα κατάστιχα ο μόνος χαρακτηρισμός, που κάποιος φορές δίνεται, είναι ''ανάγλυφη'' και ''κατώγλυφη'', ή ''το πάνω'', ''το κάτω'' και μια φορά ''σπίτι με τον άτρα'', πρόγραμμα που μας μάνει να υποθέσουμε ότι μερικά τουλάχιστον - σίγουρα πολλά λίγα - σπίτια ήταν διέρροφα (48). Εξετάζοντας τέλος τον φόρο των σπιτιών (οικημάτων κι όχι κανέναν, φορολογούμενων εστιών δηλαδή που διμερείς μπορούσαν να αποκτήσουνται από περισσότερες της μέσης οικογένειες) για να αποκτήσουμε κάποια ιδέα σχετικά με τον άγκο-τους, διαπιστεύουμε τα εξής:

Άριθμός σπιτιών.

Φόρος σε δέσποια	1754		1781		1790	
	απ. αρ.	σχετ. αρ.	απ. αρ.	σχετ. αρ.	απ. αρ.	σχετ. αρ.
1	66	19,64%	74	16,62%	200	36,29%
2	234	69,64%	340	76,40%	318	57,71%
3	30	8,92%	26	5,84%	28	5%
4	6	1,78%	5	1,12%	5	0,90%
	336		445		551	

Αν υποθέσουμε ότι ο φόρος κάθε σπιτιού είναι συνάρτηση του άγκου-του ή της ''Βολαδή''-του - πρόγραμμα που είναι αδύλωστε λογικό - τότε το σύνολο σχεδόν των οικημάτων, κάπου το 89% για το 1754, το 93% για το 1781 και το 94% για το 1790 είναι μικρές, ταπεινές οικοδομές, που ο φόρος-τους δεν ξεπερνάει τα 2 δέσποια.

Εξετάζοντας μάλιστα τη μορφή του σπιτιού μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι. (49) στα ίδια πυμπεράσματα βα καταλήξουμε, ότι δηλαδή πρόκειται για φτωχά, ασήμαντα κτίσματα, φτιαγμένα μόνο για να εξυπηρετούν τις στοιχειώδεις στεγωστικές ανάγκες των κατοίκων.

Ας δούμε τέρα πώς το σπίτια αυτά είναι κατανεμημένα στους κατοίκους του νησιού.

Αριθμός οικογενειών.

Αρ. σειτ.	1754			1781			1790		
	απ.	αρ.	σχετ. αρ.	απ.	αρ.	σχετ. αρ.	απ.	αρ.	σχ. αρ.
1	69	39,65%		87	38,32%		76	28,57%	
2	69	39,65%		83	36,56%		121	45,48%	
3	20	11,5%		39	17,12%		54	19,54%	
4	12	6,89%		15	6,60%		14	5,26%	
5	3	1,72%		3	1,32%		3	1,12%	
6	1	0,57%		—	—		—	—	
	174			227			268		

Η διαπίστωση είναι ότι το 79,3% για το 1754, το 74,88% για το 1781 και το 74,05% για το 1790 των Φ.Μ. του νησιού έχουν από 1 έως 2 σπίτια, που στην πραγματικότητα μπορεί να είναι μικρά κτίσματα σε διαφορετικά σημεία ή μέρος ενός κτίσματος.

Αλλά είδη κτίσμάτων στη Σέριφο είναι η κατοικιά και το καλί. Η κατοικιά είναι η αγροικία, όπου έμεναν οι κατοίκοι είτε μόνιμα είτε το διάστημα που δουλεύουν στα κτήματά τους, κυρίως κατά την περίοδο του διερισμού. Ο τύπος αυτός της αγροικίας είναι συνηθισμένος και στις αλλες Κυκλαδες (50).

Οι κατοικίες (51) αναφερόμενες μαζί με το κτήμα μέσα στο οποίο δρισκούνται, δεν φαίνεται να υπάρχουν σε ιδιαίτερη φορολογία, αλλά αποτελούνται αναπόσπαστο μέρος του χωραφιού, γλαινού και πιθανό να μην αναφέρονται ποτέ. Οπωρόηποτε όμως δια διαμόρφωναν ανάλογα και το ύψος του φάρου που αναλογούνται στο κτήμα μέσα στο οποίο υπήρχαν τέτοια κτίσματα.

Τα κειτά ήταν μικρά μονόθιτα στην εξοχή ή απομακρυσμένες κυρίως περιοχές, συχνά φτιαγμένα σε όχτους ή τριών κυρίων με πέτρες και μόνο μια στενή πόρτα, έτσι ώστε να μη διακρίνονται εύκολα από κανέρια. Χρησιμευαν κυρίως για αποδήμες εργαζείσιν και γεννημάτων, αλλά και για διαμονή των σεωργών στην περίοδο της επορίας ή του δεριεμέου (52).

Εκτενέστερα όμως για τα είδη των φοροδοσομένων οικινήτων του νησιού και το ύφος της φοροδοσικής-τους επιβάρυνσης δε σίνει λόγος στα κεφάλαια για τη γαλονησία και τη φοροδοσία.

4) Ο πάτηθυσμός : Σύνδεση - Βιοτικό
επίπεδο - Εστίες ή οινωνικής
βιοστρωμάτης - Αγχολίες
κατοίκων.

Η Σέριφος κωρίς καδόλου τουρκικό πληθυσμό, αλλά και κωρίς καδόλικούς σε όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, διατήρησε ομόδοξο πληθυσμό. Ήπιας αυτό να το χρωστάει στην ασημαντότητά-της ως τόπου, στον οποίο οι καδόλικοι δεν έδρισκαν κανένα ενδιαφέρον για να εγκατασταθούν και να επιχειρήσουν προστηλυτισμό. Ικεδών δεν έπουμε τίποτα για την κοινωνική ζωή του τόπου κατά την περίοδο της βενετοκρατίας, η οποία άλλωστε έληξε τόσο πρόλιγα και τόσο άργα. Πάντως κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας δεν υπάρχει η παραμικρή εστία καδόλικισμού στο νησί και δε μπορούσε να διατυπωθεί η υπόδειση ότι η Μονή των Ταξιαρχών απέκτησε τέτοια φήμη, ως προσκύνημα και αναφορά των ορθοδόξων στα γύρω καδόλικοκρατούμενα νησιά, (Σύρο, Μύκονο, Τάνο ή.λ.π.), εκατίσιας οικρέως των έντονου ορθοδοξίου στοιχείου.

Διεξοδικα για τη δραστηριότητή ζωής των κατοίκων μιλούν στις εκδηλώσεις-τους οι δύο καδόλικοι λερωφόστολοι, που επιτρέπονταν η νηστή στα 1700' αυτές είναι και οι μοναδικές μαρτυρημένες περιπτώσεις που καδόλικος πάτησε στη Σέριφο. Ο Ιουντινιάνι λοιπόν θέει ότι, όχι μόνο δεν βρήκε κανένα λατίνο, αλλά ούτε η παραμικρή ανόμητηση θώξεται ότι κάποιες υπήρξαν λατίνοι σ' εκείνον τον τόπο. Το νησί πνευματικά ποιμανόταν από 15 παπάδες (αναδοχία 1260 περίου), οι οποίοι είχαν την φροντίδα δύλων τόσων εκκλησιών, αλλά η αγροματοσύνη-τους ήταν τόση, που μάλις και καταδύθαιναν αυτά που διάδακσαν. Από τον τρόπο πάντως που δέχτηκαν λαϊκοί και μοναχοί του νησιού τις δύο αποστολές - η δεύτερη μάλιστα του XAVIER, που έμεινε 3 ολόκληρες θεομαΐες, έκανε καθημερινά κηρύγματα στο λαό, ο οποίος τους άκουγεις σιωπηλός και συγκινημένος (54) - φαίνεται ότι οι κατοίκοι της Σέριφου δε είχαν καμιά προκατάληψη ούτε καν κακή διάδεση αντέναντι στους καδόλικούς. Επει, παραξενεύει το γεγονός, ότι η προτροπή του Ιουντινιάνι προς τη Ρώμη να σταθεί κάποιος τρόφιμος του Ελληνικού Κολλεγίου για να κατοικήσει στο νησί και να κηρύξεις τους καδόλικισμό, δεν βρήκε καμιά ανταπόκριση. Ιεράς η είνασηση για οφείλεται στην αδιαφορία της Ρώμης γι' αυτό το ασήμαντο οικονομικό και στρατηγικό, στυχο-

κι ολιγάνθρωπο νησί του Αιγαίου, εφόσον μπορούσε να επεκταθεί σε τόσες άλλες περιοχές πολὺ πιο σημαντικές.

Εγγειτική της στενής σχέσης, που υπήρχε ανάμεσα στους κατοίκους καὶ την Μονή, είναι καὶ οι προσφορές σε χρήματα, τις οποίες δρισκούμε καταδραμμένες στα κατάστιχα του μοναστηρίου, καθώς επίσης καὶ η εξιστρηση διαιρέσων του Αγίου, στον οποίο κατέβησαν πολλοί καὶ από τα χύρι νησιά, Μήλο, Θερμίδ, Σίφνο (55). Οι κατοίκοι που συνέβαλνε να έχουν ιτήματα χύρι από καπού ξωκλήσι, ήσαν υποχρεωμένοι να επιβορτίζονται με τη ζέσον της γιορτής του ξωκλήσιου. Αυτοί είναι γνωστοί στην Σέριφο ως οι ΚΤΗΤΟΡΟΙ (της εκκλησίας) καὶ τα ονομαστήτερα πανηγύρια του νησιού ήταν της Παναγίας της Εικονιώνης, στις 15 Αυγούστου, οιονδια μετέπειν όχι μόνο οι ντόπιοι Σερβιώτες άλλα καὶ οι απόδημοι. Το πατροπαράδοτο έβεσμα στη γιορτή αυτή ήταν κι οικόμα είναι η φάσα (56). Στο έδιμο αυτό δρισκούμε την επιθυμητή της /'λειτουργίας/ με την αρχαία-της έννοια καὶ παραλλήλα ένα είδος /'αλληλεγγυητήν/>, που χαρακτηρίζει τους κατοίκους καὶ στον Ηλιοντικό τομέα.

Το βιοτικό επίπεδο του πλήθυσμού της Σερίφου κατά χεινή ομοιότητα των περιηγητών ήταν πολὺ καρπηλό. Ο BUDONDELMONTI μιλάει για εσκάθα βουτικία καὶ αδηλότητα των κατοίκων, οι οποίοι ζουσσαν την κτήνη, τρώγοντας μόνο ξερανέο στον ηλιό κρέας κατεικών -που αειθανούσαν στο νησί- καὶ ζύντας, διαρκής με το φόδο, μήπως πέσουν στα κέρια των πειρατών (57). /'PERSONNE ASSAIS ROZE, NOVERE E MISERABILI NON VIVENDO D' ALTRO, CE DI POCO FORMAGIO E CARNE DI CAPRE DI CUI ABONDA BUELL' ISOLA/, είναι η μαρτυρία των Ιουετινιών (58). Κι ο δάλος λεπτοποίος, ο ZAQUES XAVIER θα σημειώσει /'LE PEUPLE EST PAUVRE ET GROSSIER; IL PARLE UN GREC FORT CORROMPU, ET LE PRONONCE D'UN TON RUI A JE NE SAIS QUOI DE NIAIS QUI FAIT RIRE'/ (59).

Ο SALMON σημειώνει ότι είναι οινοί οι οινοί σ' αὐτό πολλοί συγγραφεῖς αποδίδουν την ίδιαν (μικρή) παραγωγή ειταρέων καὶ κρασιού στα νησιά (60). Νεδρούς τους αποκαλεῖ ο THOMPSON καὶ γλετζένες, που προτιμάνε την ευδιητή ίκανή (61). Φλεγματικούς καὶ ελάχιστα ευφυείς τους δρισκείν ο KRIENEN, ειδιτάτερα μάλιστα τους άντρες, ενώ οι γυναικες φαίνονται καλοκαρδεές καὶ ευχενικές στους ξένους, αν καὶ η στάση τους δεν ήταν αρκλικορεβής (62).

Το τελευταίο αυτό υπονούμενο για το γυναικείο πλήθυσμό του νησιού δεν δρισκούμε σε κανένα άλλο περιηγητή. Αντίθετα, ο COURMENIN εκδιέλξει την ομορφιά των κυκλαδικτερών γυναικάτερα καὶ ειδιτάτερα των γυναικών της Σίφνου καὶ της Σερίφου, με τις οποίες ο σουλτάνος τροφοδοτούσε κατά καιρούς το χαρέμι-του (63). Εξατίας της οικνηρίας-τους είναι φτωχοί καὶ αξιοκαταφρόνητοι καὶ πεδινούν από την πείνα, επισημαίνουν οι Δημητρίεις στη

χεωραφία-tous, καὶ οἱ ΜΑΙΗΩΣ (64). Η κατάσταση στο νησί φαίνεται πως δεν δελτιώθηκε καθόλου ούτε και μετά την Επανάσταση του 1821. Η αμάδεια καὶ η οκνηρία ακολουθούν τους κατοίκους μέχρι καὶ τα τέλη του 19ου αιώνα. (65).

Από όποια ιδέα είναι ενδεικτική η μαρτυρία του GELL για την αποπνικτική ατμόφαστρα, που επικρατούσε στους θρύμικους Σρόμιους του οικισμού (66). Πάντως, για μία μόνο φορά στα 1783 έχουμε την είδηση ότι γιατρός επισκέφτηκε το νησί, αλλά δεν βλεψηρίνεται, αν οι λόγοι της επισκέψεώς-του ήταν επαγγελματικοί ή θρέψης εκεί σαν περιηγητής (67).

Τα αίτια, που εξηγούν την πανδομολογούμενη αδιλιότητα των κατοίκων καὶ την συντροφούν, είναι πολλά. Το νησί είναι άγριο, οι καλλιέργειες δύσκολες, οι κάτοικοι γτωχοί, που μετά διας πορίζονται τα απαραίτητα για να ζήσουν από τα προϊόντα της γης-τους. Εμπόριο, γνωτιλία, τα κατεξοχήν γητευτικά επαγγέλματα, δεν ασκήθηκαν ποτέ από κανένα Σεριφιτή ούτε μόνο σ' άλλη την περίοδο της τουρκοκρατίας, αλλά και πολὺ αργότερα. Οι μαρτυρίες των περιηγητών είναι κατηγορηματικές, μελουν για κάποιαν οκνηρία των κατοίκων και πλήρη αδιαφορία-tous μπροστά στη γτώχεια καὶ τη μιτέρια. Φτάνει να επιβιώνουν. Η Βιαχρονική επανάληψη των ίδιων χαροπρατειτικών, που μας απηχούνται οι διάφορες μαρτυρίες, βρίσκεται με πλάνη ερμηνεία στην οποχόλια των κατοίκων με την ητηνοτροφία καὶ κατὰ συνέπεια στην αισθηση του χρόνου. Η ενοσοχόληπτη με την ητηνοτροφία οδηγεί σε νυδρότητα, επειδή από τη φύση-της η δουλειά είναι τέτοια ἡ στατικότητα, η εύκολη εξασφαλίση της διατροφής (κρέας, γάλα, τυρί) δίκαια ειδιαίτερο μοχό καὶ η παραίτηση από κάθε προσπάθεια ἢ πραγματική οδυνομία δελτιώσης της παρασχήσης στον τομέα αυτό, έχουν σαν φυσική συνέπεια την πνευματική οδράνεια καὶ την καυτηριαζόμενη από τους περιηγητές οκνηρία. Φυσικά η εξαδιλίατη πεπεντεντεῖται καὶ στους άλλους τομείς του Βίου, στις συνδήμικες διαθίσεις, στην κοινωνική έωση, στην ποιεία.

Στον τόπο-τους δυνατότητα για τη στοιχειώδη έστω μόρφωση δεν υπήρχε, αφού ούτε σχολείο υπήρχε ούτε καν δάσκαλος. Η πλήρεφορία του SEBASTIANI, ότι στα 1666 τα ποινιά των γτωχών αρρόδοτών κατοίκων της Σεριφού διδάσκονταν από τον DON GIORGIO PARIS, από τη Σύρα (68), δεν επολημένεται από καμιά άλλη πηγή ούτε συγχρόνη ούτε μεταχεινεστερη. Ιερές να πρόκειται για μερονυμένη περίπτωση ἡ κάποια προσπάθεια μύησης των κατοίκων στον καθολικισμό μέσω της εκπαιδευσής των νέων, η οποία όμως είτε δεν απενώποτε είτε για σχεντότους λόγους οπως δημόποτε δεν είχε συνέχεια. Το μοναστήρι, γεμάτο από αγρόματους μοναχούς, ποτὲ δεν έποιξε το ρόλο γκολεού. Εντούτοις το μοναστήρι είναι αυτό που, εστο καὶ αρχή, στα 1782 δια αναλάβει τη μόρφωση τουλάχιστον των μοναχών. Για το σκοπό αυτό καταδέτει στο Ξοδείο των ελληνικών μαθημάτων της Σιέναν 50 γρόσια, από τα οποία οι τόκοι, 5 γρόσια το χρόνο, δια πηγαδίνουν για τη μόρφωση ποινιών από τη Σεριφό, τα οποία όμως πρώτα δια πρέπει να έχουν καρεκ μοναχοί, ώστε "να τρέχει πάντοτε το μοναστήρι με σπουδαίους" (69).

Ο τόπος είχε ανάγκη κι από κάποιους γραμματισμένους ανδρώπους¹ τουλάχιστον ο κατεύλιπτης κι ο καλλιγράφος, που διακριτούνται τα βιβλία της Μονής -κάποτε στο ίδιο πρόσωπο ταυτίζονται κι οι δυο ειδότητες- δια έπειτε να ξέρουν γραμματα. Οι ανάγκες αυτές του νησιού σε επαρκής μορφωμένους ανδρόπους ικανοποιούνταν, όπως είδαμε, από τη σχολή της ζειτονικής Σιέγου. Εκεί κατέφευγαν θύσιοι ηδελῶν ή έπειτε να σπουδάσουν. Μόλις το 1816 οι Ιεράρχεις αιτείαντονται επιτακτική την ανάγκη για δικό-τους σχολείο κατ ξητούν με επιειδόπ-τους προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κύριλλο ΣΤ' να θοηδήσει την προσπάθειά-τους κατ να ανακαλέσει τον συμπατριώτη-τους λογιά Β. Λιβάνιο από το Γλαύ, για να γίνεις ο πρώτος διδάσκαλος στον τόπο-του (70). Άριστα ποτέ μόλις χρόνια πριν την Επανάσταση, το 1817, η Σέριες αποκτά σχολείο, του οποίου η λειτουργία άριστα διακόπτεται με την έμφρηξη της Επανάστασης για να ξαναρχίσει το 1828.

Κοινωνικά στρώματα.

Δεν έχουμε στοιχεία που δια μας επέτρεπαν να μιλάμε για κοινωνικές τάξεις στη Σέριες αυτή την εποχή κι ούτε από τους περιήγητες αφήνεται να εννοηθεί κατι τέτοιο. Η αδιλότητα είναι γενική κατ πανθομολόγουμενη. Φυσικά κι εδώ καποιοι ξεχωρίζουν, είναι λίγο πιο πάνω από τους άλλους, οι ''άρχοντες'', πολλά τα μέτρα του νησιού.

Είναι οι πολιμελέστερες οικογένειες, αυτοί που πληρώνουν το μεγαλύτερο φόρο κι όρα έχουν τη μεγαλύτερη περιουσία, δηλαδή οι οικονομικά λειχαρότεροι, επειδή μέτρα για δάλου είνους κοινωνική διάκριση τα χρόνια εκείνα δεν έχουμε (μόρφωση π.χ.).

Ας δούμε ποιεπίσημόν, ποιές είναι αυτές οι πρώτες οικογένειες του τόπου και τι ποσοστό φοροδοσικών μονάδων (Φ.Μ.) αντιβροσωπεύουν στο συνολο των φοροδοσικούμενων του νησιού για καθέ χρόνο. Στα 1754 τα πρώτα σώγια, που έχουν επιλέγει, είναι τέσσερα των, Μαγουλάδ, Λιβανού, Ράτα και Σταματάνη, επειδή αυτά μόνο έχουν οικογένειες-κλάδους περιεστερούς από πέντε. Οι τέσσερες αυτές ''οικογένειες'' πληρώνουν φόρο συνολικά 2.572 δουκάτα κατ 150 δέσποια, δηλαδή το 22,60% και το 23,25% αντιτείχα του συνολικού φόρου του νησιού.

Στα 1781 η επιλογή έχει διευρυνθεί σε 10 σώγια με πέντε κλάδους κατ πάνω και είναι ότι Λιβανός, Μαγουλάδ, Ράτα, Σακελλάριος, Κουζώνης, Σταματάκης, Μποφύλιος, Κονόμος, Κοτζίκης, Μουστάκας. Τα δέκα αυτά σώγια πληρώνουν φόρο συνολικά 5.368 δουκάτα κατ 358 άσπρα, δηλαδή το 38,88% και το 40,45% αντιτείχα του συνολικού φόρου του νησιού. Τέλος στα 1790 τα πρώτα σώγια με πενταμελείς κλάδους κατ πάνω είναι επτά, τα οικήσι Λιβανός, Μαγουλάδ, Ράτα, Σταματάνη,

Λοίξιος, Θικανόμος, Κουζουόπης. Οι οικογένειες αυτές πληρώνουν φόρο συνολικά 4.075 δουκάτα και 298 δέσπορα, δηλαδή το 31,38% και το 30,56% αντιστοιχα του συνολικού φόρου του νησιού.

Οσο κι αν φαίνεται παρακινησυμένο δια δέξιες να επικερήσουμε μία κοινωνική διαστρεματωθή του οικισμού της Σερίσου με βάση τη δέση που δρίσκονται τα σπίτια αυτών των πρώτων σογιών.

Αριθμός επιτάθυ

Βέση	1754	1781	1790
1. Βάρδα	1	-	8
2. Βαρινή	7	12	12
3. Θεοτόκος	2	3	-
4. Θυργιου	3	10	-
5. Καλιθάρι	7	19	11
6. Κ. Πόρτα	2	13	10
7. Κουμέντιο	5	-	8
8. Κομπιά	-	-	3
9. Κυρ-Μαρίνου	4	8	3
10. Λεμπιδι	6	10	11
11. Λάκκος	-	-	6
12. Μακρόνας	3	12	11
13. Μέσα Καστρο	-	6	4
14. Πετρούτζου	4	13	11
15. Προφ. Δανιήλ	2	9	8
16. Πόρος	4	5	7
17. Χαρ(λ)η	1	5	7
18. Χριστός	1	8	-

Από τον πίνακα αυτό διεπιστώνουμε τα εξής: Εκτός από τις δέσεις Κύρ-Μαρίνου (Παμπά) και Χάλκη (Σηλαδοζιλάνη), όλες οι άλλες είναι δέσεις μέσα στο Κάστρο και μάλιστα το Λεμπίδι δεωρείται και σημερα ότι από παλιά ήταν η "αριστοκρατική" συνοικία. Αντίθετα, στο χωρίο Παναγιά δεν βρίσκουμε για μανένα από τα 3 χρόνια καμιά από τις πράτες ομοιογένετες. Επίσης εκτός από τις δέσεις 8 και 11 όλες οι άλλες ανήκουν στην κατηγορία των δέσεων, όπου έχουμε από 10 οπιτιά και άνω (βλ. προηγούμενο πίνακα των δέσεων των οπιτιών του νησιού). Πιο συγκεκριμένα, οι δέσεις 2, 4, 5, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 16 και 17 εντάσσονται στην κατηγορία των 20 οπιτιών και άνω.

5) Ιδιοτέρα χαρακτηριστικά των κατοικιών.

Εκτός από την ομηρία και τη μιζέρια των κατοικιών, που ήτη αναφέρομε και κατέβοχαν τονιζόταν από τους περιηγητές, στα ιδιαίτερα γνωρίσματα του χαρακτήρα-τους συμπεριλαμβάνοταν επίσης το αλέγρο, το γλετζένικο, καθώς και η ομορφιά των γυναικών-τους.

Ενα κοινωνικό φαινόμενο, που παρατηρούμε στη Σέριφο, είναι ότι ο γυναικείος πληθυσμός δεν φύλανται να υπερτερεύει του ανδρικού. Εάνχιστες θραλλή είναι οι γυναικες-αρχηγοί οικογενειών (71), πρόγμα που σημαίνει ότι γενικά οι άντρες δεν λειπούν από το νησί είτε μεταναστεύοντας για εμπορικούς λόγους είτε αεροδύονται με τη γνωτιλία ταξιδεύοντας. Σχετικά με τον αριθμό γυναικών-αρχηγών θα γίνει λόγος παρακατά, όταν αναφερθούμε στην ονοματολογία των κατοικιών. Πράγματι, το νησί κατά την τουρκοκρατία δεν διαδέτει στόλο, ούτε ένα καράβι έστω και μικρής χωρητικότητας, όπως φύλανται από την καταγραφή του 1813, που μας δίνει ο ROUQUEVILLE (72).

Το ότι στα 1751 στον Κέδικο γίνεται λόγος για ένα καράβι και μία βάρκα (73), που κι αυτά ανήκουν στο μοναστήρι, σημαίνει απλώς ότι τα σκάφη αυτά χρησιμεύουν για να εξυπηρετούν τη μονή και το νησί γενικά στην επικοινωνία-τους με τα χώρα νησιών, ως αναγκαία μεταφορικά μέσα.

Σχετικά με την ποινεία των κατοικιών του νησιού, αναφέρθηκε ήδη, ότι αι ειδήσεις που έχουμε από τις πηγές, μιλούν για καθολικό σχεδόν αναλφαβήτευμα. Μόνο οι μοναχοί έχουν για από τους μανόνα, ορού τουλάχιστον κατά θάση ήξεραν γραφή κι ανάγνωση και, όπως ήδη αναφέρθηκε, το ίδιο το μοναστήρι φρόντιζε για την βελτίωση του μορφωτικού-τους επιπέδου στέλνοντάς-τους από παλιά να σπουδάσουν στη σχολή της Σέριφου.

Άν καὶ δεύ οὐ μπορούσει να καρακτηρίζεται ιδιαιτερότητα η δημοφιλεύτηκότητα των κατόλικων, εγγονούτοις αξίζει να αναφέρεται ότι σε κατάστιχο αδελφάτων υπέρ του Παν. Τάφου, που συνέλεξε ο αγιοτοφίτης λεπρομόναχος Μακάριος ο Κρήτης, υπάρχει και ο κατάδοχος των επιρρεωτών του 1652 (74). Οι οικογένειες που ανήκουν στο αδελφάτο είναι 38, συνολικά 160 άτομα. Από αυτές μόνο οι 21 οικογένειες έχουν επώνυμα, από τα οποία τα 8 δεύ τα συναντάμε στα φορολογικά κατάστιχα του 18ου αι., ενώ τα 13 ανήκουν στις γνωστές οικογένειες Ρύτη, Λιβανού, Βενετζάνου, Κυρίτη, Μαργουλά, Μουστάμα, Βηλαδή ή αυτές που δια καρακτηρίζεται σαν "αρχοντικές" οικογένειες του τόπου. Η πλησιέστερη προς το έτος αυτό είδηση για τον πληθυσμό του νησιού είναι του 1670, όπου αναφέρονται 600 άτομα σύνολο πληθυσμού. Δηλαδή το 26,66% του πληθυσμού είναι γραμμένο στο αδελφάτο.

6) Ο νοματολογια την κατόλικην.

Στα κατάστιχα οι φορολογούμενοι καταγράφονται με αλφαριθμητική σειρά και με βαθεία το Βαστιτικό-τους το όνομά-τους όμως είναι πάλιρες, δηλαδή όνομα, πατρώνυμο, επώνυμο και μάλιστα συχνά και το προσωνύμιο (παραπομπή), π.χ. Άγαπώνιος Ιωαν. Μαργουλάς ο Λιαλίτης.

Αναλυτικότερα, ας δούμε τι συμβαίνει με την ονοματολογία του πληθυσμού. Κατ πρώτα οι λίγες γυναίκες είναι και ε-αρχηγοί των οικογενειών, που αναφέρονται στα κατάστιχα, εμφανίζονται:

- είτε με το ονοματεπώνυμό-τους κανονικά, π.χ. Εμαράγδα Ρύτα.
- είτε με το όνομα των πατέρων-τους ή της μητέρας-τους, π.χ. Ειρήνη της Κώστα, Κατερίνα της Συνοδίας.
- είτε με το Βαστιτικό-τους μόνο, π.χ. Κατερίνα.
- είτε με τον τόπο καταγωγής-τους, π.χ. Μαρία Κιμουλίδισσα.

Επει, στις 1754 έτις 194 φορολογικές μερίδες (εξαιρείται η Μονή) οι γυναικες-αρχηγοί είναι 20, δηλαδή ποσοστό 10,30%. Από αυτές μόνο 2 αναφέρονται με το βαστιτικό-τους, 2 με το μητρώνυμο, 1 με την ιερότητά του αντρά-της (Οικονόμησσα), 4 με το πατρώνυμο (Μαρία του Προκόπη) κι οι υπόλοιπες 11 με το κανονικό-τους επώνυμο.

Στα 1781 οι γυναικες-αρχηγοί είναι 14, δηλαδή στις 238 μερίδες (πλήν Μονής) το 5,88%. Από αυτές με βαστιτικά καταγράφονται μόνο 2, και 2 με το μητρώνυμο (Μαρία Ερήνιας και Μαρία της Μωυτρινής), ενώ οι υπόλοιπες 10 κανονικά έχουν επώνυμο. Στα 1790 οι γυναικες-αρχηγοί είναι 15, δηλαδή στις 277 μερίδες το 5,41%. Από αυτές μόνο με βαστιτικό αναφέρεται 1, με το όνομα της μάνας-τους 2, με πατρώνυμο 1, με την ιερότητά του αντρά-της 1 (Λογοδέτισσα) και με τόπο καταγωγής 1' οι υπόλοιπες 9 έχουν επώνυμο.

Ως προς τους αντρες, μητρώνυμη καταγραφή έχουμε για το 1754 μόνο τον Ιωάννη της Καλίτσας. Στα 1781 και 1790 έχουμε τον Τομάζο της Γρεμματικής και επίσης τον Ιωάννη της Καλίτσας.

Τα μητρωνυμικά όντιμάν είναι απευθύνετα στη Σέριφο, πρόσωπα που επιβεβαίωνεν, σε σχέση καὶ με τον χαρτόν αριθμό των γυναικών-εργάζων οικογενειών, ότι ο αρεινικός πληθυσμός δεν λείπει από τον τόπο ούτε για λόγους επαγγελματικούς (χωντιάδα, μετανάστευση κάπ.). Ούτε αφονείται σε πολεμικές επιχειρήσεις, οπότε βέβαια διά ελαχών αυξήση, έστω καὶ συγκυριακή, του αριθμού των γυναικών-χηρών.

Με το Βαστιτεικό όνομα του πατέρα αναφέρεται μόνο μιά περίπτωση στα 1790, Πέτρος του Ανδρουστή. Οι περιπτώσεις όπως, Γεωργης Πέρου, η Μικ. Κυνσταντίνου, δεν νομίζω πως συγκινούν στην κατηγορία αυτή, αλλά είναι πατρώνυμα βέβαια, που όμως έχουν γίνει πλέον επώνυμα.

Με την ιελότητα-τους (αξιώματα εικατεπιστημα) αναφέρονται μόνο ο Αντώνιος Άγιος Σκευοφύλακης, ο Άγιος Χωρεπίσκοπος καὶ Άγιος Χαρτοβάλας ο Οικονόμος της Μονής. Οι περιπτώσεις όπως, Μιχαήλ καὶ Φραγκίκης Γεροντάρης, Αντ. καὶ Ήλι. Αναγνώστης, Γεώργιος Οικονόμου, Σπικελάριου, Πρωτόπαπας καὶ μεγάλη ομάδα με πρώτο συνδετικό το παπα---. Έχουν γίνει πλέον επώνυμα.

Η διετόπωση των επωνύμων είναι στη γενική κατά κανόνα, πράγμα που υπογραμμίζει την εξάρτηση του απόμου από τον πατέρα-του¹. Ιερες άριστα εδώ να δηλωθούνται μπροστά σε μή διαμορφωμένα ακόμη επώνυμα, ώστε να απαντώνται κανονικά στην ονομαστική, οπότε δια έχουμε αυτονομηση της γενικής μόνο στην περίπτωση που συμπίπτει με την ονομαστική. Έχουμε δηλαδή καταρρογή των ονομάτων του τύπου: Αντώνης Δημ., Κοτζίκου (όχι Κοτζίκος), Γεώργιος Ιωαν. Κόντες (όχι Κόντες).

Ως προς την προέλευση των επωνύμων μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες:

- a) Από τον τόπο καταγωγής: Ανδριάτης, Αξιώτης, Κεφαλλιτής, Κυμουλιάτειος, Κορωνίδης, Ηματίος, Πέργαρος, Μονεμβασίτης, Πολιτής, Σιυριανός, Ισανιανός, Τηνιανός, Υδραίος. κ.ά.
- b) Από την εδανικότητα, π.χ. Βενετσανός, Γκενοβέζος.
- c) Ξενική προέλευση (τόπο, ιελότητα, όνομα): Βιτσάς, Γαλιτάζος, Γουαλέρου, Δεμερτής, Δρογόσης, Νετάς, Ντεράς, Πιλαζεντής, Ραθιόλης, Φράγκου, Πρεβελέζης, Ταντάλος κ.ά.
- d) Από την ιελότητα, το επάγγελμα ή το αξέιμα: Αναγνώστης, Γεροντάρης, Κόντες, Οικονόμου, Παπα---, Πρωτόπαπας, Σπικελάριος, Τζανάς κ.ά.
- e) Από το βαστιτεικό όνομας Αντωνάκης, Αναγνώστης, Γεωριάδης, Γαρύφαλδος, Διαμαντής, Ζαχαρίας, Κων/νου, Λοΐζος, Μαρκουλής, Μάρκου, Μαρίνος, Νικητάκης, Πέρου, Προκόπη, Σπυρίδην, Σταματάκης, Σταυρίωνός, Φιλίππου, Φραγκουλάκης, Χριστοδούλου κ.ά.

στα) παρανύμια (ηγιεινά κάποιου χαρακτηριστικού του ατόμου, κουμπουριών ή ειδιότητας του χαρακτήρα): Αχλάδης, Γραμπούλιας, Γαλάνος, Μαζουλάς, Μουσάκας, Μπαστάρδος, Συνυητός, Ρεβίθης, Φαρός, Χλόνης κ.ά.

Τέλος δια πρέπει να ξεχωρίσουμε και μια κατηγορία στην οποία δια συμπεριληφθούν τα μη άμεσα εμφανούς προέλευσης επώνυμα.

Σεκινώντας πάντως από το γεγονός ότι, ανεξάρτητα από την προέλευσή-τους, ο πληθυσμός του νησιού έχει σχεδόν στο εύνολό-του επώνυμα, θεωρετώντας αναλυτικότερα τα εξής. Στη 1754 σε σύνολο 194 Φ.Μ. τα επώνυμα των οικογενειώνειναν 87, ενώ μόνο 9 Φ.Μ. δεν έχουν επώνυμο, αλλά αναφέρονται με το βασιτεστικό ή το μητρωνυμικό ή το αξιωμά-τους. Στα 1781 σε σύνολο 238 Φ.Μ. τα επώνυμα είναι 93 και μόνο 11 Φ.Μ. δεν έχουν επώνυμο. Τέλος στα 1790 σε σύνολο 277 Φ.Μ. τα επώνυμα είναι 98 και 13 Φ.Μ. αναφέρονται ίχνα επώνυμο.

Σε σύνολο 136 επώνυμων, που αποντώνται κατά 3 κατάστιχα (75), μόνο τα 56, έηλιονή ποσοστό 41,17%, αντέχουν στη Βλακρανία, εμφανιζόμενα κατά στις τρεις χρονολογίες. Συνοπτικά, οι ποσοτικές εμφανίσεις-εξεργασίες επωνύμων στα τρία χρονικά σήμερα είναι οι ακόλουθες.

Επώνυμα		Katάστιχα
αρ. αριθ.	σχετ. αριθμ.	α= 1754 β= 1781 γ= 1790
56	41,17	α β γ
22	16,17	α
11	8	β
17	12,5	γ
5	3,67	α β
4	2,94	α γ
21	15,44	β γ
136	99,89	

Από τον ονοματολογικό κατάλογο των Παραρτήματος παρατηρούμε ότι τα επώνυμα με πρώτο συνδετικό το ποπάς, έχουν αισθητά ελαττωθεί από το 1754 στα δύο επόμενα κατάστιχα του 1781 και 1790, πράγμα που μπορεί να ερμηνευθεί ως συρρίκνωση του αριθμού των κληρικών προς το

τέλος του 18ου, ενώ λίγο πριν από το 1754 θα πρέπει να σίχαμε έξαρσή-του και ανάηση της Μονής. Το ίδιο και για τα ξενικά ή τοπωνυμικά, τα οποία με τον καρό σήμεραν (φυσική φύση ή αποδήμια) και διαφοροποιούνται ανάλογα με την πολιτική συγκυρία. Επει στα 1754 π.χ. τα "εδνικά" ονόματα είναι Αξιωτής, Μηλιός, Περγάμος, Συργιενός, Σιενιός.

Ενώ στα 1781 τα τοπωνυμικά είναι Αξιωτής, Κεραλανίτης, Μηλιός, Μονεμβασίτης, Μαραίτης, Παριανός, Πέργαμος, Πολιτής, Σιενιός, Συριενός, Σφακιανός, Υδραίος. Έχουμε δηλαδή μια γεωγραφική διεύρυνση των νέων μεταναστών, έπου δειχνει ότι τα μεταναστευτικά κινήματα δεν περιορίζονται μόνο στον αιγαλοπελαστικό χώρο.

Παρωνύμια (παρεπίδετα, παρατεούμενα).

Αναφέρουμε ήδη ότι πολλά ονόματα συνοδεύουνται κι από το παρωνύμιο της οικογένειας. Άς δούμε λοιπόν μερικούς αριθμούς κι ας ξανουμε ορισμένες παρατηρήσεις γύρω από το ποσοστό, τις εμφανίσεις ή έκφανσεις των παρωνύμων καθώς και το πέρασμα από το επώνυμο στα παρατεούμενά και το αντίστροφο.

Στα 1754 τα παρατεούμενά είναι 17, δηλαδή στα 87 επώνυμα το 19,54% έχουν και παρατεούμενά. Άπο αυτά στα επόμενα χρόνια έχουν γίνει επενόμια κανονικά τα : Πιατενήτης (1780) (Λιβανός Αντώνης Γεωργ., στα 1754), Κορωνίος (1780) (Μαρουλής Αντών. Νικ. στα 1754), Μπουλέτης (1781-1790) (Μητροφάνης Γεωργ. στα 1754), Ποτήρης (1790) (Παπα-Θεοδώρου Ιωάννης Νικ. στα 1754).

Στα 1781 τα παρατεούμενά είναι 52 στα 93 επώνυμα, δηλαδή ποσοστό 55,91%. Άπο αυτά έχουν διατηρήσει όσα του 1754 εκτός από 1, που έχει εκκειφεί, το Παρδένιος.

Στα 1790 τα παρατεούμενά είναι 22, δηλαδή ποσοστό 22,44% στα 98 επώνυμα. Άπο αυτά τα 9 είναι νέα παρατεούμενά ενώ τα υπόλοιπα 14 είναι κοινά με του 1781 και μόνο 5 είναι κοινά και στα τρία κατάστιχα.

Άπο τα παρατεούμενά του 1781-90, το Καταλειφός είναι επώνυμο στα 1754. Τζάκιος (1781), επώνυμο στα 1790. Χιόνης (1781), επώνυμο στα 1790. Ο Μπουλέτης (1790), επώνυμο στα 1781, Κορωνίος (1781), επώνυμο στα 1790. Ποτήρης (1754, 1781), επώνυμο στα 1790. Μπαστάρδος (1781), επώνυμο στα 1790.

Στο Παρόρτημα δίνονται τα παρωνύμια και των τριών χρόνων, ώστε να έχει τη δυνατότητα κανείς να δει σε πολous ανήκων, να διαπιετώσει την ποικιλία-τους και να συντχνεύσει την προσδέμη-τους (76).

Σχετικά με τα παρωνύμια, θα σίχαμε να παρατηρήσουμε ότι είναι ευνόητο, πως μερικά μπαίνουν για να δηλώσουν κάποιο ιεραιτέρο χαρακτηριστικό του ατόμου (στο σωματικό ή το πνευματικό και φυσιολογικό πεδίο) και έχουν κυρίως σκοπιτικό χαρακτήρα. Η άλλη περίπτωση είναι τα παρωνύμια μιάς

πολυμελούς οικογένειας, με τα οποία αριστερένα μέλη-της δέκουν έτσι να διαφοροποιήσουν για κάποιους λόγους από τους υπόλοιπους του συγκλουόντων. Τέλος, με το παρωνύμιο το άτομο προσήνιορες πλήρως ήταν απορεύεται η σύγχυση στη διεκδικηθη συμφερόντων σε περιπτώσεις συνανυμίας.

Στην οικογένεια Λιβανού π.χ. έχουμε 4 παρατεούμελα το 1790 στους Μαργούλαδες έχουμε 7 τον ίδιο χρόνο. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για το 1781, ενώ ανάλογα είναι τα φαίνομενα και στο 1754. Εκείνο που είναι αξιοσημείωτο, είναι ότι και στα 3 χρόνια οι οικογένειες Ρώτα και Σακελλαρίου δεν έχουν κανένα παρατεούμελο, μολονότι πολυμελεῖς.

Βαστιστικά.

Ως προς τα ανδρικά βαστιστικά, επικρατούν γενικά τα κολνά ανόματα (Γεώργιος, Αντώνιος, Ιωάννης, Ηλιόλαος, Κωνσταντίνος...) και δεν παρουσιάζουν ποικιλία. Σένα είναι ελάχιστα (Βιντεντός, Βιτύριος, Ζέρζας, Φραντζέσκος, Τομάζος, Αυγουστής, Λινάρδος, Γιακούμης, Φραγκίας, Λοΐζος, Νατάλες, Λουης, Μενέγκος, Ζανής ...) και δεν επαναλαμβανονται.

Ως προς τα γυναικεία επίσης θα παρατηρήσουμε ότι τα φράγκικα είναι ελάχιστα (Ρουσέττα, Θάμρεντζα, Φλόουρου).

Γενικά δε λέγουμε, ότι τα ξενικά (δυτικής) προέλευσης βαστιστικά ανόματα αντρικά και γυναικεία δεν αποτελούν παρά εξαιρεσή, ένα ελάχιστο ποσοστό τους συνόλου των βαστιστικών του σεριφειώτικου πλήθυσμού στο 18ου αιώνα.

7) Συγγενικά πλέγματα τηρούμενα.

Επειδή στα κατάστιχα -και στην "τάνσα"- και στο "μεμοριάδες" (προικοδοτήσεις)- η σύζυγος περνάει μόνο με το βαστιστικό-της, δεν είναι δυνατόν να διαπλεύσουμε από ποια οικογένεια προέρχεται, ώστε να δούμε πώς δημιουργείται το συγγενικό πλέγμα ανάμεσα στα σόγια ή τις οικογένειες. Οι περιπτώσεις, οπου φαίνεται ποιός είναι ο πατέρας της γυναικας, είναι ελάχιστες και δεν μπορούν να κρητιμοποιηθούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Αυτό, που φαίνεται να αποτελεί κανόνα, είναι ότι οι γυναικείς προικίζονται πάντα και μάλιστα όχι μόνο με ιτήματα, αλλά και με σπίτι. Ενώ προίκα (ιτήματα) παιρνούν και οι ανδρες, λίγες είναι οι περιπτώσεις οπου αυτοί προικίζονται και με σπίτι. Εξυπακούεται ότι η προίκα σε κινητά (χρήματα ή αντικείμενο) δεν καταχράφεται στα φρούριογεικά κατάστιχα.

Παρακάτω, στο κεφάλαιο για τη φορολογία, δια δούμε τη μοίρα των περιουσιακών στοιχείων του γυναικείου πληθυσμού σε περιπτωτική κατηγορία.

8) Σχέσεις κατοίκων - Μονής -
Οικονομικές δραστηριότητες
της Μονής

Έγινε λόγος σε προηγούμενο σημείο για το ανεπτυγμένο δραστηριοτικό αλεσθήμα των κατοίκων, που διεπιπλένεται μέσα από διάφορες εκμετάλλευσης. Μέτρια της δραστηριότητας των σερφετών είναι καὶ ο βαθμός που αυτοί αστεράνουν στη Μονή διάφορα αγαθά. Επειδή τούπον, έμμεσα μπορούμε να αντιχειρεύσουμε τις σχέσεις των κατοίκων με το μοναστήρι.

Η Σερίφος, όπως σημειεύθηκε, ήταν από τα λίγα κυκλαδικήσια με αριχτό ορθοδοξό πλήθυσμα. Επισημαίνεται επίσης ο πλούτος καὶ η λαμπρότητα της Μονής σε αντίστοιχο με τη φτώχεια καὶ μικρότερα του υπόλοιπου πληθυσμού. Το γεγονός έμμεσα επιβεβαιώνεται καὶ από τις συχνές επιδρομές των κουρσάρων στο νησί καὶ τις λεηλασίες της Μονής, όπως περιγράφονται στον Ιωνά. 32, όπου γίνεται λόγος για την απροχή κρυστών καὶ ἀλλαν πολύτιμων σκενών.

Η προσέκεινη των κατοίκων γίνεται να καλογερέψουν στη Μονή είναι σημαντική. Από ακρονολόγητη κατασραφή μοναδόντων (μαράλων του 1819) έχουμε τα ονόματα 17 μοναχών κι από τον τόπο καταγωγής-τους φαίνεται ότι είναι σερίφιοι, εκτός από ένα μήτιο (77). Αξίζεται να σημειωθεῖ εδώ ότι ανάμεσα στους μοναχούς αυτούς υπάρχουν καὶ ἄτομα από τις μεγάλες οικογένειες του τόπου, δηλαδή 4 είναι Λιβανός, 2 Μαχουλάς, 1 Ρώτας καὶ 1 Κουκούσης.

Είναι ότι γηγεντικό ρόλο στο σχηματισμό του πλούτου της Μονής έπαιξαν καὶ οι αστεράνους σε κρήματα ή αιίλνητα ὥστι μόνο από ντόπιους, ἀλλὰ καὶ από κατοίκους των γύρω νησιών. Στοιχεία τετοίων αστερώσεων αντιλαμψεύεται από τους Κωνίκης 2 καὶ 3 της Μονής. Ανδρώποι από τη νησιά Μήλο, Σίφνο, Τήλα, Θαλέγενδρο, Κίμωλο, Θερμιά αστέγουν εἰτε μετά το δανατό-τους εἰτε αριθμό ζευγών κρηματώματο ποσό στη Μονή του ύψους των 35, 40, 50 ἀλλά καὶ 200 χρονών (78). Οι ανδρώποι όμως δεν αστεράνουν μόνο κρήματα στο μοναστήρι συνεχά είναι καὶ τα αστερώματα σε διάφορα αγαθά ή καὶ αιίλνητα. Επειδή στα 1662 οι προεστοί κι επίτροποι της Μήλου αποφασίζουν να δινούν στο μοναστήρι της Σερίφου "τον κάθε χρόνον πέτρες της πόλεως είκοσι πέντε" (79). Ο Ιερεμίας, επιεπότης του μετοχικού της Σερίφου στη Μήλο, δίνει επίσης κάθε χρόνο 15 πινάκια (δηλαδή 120 οικάδες) σιτάρι (80).

Σπίτια, εἰλατόσενδρα, λεμονιές καὶ περιβόλια είναι μερικά από τα αστερώματα κατοίκων του Πάρου προς τη Μονή (81). Ἀλλά καὶ στο Μωρά είσει η Μονή περιουσία εξιάλογη (82). Οι προσηγόρισεις από τη Σίφνο είναι εξίσου σημαντικές καὶ επεκτείνονται σε διάφορα αγαθά, αρμέλιτα, χωράφια, δένδρα,

μορφειά, Αιτωρίβια (83). Το μετόχι της Μονής στην Τζιά παρά τις κατακρύσσεις περιπέτειες που είχε, τελικά κατόρθωσαν οι διαξιρύπατες-του προς το τέλος του 18ου αι. να το σώσουν και μάλιστα να το πλουτίσουν με νέες προσθήσεις (84).

Ηε την περίουσία της Μονής μέσα στην ίδια τη Σέριφο δεν θα ασχολήθουμε εδώ, αλλά δια χιλιάδες ειδικοί λόγοι στο κεφάλαιο για την χαιοκτησία. Οι αφερώσεις πάντως αγαδών από ντόπιους προς τη Μονή είναι συνηθισμένο φαινόμενο, μολονότι η αποπασματικότητα του υλικού δεν μας επιτρέπει να έχουμε μια πλήρη εικόνα (85).

Όπλα αυτά τα στοιχεία, όσο κι αν μολάζουν να είναι ελλιπή, δίνουν εντούτοις μια εικόνα αναμφιεράτητης οικονομικής ανδησης της Μονής, τη οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος στηρίζεται την αυξηση της περίουσίας της στο σύστημα αυτό των αφερώσεων και λιγότερο σε μάλιστα παράγοντες (αγορές, κατασκευές). Είναι αξιοσημείωτο ότι η Μονή χρησιμοποιείται μέσα μη οικονομικά, φτανει σε οικονομικά αφέλη κινούμενη στο ιεροδοχικό επίπεδο, με το να υποδιάλπει καταγράφωντας να εκμεταλλεύεται τη δρασκευτικότητα των κατοίκων.

Είτε η Μονή αποκτήντας οικονομικό εύρος αναλαμβάνει το ρόλο της ''τραπεζίτη'', όπου μόνο στην κατεστή κοινωνότητα της Σέριφου, αλλά και στα ''χύρω'' άηστα διανείζοντας χρήματα σε ιεράτες αλλά και στο Κοινό. Φαίνεται πως οι διανείμοι αυτοί και μάλιστα έντονοι, ήτοντας αρκετά συνηθισμένοι τον 17ο αι., γίνονται ο Πατριάρχης Κύριλλος στα 1632 απαγορεύει στους μοναχούς με αφορισμό τετού των ειδούς δραστηριότητες (86).

Παρ' όλα αυτά σι ρηματιστικές δραστηριότητες της Μονής δεν σταμάτησαν, όπως τουλάχιστον αποδεικνύεται από τους κάδικες του μοναστηρίου για τον 18ο και 19ο αιώνα (87). Αντίθετα, τα στοιχεία που αντιδύονται από τον Κώνικο 3 κανουν αναμφιεράτητο τον έντονο οικονομικό ρόλο του μοναστηρίου είτε σαν δρασκευτικής κοινωνότητας είτε σαν μεμονωμένων ατόμων, κάποιων από τα ηγετικά οπωδήποτε μέλη-του.

Οι οικονομικές δραστηριότητες της Μονής επεκτείνονται στους παρακάτω τομείς.

- Δάνεια προς τους κατοίκους της Σέριφου, αλλά και των διάδικτων.
- Τοποθετήσεις - καταδέσεις έντοκες χρημάτων εκτός Σέριφου και επενδύσεις σε εμπορικές ή ναυτιλιακές επιχειρήσεις.
- Εγκοκες καταδέσεις ή διανείμοι ιερώτων στη Μονή.

Μολονότι το δέμα-μας εδώ είναι ότι οι οικονομικές σχέσεις Μονής-Σέριφιων, κρίνε σκόπιμο να εξαντλήσου, κατά το δυνατόν, και τους διάδικτους τομείς, για να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα των οικονομικών δραστηριοτήτων της Μονής και να φανεί ανάγλυφα ο πρωταρχικότητας της ρόλος στη γειτουργία του Κοινού.

Ξεκινώντας από το δέμα των διανειών της Μονής προς τους Σέριφιούτες, ας δούμε πρώτα μερικά -τεκνικής μάλιστα φύσης-

στοιχεία που μας δίνει το κατάστιχο, απαραίτητα για να γίνει κατανοητή η μέδιος εργασίας και η πορεία που ακολουθήθηκε για το σχηματισμό καποιων σκηνών.

Άπό τις 462 συνοδικά εγγραφές, οι οποίες τελικά γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας εδώ, σημειώνουμε ότι:

	196 πρόσωπα εμφανίζονται	1 φορά =	196 Εγγραφές	
97	52 //	2 //	104 //	
	24 //	3 //	72 //	
	16 //	4 //	64 //	
	4 //	5 //	20 //	
	1 //	6 //	6 //	
	-----	-----	-----	
	293		462	

Η χρονική περίοδος, που καλύπτουν οι εγγραφές βανεισμών στον Κεβ. 3, είναι από το 1762 ως και το 1799, δηλαδή 37 χρόνια. Στο διάστημα λοιπόν των 37 αυτών ετών έχουμε 293 διαφορετικά πρόσωπα, από τα οποία τα 97 έχουν 2-6 εγγραφές σε διαφορετικά σημεία του κατάστιχου και φυσικά σε διαφορετικές χρονοδιαγέλες. Στην πραγματικότητα όμως, κι αυτών που έχουν μια εγγραφή ή σκείνων που έχουν από 2 και πάνω, οι δοσοληφθείς-τους με τον βανειστή σίναν περιεσθέτερες από μια φορά και μέσα στον ίδιο χρόνο, αλλά και σε διάφορα έτη. Δηλαδή, μια μοναδική εγγραφή ενός ατόμου στο κατάστιχο δεν σημαίνει το κατιόν περιπτώση μια και μοναδική φορά σύναψης βανείου. Για το λόγο αυτό, ανακατανέμοντας τον βανειζόμενο πλήθυνσθ απη χρονική περίοδο 1762-1799 καθές και τις φορές που κάθε χρόνο προσέτρεξαν για βάνειο, έχουμε την εήση κατανοήσεις

Κατανομή των βανείων

Έτος Βανεισμού	Αριθμός Βανειζόμενων	Φορές που βανειστήκαν
1762	14	14
1763	2	11
1764	4	4
1765	-	-
1766	6	13
1767	1	1

1768	1	1
1768	2	2
1770	1	1
1771	1	1
1772	31	41
1773	7	8
1774	3	4
1775	3	3
1776	15	20
1777	7	10
1778	26	45
1779	46	57
1780	38	53
1781	19	29
1782	17	29
1783	23	33
1784	45	78
1785	56	80
1786	45	61
1787	33	47
1788	34	56
1789	51	83
1790	30	37
1791	26	45
1792	28	50
1793	13	16

1794	19	21
1795	3	4
1796	-	-
1797	4	4
1798	8	9
1799	1	1
-----		-----
	663	969

Έχουμε λοιπόν συνολικά 663 περιπτώσεις, όχι διαφορετικά πρόσωπα αλλά κάποια επανερχόμενα, να προστρέχουν στη Μονή για δύοτοι 969 συνολικά φορές σε διάστημα 37 ετών. Δηλαδή έχουμε επίσης συγκότητα προσελεύσθης για δύοτοι κατά μέσο ώρα 18 περίπου άτομα και μέσο όρο επήστρας ροής διανείων 26 περίπου φορές, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε πρόσωπο διανείνεται περισσότερο από μια φορά το χρόνο, περίπου 1,44 φορές.

Πριν προχωρήσουμε στο ουσιαστικό μέρος του θέματος των διανείων, ας σημειώσουμε εδώ ακόμα ότι συγκρίνοντας τα ονόματα του Κων. 3 με ταν τριών φορολογικών καταστικών διαπιστώνουμε τα εξής. Από τις 238 Φ.Μ. του 1781 οι 128, δηλαδή ποσούτο 53,78%, συμπεριλαμβάνοντας στους ορειλέπτες της Μονής. Από το κατάστιχο του 1790 σε σύνολο 277 Φ.Μ. οι 128, δηλαδή το 46,20%, έχουν διανείστει από τη Μονή. Ας μη ξεχνάμε ότι ένα μεγάλο μέρος των φορολογουμένων του 1790 ταυτίζονται με εκείνους του 1781, έτσι 152 διανείσμενος αποντώντας και στα δύο φορολογικά κατάστικα. Τέλος ό μόνο διανείσμενος, που δρίσκουμε στο κατάστιχο του 1754, έχουν εξαφανιστεί στα δύο επόμενα. Το άδροισμα των παραπάνω αριθμών μας δίνει σύνολο 262 διανείσμενους αντι για 293, που είναι ο πραγματικός αριθμός. Η διαφορά των 31 αυτών προσώπων είναι ότι κάποια μέλη (γυναίκα, παιδιά) μιάς οικογένειας κι έτσι η ταύτιση με τον αριθμό της οικογένειας, που εξαράβεται στα φορολογικά κατάστικα, δεν είναι πάντα διανοτή, είτε είναι κάποιοι ήδη, δίκαιος θέματα να δηλώνεται αυτό, οποιοι παρεπιδημούν στο νησί κι έχουν περάσει στο κατάστιχο χωρίς διάκριση μέσα στον σερβιτορικό πληθυσμό.

Μια διλήη τέλος έδιορθοψία του Κων. 3, που δημιουργεῖ προβλήματα και στην ταύτιση των προσώπων, είναι ότι εδώ αι ανδρώποι καταχρέονται σχεδόν αποκλειστικά με τα παρανυμιά-τους -όσοι έχουν φυσικά- κι όχι με το κανονικό-τους επώνυμο, όπως στα φορολογικά κατάστικα. Ο λόγος πιλτεύων, που συμβαίνει αυτό, είναι ότι να μπορεί ο

Εισαγετειστής της Μονής, που κρατάει και το κατάστιχο, να διακρίνει αύρεται και έλχως λόδος για πολύ πρόκειται, αποφεύγοντας έτσι πιθανά μπερδέματα από συννούμιας. Μπορεί ακόμα να ερμηνευτεί και ως εκείσε όμεσότητας και οικειότητας ανάμεσα στους ανδρώπους του μοναστηρίου και στους κατοίκους, ενώ παράλληλα με τον ανεπίσημο αυτό τρόπο επιτυγχάνεται και το επιβιωτικό, δηλαδή η διασφάλιση των συμφερόντων και των δύο μερών από την πιθανότητα λαθους.

Υφος δάνειων και εξοφλήσεων.

Η Μονή δάνειζε τους κατοίκους κυρίως σε μετρητά, γρόσια και παράδεις δεν είναι πάντας και δι ο περιπτώσεις όπου το δάνειο γίνεται σε είδος, αποτιμώμενα όμως στο κατάστιχο σε χρήμα (BB). Τα ίδια τεχνούν και για τον τρόπο εξοφλήσεως των χρέων προς τη Μονή. Αξίζει να σημειωθουμε εδώ ότι η ανάγκη για την εξεύρεση ρευστού χρήματος είναι τόση ώστε, μολονότι πληθωριστικό το νόμισμα, η αποτιμήση γίνεται σ' αυτό κι όχι σε κάποιο προϊόν, ώστε συνήδως συμβαίνει στις ανταλλακτικές κοινωνίες* στην προκειμένη περίπτωση κι επειδή το μερχότη είναι μικρό ως γενικό λεοδύνωμα χρησιμοποιείται το νόμισμα κι όχι το κρατικό π.χ., που είναι το κυρτάρχο προϊόν του τόπου.

Ο πληνός που ακολουθεί μας δίνει συγκοπτικά κατά έτος τα χρηγούμενα δάνεια σε μετρητά ή σε είδος, το ύφος των εξοφλήσεων, καθώς και το υπόλοιπο από παλαιά χρέη.

Δάνεια σε απ. αριθ. (χρέων)		Εξοφλήσεις σε απ. αριθ. (χρέων)			Υπόλοιπο από παλαιά χρέη
Έτος δανεισμού	σε μετρητά	σε είδος	σε μετρητά	σε είδος	
1762	68:2		2:	1:	
1763	80:8				
1764	9:10	6:27	11:27		
1765	-	-			
1766	45:35		1:	1:5	9:
1767	10:				
1768	3:		1:		20:
1769	16:20		7:		
1770	10:		5:2	1:8	

1771	1:				
1772	162:	9:17			1:
1773	14:26	5:			
1774	82:		2:		
1775	12:		19:5		
1776	159:9	10:	62:31	4:	
1777	62:		14:26		
1778	513:12	1:	34:18		128:
1779	362:5		50:19	4:20	46:20
1780	620:35	:35	29:16	20:35	184:35
1781	363:36		24:13	15:38	131:20
1782	126:23		54:3	2:	126:13
1783	179:25		96:17	11:32	652:4
1784	525:8	3:20	197:4	34:21	723:15
1785	706:32		141:15	62:22	794:4
1786	441:28	34:	315:	38:20	216:20
1787	408:35	31:13	262:28	58:19	179:20
1788	380:14	23:	380:8	48:11	228:
1789	467:23	40:24	528:24	63:25	554:8
1790	206:15	12:20	87:14	74:	570:27
1791	369:37	9:30	297:23	67:32	497:28
1792	459:19	4:36	177:33	5:20	437:29
1793	172:18	:30	290:31	13:6	254:
1794	112:22	18:29	116:30	10:17	598:14
1795	49:		25:	3:	419:20
1796	0	0	233:3	3:	770:28

1797	62:		131:28	7:21	604:
1798	141:19		134:33	16:16	710:
1799	:20		68:4	31:12	175:8
	7.406:13	212	3.803:11	601:20	9.032

Συνολικά στα 37 χρόνια η Μονή Βανείζει 7.406:13 χρόσια σε μετρητά και 212 χρόσια σε είδος αποτιμώμενο σε χρήμα, δηλαδή σύνολο 7.618:13 χρόσια, πράγμα που σημαίνει μέσο όρο το χρόνο 205:35 χρόσια. Κατά μέσο όρο σε ετήσια χορηγία για τα 18 άτομα αναλογούν 11:17 χρόσια. Για να φτάσουμε όμως στο πραγματικό ύψος των βανείων της περιόδου αυτής δια πρέπει να συνυπολογίσουμε και τα ετήσια υπόλοιπα από παλαιά χρέα, τα οποία ανέρχονται συνολικά σε 9.032 χρόσια. Επει το πραγματικό ύψος των πιετώσεων της περιόδου 1762-1799 ανέρχεται σε 16.650:13 χρόσια.

Αναφέρθηκε πρότη στις οφειλέτες πληρώνουν "κατά κανόνα μέρος του χρέους-τούνς" είτε σε μετρητά είτε σε είδος. Η χρήση λοιπών του όρου εξόφληση εδώ είναι καταχρηστική, αφού στα 37 χρόνια σε 18 μόνο περιπτώσεις έχουμε πραγματική πλήρη εξόφληση του χρέους σε όλες τις αλλιες πρόκειται για αποδοτη μέρους του κεφαλαιού ή για πληρωμή τόκων.

Στον παραπάνω πίνακα δεν συμπεριλαμβανονται τα περιπτώσεις -15 μόνο- όπου η εξόφληση γίνεται σε είδος μη αποτιμώμενο όμως σε χρήμα. Επισήμως έχουμε και 18 περιπτώσεις, όπου στο κατόπιν τοπώς αναφέρεται "έδωσε το διάφορα", δηλαδή κανένα δάλλο σταύταξιο, όποτε είναι αδύνατο να λογαριάσουμε το ποσό και να το συμπεριλάβουμε στους υπόλοιπους-μας.

Συνολικά στη διάρκεια των 37 ετών η Μονή έλαβε για εξόφληση χρέων 3.803:11 χρόσια σε μετρητά και 601:20 χρόσια σε είδος, σύνολο 4.404:31 χρόσια, δηλαδή ποσοστό 26,45% των χορηγήσεων της διάστασης περιόδου, προσαριζόμενο θέση με την μικρό ποσοστό των τόκων, των οποίων δεν συντίθουμε το ύψος, καθώς και την προσφορά σε είδος.

Χρήση βανείων.

Ενδιαφέρον είναι να δούμε τους λόγους, για τους οποίους οι κάτοικοι προσφεύγουν στη Μονή για σύναψη βανείου, τη χρήση δηλαδή των βανείων αυτών. Στον πίνακα, που ακολουθεί, έχουμε συμπεριλαμβανεί και οι οι περιπτώσεις, όπου ο βανείος σύνεται σε είδος επειδή στην πραγματικότητα είναι πρετερείται είτε με τον ένα τρόπο είτε με τον άλλο η διάσταση. Π.χ. είτε κάποιοις βανείζεται ι πινάκι κριμάρι είτε μερικούς παράνες για να αγοράσει κριμάρι, το ενδιαφέρον είναι ότι η έλλειψη κριμάριον των υποχρεώνει να καταφύγει στη Μονή.

Χρήση Σανειν

Προστιθέμενός Σανειν	Περιπτώσεις	Ποσά σε γράμμα και παράδεις
1. ιεφαλοχάρατσο	24	126
2. τάντα	30	165
3. χαρατσι	107	860
4. βόσιμο	28	310
5. βενάτη	2	8±34
6. νόμιστρο	2	12
7. κριθάρι	20+52 (σε είδος)	97±30+152
8. σιτάρι	36+11 //	192+20
9. σμιγδάνι (σε είδος)	3	10
10. κουκιά	7	13
11. φασόλια (σε είδος)	4	5
12. μεζι	1	10
13. κρασί	1	10
14. λάδι	3	1±17
15. βαμπάκι (σε είδος)	2	2
16. βαθούλι	4	8
17. αγελάδα	10	74±20
18. βοτι	15	209±20
19. γάιδαρος	1	8
20. ψη	16	323±20
21. σπιτι (και σπιτόπονος)	5	89

22.	ναύλος	5	8:22
23.	αγάγι	6	8:17
24.	δένωτος (καὶ πρόδεσθη)	22	35:20
25.	ζόμος - προίκα	9	90:10
26.	χιτ τὸν θεεβόνα	5	99:30
27.	〃 〃 κατή	4	45:30
28.	〃 〃 δεσπότη	1	5

Δ Λ Λ Ε Σ Χ ρ ή σ ε λ έ

29.	βανεινά	69	514
30.	ζερεμές (πρόστιμο)	6	81
31.	χιατρός - χιατρικά	3	37
32.	ζητεια	3	1:25
33.	φιλότιμο (βικαίωμα του επιεκόπου)	2	3
34.	οβαέτι (χαμῆλο θώρο)	1	5:20
35.	οφίκιο	1	12
36.	φέσι	1	1
37.	φούρνος	1	10
38.	θουτει	1	5
39.	θοκάρια καὶ ταύλες	6	23:12
40.	ξύλα	1	10
41.	πέτρες στο μύλο	1	7:20
42.	χιτ τὸν μυλό	1	20:
43.	πετσι (σε ειδος)	2	1
44.	χλιατρι (κλύσμα)	2	14

45. πουκάμισο για το όφερος	1	2:20
46. πάχτος αμπελιών (ετήσιο μίσθισμα)	1	6
47. για να δεμαχεύσεις (ξεχερεύσεις) χωραφία	2	35
	541	3.790

Από τις 969 συνολικά περιπτώσεις δανεισμού, στις 541 αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους οι ανδρωποί δανειζονται' αν προτείνονται εδώ και αι 17 περιπτώσεις, που το δάνειο γίνεται σε είδος μη αποτιμώμενο σε χρήμα, έχουμε 558 περιπτώσεις, όπου γνωρίζουμε το θησαυρό του δανειστή. Στις υπόλοιπες ο σημοπός, για τον οποίο δίνονται τα χρήματα είτε δεν αναφέρεται είτε έμεσα προκύπτει ότι ο δανειζόμενος θα εξαργήσει παλιό χρέος-του σε κάποιον άλλον, πράγμα που σημαίνει ότι η Μονή ήταν μεν η κύρια πηγή δανεισμού, αλλά οχι κατ' η αποκλειστική.

Από τον πίνακα της χρήσης των δανειστών, αυτό που αμέσως εντυπωσιάζει είναι η μεγάλη συγχοτήτα δανεισμών για την πληρωμή του χαροπατού, καθώς και το συνολικό μέγεθος των δανειστών για το θησαυρό αυτό, που φτάνει τα 860 χρόστια περίπου, δηλαδή ποσοστό 11,28% του συνόλου των χορηγήσεων. Σημαντικά ποσά πηγαίνουν για την πληρωμή του μεραρχοδαρτερού, της τάνασσας ή των άλλων διοικήσεων, δηλαδή για την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων του πλήθυσμού συνολικά για φορολογικούς θησαυρούς διατίθεται 1482 χρόστια, δηλαδή το 19,45% των χορηγήσεων.

Συχνάς είναι επίσης οι περιπτώσεις και σημαντικά τα ποσά που προορίζονται για την αγορά δημητριακών και οπρίων, δικαίως βέβαια να διευκρίνιζεται, αν πρόκειται να χρητιμοποιήθουν για επορία ή για τη διατροφή των κατοίκων. συνολικά -ας μετρητά και σε είδος- διατίθενται 490 χρόστια, ποσοστό 6,43%. Για την αγορά ζώων χορηγούνται 292 χρόστια (3,83%), ενώ για την αγορά γης και σπιτιών 412 χρόστια (5,40%).

Ενας σημαντικός αριθμός δανειστών χαρακτηρίζονται στο κατάτετριχο με τον πολύ ψευτικό όρο ''δανεικά'', και αυτά αποτελούν το 6,74% του συνόλου. Για τις υπόλοιπες χρήσεις διατίθενται 600 χρόστια. Γενικά, για τις 541 περιπτώσεις, που ο σημοπός του δανειστή μας είναι γνωστός, χορηγούνται συνολικά 3.790 χρόστια, ποσοστό 49,75% δηλαδή για το μεσό ποσό στο συνολό των χορηγήσεων στα 37 χρονια δηλώνεται ο σημοπός της σύναψης του δανειστή. Αξίζει να σημειωθεί, ότι μια φορά στα 1798 ο πρωτονοτάριος δανειέται 12 χρόστια ''για το σείκικο-του''.

Αντέδεστα με τη συνχρόνητα, που οι κάτοικοι καταφεύγουν στη Μονή για δάνειο, και την πολική λίτων σκοπών αυτών των δανειών, τα ποσά που δανείζονται είναι κατά κανόνα μικρά, στο μεγαλύτερο ποσοστό-τους κάτω από τα 10 γρόσια ενώ δεν είναι σπάνιες και οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες το δάνειο περιορίζεται σε μερικούς πορθμούς ή κυριαρχεί το 1 γρόσιο. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει όχι μόνο την έλλειψη ρευστού, αλλά και την άναγκη ενός ελάχιστου εικρηματισμού της κοινωνίας του νησιού, η οποία όσο καλεστή κι αν θεωρήσουμε ότι είναι, δεν είναι εντούτοις ούτε αυτάρκης ούτε αυτοκαταναλωτική, ώστε να επιβλύνει δύκινη την υπαρξη του νομίσματος. Οπως ολλώστε φαίνεται από τα στοιχεία χρήσης των δανειών δεν είναι μόνο η φορολογική απαίτηση που επιβάλλει τον εικρηματισμό στην μικρή κοινότητα της Σέριφου, αλλά και αυτές οι στοιχειώδεις ανάγκες διαθίσισης των κατοικιών.

Τρόπος απόδοσης - Εξόφλησης των χρεών.

Ασχοληθήκαμε παραπάνω με το ύφος της απόδοσης μέρους των οφειλών ή και της ολοκληρωτικής εξόφλησής-τους. Εδώ όμως απασχολήσαμε ο τρόπος εξόφλησης καθώς και το κάρτερα μέρους ή ούτον του χρέους σε ορισμένες περιπτώσεις.

Είπαμε, ότι εκτός από μετρήτη η απόδοση των οφειλών γίνεται και σε είδος κατά κανόνα αποτιμώμενο σε χρήμα-καθώς και με την προσφορά υπηρεσιών του ίδιου του οφειλέα ή μελών της οικογένειάς-του.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται οι τρόποι εξόφλησης σε είδος, η συνχρόνητα των περιπτώσεων και η αντιστοιχία σε χρήμα.

Εξόφληση χρεών σε είδος.

Είδος	Περιπτώσεις	Αντιστοιχία σε γρ. και παρ.	Παρατηρήσεις
1. προερχόρ υπηρεσιών	78	206:11	Οι 21 δεν αποτιμύνονται σε χρήμα.
2. μρασί	3	27:11	Σε πολλές περιπτώσεις στην εξόφληση σημειώνεται "από του μρασιού-του γρόσια ..." (89).
3. τυπλ	51	83:21	Οι 5 σε είδος μόνο.
4. σιτέρι	21	42:32	Οι 3 σε " " "
5. μέλι	19	73:3	Οι 2 σε " " "
6. μριθάρι	18	47	Οι 6 σε " " "

7. ζάρα (Σιλόπερο)	14	12	Μόνο εί ε περιπτώσεις τα ζάρα εκτιμώνται σε γράφια. Ινυόλικα τα ζάρα που προσέφερνται είναι: προσθοτείη 9, θορυβή 3, πουλέρική 2.
8. ζαφερό	12	17	Σε πριερένες περιπτώσεις εγκείνονται όλα τα μεγέθους του είδους: ο.χ. "ζαφερό 2 αυγών γραφ. 1".
9. κερί	8	-	Μόνο εί είδος: συνολικά 14 λίτρες.
10. φαρόλια	5	4:32	Οι 2 εί είδος μόνο.
11. λεμόνια	3	3	Τα λεμόνια προσέφερνται σε μεγάλες ποσότητες 250, 500: ενυόλικα τα 3 περίσσοι γράφια αντιτετούχουν σε 1260 προσφερόμενα λεμόνια.
12. (ε)μιγδαλι	2	6:10	Μία φορά εί είδος μόνο, πινάκια 4.
13. άλλοι τρόποι	35	78:20	Οι 22 δεν εποτιμώνται σε κρέμα.
	269	601:20	

Όπως παρατηρούμε εδώ, η προσφορά υπεροχειών υπερτερεί αισθητά έναντι των άλλων τρόπων εξόφλησης. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός, ότι στο συνολό του ποσού απόδοσης των οφειλέων (4.405 γράφια) το ελάχιστο ποσοστό απόδοσης σε είδος είναι 13,6% (601 γράφια) στην πραγματικότητα όμως αρκετά μεγαλύτερο, αφού δεν μπορούμε να ευνυπολογίσουμε εδώ και τις όχι επονεις περιπτώσεις, όπου το είδος δεν αποτιμάται σε χρήμα - μας υποδεικνύει μια βυνούλια του πληθυσμού στην εξόφληση των χρεών-του με τα συνηθισμένα μέσα (ρευστό ή είδος), οποτε καταφέγγει στην προσφορά της προσωπικής-του εργασίας, το μόνο που διαθέτει ανέξοδα και ελεύθερα, εφόσον στην κυριότερη οικονομική ιδεολογία των κοινωνιών αυτών ανέμεσα στο χρήμα, στα ογαδά κινητά κι ακίνητα και την προσωπική εργασία, η τελευταία εκτιμάται λιγότερο και γιαυτό προσέφερται ευκολότερα.

Η προσφορά υπεροχειών είναι κυρίως μεροκάματα σε δουλειές του μοναστηριού, αργοτικές εργασίες, δουλειές στο καράβι, επισκευές κτιρίων, εργασία στο μύλο ή στο μαγαζί.

Συνάνταναν αναφέρεται ότι ο γιος του καποτού διό μείνει να δουλέψει στο μοναστήρι για 1-2 χρόνια ή μέχρι την εξόφληση του ποσού, η καποτε ο ίδιος ο οφειλέτης "μένει ρογάτορας για να δουλέψει το διάφαρο".

Ιτους αλλούς τρόπους εξόφλησης έχουμε προσφορά διαφόρων ειδών όπως: 1 ζωνάρι, 1 κιλούπι, 1 λίγα αυγά, ένα ταξίδι στην Αθήνα, ένα ταξίδι στη Σιένα (προφανώς για δουλειές του μοναστηριού), 1 ράσιο που υφένει κάποιος, σαρανταλείτουργα (εάν οι οφειλέτες είναι ο οικονόμος, ο βακελάριος κι ο σκευοφύλακας της Μονής), 1 καλάθι, 1 σφρας, κουταλοπήρουνα, καποτε ένα αμπελί ομανάτι, κάνιστρα και 1-2 φορές καποτού ξαφλούν με κρέας συνοδικής αξίας 2:20 μάλις γραβιέν.

Εδάκιστες είναι οι περιπτώσεις όπου μέρος ή και όλο το χρέος χαρίζεται από τη Μονή παραγκιρίμενα σε οικτύ μόνο περιπτώσεις χαρίζονται οι τόκοι καποτούς χρονιάς, δηλαδή ποσά από 2 έως 7 χρόνια περίπου, ενώ σε τρεις περιπτώσεις τα ποσά που χαρίζονται είναι της τάξης των 40-65 χρονιών. Η ευνοϊκή αυτή μεταχείριση στη δεύτερη περιπτωση οφείλεται στο ότι και οι τρεις αυτοί οφειλέτες έκαναν κάποιο από τα παιδιά-τους καλάγητρο (90). Έχουμε την ένδειξη λοιπόν ότι η στρατολόγηση μοναχών υποστηρίζεται όχι μόνο από ιεροδοξικές επιλογές, αλλά και για λόγους οικονομικούς.

Κοινωνική φυσιογνωμία των δανειζόμενων.

Η πελάτεια φαίνεται να ανήκει σε όλες τις "τάξεις". Τα ονόματα των Μαζουλά, Λιθανού, Ρώτα, Μουστάκα, Μπογιάλιου κ.λπ. όχι μόνο δεν ξέπουν, αλλά είναι και ανάμεσα στους πιο τακτικούς "πελάτες".

Οι γηποιοί, που δανειζονται, καθώς κι ο τρόπος, που εξοδούν, δεν διαφέρειν από των υποδοίπων κατοίκων. Άπο τα είδη, που προσκομίζουν για εξόφληση, διά μηπορούσεμε με σχετική επιτυχίαντη να ξεχωρίσουμε τους παραράγους του κάθε είδους π.χ. ο Βετσέτζος Ρώτας δινει αποκλειστικά μέλι και τυρί.

Τα ποσά που δανειζονται οι κάτοικοι και κυρίως οι τακτικοί "πελάτες", τη Μονή είναι κατά κανόνα συνάρτηση του οικονομικού-τους επιπέδου, υπολογιζεμένο φυσικά έμμεσα με βάση την φορολογική-τους επιβάρυνση. Ακριβείς υπολογισμοί δεν μπορούν να γίνουν, αφενός γιατί - όπως είπομε - τα δάνεια είναι σε μετρητά αλλά και σε είδος, και αφ' ετέρου έχουμε τον παράγοντα "παλαιό χρέος", που στην γενικότητα και την ασάρεια-του δεν μπορεί να συνυπολογιστεί, αλλά ούτε και να σχηματίσει. Ετείς ενδεικτικά δια μηπορούσε κανείς να πει από τις λίγες περιπτώσεις, όπου τα πράγματα είναι πιο σαρή και απλό, ότι έχουμε χρέη που ξεπερνούν τα 100 και 130 χρόνια είναι οι περιπτώσεις των τακτικών "πελατών", ενώ εκείνοι που έχουν τις λιγότερες δυσοδηφίες με τη Μονή, δανειζονται και τα μικρότερα ποσά. Στις περισσότερες των περιπτώσεων τα ποσά, που κάθε φορά δανειζονται οι κάτοικοι,

είναι της τάξης κατώ των 10 χροσίων, ενώ πολύ λιγότερα, είναι τα δάνεια από 10 μέχρι 20 χρόνια και σπανιότερα διεπερνούν τα 30 κατά άτομο και κατά περιπτωση.

Σκετικά με το χρόνο διάρκειας των δανειών, κατά πάλι πολύ γενικά δια μπορούσε να μετάπτει κανείς, επειδή υπάρχει αναπτυξτικό στοιχείο για συγκεκριμένα συμπεράσματα ο γνωστός-μας πλέον παράγοντας των προηγουμένων χρέων καθώς κατ του υπόλοιπου για εξοφληση, μιά κατ' όπως αναφέρθηκε ήδη, στα 37 χρόνια έχουμε μόνο 18 περιπτώσεις πλήρους εξόφλησης του χρέους.

Ετερά δια περιοριστώ μόνο να δείξω με εγκεκινητικά παραδείγματα το μηχανισμό δανειοδότησης, επιτημούντας ότι η τακτική του καταστικωτή, υπεύθυνων για τη διαχείριση των χρημάτων της Μονής, δεν ήταν να καταγράψει συστηματικά κάθε μικρή δοσοληφθία του μοναστηρίου με τους συναλλασσόμενους, αλλά ευκάλιπτα έχουμε εγγραφές με τα συγκεντρωτικά ποσά του καθενός, δίκως να διεκρινίζεται, πόσο είναι το κεφάλαιο κατ πόσο οι τόκοι, ούτε πότε ακριβώς δόθηκαν κάποια ποσά. Μιό τέτοια αυστηρή λογιστική λειτουργία ήταν περιττή, αφού είναι σχεδόν βεβαίο ότι τα περιεστότερα δάνεια δίνονταν με χρεωτικό ομόλογο, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις για τα μικροποσά αρκούσε η προσφορική συμμετυτικότητα μπροστά σε κάποιους ή κάποιο μάρτυρα.

Ας δούμε μερικά παραδείγματα από τον Κων. 3. Στα 1783 ο καταστικής σημειώνων οι οι δάμη. Συνητός έχει υπόλοιπο χρέους 22 χρόνια. Στη συνέχεια εγγράφει τους δανεισμούς-του για τα επόμενα χρόνια: το 1780 χρόνια 14, το 1785 χρόνια 10 και το 1786 χρόνια 10. Στο σημείο αυτό σημειώνονται στη δέση των εξοφλήσεων ότι στα 1785 έδωσε 3 χρόνια κατ στα 1787 άλλα 4:20 χρόνια.

Άρκετα φύλλα παρακάτω στο κατάτικο ξαναβρίσθηκαν μερίδια του δάμη. Συνητού, οπου σημειώνεται ότι στα 1787 το υπόλοιπο χρέους είναι 46 χρόνια και στη συνέχεια το 1789 έχει δανειστεί 5 χρόνια και 1 πινάκι κριθαρί. Στο σημείο αυτό έχει αποδώσει 18 χρόνια, τόκους 4 χρόνων, και άλλες τρεις φορές ακρονολόγητο από 1 χρόνι, 1:20 χρόνια και 20 παράδεις.

Σ'ένα τρίτο σημείο τέλος, βρίσκουμε τον ίδιο άνδρωπο να έχει στα 1791 παλαιά χρέη 56 χρόνια, 12 χρόνια διάσφορα διουλεμένα, 14 χρόνια χρέος στο κατάτικο και νέα χρέη στα 1792 2:10 χρόνια, 30 παράδεις και 19 χρόνια διάσφορα 2 χρόνων και 4 μηνών. Στη δέση των εξοφλήσεων ο δανειστής σημειώνει απλά κατ αρρεστά ότι στα 1794 "επήρε δι' αυτά το αμπέλι του παπά-Μανώλη".

Στην περιπτωση αυτή, αν πούμε ότι οι δοσοληφθίες του οφειλετή με τη Μονή διαρκούν 10 χρόνια, δια είναι λάθος, επειδή για το υπόλοιπο χρέους των 22 χρ., που αναγράφεται στα 1783 δεν έρουμε πότε προγραμματικά έγινε το πρώτο δάνειο.

Και μια άλλη περιπτωση. Στα 1783 ο Γ.-Μποφίλιος έχει υπόλοιπο χρέους 152 χρόνια. Στη συνέχεια μέχρι το 1787 έχει δανειστεί κατά διαστήματα άλλες 5 φορές μικροποσά κι έχει

επιτέλης αποδότει τμηματικά μέρος από τα χρήτα του. Στα 1790 σε δεύτερη εγχροφή, το υπόλοιπο χρέους του σημειώνεται ότι είναι 208 γρόσια, για να πληρωθούν οι τόκοι ο ίδιος και ο γιός-του δουλεφόν από ένα χρόνο στη Μονή.

Τέλος σε αλλού σημείο του Κώνικα, στη μερίδα του Γ.Μηοφελίου το 1796 το υπόλοιπο χρέους είναι 240 γρόσια και συνέχεια υπάρχει η σημείωση ότι στα 1800 για ''εισφορά αδυούλευτα'' χρωστάει 36 γρόσια, ενώ στα 1802 δανείζεται ξανά 10 γρόσια. Ο τρόπος που βλήφωνται τους τόκους ως το 1804 είναι απικλειστικά η προσωπική εργασία του ίδιου και του γιου-του στο μοναστήρι.

Τόκος.

Η Μονή δανείζεται με τόκο¹ το επιτόκιο προς το τέλος του 18ου αι. και τις αρχές του 19ου κυμαίνεται στο 8% με 10%. Στο κατόπιν τοχείο πάντως δεν υπάρχει σαφής αναφορά στο ύψος του επιτοκίου, αλλά φτάνουμε στον αριθμό αυτό έμμεσα. Επειδή ελάχιστες φορές σημειώνεται ότι κάποια ποσά -μικροποσά πάντα- έχουν δοθεί για ''αίτιαρετα'', σημαίνει ότι ο κανόνας είναι τα έντονα δάνεια. Έχουμε δέδασα καὶ κάποιες ελάχιστες περιπτώσεις, που καρίζονται τόκοι χαμηλοί.

Αυτό που δεν εμφανίζεται στο κατόπιν τοχείο είναι το ''αμανάτι'', παρά μόνο σε τόσο λίγες περιπτώσεις, ώστε αξίζει να αναφερθούν μιά-μια (91).

Το γεγονός ότι έχουμε αυτές τις λίγες έστω αναφορές στο δέρμα της υποδήμας αποκλίειν θα έλεγα την τυχαία εγχροφή. Ετοι μοιράνων, υποδέτουμε απλώς ότι ο τρόπος αυτός δανεισμού δεν συνηδείζοταν. Αυτό μπορεί να ερμηνευεται λέως από το γεγονός ότι ο μέσος όρος των δανειών γενικά ήταν μικρός και άρι ήταν δικαιολογούσε υποδήματα μετράνια.

Σχετικά με τα ενέχυρα, για τα οποία μιά μοναδική φορά έχουμε μνεία (1 ζωνάρι) (92), θα έλεγα ότι η ένδεια των κατοικιών δεν άφηνε περιθώρια για ύπαρξη πολύτιμων αντικειμένων, τέτοιων, που θα μπορούσαν να ενεχυριστούν και να εμπεικαλέσουν πράγματα την αξία του δανείου.

Την ομολογία η Μονή τη χρησιμοποιεί συχνά και όταν δανείζεται και στα δανείσται, κυρίως τότε² όταν δανείζεται σε ξένους πάντα και φυσικά όταν τα ποσά είναι μεγάλα.

Όπως φαίνεται από τις εγγραφές στο κατόπιν, επικροτεί η πίστη μεταξύ Μονής και συναδέλφεςμένων κατοικιών ότι τα μικροποσά. Όταν όμως τα χρήτα πωρεύονται και δεν εξοδεύονται, τέτοι η Μονή καλεῖ τον οφειλέτη και κάνοντας εκκαθαριστικό λογορισμό μαζί-του, δηλικεί το οφειλόμενα πολλατά χρήτα, για τα οποία πλέον γίνεται ομολογία (93).

Δάνεια εκτός Σερίφου.

Η οικονομική ευρωστία της Μονής είναι τέτοια, που της επιτρέπει να καλύπτει τις ανάγκες όχι μόνο της κοινότητάς-της, αλλά να επεντείνεται και στα γύρω νησιά δανείζοντας σημαντικά ποσά. Η αποσπαστικότητα και η

Σιδάχυση των πληθροφοριών, όπως καταγράφονται στον Καβίκια 3 (94), μας περιορίζει να αρκεστούμε σε κάποια ενδεικτικά μεγέθη, σε μια γενική περιγραφή του φαινομένου στη γεωργοφική-του έκταση. Τα δάνεια εκτός Σερίφου είναι όλα με ομοιογειες κι όλα έντοκα προς 15% - 20% (95), αρκετά υψηλότερα από τα επιτόκια που λεχθαν μέσα στο νησί. Στους παρακάτω πίνακα συγκεντρώνονται τα ποσά που έχουν δοθεί σε κατοίκους των γύρω νησιών.

Δ Α Ν Ε Ι Λ Α Ε ΚΤ Ο Σ Σ Ε Ρ Ι Λ Ο Σ.

Tόμος	Έτος	Ποσό δανείου σε γρόσια	Επιτόκιο
Βερμίδ	1784	122	-
	1789	300	-
Πόρος	1778	200	15%
	1779	100	
	1781	10	20%
	1784	100	
	"	300	
	"	100	
	1786	450	
	1786	50	
	"	250	
	1787	50	
Σίφνος	"	100	18%
	1790	100	15%
	1787	100	15%
Σίφνος	1788	500	
	"	100	8%

Υέρα	1789	100	
	1790	250	15%

Πρέπει να σημειωθούμε εδώ ότι τα ποσά, που καρηκούνται
νάθε χρόνο, δεν είναι ευγνωμοτρικά, αλλά προσφίξονται για
ενα συγκεντριμένο πρόσωπο. Ο τρόπος καί το ποσοστό εξόφλησης
των βανειών σπάνια αναφέρεται καί γίνεται δεν μπορεί να
γίνει κανένας υπολογισμός πάνω στο δέμα αυτό.

Επενδύσεις - καταθέτεις Μονής εκτός Σερίφου.

Ο Καλλίνικος Γρυπάρης καί προσωπικά αλλά καί για
λογαριασμό της Μονής επενδύει διάφορα ποσά σε
“επιχειρήσεις” εκτός της Σερίφου, κυρίως σε νοιτικιακές
εργασίες. Μερικές από τις οικονομικές αυτές δραστηριότητες,
που δεν φαίνεται πάντα αν είναι για λογαριασμό-του ή για
λογαριασμό της Μονής, μας δίνει ο Κων. 3.

Στα 1759 ο Καλλίνικος Γρυπάρης στέλνει στην Κων/βολή,
στο χιώτη Μαρίνη Δράκο, 2.748 γρόσια σε ομολογίες, να
επενδύει τα οφειλόμενα ποσά καί να τα διαχειρίσεται ως
εξής: 1500 γρόσια “να τα διάληξ με σύγχουρον διάφορον της
επερεάς, τα δε λοιπά να τα μετράξῃ εις τα καίκια ριζήσα της
διάδεστης” (96).

Στα 1764 στέλνει ετο τρικάταρτο του Μανωλάκη Ρείζη στη
Σίφνο 200 γρόσια για λογαριασμό του μοναστηριού (97). Τον
ιετό χρόνο στέλνει στην Υέρα 480 γρόσια για να τα διάλει ο
παπα-Άντωνης, ο σκευοφύλακας, “στα καίκια σερμασίες” (98).
Ακόμα το 1764 στέλνει στην Υέρα καί έβαλε “εις το ικανοποιον
εις του παπα Άντωνiou Κριεζη και σκευοφύλακα εις χειρας
καταστικον” γρόσια 377. Στα 1767 σημειώνει ότι, αφού τον
λογαριασμό, του μέρης πάλι γρόσια 704:30. Τέλος το 1769 σε
νέο έλεγχο του λογαριασμού αφήνει στα χέρια του σκευοφύλακα
ξανά 600 γρόσια (99).

Σε μια αλλη περίπτωση στέλνει σε κάποιον στη Σίφνο 80
γρόσια, με σκοπό να το χρησιμοποιήσει για εμπόριο
πηγαίνοντας στην Κυνεταντινούπολη καί θ, τι κέρδος προκύψει
να το μοιράξονται (100). Η απάθεια της Εγγραφής εδώ δεν μας
επιτρέπει να καταλάβουμε, αν στην περίπτωση αυτή ο Γρυπάρης
ενεργειά για λογαριασμό-του ή για λογαριασμό της Μονής.

Οι παραπάνω περιπτώσεις δεν πρέπει να διεργαθούν ως
μοναδικές, αλλά ενδεικτικές μόνο των οικονομικών
δραστηριοτήτων της Μονής* απλώς μας επιτρέπουν να
κατανοήσουμε τις πηγές του πλούτου-της και κάποιους από
τους τρόπους εξεύρεσης μετρητών (101), ώστε να μπορεί να
προβαλνει στις χρηματευτικές-της δραστηριότητες.

Χρέη Μονής.

Ως εδώ ασχοληθήκαμε μόνο με το θέμα των δανειών και συνοπτικά των επενδύσεων της Μονής μέσα κι εξω από τη Σέριφο.

Καθώς όμως αποδεικνύεται από τον Κωνίκα 3, το μοναστήρι κατά κατορθώς δανείζεται διάφορα σημαντικά ποσά από έξιά τες, αποκλειστικά σχεδόν όχι υπόπους αλλά από τη Σύρο, Σίφνο, Μήλο, Τήσια, Υδρα ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που δανείζεται από κατοικους της Σέριφου.

Στα 1794 πεδαίνοντας ο ηγουμένος της Μονής έχει αρχίσει το μοναστήρι χρεωμένο -μόνο κεφάλαιο- για 1559:20 χρόνια, τα οποία από το 1789 είχε δανειστεί κατά διαστήματα (102). Τα δάνεια του μοναστηρίου είναι όλα έντονα προς 10 - 15% και με ομολογίες τα ποσά που δανείζεται είναι σημαντικά, της τάξης των 50 χροσίων και πάνω.

Συγχρητρόνοντας στον παρακάτω πίνακα αποσπασματικά στοιχεία μιας περιόδου, δια προσπαθήσουμε να πληστάσουμε απλώς το θέμα κι όχι φυσικά να το εξαντλήσουμε.

Χρέη Μονής.

Τόπος από όπου δανείζεται.	Έτος	Ποσό σε χρόσια	Επιτόκιο
Μήλος	1795	130	
	xx	30	
	1797	20	
Σίφνος	1764	222	12%
	1780	100	Σίκινος ομολογία
	xx	50	
	1797	150	
	xx	50	
Σύρος	1763	250	10%
	1776	300	8%
	1776	170	8%
	1776	300	

	1779	250	
	1780	150	8%
	1782	100	8%
	..	67	8%
	..	200	8%
	..	1000	10%
	..	667	10%
	..	200	10%
	..	350	8%
Τετάρτη	1797	35	
Σέριφος	1763	43	10%
	1764	28	10%
	..	150	15%

Από τα ενδεικτικά στοιχεία του παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι η διανεύσιμη δραστηριότητα της Μονής, όπα δέξεται κονείς, είναι αμφίρροπη· διανεύσεται σημαντικά ποσά από εκεί όπου υπάρχουν -και αυτό είναι τα χύρω νησιώτα- για να τα διανεύσει με τη σειρά-της μέσα στη Σέριφο είτε σε ισλώτες είτε στα Κοινά, όπου πάντας υπάρχει έντονο το πρόβλημα της εξεύρεσης ρευστού. Είναι καταφανής η αντίθεση της φτωχής Σέριφου με τα χύρω νησιώτα, όπου το οικονομικό επίπεδο της κοινωνίας είναι τέτοιο, ώστε να επιτρέπεται σε άτομα να διανεύσουν ποσά της τάξης των 300, 600 ή αλλά και 1000 χροστών (π.χ. οι Συριανοί).

Οι λόγοι για τους οποίους οι κάτοικοι της Σέριφου -έστω αυτοί οι ελάχιστοι- αλλά κυρίως των χύρω νησιών διανεύσουν τόσο εύκολα και τετολια ποσά στη Μονή και μάλιστα με επιτόκια συχνά καρηκόλοτερα από τα συνηθίσμένα, ενώ δια μπορούσαν να στραφούν σε αποδοτικότερες τοποθετήσεις των χρημάτων-τους, νομίζω πως πρέπει να αναδημούν όχι μόνο στο οικονομικό επίπεδο, αλλά και στο κοινωνικό. Οι αλληλεγγυότητες λειτουργούν καλ στην περίπτωση αυτή εξειρροπητικά, αποτρέποντας τη διατάραξη της εύδρουστης λειτουργίας των σχέσεων μεταξύ κατακτητή και κατακτημένου. Η Μονή Ταξιαρχών της Σέριφου κι αλλούληπρο το νησί με τον καθαρό αρδόνοιξι πλήγυσμό-του δεν είναι απλώς ο πόδος ελήνης

και το θηλικό στήριγμα της δοκιμαζόμενης ορθοδοξίας των περισσότερων καθολικοκρατουμένων Κυκλαδών¹. ο ρόλος που κυρίως επωμίζεται είναι του ρυθμιστή μιας κατάστασης, την οποία προσπαθεί να διαμορφώσει όσο γίνεται προς άφεδος του υπόδουλου πλήθυσμου.

Για την ενίσχυση λοιπόν και τη διατύπωση αυτού του στηρίγματος, κάποιοι από τους ευπορότερους κατοίκους του υποτιθητικού συμπλέγματος των Κυκλαδών δεν διαστάζουν να το στηρίξουν οικονομικά, ξέροντας πως έτσι έμμεσα με την οικονομική-τους αρωγή συμβαλλούν όχι μόνο στην επιβίωση της κοινότητας, αλλά και στην γενικότερη εξασφάλιση της ομαλότητας στο χέρο αυτό της Μεσογείου.

Έτσι η Μονή διαφέντευε στο νησί, στηρίζοντας αλλά και εκμεταλλεύμενη, ως ένα σημείο, οικονομικά τους κατοίκους. Η αποσπασματικότητα των στοιχείων, όπως είπαμε, δεν επιτρέπει πορά μόνο εγκεκτική-τους χρήση, προκειμένου να αυτολογήσουμε τη σχέση αυτή. Η εκμεταλλεύση των κατοίκων από τη Μονή συνιστάται, σε γενικό σημείο, στο ότι τους δινείζει με υψηλά επιτόκια (18% - 20%), προβαίνει σε εταιροθαρείς ανταλλαγές περιουσιακών στοιχείων, παρεμβαίνει σε δέματα λειτουργίας της αγοράς με το να συγκεντρώνει κατ' αποκλειστικότητα την κύρια παραγωγή του νησιού, το μούστο, και καθορίζει την τιμή σε συνεργασία με τους κοινοτικούς όρχοντες και τους εμπόρους. Αυτή η οικονομική αλληλοεξάρτηση δημιουργούσε μια άλλη σχέση σε επιπέδο κοινωνικό, καθειστώντας τη Μονή το νομάρι του υποτιθέμενου, οποία οι κατοίκοι, όσες φορές ήταν δύνανται από πειρατές, υπερασπίστηκαν γενναια (103), υπερασπίζοντας έτσι έμμεσα τα δημό-τους συμφέροντα. Ο πληθυμιός στηρίζει τη μονή γιατί σ' αυτήν κι ο ίδιος στηρίζεται είναι άλλωστε ο μόνος εύρωστος οικονομικός δύλωκας στο νησί, η μόνη-τους προβολή στον ξένο κόσμο, είναι αυτό που τους ξεπερνά σε όλα τα επίπεδα και γιατού πρέπει να φροντίζουν για την διατήρηση και την ευημερία-του.

Σ Η Μ Ε Λ Ο Σ Ε Λ Σ Σ Τ Ο Κ Ε φ . II

1. Στ. Γ.Κορρές, Κυκλαδες. Τα κατά τον σχηματισμό, το όνομα καὶ τὴν ιστορία των νήσων, ΕΕΚΗ, 1 (1961) 12-13.
2. AIMÉ MARTIN, LETTRES EDITIFIANTES ET CURIEUSES ..., PARIS 1838, T. 1, σ. 65' πῃ. NOUVELLES DES MISSIONS DU LEVANT EXTRAITES DES LETTRES EDITIFIANTES ET CURIEUSES, PARIS 1912, σ. 48. G. SEBASTIANI, VIAGGIO E NAVIGAZIONE ..., ROMA 1687, σ. 96.
3. Τα σχετικά με τη μυθολογία των νησιών βλέπε πρόχειρα Τρ. Ευαγγελίη, ὁ.π., σ. 32-36, όπου δίνονται καὶ οἱ παραπομπὲς στους αρχαίους ευγγραφεῖς. Πθ. καὶ Φυκ. Γαλανού, ὁ.π., σ. 62-67.
4. Αερογραφική Συλλογή Πανεπιστημίου Αθηνῶν (=ΑΣΠΑ), χφ. 2930.
5. G. SEBASTIANI, ὁ.π. — PIRI REIS, KITABI BAHRİYE, İSTAMBUL 1935, σ. 829' ευχαριστώ τὴν Ευαγγελία Μιαΐτα για τὴν μετάφραση του οποιασδήποτε από τα τούρκικα. CHRISTOPH BONDELMONTI, LIBRUM INSULARUM ARCHIPALAGI, LIPSIAE Ε BEROLINI 1824, σ. 177-178. Α.Μηλιαράκη, Κυκλαδικά, ήτοι γεωγραφία καὶ ιστορία των Κυκλαδίων νήσων από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς κατολήψεως αυτών υπὸ των Θράκων, Αθήναι 1874, σ. 43-44. Για τους διαφορετικούς τύπους, με τους οποίους απαντάται το όνομα των νησιών σε διάφορες εποχές καὶ διάφορους ευγγραφές, βλέπε ERMANNO ARMAD, NOMI ANTICHI E MODERNI DELLE ISOLE DEL MAR EGEO, BOLLETTINO DELLA SOCIETÀ GEOGRAFICA ITALIANA, SERIE VII, VOL XII, ROMA 1948, σ. 254. Τρ.Ευαγγελίης ὁ.π., σ. 68.
6. Φιλιππου Κ. Φάληρου, Ηράκλειο Άντ. Κατσαΐτη, Δύο ταξίδια στη Σμύρνη 1740 καὶ 1742, Αθήναι 1972, σ. 106, 123.

7. Απλή αναφορά του νησιού, δίχως να σταματήσουν σ' αυτό ή
έστω να το περιγράψουν από μακριά, κάνουν όις
PHILIPPE DU FRESNE-CANAYE: LE VOYAGE DU LEVANT, PUBLIE
ET ANNOTE PAR M.H.HAUSER στη σειράς RECUEIL DE VOYAGES
ET DE DOCUMENTS POUR SERVIR A L'HISTOIRE DE LA
GEOGRAPHIE DEPUIS LE XIII JUSQU' A LA FIN DU XVI
SIECLE, PARIS 1897. Στο τοξίδι που έκανε το 1573
αναφέρει απλώς ότι "... LE VENT NOUS VENANT ENSUITE D'
AVANT, NOUS FUMES OBLIGÉS DE COURIR PLUS A L'EST, CE
QUI NOUS FIT PASSER ENTRE LES ILES DE CYTHNOS ET
SERIPHOS, ET ENSUITE DEVANT TENOS, SYROS ET MYCONOS".
Στη συνέχεια λέει ότι δεν υπάρχει πιο ευχάριστο ταξίδι
στο μέρος αυτού του Αιγαίου, όπων τη δόλωση είναι ήρεμη
κατ πλο επικινδυνό, όπως είλαν ταραχμένη.-
J. GRIFFITHS, NOUVEAU VOYAGE DANS LA TURQUIE D'EUROPE
ET D'ASIE ET EN ARABIE, PARIS 1812, Β.1, σ.37.
Και ο Εβλητικός Τσελεμπή στα 1670 πέρασε από τη Σέριφο.
Βασ. Δημητριάδης, Η κεντρική ... θ.π., σ. 6. Επίσης ο
G.A.OLIVIER, VOYAGE DANS L'EMPIRE OTTHOMAN ... AVEC
ATLAS, PARIS 1800-1801, τ.2, σ.168, απλώς αναφέρει τη
Σέριφο δινοντας την θέση των Κυκλαδών στο χάρτη, ενώ οι
περιγραφές-του και οι χάρτες στο Ατλαντικό αφορούν αλλο
νησιά.
Ο αποστολικός Ιεραπότατος MARCO POLA σε έκθεσή-του χιλ
τα αλλά νησιά των Κυκλαδών λέει ότι πέρασε από τη Σέριφο,
η οποία δεν περιλαμβάνεται στην αποστολή-του, αλλά καλό
δια ήταν να συμπεριληφθεί, επειδή πάντα σταδιούσειει
και στη μετάβαση και στην επιστροφή-του. B.J.SLOT,
Καδοκινή Εικόνα ..., θ.π., σ. 121.
8. PITTON DE TOURNEFORT, RELATION D'UN VOYAGE DU LEVANT,
AMSTERDAM 1718, τ.Ι., σ. 69. - HENRY HAUTTECOEUR, L'ILE
DE SERIPHOS BULLETIN DE LA SOC. ROYALE BELGE DE
GEOGRAPHIE, 24EME ANNEE, BRUXELLES 1900, σ. 558.
9. Κέντηκας 2, φ.10τ και σ'όλασσο σημείο της ίδιας πηγής ο
συντάκτης-του απορεί, πως διάλεξεις και καταδέχτηκε ο
αρχάρχελος Μιχαήλ να έρθει να κατοικήσει "εἰς τολμητὴν
οὐλιγάνθρωπον καὶ αγροίκον χώραν".
10. Κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας το νησί ήταν
ελάχιστα κατοικημένο στα 1418 κατά τον DE GAUMONT και
σποραδικά κατοικημένο το 1528 κατά τον BORDONE.
F.W.HASLICH, DEPOPULATION IN THE AEgeAN ISLANDS AND THE

TOURKISH CONQUEST, THE ANNUAL OF THE BRITISH SCHOOL AT ATHENS, No XVII (1910-1911) 161, αλλά η πληροφορία δεν έχει τεχνητή τεκμηρίωση. Ο Τρ. Ευαγγελίσης (ό.π., σ.68) αναφέρει τέλος ότι το 1468 ο πληθυσμός της Σερίφου ήταν μικρότερος από της Θήρας, που μόλις έφτανε τους 300 κατοίκους. Στα 1470 κατά τον RIZZARDO η Σέριφος είχε 200 κατοίκους. B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 288.

11. Υπέρα από τον εξανθραποδισμό του Βαρθαρόσσεα έμειναν μόνο 300, αφού 1.000 κατοίκοι σύρθηκαν αιχμάλωτοι, κατά την έκθεση του A.CORNARD, RELAZIONE ..., θ.π., αριθμός μάλλον υπερβολικός.
12. Τον αριθμό αυτό δίνει μόνο ο Φώκ. Γαλανός (ό.π., σ. 90), αλλά δια πρέπει να δίνει δικτός με καθεδικότητα, επειδή η πληροφορία είναι αποκυριακή κατά την αναξιοπιστία του έργου του έξοδο Εξαριθμώμένη. Βεβαία, δια μπορούσε να εξηγηθεί η ολιγονότητα εξιτίας των Βενετοτούρκων πολέμων στην Κρήτη (1645-1669) - "... εις αυτόν των πόλεμον, επερνουσεν η ορμάδα του βενετζιάνου και έπιασεν εις τον κόρφον καράβια και κάτερχα και έκαμψαν μεγάλην ερήμωπιν εις την νήσον και εκκλησίας ..." (Κωδ. 32, φ.8)
13. Την πληροφορία έχουμε από τον Περ. Ζερλέντη, Έκ των νησιωτικών γεωγραφικά, Ιστορικά, γλωσσικά, "Νησιωτική Επετήρις", έτ. Α' (1918)92, αλλά δεν δηλώνεται η πηγή-του.
14. Ο PAUL RICAUT, THE PRESENT STATE OF THE GREEK AND ARMENIAN CHURCHES, LONDON 1679, σ. 365, αναφέρει ότι 2.000 φυχές πλήρωναν καράτσι, όπα το σύνολο των κατοίκων του νησιού δια πρέπει στην πραγματικότητα να ήταν αρκετά πάνω από το διπλάσιο. Ο αριθμός αυτού φαίνεται υπερβολικός ακόμα κι αν υποδέσσουμε ότι αναφέρεται αμέσως πριν από την βανώλη, που αποδεκάτες το νησί το 1679. Στον Κωδ. 32, φ.13: "...Εν έτει 1679 έπιασε πανουρλό εδώ εις την νήσον και πολλοί ανδρῶποι απόδαναν εις τα βουνά ... ", οπότε στα 1680 έχουμε μαρτυρημένη αραιωση του πληθυσμού (βλ. Παραρτήμα, έγγραφο 1., σ. 166).

15. FRANCESCO PIACENZA, L'EGEO REDIVINO. O'SIA CHOROGRAPHIA DELL' ARCHIPELAGO, MODENA 1688, σ. 299. Εκουμενή της παρτυρίας οτι "...κατά τους 1687 μαίου 20 ηλίουν (οι Τούρκοι) κατέκαμαν μεχάλην ερήμωσιν με δυό κάτεργα κατ γελιότες, έκαψαν την βάρκαν, τους έβειραν, τους ερήμαζαν κατ έφυγαν ..." (Κων. 32, σ. 9), αλλά το κείμενο δεν αφήνει να υποδείξουμε οτι έγιναν κατ φόνοι, σε σημείο μάλιστα, που να διασαλευτεί το δημοσιογραφικό STATUS.
16. Η πληροφορία έμμεση από τον ERM-ARMAD, IN GIRO PER IL MAR EGEO CON VICENZO CORONELLI, FIRENZE 1951, σ. 267, όπου παραδέται το χωρίο από το ISOLARIO του CORONELLI. Ο τελευταίος αναφέρει συγκεκριμένα, ότι οι κάτοικοι της Σερίφου είναι λίγο περισσότεροι από 1.000. Για 1.000 περίπου κατοίκους κατ 40 περίπου μοναχούς μιλάει κι ο Ierapóstolosς MARCO POLA σε αχρονολόγητη έκθεσή του, η οποία μάλλον είναι της αυτής περιόδου, δηλαδή του τέλους του 17ου αι. B.J.SLOT, Καθολική --- θ.π., σ. 121.
17. Μηχ. Μαρκόπολης, Αντωνίου Ιουστιγιάνη, Λατίνου επιεικόπου Σύρου, έκθεσις περί της νήσου Σερίφου, "Εστία" 1894, σ. 205. Την έκθεση του Ιουστιγιάνην Βλ. μπέρ. κατ Δημ. Π.Πασχάλη, Η Διτική Εκκλησία εἰς τας Κυκλαδίδας, "Ανδριτσάνη χρονικά", 2-3 (1948) 94-95. Τον ίδιο αριθμό κατοίκων αναφέρει κι άλλος Ιησουλίτης Ιεραπόταλος ο JACQUES-XAVIER PORTIER, σύγχρονος του Ιουστιγιάνη, που έμεινε στο νησί περίπου 3 θεομαδες θά. ΑΙΧΗ - MARTIN, LETTRES ... θ.π., σ.65* πβ. κατ Τρ. Ευαγγελίης, θ.π., σ. 97.
18. P.V.KRIENER, BREVE DESCRIZIONE DEL ARCHIPELAGO (1771), LIVORNO 1773, σ. 105. Η πληροφορία του KRIENER διασταυρώνεται κι από άλλη πηγή. Κατά την περίοδο της ρωσικής κατοχής (1771-1774), προκειμένου ο λαός να εκλέξει συνδέσμους κατ ιεράτερη για την διοικηση κάθε νησιού, καθορίστηκε ο αριθμός των συνδέσμων βάσει του αριθμού των κατοίκων. Η Σερίφος λοιπόν, αναφέρεται ότι είχε τότε 900 κατοίκους, λεων. Ε.Μαλετης, Ο πληθυσμός των Κυκλαδών. Δημοσιογραφική ικανότης μιας εκπονούστελος (1861-1961), Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών, 6(1967)32.

19. Δανιήλ Φιλίππενης - Γρηγόριος Κυνθαντάς, Γεωγραφία Ηνωτερική, Τόμος πρώτος, Βιέννη 1791, σ. 301.
20. Ο αριθμός εντυπωσιάζει κατ' φαίνεται ανεξήγητος, αν θέβοια Sextoūme την αξιοπιστία της πηγής, η οποία αναφέρεται το υπόλοιπο SIPHANTO, αλλά δεν πρόκειται όμως για τη Σιένη, ηον καθαρά αναρρόφεται πιο νότιων SIPHANO JOHN STEWART, MEMOIR OF THE PUBLIC SERVICES OF THE LATE CAPTAIN..., THE NAVAL CHRONICLE 1812, V.2B, σ.30.
21. Ο TURNER λέγει ότι η Σέριφος έχει 3.000 φυκές, που πληθυνόντων φόρο 6.000 γρόσια. WILLIAM TURNER, JOURNAL OF A TOUR IN THE LEVANT, LONDON 1820, V.3, σ.405. Πριν από το 1821, η Σέριφος είχε 2.000 κατοίκους μας λέει, έτσι χειρικά, μια αλλήλ βιβλιογραφική πληροφορία. Ανδρωποι κατ' επαγγέλματο αν Ελλαδίς προ του 1821, ''Οικ. Επιθεωρητες'', 7 (1879) 230.
22. Άλγα χρόνια, τέλος, μετά την Επανάσταση, το 1828, ο πληθυσμός του νησιού έχει πέσει στους 1.930 κατοίκους λέων E. Ηπιτηγης, Ο πληθυσμός ... ο.π., σ. 48.
23. Ο F.BATTIMORE, A TOUR OF THE EAST IN THE YEARS 1763 AND 1764, LONDON 1767, σ.26, ταξιδεύοντας στις Κυκλαδίς κατ' αδυνατότατα να προσομοιεύεται σε κάποια απ' αυτές, περιορίζεται να σημειώσει τις εντυπώσεις-του από μακριά. Άναφερόμενος λοιπόν στα μικρότερα νησιά γράφεις ''...THEY FORM A FINE PROSPECT; BUT AS THE GREATEST PART OF THE ISLANDS IN THE ARCHIPELAGO ARE BARREN ROCKS, IT DOES NOT APPEAR PROBABLE THAT THEY EVER WERE POPULARS ...''.
24. Κώδικας 2, φ. 7τ, όπου φέρονται ως μοναχοί 20 ἀτόμα. Ο Ιουστινιανός κάνει λόγο για 60 πρόσωπα (10 μοναχούς καὶ 50 λαϊκούς), που είσε στο μοναστήρι το 1701¹ τον ίδιο αριθμό (μιλάει για 50-60) περίπου δίνει κι ο KRIENER για το 1771. Πιστεύω, ότι ούτε ο αριθμός του 1694 είναι απόλυτα σωστός - λεως ειώ κοντά στην πραγματικότητα απ' ότι οι άλλοι - ούτε εκείνος του 1701. Γιατί, στον αριθμό 20 (του 1694) δε πρέπει να προσδέχουμε κι εκείνους τους μοναχούς που πιθανόν έλειπαν από το υπόλοιπο διάφορες δουλειές (ζητείες, επιβλεψη στα μετόχια), από τον αριθμό 60 εξάλλου δε πρέπει να αφαιρέσουμε τους

λαϊκούς, που εργάζονταν για λογαριασμό του μοναστηρίου, όπως άλλωστε ξεκάθαρα το δηλώνει κι ο Ιερές ο Ιουατινιάνης. Επει γετάνουμε να δεωρήσουμε ότι η προχριστική δύναμη του μοναστηρίου κυμαίνεται κάπου χώρα ετους 30-35 μοναχούς. Ο MARCO POLA μιλάει για 40 περίπου μοναχούς (βλ. σημ. 16). Στα 1793 αναφέρονται 25 μοναχούς ~~κατερομάναχοι~~ της Μονής (Κων. 2, σ. 25). Τέλος στα 1795 από τον Κών. 2, σ.90 φαίνεται να είναι 12 οι μοναχοί. Μόνο για το 1819-20 περίπου έχουμε ακριβή και σίγουρο αριθμό μοναχών, είναι 17. (Κων. 2, σ. 3).

25. B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., θ.π., σ. 269.

26. Για κάποια Σταυράνη εργάτιστη εξόριστο στη Μυτιλήνη στα 1810 κάνει λόγο ο Κ.Καρατζάς: ''... οιτινες φθάνοντες εκείσε δέλει αντεμβάσθει μετά του ἀρι Σταυράνη του από Σερψή αρχοντήσαντος με δόσειν 150α πουγκειά ο ομοιός καὶ αυτός προεξορίεθη, με το να εξητούσεν, ως λέγουν, τὴν δραγμανίαν του στόλου. Ο ρήσεις εκάθητο οικατόρας εις του στινιόρ Τιπάδηνον λατρού το σπήτι, εις τὸν Κουρούτζεσμεν ομοιώς καὶ ο πεγκαδέ Γρηγόρης. Τέρα καὶ εἰς τὴν Μετηλύνην δέλει συγκατοικήσουν καὶ οι τρεις παιζοντες ὄμηρον ...''.
Κων. Καρατζά, Εφημερίδες ιεράχειρας, στο DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ROMANILOR, έκδ. E. DE HURMUZAKI, τ. XIII, Βουκουρέστι 1909, σ. 124.

27. Τρ. Ευαγγελίσης, θ.π., σ. 85, 100-101.

28. B.J.SLOT, Καθολική ..., θ.π., σ. 248.

29. Αντ. Λιγνάς, θ.π., τ. 3 (1922) 414. Το 1803 ο Αντώνης Σερψιώτης είναι πλοιάρχος σε καράβι του Τσαμαδού στο λιμάνι του Μοντεβίδεο. Τρ. Ευαγγελίσης, Ιστορία του εποικισμού της Υδρας, Αθήνα 1934, σ. 51. Πθ. Κ.Α. Αλεξανδρής, Η αναβίωσις της θαλασσίας μας δυνάμεως κατά την τουρκοκρατίαν, Αθήνα 1960, σ. 224. Ο Ιερός Αντ. Σερψιώτης στα 1809 είναι πλοιοκτήτης μονοκάταρτου, όπως φαίνεται από καταλόγο των υδραίκων καραβιών του έτους αυτού. Κ.Α. Αλεξανδρής, , σ. 281.

30. Την πληροφορία οφειλώ στην Γεωργία Πέτσου, η οποία επεξερχόταν τα φορολογικά κατάστιχα της Σύρου.
31. Τρ. Ευαγελίσης, θ.-π., σ. 70.
32. Στο ίδιο, σ. 107.
33. Το λιμάνι του νησιού περιγράφει ο PIRI RE'IS, θ.-π., σ. 830. Ο SALMON επισήμα λέει στις ειναὶ φημισμένο το λιμάνι αυτό. SALMON, LO STATO PRESENTE DI TUTTI I PAESI E POPOLI DEL MONDO, τ. VII, VENEZIA 1739, σ. 51.
34. LIBRO DI BENEDETTO BORDONE NEL DUAL SI RAGIONA DE TUTTE L'ISOLE DEL MONDO CON IL LOR NOMI ... MDXXXVIII, VENEZIA MDXXXIII, σ. XLIV.
MART. CRUSIUS, TURCOGRAECIAE, BASILEAE 1584, LIB. II, P. 207, n. 6. CHARLES HOPF, CHRONIQUES GRECO-ROMANES, BERLIN 1873, σ. 175.
35. SALMON, θ.-π., σ. 50-51.
36. JACOB SPON, VOYARE D'ITALIE, DE DALMATIE, DE GRECE, ET DU LEVANT, AMSTERDAM 1679, τ.1, σ. 126.
37. FR. PIACENZA, θ.-π., σ. 299.
38. Οι πηγές που συμφωνούν είναι ο P.-DE TOURNEFORT, θ.-π., σ. 69, ο οποίος γράφει: "IL N'Y A DANS CETTE ISLE QU'UNE BOURG QUI PORTE LE MEME NOME, ET UN MECHANT HAMEAU APPELLE SAN NICOLO", κατ' ο Ιησουλίτης Ιεράρχη Σαβίτηρ (θ. AIME-MARTIN, θ.-π.), ο οποίος σημειώνει: "LA PRINCIPALE DEMEURE DES SERIPIOTES EST DANS UN GROS BOURG (...) JET DANS UN VILLAGE ELOIGNE DU BOURG D'ENVIRON UNE LEUE". Ο ίδιος Ιουστινίδης αντιλέπει αναφέρει ότι το νησί έχει "UN SOL CASTELLO, LUNGHI DAL

MARE TRE MIGLIA CON OTTOCENTO HABITATORI'' ΓΑΚ, Ιυλίος
Π.Ζερλέντη, Κ 42, κωδ. 5, φ. 9ν πθ. και Μιχ.
Μαρκόπολης, δ.π., σ. 205. Την πληροφορία του TOURNEFORT
επαναλαμβάνεται κι ο LOUIS LACROIX, ILES DE LA GRECE,
PARIS 1881, σ. 472, ο οποίος όμως έχει πηγή και σχεδόν
αντιτερόφεται κατα λέξη τον TOURNEFORT. Αξιολογώντας τις
ειδήσεις των τριών αυτών πηγών, δια έλεγχο ότι το
αξιόπιστος πρέπει να διεμρήσει ο Ιερ. Ξεθιέρ, επειδή
έζησε τρεις θεομάρτες στον τόπο, τον οποίο περιήγησηκε
κανέπιτε από κοντά.

39. CHARLES THOMPSON, THE TRAVELS OF THE LATE CHARLES THOMPSON ESO. CONTAINING HIS OBSERVATIONS ON FRANCE, ITALY, TURKEY IN EUROPE ... READING 1752, τ.1, σ.301.
MAHOMS, VOYAGE EN FRANCE EN ITALIE ET AUX ILES DE L'ARCHIPEL OU LETTRES ECRITES DE PLUSIEURS ENDROITS DE L'EUROPE ET DU LEVANT EN 1750... PARIS 1763, τ.4, σ.140.

40. P.V. KRIENEN, δ.π., σ.105.

41. Δ. Φιλίπποπολης - Γρ. Κωνσταντίας, δ.π., σ. 300.

42. Το κείμενο έχει ως εξής: "... 1751: Ιανουαρίου 30: Ηνιάτες ελάσσοντες εκλόδωσαν την βάρκαν του μοναστηρίου, καὶ επέραν το σέληρον οι δέ κάτοικοι ταύτης της νήσου, ἐκαμναν βάρβιον, επειδὴ καὶ εφοβερίζειν, να κάθουν καὶ το μεγάλο καὶ καὶ του μοναστηρίου καὶ να κουρσεύσουν καὶ το χωρίον ..." Κώνιας 32, φ. 10.

43. Φωκ. Γαλανός, δ.π., σ. 54.

44. Αυτοί οι συνοικισμοί-κάστρα των Κυκλαδών αρχίσαν να επεκτείνονται καὶ έξει από τα τείχη-τους, όταν εξέλειψε πλέον ο κλυδωνός, ουσιαστικά θηλασθή μετα την απελευθέρωσή-τους από τους Τούρκους. Ι.Κ.Βογιατζής, Κίμωλος, Ιστορικοί έρευναι περί της νήσου, "Άσηνα", 35(1923) 105.

45. B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 16.

46. " ... AND SOME OF THE TOWNS OF THE GREEK ISLANDS PRESENT ONE CONTINUED MASS OF QUAKING FILTH, PRODUCED BY THIS DISGUSTING DISPLAY OF WHAT THE NATIVES IMAGINE TO BE CHRISTIANITY, BECAUSE THEY ARE CERTAIN IT IS CONTRARY TO ISLAMISM. AT SERIPHUS THE STREETS WERE IN THIS CONDITION DURING THE WHOLE SUMMER, AND THE PEOPLE HAD THE IMPUDENCE TO COMPLAIN OF BAD AIR" WILLIAM GELL, NARRATIVE OF A JOURNEY IN THE MOREA, LONDON 1823, σ. 63.

47. AIME-MARTIN, ο.π., σ. 65. Πθ. Τρ. Ευαγγελίης, θ.π., σ. 67.

48. Για το δέμα της οριζόντιας εισοκτησίας, πολύ βιαζόμενο σ' όλες τις Κυκλαδίς, βλέπε Παν.-Ι.-Ζέβου, ΙΕΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΤ' ΟΡΘΟΦΟΥΣ, Αθήνα 1931, 143 σ. και Ανδρ. Β.-Δρακανή, Η οριζόντιας εισοκτησία εἰς τας Κυκλαδίας, "Εργμερίς των Ελλήνων Νομικών", έτος 260 (1959) 246-250.

49. Μια πρόχειρη εικόνα για τη μορφή του σεριφιώτικου σπιτιού παιρνεί κανεὶς από την περιγραφή που δίνει ένας κατοικός συγχρονος-μας, αλλά αναφερόμενος σε πολαιότερα χρόνια. "Τα σπίτια ήταν μακρινάρια με δύο πατώματα και δεν είχανε σκαλιά για ν' ανεβαίνεις. Είχανε κλεβανή (=καταποτή) κι απέ ξύλινες σκάλες για να κατεβαίνουνε στο κατώ. Είχανε τις πόρτες στη φαρδιά μεριά κι από πάνω μπαλκόνια". ΛΣΠΑ, χρ. 2930.

50. I.K. Βογιατζίδης, θ.π., σ. 105.

51. Για τη σημασία της λέξης βλέπε Κ.Αμαντος, Κατοικία, "Ελληνικά", 1(1937-1938) 222 και Περ. Γ.Ζερλέντης, Μαντροκαθίσμα, Βουδόμαντρα, θεματικό, μιτάτο. Έκ του γεωργικού και ποιμενικού θίου των Σιριών. Εμρύουπολις 1923, σ. 4. Πθ. και Φων. Γαλανός, θ.π., σ. 55. Και σήμερα ακόμα το νησί είναι γεμάτο από κατοικίες, οι οποίες συμβαίνει καποτε να είναι μεγαλύτερες σε μέγεθος

- από το κύριο αγροτόσημο, να έχουν διάλογη 2-3 δωμάτια, ενώ τα περισσότερα σπίτια αποτελούνται από ένα μονάχο δωμάτιο.
52. Λείφανα πολιτών κελιών βλέπει κανείς κατ σήμερα στο νησί της κυρίως στην περιοχή Μαμπά σώζονταν μέχρι τα τελευταία χρονια πολλά τέτοια κελιά. ΛΙΠΑ, ΧΦ. 3231. ΠΒ.
Τρ.Ευαγγελίδης, θ.π., σ. 76.
53. Μικ. Μαρκόπολις θ.π., σ. 205 πθ. ΓΑΚ, Συλλογή Ζερλέντη, Κ42 φ. 9v-10r. τα ίδια περίπου αναφέρει κι ο σύγχρονος του Ιουστινιάνος PITTON DE TOURNEFORT, θ.π., σ. 69.
54. AIME-MARTIN, θ.π., σ. 65 πθ. και Τρ. Ευαγγελίδης, θ.π., σ. 97, - Π.Γρηγορίου, Σχέσεις καθοδικών και ορθοδόξων, Αθήνα 1958, σ. 78-79.
55. Τα θαύματα καταγράφονται στον Κων. 32. Το πόσο γνωριστό ήταν το μοναστήρι κι εκτός Σερίφου φαίνεται από τις διηρέεις κατ τ' αφειρόματα, που του γίνονται από ξενομερίτες. Ο Μήλος Ιωάννης Ταταράκης αφήνει με διαδήμητο το 1748 στη Μονή ταξιαρχών ρεάλια 10, ενώ σε όλλα δρησκευτικά (βρύματα, δηλαδή στα μοναστήρια Αγ. Όρους αφήνει ρεάλια 120. Διαδήμητη εις Μήλου γραφείστα σε έτος 1748, ''N. Ελληνονομάμων'', 5(1908), σ. 449. Για τις αφειρώσεις όμως στη Μονή δια γίνεται διεξοδικότερα λόγος στο τέλος του κεφαλαιού αυτού.
56. Τα ίδια αυτό έδιμο στην Τήνο λέγεται ανελφότης. Ι.Κ. Βογιατζής, Επιβλωτικές αρχαίες αγροτικές εορτών εις τας Κυκλαδίδας, Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών, 1(1961), σ.577, 583.
57. CH. BUONDELMONTI, DESCRIPTION ..., σ.40-41 πθ. και Ι.Μελά, Αι Κυκλαδίδες εις τας αρχαίς του IE' οιώνος, ''Κυκλαδικά'' Α', τχ. 1, Σύρος 1956, σ. 15. Για τη διατροφή των Σερίφιν σημαντικό με κατσικίσιο κρέας γράφει και ο BEN. BORDONE, θ.π., σ. XLIV.

58. ΓΑΚ, ο.π., σ. 9γ.

59. AIME-MARTIN, ο.π., σ. 65.

60. SALMON, ο.π., σ. 51.

61. CH. THOMPSON, ο.π., σ. 301. Μια ειδοσχήμη, που έχουμε από το αρχειακό υλικό, έρχεται να επιβεβαιώσει τη μαρτυρία του περιηγητή για την τάση των Σεριέιων στην εύθυμη ζωή. Στα 1685, όταν τη δρομάδα της Τυρινής ήρθαν κουρεύδορις έξι από τη Σέριεο για να χτυπήσουν το Μοναστήρι, οι κάτοικοι, που τους πήραν ειδηση, "καθές ήτον κεφάλινες από τα καρυνθάλια ἔτρεξαν με ορμήν" στο λιμάνι να απέκρουσαν τα εκδρικά κοράδια. Κάθικας 32, Φ. 11. Εδώ έχουμε κατ' ουδένα της κοινωνικής ζωής του γηπειού, το γιορτασμό της αποκριάς κατά την πολιτική συνήθεια. Ο SALMON επίσης διαπιστώνει ότι οι κάτοικοι είναι ολέγροι κι αγαπούν τις διασκεδάσεις. SALMON, ο.π., σ. 51.

62. P.-V. KRIENEN, ο.π., σ. 106.

63. LOUIS DE HAYES COURMENIN, VOYAGE DU LEVANT FAIT PAR LE COMMEDEMENT DU ROI EN L' ANNEE 1621, PARIS 163, σ. 349. Ο Τρ. Ευαγγελένης, ο.π., σ. 100-101, γράφει ότι από το 170 αι. ή 86 τις αρχές του 20ου οι γυναικες της Σεριέου πήγαιναν στην Κων/πολη, Σμύρνη κι Αίγυπτο, όπου αποκύπτουν το επόχελμα της υπηρέτριας κατ' άριστον.

64. Δ.ΦΙΛΙΠΠΗΣ - Γρ.Κυνηγεντάς, ο.π., σ. 300 - MAIHOWS, ο.π., σ. 140.

65. Κ.Α.Πολιτολόγου, Περί των του Αιγαίου Βελάχους κατοίκων παρατηρήσει τινές υπό του Ρέου Ματθαίου Γρηγ-Κοκοβίτζοβ, "Παρνασσός" τ. Β' (1878)462 - Αγιος Πύρρος, Μέχρι Σεριέου, "Ημερολόγιον Σηκουνί", 1899, σ. 363.

66. Βλ. σημ. 46.

67. Κυβ. 2, φ. 98α ''1788 μάιου 24: ειλίσεν εκώ ένας τατρός ίωνηπος ονομαζόμενος Σοκιμώτατος τη τέχνη κατ προκομενήστατος— ολανδέζος— εμπλούσεν εξόχως των ευρωπέων ταῖς γλώσσαις τουρκιστὶ ελληνιστὶ— πολλὰ προκομένος''.

68. G. SEBASTIANI, VIAGGIO ..., σ. 96.

69. Κυβ. 2, φ. 21-22. Βλ. Παράτημα, ἔγγρ. 8, 9, σελ. 180-181.

70. Τρ. Ευαγγελίνης, Η πατέσια επί τουρκοκρατίας τ.Β' (1936) 83-94. Τις επιστολές του Κύριλλου κατ των σερτιών προς τον Δ.Λιθέντιο Βλέπε ''Ερμής ο Λόγιος'', 1817, σ. 222-225.
Πθ. Φ.Γαλανός, δ.π., σ. 163.

71. Στη Μήλο π.χ. στην απογραφή του 1670, σε 84 φορολογούμενες οικογένειες του Κάστρου, οι 38, δηλαδή το 45,23%, είναι κήρες-αρχηγοί οικογενειών. B.J. SLOTH, Ο καταλόγος των φορολογουμένων του Κάστρου της Μήλου το 1670, ''Μηλακά'' 2(1985) 158.

72. F. POUQUEVILLE, VOYAGE DE LA GRECE, τ. VI, PARIS 1827, σ. 294-297. Όποιες κατ στην έκδοση του 1816 για τον ελληνικό εμπορικό στόλο, που ο ίδιος ο POUQUEVILLE συντάσσεις ως πρόξενος της Πάτρας, ευμηεριτλορθόνται τη Σέριφος, ενώ θρίσκουμε τη χειτονική-της Σίφνο με 2 καράβια. Κ. Ιθοδόπουλος. Ο ελληνικός εμπορικός στόλος κατά της περιόδου του ογώνος της ανεξαρτησίας. Ένεκκεντος πινακή του F. POUQUEVILLE, ''Ο Ερωντεστής'' 10(1972-3) 187-207.

73. Κυβ. 32, φ. 10.

74. Κατάστιχο του Παναγίου Ταξου, αρ. 509, φ. 67ν σε μικροταύλια στο ΚΒΕ/ΕΙΕ. Την γνωστοποίηση του γνωστούμεντου αυτού οφείλω στον Κριτικό Χρυσοχοΐδη. Περιέργαση του κατάστιχου δια Αθ.Παπαδόπουλον - Κεραμέως, Ιεροσολυμητική Βιβλιοθήκη, τ.Α', σ. 459-460.
75. Ονοματολογικό κατάλογο δια, στο Παράρτημα, σελ. 182-187.
76. Τον κατάλογο των παρανυμιών δια, στο Παράρτημα, σελ. 188-191. Για τα νεώτερα παρανυμια των εκρηκτών διέπει Φ.Γαλανός, θ.π., σ. 201-202.
77. Κωδ. 2, φ. 3-4, ένδετα μπροστά.
78. Επειδή το υλικό είναι αποσπασματικό, ενδεικτικά δια ανασέρνεις ορισμένες θερετικές χρημάτων πρός τη Μονή από ξενομερίτες, όπως καταγράφονται στον Κωδ. 3, φ. 57-58.
- "17B1: Άνχούστου 1: αφιέρωσεν ο πρωτόπαπας της Μήλου, ο οικονόμος του μετοχίου μας Ιερεμίας εις το μοναστήρι θεωρήστια γράστια - χρ. 200, τα οποία τα έβαλεν εις το μοναστήρι της Μήλου κι έχει ομολογίαν να πέρνη το μοναστήρι το ξεδέρον".
 - "17C1: Αθύνοτητου από Σιέναν δέσμευν εις τον δάνωτόν του - χρ. 40'".
 - "Μονάρχης Γγιλοτάρης από Πολύκανδρου δέσμευν εις τον δάνωτόν του να δέση ο αδελφός του - χρ. 50'".
 - "Έγραψε παρρησίαν ο Στεφανής Γγούμας την κυράτζων του Μοσχού οπου είναι στην Αθήνα και ερεστάρησε - χρ. 45'".
 - 17B4: άντος μου εις Τζιάν έστυλο τον Μπελζάντε και επετημάρτικε το σπήτι οπου είχεν αφιέρωμένον του Ντομογιάννη χυναλίκα δια - χρ. 40'".
 - "17B2: αποδόνεν εις Τζιάν ο Ντεπάστες και δέσμευ παρρησίαν - χρ. 50'".

79. Κωδ. 2, φ. 55^v.

80. Ο.π.

81. Κωδ. 2, φ. 56^v.

82. Ο.π. "1779: ήμουν εις τον Πόρον καὶ εὗταξα τα μούλκα
οποῦ ἐξελ ἐκεὶ το μοναστήρι αφερώματα κατά τὴν μάνα
του κοινου ἔχω εις τον Μερέαν".

83. Κωδ. 2, φ. 57.

84. Κωδ. 2, φ. 57^v - 58. Για τα μετόχια της Μονής Ταξιαρχών
π.β. και Τρ. Ευαγγελίστης, ο.π., σ. 105, σημ. 2.

85. Καταγραφές αφερώσεων από ξένους, αλλά κυρίως από
Σερβιώτες, παιρνούνται στον Κωδ. 2, φ. 62-88. Ενδεικτικά
αναφέρω μια καταγραφή από τον παραπάνω Κώδικα, φ. 62,
που δείχνει τον τύπο των αφερώσεων αυτών. "αφει: Ιαν.
20: εξῆγην τη Φλωρέντζα Αντωνή Ηποφύλλου καὶ αφερώσεων
εις το μοναστήρι του μέχρι Ταξιαρχού διά μνημόσυνόν-της
το είτι πρόσγμα της ευρίσκεται κινητόν καὶ ακίνητον καὶ
έχειν αβελάρη του μοναστηρίου καὶ η περιουσία-της μετά
τον δάνωτόν-της κτήμα του λερού μοναστηρίου, καθώς το
χρέομα της προστάλλεται της πλειτύτερον διαλαμβάνει. Το
πρόσγμα γα το τρώγη ἐμε τελούνται ζωής-της".

86. "... αλλὰ καὶ οἱ του μοναστηρίου αυτοῦ μοναχοί οἱ
παρέχοντες ἀσπρα τοις χριστιανοῖς μετά τόκου, ὅπτε
συμβαίνειν σκάνδαλον, εάν μη πούσσωνται του τοιούτου
ἔργου, αφειτεμένοι ἐσταθεν καὶ κατηραμένοι ...".
Περ. Ζερλέντης, Ιστορικαὶ ἐρευναὶ ..., σ. 75.

87. Οι εγγραφές στον Κάθηκα είναι ακατάστατες, κάποτε επαναλαμβάνονται ή συχνά μπερδεύονται διαφορετικές δραστηριότητες, όπως π.χ. εγγραφές για δανειά της Μονής κατ' ημέραν καὶ οἱ περιπτώσεις, όπου οι καταρραφές είναι σπάνιες καὶ οἱ περιπτώσεις, όπου οι καταρραφές είναι δυσανάγνωστες ἢ ακατανόητες. Για τους λόγους αυτούς η επεξεργασία των στοιχείων υπήρξε αρκετά προβληματική καὶ τέλος στάδιμης δυνατό να επιτευχθεῖ η μεγίστη ασφαλής εμπειρόλλευση 462 συνολικά εγγραφών του Καθ. 3, ενώ ο πραγματικός αριθμός-τους δια πρέπει να πλησιάζει τις 500. Για τους ίδιους πρακτικούς λόγους η συστηματική έρευνα δεν επενδύθηκε καὶ στον Καθ. 4, ο οποίος είναι η συνέχεια του 3, παρά μάνο συντηληματική, όπου κρειαστήκαν να διευκρινιστούν κάποια στοιχεία του Καθ. 3. Ας αναφερθεί εδώ ότι στον Καθ. 4 το ποσοστό των δυσανάγνωστων εγγραφών υπερτερεί εικείνου των ευανάγνωστων σε σημείο, που μάνο διευκρινιστηκή κρήση-του να είναι δυνατή.
88. Σ'όλη αυτή τη μακρά χρονική διάρκεια, που εξετάζουμε, μάνο σε 17 περιπτώσεις σε είδος (κυρίως κριδάρι, σιταρί ή κερί) δεν αποτυπώθηκε σε χρήμα. Βενρύ ότι καὶ η ελαχιστή συχνότητα των περιπτώσεων καὶ η ασήμαντη ποσότητα των διανείων αυτών δικαιοιούσχουν την απόφασή-μου να μη λαβώ υπόψη τα στοιχεία αυτά στους υπολογισμούς-μους, πιστεύοντας ότι η παραλήφθη αυτή δεν επηρεάζει τα γενικότερα φαινόμενα καὶ τις τάσεις, που διερχόφονται από το υπόλοιπο υλικό.
89. Δεν πρόκειται εδώ πλέον για προσφορά σε είδος αλλά σε μετρητά, που κράτησε η Μονή από την πώληση του κρασιού του οφειλέτη. Η την ερμηνεία των αναγραφών αυτών δια ασχοληθούμε στο κεφάλαιο για τα προϊόντα, επειδή το δέμα έχει σχέση με τον τρόπο πραγμάτης καὶ εμπορευματοποίησης των φυσικών αγαθών.
90. Στα 1784 η Μονή καρίζει στον Γ.-Μηοφίλιο 50 γρόσια ''επειδή έκανε το χιό-του καλόχρημα''. Στα 1792 για τον ίδιο λόγο καρίζονται στον Άντ. Μουστάκα 65 γρόσια. Τέλος στο 1793 ο χιός του Γ.-Α. Ρώτα γίνεται καλόχρημας καὶ η Μονή παραχράφει 41 γρόσια από το χρέος του πατέρα του.

91. Ως περιπτώσεις αυτές είναι οι εξής:
- Στα 1787 η Κατερίνα Μαρκάνη κρωτάει στη Μονή με ομολογία 30 γρ., ότι τα οποία ο θανειστής σημειεύνει: ''Βαστά τ' ομπέλια-της''.
 - Στα 1789 η Μονή χιο 60 γρ. τόκους 12 χρόνων του Ιωαν. Αντ. Σταυρίσαντος ''Βαστά τ' ομπέλι-του ήτα τα ξιδόρα''.
92. Κων. 3, φ. 67^ο η εγγραφή έχει ως εξής: ''1788 Δεκεμβρίου 18^η έβοσα του Πέτρου Αυγουστη γρ. 30 με ομανάτι ένα ξυνάρι έβοσά το πιειν. 1799 επίρα το ξυνάρι ήτα γρόσια 25''.
93. Ως εγγραφές αυτές είναι του τύπου: ''1795 ήλθεν ο Κάρλος Ιωαν. Ρότα και ελογαρίσθην Σεπτεμβρίου 1 και έγιναν από σιμερον γρόσια 160 και έγινεν ομολογία''. Κων. 3, φ. 75.
94. Κων. 3, φ. 56-56^ο: στην αρχή σημειώνεται: ''Ιδού κατ άρα έχομεν εις ξεντείαν διεμένα σίγουρα''.
95. Κων. 3, φ. 59^ο. ''1788 Σεπτεμβρίου 1: θαλλώ σε νόταν άρα δεπτρα έχω εις τον Πόρον σίγουρα διεμένα προς 15 - 18 και 16 καθώς η ομολογίας τον φανερόνουν''. Πθ. και Γ.Δ. Κοντογιώργης Θ.Π., σ. 96, σημ. 3, όπου αναφέρεται ότι το υφασ των επιτοκιών κυμαίνεται από 10-20%.
96. Κων. 3, φ. 16^ο.
97. Κων. 3, φ. 28.
98. Κων. 3, φ. 26.
99. Κων. 3, φ. 27.

100 Κωδ. 3, φ. 16^v.

101 Όμως δα δούμε στο κεφάλαιο ότι τα προϊόντα ήσαν την εκποιηθή-τους, η Μονή είχε κι άλλους τρόπους να αυξάνει την περιουσία-της σε ρευστά.

102 Κωδ. 3, φ. 84^v: ''1794 Οιταμβρίου δι: σημιτόνομοι εις το παρόν το θέσον χρέος μας οφείσεν ο μακορίτης ηγεόμενος μετά τον θάνατόν του, το οποίον έχῃ να πληροΐη ως ένα οθολόν ομού με το διάφορον το συνιτηριζένον''.

103 Κωδ. 32, PASSIM.

III. ΚΟΙΝΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1) Η τούρκική εκπροσώπηση στο νησί.

Είπαμε ήδη ότι η Σέριφος μαζί με όλα κυκλαδονήσια υποτάχθηκε από τους Τούρκους το 1530, αφού δοκιμάστηκε άρχιτρια τις θηριεύσεις των Βαρβαρόσσα. Υστερά από την κατάληψη των νησιών, οι κυκλαδες αποτέλεσαν εξαιτερού σαντζάκια και εκτός από τη Σύρο και την Ανδρό, που δοδήκαν ως κάσει στη Βαλτίνη σουλτάνο, και την Τήνο, η οποία παρέμεινε στους Βενετούς ως το 1715, διοικητικά ανήκαν κατευθείαν στον καπουδάν πασά (1).

Ανταπόκειται στην καπουδάν πασά στα νησιά ήταν ο βοεβόδος, μονοτάρμανός ή κριετανός, ο οποίος άμας αργότερα σε πολλές περιπτώσεις καταρρίπθηκε με τον διορισμό του δραγουμάνου του στόλου (2), που αντιπροσώπευε πλέον τον καπουδάν πασά σε δεμάτα φοροδοσιγιά και ήταν διοικητικά των νησιών (3).

Το καθήκοντα του βοεβόδα -εκθέρηση των δικαιωμάτων του καπουδάν πασά - ήταν η διεύθυνση των νησιών και η εισπραξη των φόρων, η οποία μπορούσε να γίνει και με ενοικίαση από τον ίδιο ή από τρίτους ή με εικαμέθεση των προσόδων από την κοινότητα. Καταρχήν ο βοεβόδας ήταν Τούρκος, αργότερα άμας πολλές κοινότητες ήτησαν την αντικατόστασή του από τον καπουδάν πασά από υπόλοιπο, πράγμα που έγινε δεκτό. Η παραχώρηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ελάφρυνση των κατοικιών από έκτακτες κάθε φορά δαπάνες, που τους επιβάρυναν με το διορισμό του τούρκου βοεβόδα (4).

Για τη Σέριφο γνωρίζουμε ελάχιστα ονόματα βοεβοδάνων. Όταν προύμενος της Μονής ήταν ο Αθανάσιος Ρώτας 1699-1722, (5) βοεβόδες στο νησί ήταν ο Τζώρτζης Φιλίππας από τον Συλλόγο Κύδην και ο παπα-Γιανουλής ο Σακελλάριος, ο οποίος τότε ήταν ακόμα λαϊκός (6). Ο Τουρκονέφρ (1701) αναφέρεται τούρκο βοεβόδα του νησιού από τη Χαλκίδα, ο οποίος μάλιστα φανηκει πολύ ευγενικός μαζί-του (7). Στα 1806 βοεβόδας ήταν ο Ιωάννης Ιωάννου (8).

Στους σημαντικότερους υπολάθηστους του δραγουμάνου του στόλου συγκαταλέγεται και ο Βεκίλης, ο οποίος είχε την απόλυτη εκπροσωπηση του δραγουμάνου στις επαφές-του με τους νησιώτες, για την εισπραξη των φόρων και των άλλων διοικητικών (9).

Άλλη τούρκικη αρχή στο νησί ήταν ο καθής (ιεροδικαστής) (10), ο οποίος άμας ούτε στο νησί μονίμως διέμενε, άλλο ούτε και ήταν ένας για κάθε νησί. Ο TOUPNEFORT αναφέρει ότι η Σέριφος είχε ένα καθή ''AMBULANT'' (πλανόντα) (11). Στα

καθήκοντά-του ήταν η εκδίκαση πολιτικών υποδέσμεων και επισκεψιών των νησιών μόνο για την επερπατήση των προσδόνων-του μελ-δυν όφες το χρόνο.

Τούρκοι διοικητικοί υπαλλήλοι, που επισκέπτονταν επίσης τον τόπο και καρπώνονταν τις προσδόνους-του ήταν και οι εξηγεί σι μουσελμάνες, οι αγάνες, οι ζαμπίτες, οι ζαπτιέδες, οι ταχετάζαρήνες, οι σερδαρήνες, οι μπουμπούρηνες. (12) Για ελάχιστους από αυτούς γνωρίζουμε τα ονόματά-τους. Στα 1813 στη Σέριερο ζαμπίτης (αετυνόμος) είναι ο Αντώνιος Μαυροβής και στα 1818 σερδαρής (αρχηγός των γενιτσάρων) ο Βασιλείος Μανώλη (13).

Από τα ελάχιστα στοιχεία, που μας έχουν σωθεί για την τούρκικη εκπροσώπηση στα νησιά, διαπιστεύουμε ότι η παρουσία του κατακτητή σ'όλη αυτή την περοχή του θίγοισιν αλλά και ειδικότερα στη Σέριερο ήταν πολύ καλαρή, σκεδάνιν ανύπαρκτη.

2) Προνόμια και δυνατότητες ανάπτυξης της τοπικής αυτονομίας.

Άμεσως μετά την κατάληψη των νησιών τους παραχωρήθηκαν ειδικά προνόμια με την έκδοση ακτναρέδων. Πρώτος το 1580 ο Μουράτ Γ' καθιερώνει με ακτναρέα το καθεστώς των Κυκλαδών, σύμφωνα με το οποίο τα νησιά διοικούνται από ένα σαντζάκον, μπεη κι από ένα καβή, και παραχωρούνται προνόμια στους νησιώτες, τα οποία ανανεώνονται με μικρές τροποποιήσεις από τους σουλτάνους Αχμέτ Α' και Ιμπραήμ Α' (14). Η προνομιακή μεταχείριση των νησιώντων, πιθανό να οφείλεται στην ίδιαν την αντίτετα σε καδικούταξη-τους στον κατακτητή (15). Σύμφωνα με τον ακτναρέ του Ιμπραήμ Α' (1646) (16) τα νησιά ήταν υποχρεωμένα να πληρώνουν μόνο χαράτσι, όπως και πολλά, και κανέναν άλλο φόρο. Για τα χαράτσια και τ' αμπέλια οι κάτοικοι να πληρώνουν μόνο τη δεκάτη κι όχι άλλο και να μη μπορεί κανείς να τους διώχνει από τα μούλκια-τους.

Ως προς τα δρασκευτικά-τους καθήκοντα, οι χριστιανοί μπορούν να τα ασκούν ελεύθερα και έχουν το δικαίωμα να επιεκευάζουν τις εκκλησίες-τους.

Ο καΐης πρέπει να περιορίζεται αυστηρά σε δέματα που είναι της δικαιοδοσίας-του και να μήν ανακατευτεί σε ο,τι δέν τον αφορά. Οι ραχιάδες να έχουν τη δυνατότητα σε περιπτώσεις αδικίας και παρανομίας να καταφεύγουν ελεύθερα στην Πύλη.

Οι φόροι επιπράτορες περιορίζονται μόνο στη συγχέντρωση των νενομιαρένων φόρων και τίποτα παραπάνω ακόμα κι η ξωτροφή δική-τους και του αλόγου-τους, διορύνει τους έντεους. Αυτέσειναν μερικές από τις βασικότερες διατάξεις των ακτναρέδων.

Στην πραγματικότητα θέβαται τα προνύμια, που παραχωρήθηκαν με διεπίπεδα, στην πράξη ελάχιστα τηρήθηκαν, ως προς το σύνολο-τους, και πάντας εποίκιαζάν από νησί σε νησί. Για παράδειγμα, ότι προς το άέρα των επιπλέοντων οικονομικών επιβορύνσεων που οι φοροεισπράκτορες επεβαίλλαν στους κατοίκους, είναι γνωστό ότι όχι μόνο δέν τηρήθηκε, αλλά η κατοπίστη και η αυδιαρεστία-τους έφτασε σε τέτοιο σημείο, ώστε συχνά οι κατοίκοι να καταφεύγουν στην Πύλη για να τους σύσει από τα θαρά βοσκματα, που υποχρεώνονταν να καταθάλλουν στους υπαλλήλους-της αυτούς. Φυσικά οι υπερβάσεις από τους διοικητικούς υπαλλήλους δέν αφορούν μόνο τις γηστιώνες κοινότητας, αλλά εμφανίζονται παντού.

Με την παραχωρηση προνομίων στα νησιά - τα οποία ευνοήθησαν ακόμα κι ως προς τούτο, θηλασθή δέν υπέστησαν αριστερή πληθυσμού από τα πατερούδια - και τη καλαρά τουρκική επιβίληψη δημιουργήθηκαν οι προϋποδέεις για την ανθηση της τοπικής αυτοδιοίκησης σε σημείο θαυμαστό. Βέβαια ο τρόπος λειτουργίας των κοινοτικών δεσμών δέν είναι ακριβώς ο ίδιος σε όλες τις περιοχές, οπου εφαρμόστηκε, αύτε κάνει σε όλες τις Κυκλαδες (17). Σε διατηρεί γραμμές δύνας φαίνεται πως συγκλίνουν προς ένα ενιαίο σύστημα.

3) ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ άΡΧΟΥΤΕΣ

Παρό τις παραβάσεις των σουλτανικών ορισμών η τουρκική εκπροσωπηση στα νησιά δέχθησε αναμφιεβότα πολλά περιθώρια για ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης, κάτια που μάλιστα φαίνεται να ανεκόπτων και η Πύλη, ως προς αυτή τουλάχιστον την περίοδο της αυτοκρατορίας-της.

Οσον αφορά τη Σέρρειο, η έλλειψη στοιχείων για τα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας-της, δέν μας επιτρέπει να σχηματίσουμε την εικόνα της κατοπιστησης, που επικρατούσε στην κοινοτική διοίκηση και στον τρόπο άσκησης της τουρκικής εξουσίας. Ο LDIR, επισκεπτόμενος το νησί στα 1639, μιλάει για μια σηληρή, αυταρχική διοίκηση της τούρκικης εξουσίας, που την επιπροσωπούσαν ένας μόνο Τούρκος αξιωματικός και μερικοί απεσταλμένοι της Πύλης, ενώ ο ψηφικός ραγιάς στένοντας κάτια από τη διοίκηση αυτή και ήταν υποχρεώνεντος να κρύβεται και να προστατεύεται τους τυράννους-τους σε περιπτώσεις κουρσαριών επιβρόμων, επειδή τα ογκόδα, η ελευθερία κι αυτή ακόμα η ζωή των κατοίκων βρίσκονταν στη διάκριση του Σουλτάνου (18). Δεν αναφέρεται τίποτα για την υπαρξη τοπικών αρχών.

Ο TOURNEFORT επίσης δέν κάνει λόγο για τοπικές αρχές* αναφέρεται μόνο στο βοεβόδα του νησιού, ένα θύμανο από την Εύβοια, ο οποίος τον καλούνεκτην και του προξένησε εντύπωση το γεγονός ότι, μολονότι ο τόπος που εξουσίαζε ήταν μικρός και φτωχός, ο ίδιος είχε καταφέρει να πλουτίσει από τη θέση-του αυτή. Το νησί δέν είχε δικό-του κανή, αλλά υποταγόταν στον καδή της Σιάφνου (19).

Τα στοιχεία που διαδέτουμε είναι αρκετά ελλήσπη για να μας δώσουν τη νομική μορφή των κοινοτικού συστήματος στη Σέριφο, αν δηλαδή λειτουργούσε ως αυτοδύναμο /'νομικό πρόσωπο'/ ή, αν όλοι οι κατόικοι (λεπεις, προεστοί, νοικικούραιοι) ήμαν αλληλεγγύουσι στη σύναψη πράξεων, όπως π.χ. ο κοινοτικός δανεισμός. Υπάρχει το σώμα των προεστών και κατά καρόρους ο επίτροπος, αλλά φαίνεται πως τη δύναμη και την πραγματική εξουσία την ασκούσαν οι πρύτοι. Η αρχή πάντως της ομαδικής ευθύνης είναι γενικά αποδεκτή και η εφαρμογή-της από το οδηγιανικό δικαίο επαληθεύεται από πολλές περιπτώσεις. (20)

Απαραίτητο πρόσωπο στην κοινοτική διοίκηση της Σέριφου ήταν ο κατζιάλερης, ο οποίος λόγω της αγροματοθεσυνής των κατοίκων δεν ήταν πάντα υπότιος. Το 1754 π.χ. έχουμε τη μαρτυρία από το Μανώλης Καλλέρηγης, σιγενιός, που συντάσσει το φορολογικό κατάστατο του νησιού, είναι και κατζιάλερης της Σιέφουν (21).

Ο κοινοτικός αρχοντας πάντως στη Σέριφο ονομάζεται επίτροπος και λόγω του μικρού πλήθυσμου του νησιού εκλέγεται μόνον ένας, όπως προκύπτει από τις πηγές της εποχής (22). Κατά τη ρωσική κατοχή δι ανάτοτος αρχοντες του νησιού ονομάζονται σύνθικοι και στα 1772 είναι δύο, ο Αναγκώστης Ευγένιος και ο Αναγκώστης Παπαϊκάλης (23). Στο 19ο όμως αιώνα, λόγω χρόνια πριν από την Επανάσταση, δεν φαίνεται να ξεπλύνει το νησί επίτροπο σύτε κάπιας αλλιώς ονομαζόμενο κοινωνικό αρχοντά. Τα έγγραφα των χρόνων αυτών υπογράφονται διαδόροι πρόσωπα με εκκλησιαστικά κυρίως αξιώματα¹ και τα έγγραφα επίσης, που απευθύνονται στη Σέριφο έχουν την ένθετη ''προς τους προεστούτες και λοιπούς κατοίκους της ήπουν Σέριφου'' (24).

Η εκδοσή των επιτρόπων γινόταν από τον Θεβρουάριο μέχρι τον Απρίλη καθές χρόνου με καθολική φονερή φθεοφορία. Εργο-τους ήταν η διοίκηση του κοινού, η οικονομική διαχείριση της κοινότητας και η εκπροσωπησή-της στην τούρκη Εξουσία. (25) Τα καθήκοντα των κοινοτικών αυτών αρχόντων ορίζονται με σαφήνεια σε διατογή του καπουτάν πασά του έτους 1818, η οποία απευθύνεται στο διοικητή και τους προεστούτες Υδρας και τους παραγγέλλει, να διαφυλάττουν την κοινή ημερίδα, έχοντας μεταξύ-τους ομόνοια και ομοφυνία, να φροντίζουν για την τακτική και έχοντας ανάλογη των φορού, να αποφεύγουν κάθε αδικία μεριμνώντας για τους φτωχούς κι αδύνατους και να καταγγέλουν κάθε κακοποιό στοιχείο ή ενέργεια, που δια μπορούσε να διεσπαθεύσει την υπόρχουσσα τάξη (26).

Τα φορολογικά καθήκοντα πάντως των επιτρόπων δέν ήταν τα βασικιότερα² το θάρος έπειστε κυρίως στην επειδήσσει του κοινού σε δέματα τάξης, ώστε ο ρόλος του εξειρροπητή ήταν αποκλειστικά έργο δικό-τους και μέχιστη ευθύνη-τους (27).

Στη Σέριφο γνωρίζουμε τα ονόματα των εξής επιτρόπων: Βιτζέντζος Ρήτας στο 8^ο μισό του 17ου αι., παππούς του Καλλίνικου Γρυπάρη. (28)

Αντώνης Σιεντός στα 1762. (29)

Αποστολής στα 1782. (30)

Προθελέγγοις στα 1799, τον οποίο αποκωρύντας θιασέχτηκε ο Γεωργανάκης. (31)

Γλαυκανός Λογοδέτης στα 1800.

Αναγνώστης Μουστάκας στα 1812.

Αντώνιος Ιωανν. Ρώτας στα 1817.

Ως προς τους χραμματικούς της κοινότητας, τα ονόματα που μας έχουν σωθεί, είναι:

Μανώλης Καλλέργης στα 1754

Απόστολος Γρυπάρης στα 1760

Μαρίνος Σακελλάρης στα 1783 (32)

Πρωτονοτάριος της Σερίζου στα 1798 και 1800 (33)

Αναγνώστης Ρώτας στα 1803 (34)

Μιχαήλ Λογοδέτης στα 1812 (35)

και Αναγνώστης Ιωαννού Ρώτας στα 1817 (36), που πιθανό να ταυτίζεται με τον καντζιλιέρη του 1803.

Δες μή μας διαφεύγει τέλος οτι ισχυρή δύναμη στο νησί ήταν το μοναστήρι – το μοναδικό δάλωσε αξιόλογο του τόπου – το οποίο άμιας αποτελούσε συγχρόνως και πρόβλημα για την ορθόδοξη λαϊκή ζωή της Ελλάδας. Η θέση του μοναστηρίου στην περιοχή των Κατοίκων, επειδή η φήμη για τους θητευούρους-τους τραβούντες του πετρατές, που συχνά ήμαρτινονταν τη Σέριφο.

Το μοναστήρι αυτό, χτίσμενό στις αρχές του 19ου αιώνα (37), στα 1653 με πατριαρχικό χρόμα τον Ιωαννικινό γίνεται σταυροπηγιακό και κάριν υποταγής οφείλεται να παρέχει στον πατριάρχη μόνο τρεις οιάδες τυρί το χρόνο. Στα 1798 ανανεύνεται από τον πατριάρχη Γρηγόριο το προνόμιο και μαζί με τη Μονή γίνεται σταυροπηγίο και το μετόχι-της της Παναγίας Μεσαρίας, το οποίο το 1652 είχε αφιερωθεί με ολή την περιουσία-του στη Μονή Ταξιαρχών. Η τροποποιήση, που επέρχεται σ' αυτό το πατριαρχικό χρόμα, είναι ότι αντί για τρεις οιάδες τυρί, δια πρεπει για λόγους υποταγής να πληρώνεται στο Πατριαρχείο 80 χρόνια το χρόνο (38).

Σημειώνουμε εδώ την εξήλιξη του δοσίματος από είδος σε χρήμα. Είμαστε στα τέλη του 18ου αι. και ο εκχρηματισμός σε κάθε είδους φορολογίας ή δικαιώματα είναι σχεδόν γενικευμένος. Η Μονή οφείλεται να στέλνει στο πατριαρχείο ετήσιο απολογισμό εσόδων-εξόδων. Τη σφραγίδα-της, διατερμένη σε τέσσερα μέρη, δια κρατούν τεσσερεις από τους εμπιστότερους μοναχους. (39)

Άν το νησί αποδέμασε κάποια προνόμια, το μοναστήρι είχε, όπως διέπουμε, πλήρη ουσιόσιτα. Αυτό του εξασφαλίζει την πρεμοντική θέση στον τόπο, πράγμα που καθόριζε τις σχέσεις-του με τους κατοίκους.

4) ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ
- Δασού - Μονής - ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ
ΣΙΩΗΣ Ή Σ.

Οι τοπικοί άρχοντες, προτιμότεροι ομιλητέοι από κάποιον Τούρκο διοικητή, στο μέτρο όμως που έπρεπε να αποδούν κι αυτοί τα ίδια σχήματα καθήκοντα με τους Τούρκους,

δέν ήταν πάντα ειδιαίτερα αγαπητοί στο λαό, ο οποίος είτε από Τούρκο είτε από Ρωμαίο, καταπλεξόταν για να καταδέσει το φόρο-του. Άναφέρουμε μερικές περιπτώσεις, που μας δείχνουν τις σχέσεις λαού-αρχόντων (κοινοτικών εκπροσώπων).

Ο Αναγνωστής Ρωτάει το 1818 είχε σταύρει στην Κωνσταντινούπολη για να παραδέσει το μακτού, την κατ' αποκοπή φορολογία, της Σερίφου. Το κοινό οργήθηκε να του πληρώσει τα έξοδα της εκεί θεωρούμενης βιαμονής-του, όποτε ακολούθησε διαταραχή του καπουδάν ποσά προς τους σερβιώτες να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις-τους. (40) Ιτά 1818 ο Γιωργάνης Προβελέγγιος από την Κωνσταντινούπολη, ο οποίος πολιούτερα είχε πληρώσει για λογαριασμό του κοινού φόρους του νησιού, με διαταραχή του καπουδάν ποσά πηγαίνει στη Σέριφο για να κανονίσει τους λογαριασμούς-του με το κοινό. Ο καπουδάν ποσάς απειλεί στις 28^η "ενεργήσει τεχνήλ των δικαιωμάτων", θα προβει σε εισπραχτή του χρέους, του Γ.Προβελέγγιου, γιατρού να παύσουν κατά τη συνήθειά τους να αβίκουν τους ανδρώπους, που τους διαγείζουν. (41).

Οι προετοί είναι εεβαλτα πρόσωπα καὶ στὴν κρίσι-τους καταφέύγει ο φτωχός ραγίς, στον Βλέπειν οτι αβίκεταις απο συντοπίτες-τους ή ζένους. Μία τέτοια περίπτωση είναι καὶ η ακάλουσθη. Στα 1818 ο Βασιλίης Γρυπόρης πήγε στη Σέριφο για να ρυθμίσει διδαρσερες οικονομικές υποθέσεις-του. Άλλο επειδή τα αποβειτηκά-του ἔγγραφα κατεστράθηκαν, στους προετούς ομως ήταν γνωστά, κάλεσαν θεούς είχαν διαφορές μαζί-του, να εξετάσουν τις υποθέσεις καὶ να κρίνουν "κατὰ τὸ ἐδίμο καὶ επιτοπίους νόμους" καὶ γα "Εἰευθέτουν κατὰ τὸ δίκαιον" (42).

Εξάλλου το αδιλητέγχυο των κατοίκων της Σερίφου θλέπουμε καὶ στὴν περίπτωση όπου δίχοντα τα συμφέροντα των γνώτων ή διαταράσσεται η λειτορροπία καὶ απειλεῖται εξωτερική επέμβαση τῆς τούρκικης εξουσίας. Τότε οι οικονομικά ισχυρότεροι του τόπου, που δρίκονταν στὴν Κωνσταντινούπολη, επεμβαίνουν για να αποφευχθεῖ η τούρκική ανάμειξη. Στις 28 Απριλίου 1818 ο κεφαλλονίτης, Αναστασίος Κύμης, καταργείται στις τρεις σερβιώτες, ο Αναστασής Ρείζης, ο Αντώνης Πουκούκος καὶ ο Μαρίνος Γ. Σακελλαρίου, τον συνάδετην στο δρόμο καὶ του πάρα 480 γρόσια. Ζητάει να σταύρει μουσιπασίρης στο νησί, δηλαδή Τούρκος υπόλληπτος, συνήθως τραπουύης (λοχίας), για να εξετάσει την υπόδειγμα καὶ αποκαταστήσει την τάξη. Οι σερβιώτες στὴν Κωνσταντινούπολη ομος επεμβαίνουν να μα σταύρει μουσιπασίρης καὶ καταδέτοντας στη Μονή της Σιέφου τα 480 γρόσια φροντίζουν να συμβιβαστούν τα πράγματα. Στις 4 Ιουλίου με άλλη εντολή στους προετούς ο καπουδάν ποσάς πληροφορεί στις ρυθμίστηκε το δέμα στὴν Κωνσταντινούπολη (43).

Άπο αυτή καὶ από άλλες περιπτώσεις θλέπουμε επίσης στις γνώτους δέν διετάζουν να κάνουν χρήση της δυνατότητας που τους έδινε ο τούρκικος αχτναρμές, να καταφεύγουν στὴν Πύλη για κάθε εσωτερικό-τους πρόβλημα. Αυτό ομως εφετοτέρα

ΕΚΤΙΜΗΜΕΝΟ από τους Σεριειώτες της Κωνσταντινούπολης σήμαινε αυξημένα έξοδα και αποδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, πράγμα που φαίνεται συνεπήσατα να το απορέγγουν, τουλάχιστον στα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας.

Ηλια άλλη περίπτωση τουρκικής επέμβασης για υπόθεση, που δια μαρούσις να έχει λαζαρέ με διαδικασίες στο εσωτερικό της κοινοτήτας, είναι καλ η είδης. Η Φλωρέτα, γνωστά του Αντώνη Κόντε, με ομολογία-της χρωστάει στον Αδανάσιο Κόντε 400 γρόσια καλ, μαζίν με υπόσχεται στην Η κάρη-της Αννέτα ότι τα πλήρωσει, δέν τα δίνει. Ο καπουσάν πασάς διατάσσει, αν δέν πλήρωσει το χρέος, να παλάτει το χωράφι, που έχει υποδήμητη ο Αδανάσιος Κόντες (44). Διαπιστώνωντας δολίου οτι, ενώ ο λόρδος έχει την τάση να επιδιώκει αρκετά επικοινωνία την τουρκική επέμβαση στα εσωτερικά-του καλ κάποτε για σάμαντα ζητήματα, οι προεστοί, οι δράχρονες του τόπου, από κάποια στιγμή κι ύστερα ενεργούν εντελώς αντίτετα προσποδώντα να απορέγγουν κάτι τέτοιο καλ να προλαβθούν τις τουρκικές επεμβάσεις έστιν καλ με τον ηπιότερο τρόπο. Γενικά το κοινοτικό σύστημα στα εσωτερικά-του προβλήματα απέφευγε να καλει την τουρκική μεσολάθηση. Ο Παπασουναδίνος, κατακρίνει τους πρωτόγερους του χωριού Κηροπούλαδες Ιερρών, οι οποίοι στα 1631, επειδή είχαν κάποιες διαφορές μεταξύ-τους, προκάλεσαν την επέμβαση των Τούρκων κι αυτοί κατέστρεψαν την εκκλησία του χωριού (45).

Οι επίτροποι του κοινού λογοδονούν κι ελέγχονται από την τουρκική διοίκηση άλλα καλ το κοινό. Εστιν ο κάδε επιτρόπος, που αναλογούμενοι, ελέγχει τους λογαριασμούς του προηγούμενου-του.

Ενα ζάχαραρο του 1798 διείχνει τη διαδικασία διαχείρισης καλ ελέγχου των επιτρόπων. Οπον η τουρκική διοίκηση στέλνει κάποιον για να ελέγχει τους λογαριασμούς των επιτρόπων, ο "κοινος ραγιάς" εκλέγει τρεις δικούς-του ανδράμους για να κεριστούν την υπόδεση (46). Στην περίπτωση αυτή η κοινοτική βούληση "επιβάλλεται" στην τουρκική εξουσία, η οποία αποδέχεται το κοινό αίτημα. Γίνεται φανερό ότι οι τουρκικές αρχές αυτό που στην πραγματικότητα θέλουν καλ προσπαθούν να επλύκουν με την αυτοδιοίκηση καλ τα προνόμια, είναι η λεσσοροπία στις σχέσεις κατακτητή-κατακτημένου. Επιδιωκόμενο είναι να μη διαταραχτεί η λεσσοροπία αυτή, η οποία επιτυγχάνεται με την παροχή σχετικής αυτονομίας στο κοινωνικό επίπεδο, ενώ ασκείται απόλυτος έλεγχος στο οικονομικό. Η πραγματοποίηση προσόντων φεουδαρχικού τύπου καλ γιατροπροσόντων είναι το χαρακτηριστικό της οικονομικής λειτουργίας των σδωμανικού κράτους, που μέσα από τους μηχανισμούς αυτούς επιτυγχάνει τη διατάσση-του. Η σδωμανική αυτοκρατορία, με το λεηλατικό-της χαρακτήρα, δέν μπόρεσε ποτέ σύτε επενδύσει στους αιώνες της ζωής-της να εξελιχθεί σε κάτι διαφορετικό. Ο Σουλάτανος λοιπόν χρειάζεται χρήματα, τα οποία Βρίσκει μέσω της φορολογίας. Για να καταπλέξεται να πλήρωνει όμως ο ραγιάς το φόρο-του, πρέπει να εκανονοποείται σε άλλο

επίπεδο, ώστε να επέρχεται μιά ανομοιογενής μεν απορρίτητη θύμας λεπροποία. Εποι, από εκεί ακριβώς που η Πύλη εποιήσει καὶ περιμένει τα μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη, εκεί δίνει καὶ τις μεγαλύτερες παροχές, επελεύθερα πάντα για μη δυσφερεστεῖ τους υπηκόους·της.

Ενδεικτικό παράδειγμα της πολιτικής του κατοκτητή είναι καὶ η στάση που κρατάει απέναντι στους νησιώτες αμέσως μετά τον ψευτοαυτοκράτορικό πόλεμο. Δίνει σ'όλους αμνηστείο κι ακόμα οικονομικές διευκολύνσεις καὶ ζητάει από τις κοινότητες να υποθείξουν χιλιάδατη·τους, όποιους δέλουν αυτοί, καὶ χιλιάδατα προδότημα έχουν, να απευθυνθούν στις τουρκικές αρχές· φτάνει να περνούν με ησυχία ομόνοια καὶ σχάρη, αφήνοντας τις πολιτές εχθρές. Εποι, εκτός από τη βοήθεια του θεού διέχουν την ευμένεια του Σουλτάνου καὶ δια ζουν ευτυχισμένοι. (47)

Δέν είναι παράδοξο, κάποτε εξαιτίας της κοκής διατελείσης των προεστών να επεμβαίνει η Πύλη, εισακούοντας τις εκκλήσεις του λαού, καὶ να αποδίδει δικαιοσύνη, κυρίως όταν οι αυθαιρεσίες αφορούν οικονομικά ζητήματα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των προεστών της Κιρμόλου, οι οποίοι δέλησαν να επιβάλουν φορολογία μεγαλύτερη από αυτήν που όρισε ο τούρκος απογραφέας, με πιοτέλεσμα να προκληθεί η επεμβαση του Σουλτάνου καὶ να στοματήσει έτσι η εμπειρία πολιτών από τους τοπικούς·τους άρχοντες. (48).

Για τις σχέσεις των κατοίκων με τη Μονή μιλάζομε στο κεφάλαιο II. Εδώ δια αναφερθεί λίγο στις σχέσεις προεστών·Μονής, θηλασή στο επίπεδο του κοινού ως συλλογικού οργάνου καὶ όχι ως ξεχωριστές περιπτώσεις ατόμων.

Όπως φαίνεται, οι σχέσεις μεταξύ προεστών καὶ Μονής δεν ήταν πάντα ομοιότες. Οι προεστοί συνέθεινε κάποτε γάρ έχουν υποφίες, οτι η Μονή στις δοσοληφίες·της με τους κατοίκους, τους οικούσες. Μια τέτοια περίπτωση φαίνεται να έχουμε στα 1781, οπου έγινε μιά λογοραχία μεταξύ των παροπάνω, εξαιτίας αμφισβήτησεων σχετικά με τα ικτήματα του μοναστηριού⁴⁹ για να ξεναδρίσουν τα πρόγραμμα έγινε η καταγραφή της μοναστηριακής περιουσίας, όπως σήμειωνεται στον Κύβικο. Η θένυση θύμας, που χιλιάδες καποοίους λόγους απελάζεται ανάμεσα στις δύο "εξουσίες", λύθηκε σε επωκονιοτικό επίπεδο κι έτσι την τελευταία στιγμή, με κάποιες έστω υποχωρήσεις, αποφεύγηκε η τουρκική επέμβαση.

Σ η μ ε τ ί ω σ ε τ σ Σ τ ο Κ ε φ . III .

1. B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ... σ. 78. π.β. και Τρ. Ευαγγελίνης, Η νήσος Σέριφος ..., σ.86. Ειδικότερα για την παραχώρηση των νησιών ως "χάστικα" στον καπουδάν πατέρα και τον τρόπο διοικησής τους βλέπε Ιωαν. Β. Λυκούρη, Η διοικησις και δικαιοσύνη των τουρκοκρατούμένων νήσων, Αθήνα 1954.
2. Για το διεμάρτυρο των δραγουμάνων υπάρχει η ειδική μελέτη του Βασ. Ιεφρόερα, Οι δραγουμάνοι του στόλου. Ο διεμάρτυρος - οι φορεῖς, "Επετηρίς του Μεσοπολεμικού Αρχείου", 14(1966) 1-192.
3. Για το διοικητικό και φορολογικό σύστημα των Κυκλαδών στην τουρκοκρατία βλέπε: Νικ. Μασχοβάνης, Το εν Ελλάδει δημόσιον δικαίον επι Τουρκοκρατίας, Αθήναι 1882, σ.118-130. - Δ. Πασχάλης, Προνόμια και διοικησις των Κυκλαδών επι Τουρκοκρατίας, "Άνδριανα χρονικά", τ.1(1948) 120-150. Τα παραπάνω έργα χρησιμοποιούνται και συμπληρώνονται με νέα στοιχεία από τον B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ...
4. Τρ. Ευαγγελίνης, θ.π., σ.87.
5. Τρ. Ευαγγελίνης, θ.π., σ.105.
6. Κύβικας 32, φ.16, Ο Ευαγγελίνης αναφέρει μόνο τον πρώτο, προσανώς από κανή αναγνωστή του κείμενου. Παραδέτω το κείμενο ως έχει στον κώδικα. "Εἰς τὴν αὐτὸν ἡγουμενεῖαν ὄντες εἴδω βούβοντάνες ο γέρων Τζερτζῆς Φιλιππας από Σύλλανα καὶ παπᾶ Γιαννουσιάτης, ο αποδάνων Σακελλάριος ὤντας ακομη λαΐκος".

7. PITTON DE TOURNEFORT, RELATION... τ.Ι, σ.69. Πρ. Ευαγγελίης, θ.π., σ.87.
8. Φωκ. Γαλανός, θ.π., σ.122.
9. Βασ. Σφυρόερας, θ.π., σ. 50-51.
10. Για τα αξιώματα του καθή και τις αρμοδιότητές-του δλ. Ιωαν. Β. Λυκούρης, θ.π., σ. 114-126.
11. PITTON DE TOURNEFORT, θ.π.
12. Για τα αξιώματα αυτά και τα καθήκοντα των υπαλλήλων δλ. Ιωαν. Β. Λυκούρης, θ.π., PASSIM.
13. Τρ. Ευαγγελίης, θ.π., σ.88-89.
14. Απ. Βακαλόπουλος, Ιστορία του νέου ελληνισμού, τ. Γ, Βεσσαλονίκη 1968, σ. 285.
15. Ιωαν. Β. Λυκούρης, θ.π., σ. 31. Εινικότερο για το δέμα των προνομίων διάπει Ν.Ι. Πανταζόπουλος, Τινά περι της εννοιας των "προνομίων" επι Τουρκοκρατίας, "Άρχειον Ισιωτικού Δικαιού" 10(1943) 449-471 και του ίδιου, Τα "προνόμια" ως πολιτιστικός παράδοξος εις τας σχέσεις χριστιανών-μουσουλμάνων, "Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικήν και Οικονομικών Επιστημών" 9(1975)815-895.
16. Τον ακτναμέ αυτό από το κείμενο της IEEE, διάπει στο Παράρτημα, έγχρ.2 , σελ.168-169 το κείμενο που δημοσιεύεται στην Κοντοζιώρης (σ. 455-458) διαθέρεται σημαντικό ποκόμα και με προς τη χρονολόγηση- και από το κείμενο του

Παραρτήματος αλλά κι από το κείμενο του Δ.Π. Πασχάλη,
Προνόμια ..., σ.130-134 και του Π. Αρχιγράφου πουλίου,
Δημοτική διοίκησης εν Ελλάδι, Αθήναι, Αδήναι 1859, σ.45-50.
Διαφορές έχουν κατ' οι άλλες μεταφράσεις του κειμένου.
Για το θέμα των διαφορετικών αναγνώσεων του ακτινού
αυτού βλ. Β.Σφυρόερας ό.π., σ. 16, σημ. 2 και Ελένη
Κούκκου, δ.π., σ. 48, σημ. 6.

17. Για το θέμα της κοινοτικής διοίκησης γενικά κατό την
τουρκοκρατία βλέπετε ίσως Τ. Βεσβέζης, Η κοινοτική
διοίκησης των Ελλήνων κατό την Τουρκοκρατίαν "L'
HELLENISME CONTEMPORAIN", Αδήναι (29 Μαΐου 1953)
183-204. - Ιστορία του Ελληνικού Εθνους, τ.Ι, σ.150-155
και τ.ΙΑ', σ.134-143. - Ε. Κουκκου, δ.π. - Γ.
Κοντογιάρης, δ.π.
18. LES VOYAGES DU SIEUR DU LOIR, CONTENU EN PLUSIEURS
LETTRES ECRITES DU LEVANT..., PARIS 1654, σ. 5-6.
19. PITTON DE TOURNEFORT, ό.π., σ. 69.
20. Ιωανν. Β. Λυκούρης, δ.π., σ. 262-268.
21. Κεφ. 32, φ. 9 και Κατάστιχο 3, φ. 23 .
22. Φωκ. Γαλανός, δ.π., σ.101.
23. Φλ. Εμμ. Κουτσουρού, Υδραιν κατ Σερισιν εμπορικαι
σχέσεις, "Ημετέρικη Επετηρίς", 1 (1918) 227-233.
24. Έπος Λέστο.

25. Ν.Ι. Πανταζόπουλος, Κοινοτικός Βίος εις την
Θεταλομαγνησίαν επί τουρκοκρατίας, ''Επιστημονική
Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών'',
Βερ/κη, τ. ΙΔ'-γ' (1967) 41. ''Ιστορία του Ελληνικού
Εθνους'', τ. ΙΑ', σ. 137.
26. Ιωαν. Β. Λυκούρης, θ.-π., σ.108.
27. Στο ίδιο, σ.102 - Π. Αργυρόπουλος, Δημοτική
Διοίκησις..., σ.39.
28. Κων. 32, φ. 7.
29. Κατάστιχο Μονής 3, φ. 23v.
30. Σε έγγραφο των νησιών προς τον καπουβάν πασά για τη
Σέριφο υπογράφει ''Αποστόλης επίτροπος''. Γεννάδελος,
Κ24, Νήσοι Αιγαίου, έγγρ.-1.
31. Τρ. Ευρυγελλίνης, θ.-π., σ.110, κατ. για τις τρεις
επόμενες περιπτώσεις.
32. Κατάστιχο 1, φ.1, κατ. για τις τρεις περιπτώσεις.
33. ΙΕΕΕ, έγγρ. 35. Βλ. Παράρτημα ^{επί} 3, σελ. 171.
34. Άντ. Λιγνάδης, Αρχείον, ... τ.Β', σ.51.
35. Φωκ. Γαλανός, θ.-π., σ.122-123.

36. Τρ. Ευαγγελίσης, θ.-π., σ.122.
37. Ο Βακαλόπουλος έτορθώνοντας τον Τρ. Ευαγγελίση, ο οποίος τοποθετεί την Λιρυση της Μονής στα 1600, αναφέρει ότι η εικόνα των Ταξιαρχών αφιερώθηκε από Κύμπριους, που κατέφυγαν στη Σέριφο το 1616 ύστερα από την αποτυχημένη εξέγερση του κύμπριου οπλαρχηγού Ηλιττόριου Ζαμπέτου. Δη. Βακαλόπουλος, Ιστορία ..., τ. Γ', σ. 330.
38. Περ. Ζερλέντης, Ιστορικαί Έρευνατ..., σ. 77, 84.
39. Στο Ιδιο, σ. 85.
40. ΕΒΕ, Κων. Γ32, φ.5B, έγγρ. της 30/4/1818.
41. ΕΒΕ, θ.-π., έγγρ. της 28/4/1818.
42. ΕΒΕ, θ.-π., έγγρ. της 17/8/1818.
43. ΕΒΕ, θ.-π., έγγρ. της 28/4/1818.
44. ΕΒΕ, θ.-π., έγγρ. της 2/4/1810.
45. Γ. Καρταντής, Η σερραϊκή χρονογραφία του Παπούσυναντινού, ανάτ. από τον 9ο τάμο ''Σερραϊκών Χρονικών'', Αθήναι 1982, σ. 61.
46. ΙΕΕΕ, έγγρ. 35. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. 4., σ. 172.

47. ΓΑΚ, Συλλογή Ζερλέντη, Κ39 (φαν. 159), έχερ. της
30/3/1775. Βλ. Παραρτήμα, έχερ. 5, σελ. 173.
48. B.J. SLOT, Καθολική εκκλησία Κιμώλου ..., σ. 169.
49. Κώνικος 2, φ.117: ''Κατά δε τους 1781: λογοτριβή μερική
ακολούθησεν περί τούτου μεταξύ του οικονομούντος και
προεπτότων, όδεν επήγαμεν και εβαλόμεν εις τάξιν αυτό^ν
καθὼς θέλει φανῇ καὶ χηρευει να ευρης εις φυλάδο 12
ομπρόδ. Οι απεπτόλμένοι οπού επήγαμεν ήμουν εγώ ο
ταռενός αρχιμανδρίτης καὶ ο υψη λερομόναχος Αγάπιος
Βγένιος''.

Ι. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ι) ΓΕΝΙΚΑ.

Ο Μοσχοβάνης, υπογραμμίζει το ρόλο που έπαιξε η φορολογία στην εβραϊσμή και διατίνει της κατάκτησης, σημειώνει ότι στην τουρκοκρατία αναπτύχθημε μια παράδοξη κατάσταση, κατά την οποία δύο λόροι, τορο διαφορετικοί και ξεχωρισμένοι ο ένας από τον άλλο, εντούτοις συνυπάρχονταν και συζυγόσαν ο ένας διπλά στον άλλο, με μοναδικό συνδετικό κρίκο το φόρο, τον κεφαλικό και δύος τους υπόλοιπους, που άφειλαν οι υποτελεῖς να πληρώνουν στους κατακτητές (1).

Το φορολογικό σύστημα των Τούρκων στηρίζεται στην άμεση φορολογία των υποτελών, και μόνο πολύ αργότερα καθιερώθηκαν και έμεισαν φόροι (2).

Ο τρόπος καθορισμού και εισπραξής των φόρων ορίστηκε με σουλτανικούς ορίσμαν και το ποσό ήταν από πριν καθορισμένο. Ο επιμερίσμος των φόρων ακολουθούσε μια αποκεντρωτική διαδικασία κατιμάδωσης από τις ευρύτερες διοικητικές περιοχές, τα σαντζάκα, στους καζάδες και τέλος στις κοινότητες. Στην τελευταία αυτή βαθμίδα, σε επίπεδο κοινότητας δηλαδή, η κατανομή του φόρου γίνεται αποκλειστικά από τους κοινοτικούς όρχοντες, τους προεστούς ή επιτρόπους καθώς τόπου (3). Για τη δικαίη λοιπού κατανομή και εισπραξή του φόρου από τα μέλη της κοινότητας, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η ακριβής γνωση των φορολογουμένων, προτίμων και ασαδών.

Το κατάστιχο, στο οποίο καταγράφεται ο φορολογούμενος πληθυσμός με την περιουσία-του και το φόρο που του αναλογεί, γνωστό ως "μάναν", σε πολλές κοινότητες κατά τον Πανταζόπουλο ανανεωνόταν καθώς εφτά χρόνια, για να επαληθευτεί η φορολογική λιανότητα των μελών και βάσει των νέων στοιχείων σε κοινοτικούς όρχοντες να προβούν στην κατ' ατομικό διανομή (4). Στην πρόλη θύμα τα πράγματα δεν φαίνεται να συνέβαιναν έτσι για λόγους κοινοτήτας. Ήταν το σύστημα αυτό να εφαρμόστηκε σε ορισμένες περιπτώσεις και κάτιο από συγκεκριμένες περιετάσεις. Όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, στο παρόντεχνα της Σερίφου οι αναδεωρήσεις των φορολογικών καταστίκων δεν γίνονταν σε τακτά διαστήματα (5). Ο φόρος που "αποκόδων" τελικά για κάθε καπροχία επιβαρυνόταν με διάφορα έξοδα "επαρχιακά" ήταν έτσι επιβαρυμένο οριζόταν το μερίδιο καθώς κοινότητας. Άλλο και στην τελευταία αυτή βαθμίδα άλλο έξοδο στο κοινοτικό πλαίσιο αύξαναν το ίδιη βεβαρυμένο φορολογικό ποσό, το οποίο πήγανε για την τελική κατανομή στους κατοίκους της κοινότητας (6). Τα επιπλέον αυτά έξοδα, τα οποία αυθαιρέτα ορίζει ο κάθε τούρκος διοικητής της περιοχής συχνά γίνονταν αιτία σοβαρών προστριβών μεταξύ των κατοίκων και των τούρκων υπαλλήλων, που πίεζαν για την εισπραξή-τους. Επι,

ενύ η πραγματική φορολογία, η ορισμένη από τους Τούρκους, ήταν από μονή-της βαριά για το λαό, επιδειρυμένη με όλα τα επιλέκτες έξοδα, καταντούσε αφορητή (?) .

Η ευδύνη στην τελευταία βαθμίδα της κατανομής και εισπραΐης των φόρων ανατέθηκε σε ντόπια στοιχεία, επειδή αυτό εξασφαλίζει στην Πύλη όχι μόνο οικονομία σε πρώτα, αλλά καιρίς την ομαλή λειτουργία του συστήματος, σύμφωνα με το οποίο μόνο οι ντόπιοι ήταν γνώστες των φορολόγικών υιανοτήτων κάθε φαριά κι έτσι αποφευγόταν ο κλινδύνος να πέσουν είτε στην περίπτωση της "φοροδιαφυγής" είτε στην περίπτωση της υπέροχης φορολόγησης. Βέβαια το σύστημα δεν ήταν πάντα στρωτό κι επιβεβαίοταν συχνά νόδευση. Έχουμε συγχειριμένο παράδειγμα στην Κίμωλο, όπου ρητά αναφέρεται εξαγόρα των εκτιμήμαντων κατά την απογραφή του 1670, οι οποίοι έβλαψαν τα ητάρια της καθολικής εκκλησίας μικρότερης έκτασης από την πραγματική κι έτσι κρεάθηκε η εκκλησία με φόρο λιγότερο οποιον πραγματικό (?) .

Οτι το σύστημα αυτό λειτούρχησε καλά αποδεικνύεται κι από τη μεγάλη-του διάρκεια, από τους τόπους αιώνες της εφαρμογής του, όπου οι ιερορροιές τηρήθηκαν σχεδόν σταδιαρές. Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας οι ιερορροιές αυτές φαίνεται να έχουν διαταραχθεί εσοδαρά, συνεχείς τοπικές επαναπτύξεις, ανεκά αν αποτυχίανουν, φόροι που δεν πληρώνονται, καταχρεωμένες κοινότητες, ενώ μερικές από τις εκφάνσεις του φαίνομένου αυτού.

Σημειώσαμε πιο πάνω ότι οι φόροι αρίζονταν από την Πύλη με ακρίβεια για κάθε ευρύτερη διοικητική περιοχή και στην συνέχεια κατανέμονταν μέχρι τη μικρότερη γεωγραφική και διοικητική βαθμίδα. Όμως, συχνά στις πηγές συναντάμε κάποια ποσά που διαφέρουν κατά καρόύς την κοινότητα, και τα οποία δεν έχουν ούτε διαχρονική ούτε γεωγραφική επέκταση. Προκειται για κάποια τοπικά δοσίματα, τα οποία φαίνεται να επιβάλλονται σε ορισμένες περιοχές ανάλογα με την συγκυρία. Τα δοσίματα αυτά, έκτακτοι φόροι, που ξέφευγαν από το γενικό κανόνα φορολογίας, ήταν εποχήστατα για τους κατοίκους, οι οποίοι συχνά καταέργευαν σε διομαρτυρία στην υπέρτατη εξουσία, αλλά συνήθεστέρα αντιδρούσαν με το να μη τα πληρώνουν.

Με την κατάληφθη της Κρήτης το 1669 και τη σύναρθη θενετοτουρκικής συνδήσης, οι Τούρκοι επανέρχονται στις Κυκλαδες και καταπτρώνουν τη γνωστή απογραφή του 1670. Σύμφωνα με την ελληνική πηγή, το Κατάστιχο II της Σερίφου δηλαδή, ο Σουλτάνος έστειλε ανδρόπους-του στα νησιά και έκαναν απογραφή του πληθυσμού και της γης. Η μετρική μονάδα επιφάνειας, που χρησιμοποιήθηκε τότε, ήταν το σχοινί, (9) ίσο με 21 οργυίες, έηλιοςή περίπου 38 μέτρα. Επιτι, ανάλογα με την καταμετρημένη συνολική έκταση κάθε νησιού ορίστηκε κι ο φόρος της γης για το καθένα απ' αυτά. Στην απογραφή αυτή οι Τούρκοι καταμέτρησαν σύνολο κι όχι την περιουσία του κάθε φορολογουμένου χωριστά* ο φόρος ζούπον, που επέβαλν, δια πρεπει να ήταν εξαρχής στρεμματικός κι όχι

πάνω στην παραγωγή (Σεκάτη). Αυτό προκύπτει έμμεσα κι από το γεγονός ότι δεν αναφέρεται πούδενα ο φόρος σε φυτικά αγαθά, αλλά το σύνολο και μόνο σε νομιμετατικές αξίες. Αντίστοιχα στη Νέα π.χ., όπου έχουμε την επιβολή φόρου πάνω στην παραγωγή, τα ντοκουμέντα μας δίνουν τη φορολογική απόληψη καθε διφορολογούμενου σε προϊόντα και το λεβτιμό-του σε χρήμα. Στη Σέριφο όμως ο φόρος ορίστηκε μόνο σε χρήμα, και καθώς δεν έχουν σωθεί τα φορολογικά κατάστιχα του 1670, γνωρίζουμε μόνο το σύνολο της φορολογικής επιβάρυνσης, που ήταν 22.000 δουκάτα σε λογιστικό νόμισμα. Το συνολικό αυτό ποσό, που επιλέγεται στο νησί, ανέλαβαν οι προσποτοί του τόπου να το κατανέμουν στους φορολογούμενους με βάση την παραγωγική δυνατότητα καθε κομματιού γκρ. Κι εδώ αρχίζει ο καθοριστικός ρόλος της Κοινότητας, που αναλαμβάνει την ευθύνη για τη δικαιούχη κατανομή του φόρου στους κατοίκους, ώστε να αποφευχθούν αφορμές για διεφορέστεις και προστριβές κατ να εξασφαλιστεί έτει η ομαδική λειτουργία του ευπατήματος.

Ιτις υποχρεώσεις των νησιωτών ήταν να επανδρώνουν τα καράβια της αυτοκρατορίας με ναύτες. Για τη Σέριφο έχουμε μόνο ένα στοιχείο για το δέμα αυτό, ότι στα 1800 υποχρεωθήκε να στελλείται στην ορμάδα 15 ατόμα, για τα οποία οι οικισματικές αρχές έστελναν στο νησί το ποσό των 349 γροιλών, να μοιραστεί από 23 περίπου γρότια στους καθέναν (10).

2) Ε Ι Σ Η Φ Ό R Ο V Υ ΣΤΗ Σ Έ R I F O Ο .

Τα τρία κατάστιχα της Σερίφου, που περιγράφηκαν στην εισαγωγή, συντάχτηκαν για να εξηγηθήσουν την κατανομή του φόρου στους κατοίκους από τις ντόπιες αρχές, που ήταν επιφορτιζόμενες με αυτό το έργο. Στη διαδικασία κατανομής του φόρου αναφερόθηκαν και πιο πάνω. Οι ειδικοί λούρκοι υπόλληπτοι, που μοιράζονται το φόρο στις κοινότητες, έπρεπε να έχουν υπόφερ-τους τα ειδικά προβλήματα κάθε περιοχής (Βημαγραφικά, εβδομικά, επαγγελματικά), γιατού και συχνά συνεργάζονταν με τις τοπικές αρχές. Δουλειά των τοπικών αρχών ήταν η ανακατανομή στο εσωτερικό της κοινότητας του φόρου με διαιτολογίη, με βάση την οικονομική κατάσταση του καθένας. Αυτό ίσχυε για όλα τα είδη των φόρων (χαράτες, τάνας, μελαχικά), αλλά κυρίως ήταν οπαραίτητη η εφαρμογή-του για την κατανομή των έσχετων φόρων (της Βεκάτης ή του φόρου της γκρ.).

Στην περίπτωση της Σερίφου, ο μόνος φόρος για τους οποίους έχουν σωθεί τα κατάστιχα είναι ακριβώς ο φόρος της γκρς και μ' αυτόν δια σεχοληθόμενη διεξοδικά. Θαίνεται ότι, εκτός δέδοσο από το χαράτες, αυτός ήταν ο βασικότερος φόρος του νηστιού. Για τους διάλογους φόρους δια γίνεται επισής λόγος κατ δια εκμεταλλευόμενες τη συμβολή-τους στις υποδέσεις εργασιασ-μας, όσο τα στοιχεία (βιβλιογραφικά ή αρχειακά) μας το επιτρέπουν.

Επιφερότασμένος με τη σύνταξη του φορολογικού κατάστατου της "Τάνγρας" ή "Κατζελαρίας", όπως λεγόταν στη Σέριφο, ήταν ο κατζελάρης του νησιού. Δεν είναι εξακριβωμένο, αν ο ίδιος προέβαινε και στην εισπραξή ή κάποιος άλλος κοινωνικός υπάλληλος, ο καρατσώρης, είχε αναλάβει το καθήκον αυτό.

Στα πιό εξελιγμένα νησιά, και με ευνοϊκότερη μετατετριψη (π.χ. Μύκονος, Πάτμος) είχε αναπτυχθεί άρτιο εύστημα κατανομής των φόρων, για τους οποίους υπήρχε το αντιτετούχο κατάστατο. Στην κατζελαρία της Σέριφου δεν έωδηκε κατέ ανάλογο, πράγμα βέβαια που δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι το νησί δεν πλήρωνε άλλους φόρους εκτός από το φόρο έγγειας τις ιδιοκτησίες.

Κανονίτας ήταν απλή μόνο αναφορά των φόρων, που έπρεπε να πληρώνεται το νησί, μεμειωνώνομε το κεφαλοχάρατσο και την τάνσα (11), το προβατιάτικα (12) τα μελαχικά (13) και το φόρο κρασιού. Κατά καιρούς υποχρεώντων και η Σέριφος να πληρώνει έκπτωτα δοσίματα, που ορίζει η τουρική διοίκηση για να καλύψει έκπτωτα έξοδα (14).

Ο φόρος του κρασιού μοιραζόταν κατ' αποκοπή στους κατοίκους των νησιών της Ασπρής δάλασσας. Είχε οριστεί να φορολογείται το κρασί προς δύο πορδίνες το κάθε μέτρο (15) και έτσι, με δάση την κατ' εκτίμηση ποσότητα κάθε νησιού, για την Σέριφο ορίστηκαν 75 γρόσια¹ η εισπραξή γινόταν την εποχή του τρυφου, όχι όποιο το βοεβόδα, αλλά από γνόπιο, διεριθμένο από τους κατοίκους των νησιών (16).

Η τάνσα, δηλαδή ο φόρος κατ' εκτίμηση της φοροδοτικής ικανότητας του πλήθυσμου από διάφορες δραστηριότητες, έχουμε ενδείξεις ότι υπήρχε και στη Σέριφο. Άπο τον Κώδικα 3, όπου καταγράφονται οι διανειλεμοί των κατοίκων για διάφορες ανάγκες, έχουμε περιπτώσεις, όπου σκοπός του διανειλού είναι η πληρωμή της τάνσας (17). Το είδος αυτό επιβαλλόταν, επειδή για να εξυπηρετηθεί η συνοδική φορολογική υποχρέωση, διαστημένη κατά κανόνα στο πρότυπο της αγροτικής οικονομίας, έπρεπε η ίδια η κοινότητα να προβαίνει σε μιά ανακατανομή του επιδικούμενου φόρου ανάλογα και με τη φοροδοτική ικανότητα των κατοίκων, την οποία δεν προσδιορίζονταν ποτέ μόνο τα αγροτικά εισοδήματα, αλλά συνάντι και κάποιες άλλες δραστηριότητες, όπως π.χ. η ναυτιλία ή το εμπόριο.

Η έγγεια φορολογία ορίζοταν με δάση κυρίως την παραγωγή (μαξούλι), η οποία μπορεί να είναι συνάρτηση της ποιότητας (18) ή της έκτασης του εδάφους, αλλά και κάποιων άλλων λεως παραγόντων.

Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση του κύριου δέματός-μας, που είναι η έγγεια φορολογία στη Σέριφο το 18ο αι., ας αναφερθούμε σε κάποια γενικά κι αποσπουδαϊκά στοιχεία, που έχουμε για φορολογικά ζητήματα του νησιού στην προηγούμενη περίοδο.

Οπις είναμε από το κατάστιχο του 1781, ο φόρος, που ορίστηκε για τη Σέριφο με την αποχρεωθή του 1670 ήταν 22.000 δουκάτα (19). Αργότερα στα 1680 με την αραιωση του πλήθυσμού εξαττιας της πανούνιας έγινε αναδεώρηση της "τάνεας" και ο φόρος κατέβησε στις 16.000 δουκάτα (20). Το δουκάτο εδώ είναι λογιστική μονάδα, της οποίας η αντιστοιχία σε πραγματικό νόμισμα ορίζοταν περιοδικά από την τούρκικη διοίκηση κι έτσι έβγαινε ο πραγματικός φόρος, που θεωρείται ότι πληρώθηκε μάλιστα φορολογούμενος. Είπομε, ότι ο φόρος ορίζεται σε λογιστικό νόμισμα, το οποίο προκειμένου για την Σέριφο είναι το δουκάτο, παρόλο που άλλου συνήθως είναι το όσπριο ή ο παράς (π.χ. Σύρος, Μήκονος, Άργος, Πάτμος κ.ά.), δίκιας αυτού, πιετεύει, να έχει καμιά πρακτική σημασία για την έρευνά-μας. Η πληρωμή όμως γίνεται πάντα σε γερά νόμισμα, όπως ρητά ορίζεται στα έγγραφα. Εποι, το τούρκικο δημαρυροφυλάκιο απορροφούσε το πολύτιμο μέταλλο, που κυκλοφορούσε στην ιδιαίτερη αυτοκρατορία.

Σε υπόμνημα του SAULGER του 1681 η Σέριφος φέρεται να πληρώνει στον καπουσάν ποσά φόρο 660 ρεάλια Ισπανίας πραγματικό νόμισμα (21).

Εκτός όμως από τη φορολογία των Τούρκων, οι Κυκλαδες πλήρωναν φόρο και στους Βενετούς. Άποτο στοιχείο που μας δίνειν ο SLOT, η επίσηστα φορολογική επιβάρυνση της Σερίφου για τα χρόνια 1684-1693 είναι 10.000 όσπρια. Ο φόρος αυτός όμως είναι το βενετικό "CARRAGIO", το οποίο τα νησιά υποχρεώνονταν να πληρώνουν στους Βενετούς, ενώ δρισκονταν κάτω από τουρκική κατοχή. Το ποσό, που η Σέριφος πληρώνει τελικά όλα αυτά τα χρόνια, αποτελεί μόνο το 22,29% του συνόλου (22).

Κατά την περίοδο των ρωσοτουρκικών πολεμών, σταν προσωρινά καταλήφθηκαν και οι Κυκλαδες από τους Ρώσους, υποχρεώθηκαν να πληρώσουν και σ' αυτούς φόρους, δίκιας όμως να παύσουν οι τούρκικες φορολογικές επιβαρύνσεις. Με το τέλος του πολέμου και την ανακατάληψη των νησιών από τους Τούρκους, εκδόθηκε το 1775 θουλαντική διαταξή, με την οποία απολλάσσονταν τα νησιά για δύο χρόνια από κάθε "θαυματικό δόσιμο" (23), σε μια προσπάθεια της τούρκικής διοίκησης να κατευνάσσει τα πόδη και τις πιθανές ανατοραχές και να προστατεύσει τους Ελλήνες δειχνοντας επειλίκεια και σκηνώντας καλύτερη διοίκηση από τους Ρώσους, ώστε να αποφευχθεί στο μέλλον ενδεχόμενο ανάδοχο επαναστατικό επιχείρημα από μέρους-τους.

3) Ε γ γ ε ι α φ ο ρ ο λ ο γ ι α .

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των στοιχείων για την έγγεια φορολογία στη Σέριφο, θέλουμε είναι να αναφερθούμε σε μερικές παρατηρήσεις-διεύκρινσεις σχετικά με τον τρόπο καταστροφής των καταστήματων, επεξεργασίας και παρουσίασης-τους εδώ.

Εκτακτα περιστοτικά, όπως μια πανούμαλα π.χ., που μπορούσαν να επιτέφερουν αραιώση του πληθυσμού ή καταστροφή της παροχής, επέβαλλαν αναδεύρηση της φορολογικής επιβάρυνσης στο επίπεδο της κοινότητας. Ιστού επίπεδο της αυτοκρατορίας η τουρκική έδοικηση δεν είχε λόγο να καταφένει σε συνένεση της πάντες αναδεύρησης του συνολικού φόρου, πράγμα που δια ήταν απόλυτα δικαιολογημένο κυρίως εξαιτίας της υποτιμησης του νομίσματος' το πρόβλημα όμως αυτού αντιμετωπίζοταν από την Πύλη καθε φόρο με το να ορίζεται η αντιστοιχία του λογιστικού νομίσματος, στο οποίο εκφράζονταν οι φόροι, με το πραγματικό, στο οποίο θα έπρεπε να γίνει η είσπραξη.

Όπως προκύπτει από τα κατάστιχα, φορολογούνταν τα πάντα: γη, δένδρα, ακίνητα, και στο τέλος καθε φορολογικής μερίδας γίνεται άδροιεμα του συνολικού φόρου. Επειδή ο τρόπος καταστρώσης των καταστιχών είναι ο ίδιος και στις τρεις περιπτώσεις, επόμενο είναι να ακολουθηθεί η ίδια μέθοδος επεξεργασίας-τους' τα αποτελέσματα υποβάλλονταν σε συγκρίσεις για να διαπιστεύονται εξελίξεις, στασιμότητες, συγκάτευσης ή αποκάλυψεις.

Επειδή το μοναστήρι ήταν φορολογική μονάδα είναι πολύ πιο φηλά όχι μόνο από τους μέσους όρους, αλλά και από τον περιεσθέτορο φορολογούμενο εφερέωτα, ώστε στους υπολογισμούς να αλλιώνεται τους πραγματικούς μέσους όρους, όπου δεν συνυπολογίζεται, ως το αναφέρει. Σε κάθε Φ.Μ. αναγράφεται ο φόρος καθε χωραφίου ξεχωριστά και σημειώνεται πάντα η ακριβής δέση-του. Οτον μάλιστα το ίδιο πρόσωπο στην ίδια δέση έχει δύο οριστομάχια απομακρύνενά το ένα από το άλλο, στο κατάστιχο σημειώνοντα ξεχωριστάς π.χ. "χωράφι στη δέση λογαράδες'" και αρέσων από κάτι "Έτερο στον ίδιο τόπο". Κάποτε όμως έκουμε και την αναγραφή του τύπου "χωράφι δύο στο Λιβάδι Βουνάτα 5", στην περίπτωση πιντή πρόκειται μάλιστα δύο αλλοτε ξεχωριστά μεν αλλά συνεχόμενα μτήματα, που είναι καταμετρούνται μαζί.

Τέλος έκουμε και την περίπτωση "χωράφια στο Πάνω χωριό Βουνάτα 3", όπου ο αριθμός των τεμαχίων δεν δηλώνεται φυσικά πρόκειται για περιεσθέτερα από δύο, αλλά δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε το ανύτερο όριο. Πάντως από το φόρο, που τους χρεώνεται -ο οποίος πολλές φορές δεν είναι μεγαλύτερος από εκείνουν του ενός οριστομάχου -υποδέχομε ότι πρόκειται για πολύ μικρά χωράφια το ένα καντά στο άλλο, στην ίδια περιοχή. Στις μετρήσεις-μου τα υπολογίστε ως δύο.

Οταν έκουμε μαζί αρέσαι + χωράφι με ενιαίο φόρο, ή το αντιστρόφο, στους υπολογισμούς των πινακίνων για τους κάτηρους γης έχει συμπεριληφθεί και στα αρέσαι και στα χωράφια. Στους πινακίνων του φόρου αρέσ, όπως π.χ. έκουμε "αρέσαι + χωράφι Βουνάτα 5", τότε τα 5 βουνάτα έχουν υπολογιστεί στο αρέσαια, ενώ, όπως η καταγραφή είναι αντιστροφά, υπολογίζονται στα χωράφια.

Εποι., οι διεθεστέροι μέσοι όροι όπου χρειάζεται, έχουν βγει μεταξύ φόρου συνοδηλικού και συνοδηλικού αριθμού εγροτεμαχίν, υπολογισμένων όπως ανέφερα επώ. Π.χ. για το 1754 ο συνοδηλικός φόρος των χωραφιών, που ήταν δουκάτα 8624,5, αντιτετούχει σε 3.360 χωράφια κι όχι σε 3.308.

Ο φόρος υπολογίζεται σε άσπρα για τα εξής είδη: σπίτια, μύλους, κελτά, μοχαΐτα, επιτόπιους, φουρνους, καλικελά (καλικαματάδηκα). Για όλα τα υπόλοιπα (χρή και δένδρα) υπολογίζεται σε δουκάτα. Ο φόρος των δέντρων κατά κανόνα δεν μπορεί να υπολογίζεται ξεχωριστά, επειδή στο κατάστιχο συνυπολογίζεται το δέντρο στο φορολογουμένων χωράφι της αμπέλου, όπου σήμερε. Ενδεικτικά μόνο και στις περιπτώσεις, όπου διαφορετικός είναι ο ειδικότητας του δέντρου από τον κύριο της χρήσης αναφέρεται ρητά ο φόρος των δένδρων κατά πάρινουμε μια ιδέα για τη φορολογία-τους.

Θέο για το συνοδηλικό αριθμό των δέντρων, πάλι δεν μπορούμε να είμασθε σίγχρονοι, επειδή συχνά υπάρχουν εγγραφές του τύπου: ''χωράφι με ελλέσ'', ή ''χωράφι και ελλέσ'', οπότε δεν δηλώνεται ο αριθμός-τους. Εποι., στον συγκεντρωτικό πίνακα αι αριθμοί των δέντρων στην πραγματικότητα αφορούν δέσεις, δηλαδή τον ελάχιστο αριθμό δέντρων, μια και τα στοιχεία-μας δεν επαρκούν για τον προσδιορισμό του πραγματικού μεγέθους. Το κατάστιχο του 1781, αντίδετα με τα άλλα δύο, δεν αδροίζει το φόρο σε κάθε μερίδα.

Η καταγραφή των περιουσιανών στοιχείων γίνεται είτε σε κοντή μερίδα κάτω από το όνομα του άντρα, είτε διαχωρίζεται η περιουσία της γυναικός. Εποι., έχουμε την εξής εικόνα: Στα 1754 σε σύνολο 193 μερίδων μόνο στις 12, ποσοστό 6,21%, καταγράφεται ξεχωριστά η περιουσία της γυναικός από τους άντρα.

Στα 1781 σε 239 μερίδες αι 152, ποσοστό 63,59%, καταγράφονται ξεχωριστά.

Στα 1790 σε 278 μερίδες ξεχωριστά αναγράφονται μόνο 2-3 κι αυτές δεν είναι των γυναικών-τους, αλλά αρεσκόνων, ή αβέλλουν-τους.

Προσπαθώντας να ταυτίσουμε κοινές μερίδες στα τρία κατάστιχα καταλήγουμε στα εξής.

Στά κατάστιχα του 1754 και 1781 έχουμε 21 κοινές μερίδες, οι οποίες όμως δεν υπάρχουν στα 1790. Στα κατάστιχα 1754, 1781, 1790, οι κοινές μερίδες είναι 55 τέλος στα κατάστιχα 1781, 1790 είναι 137, στις οποίες εμπεριέρχονται οι παραπάνω 55.

Περνώντας τώρα στην εξέταση και οξιτοποίηση των στοιχείων, που μας δίνουν τα τρία φορολογικά κατάστιχα της Σερίσου, ας δούμε αριστερά συγκεντρωτικά μεγέθη φόρου και φορολογουμένων μονάδων (Φ.Μ.).

	1754	1781	1790
Φ.Μ. :	195	239	278
	—————	+22,56%	—————
		—————	+16,31%
		—————	+42,56%
Συνολικός φόρος του νησιού σε διακάτα:	12.154	14.627	13.842
	—————	+20,35%	—————
		—————	-5,67%
		—————	+13,88%
Συνολικός φόρος του νησιού σε διεπρα:	680	891	981
	—————	+31%	—————
		—————	+10,10%
		—————	+44,26%

Καθώς διαπιστώνουμε, ο αριθμός των Φ.Μ. παρουσιάζει μια σταδερή αυξητική τάση, αλλά στο φόρο τα πράγματα διαφοροποιούνται. Ενώ από το 1754 ως το 1781 η αύξηση στις Φ.Μ. κατ' έτος είναι ανάλογη, από το 1781 στο 1790 έχουμε μείωση του φόρου κατά 5,67%, η οποία δεν αφείλεται σε δημογραφικά αίτια, αφού οι Φ.Μ. στα 1790 παρουσιάζουν αύξηση 16,31%. Νομιματικοί λόγοι εξάλλου δεν συντρέχουν, επειδή έχουμε να κάνουμε πάντα με ποσά εκφρασμένα σε λογιστικό νόμισμα κι όχι πραγματικό. Ισως η εξηγηση πρέπει να αναζητηθεί σε μια αντίστοιχη μικρή μείωση, 1,20%, του αριθμού των χωραφιών, που εμφανίζεται από το 1781 ως το 1790 (24). Αντίστοιχα ο συνολικός φόρος του νησιού σε διεπρα παρουσιάζει μια αυξητική τάση ανάλογη σχεδόν με εκείνη των Φ.Μ.

Ηα συνολική εικόνα του φόρου των έγχειτων αγαθών έχουμε στον παρακάτω πίνακα κατά κατηγορίες, ξεκωριστό τα χωραφιά, τ' αμμεδαία, οι βραχιές (χωραφιά μικρής έκτασης, όπου υπάρχει νερό), τα ζαριά (χωραφιά στον κάμπο με πηγάδι, όπου συνήθως καθάλιεργούσαν ηγενεύτικά) κατ' αυτά περιγράφοντας στο κεφάλαιο V, σελ. 121-122.

θ θ θ θ θ .

φορολογούμενα αγάθα	1754		1781		1790	
	απολ. αριθ. σε δουκάτα	Σ στο ευν. φόρο	απολ. αριθ. σε δουκάτα	Σ στο ευν. φόρο	απολ. αριθ. σε δουκάτα	Σ στο ευν. φόρο
χωράρια	8.624,5	71	9.663	66	9.333	67,42
αμπέλια	2.911,5	24	3.365,5	23	3.486,5	25,18
θραγιές	132,5	1	156	1	155	1,11
ζαριά	22	0,18	103,5	0,70	263,5	1,90
όλλα έγγεια αγάθα	463,5	3,81	1.339,5	9,15	604	4,36
Σύνολο	12.154	99,99	14.627,5	99,99	13.842	99,99

Από τη σύγκριση των κολυών μερίδων, που υπάρχουν και στα τρία κατάστατα, προκύπτει ότι ο φόρος κάθε κτήματος δεν διαφοροποιείται παρά ελάχιστα και σε ελάχιστες περιπτώσεις. Κυρίως το 1781 σε κάποια κτήματα ο φόρος φαίνεται 1/2-1 δουκάτο αυξημένος έναντι του 1754 και 1790. Μπορούμε να υποδειχνούμε ότι αυτή, η ελάχιστη έστω, διαφοροποίηση του φόρου του 1781 ήταν οποτέλεσμα της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης του νησιού, πράγμα που σημαίνει ότι διάφορες ορισμένους μόνο κατ' επιλογή, ίσως με βάση την αυξημένη παραγωγή κάποιων κτημάτων-τούς. Προχωρούμε σταν ανάλυση του φόρου κατά χρόνο, φορολογούμενο αγαθό και φορολογούμενο πλήθυσμό της Σερίφου.

Για το 1754:

Χωράφια

Έχουμε 3.289 χωράφια και 19 περιπτώσεις, όπου όμως ρητά αναγράφεται ότι πρόκειται για δύο τεμάχια, αρα 3.308 αγροτεμάκια. Επίσης άλλες 32 περιπτώσεις "χωράφι + αμπέλι", δηλαδή σύνολο 3.340 χωράφια, κατανεμημένα σε 195 Φ.Η.

Ο φόρος που πληρώνουν τα 3.340 αγροτεμάκια συνολικά είναι 8.624,5 δουκάτα, δηλαδή το 71% του συνολικού φόρου έγγειας τελοκτησίας του νησιού. Ο φόρος αυτός κατά Φ.Η. είναι κατανεμημένος σε 80 δουκάτα ως εξής:

Πίνακας 1.

1754. Αριθμός οικοδεσποτών που πληρώνουν φόρο σε δ. (δουκάτα) ή A (δέμα)

Φορολογ θεσμίτικο	1 - 10	11 - 20	21 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	61 - 70	71 - 80	81 - 90	91 - 100
Αρμέτικα	68 (35,5%)	81 (42,5%)	32 (17%)	6 (3%)	2 (1%)	-	-	-	-	- (1)
Χωρόφυτα	6 (3%)	18 (9%)	29 (15%)	46 (23,5%)	41 (21%)	19 (10%)	16 (8%)	12 (6%)	3 (1,5%)	2 (1%) (2)
Συντομία	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	10 (6%)	51 (29%)	32 (18,5%)	37 (21%)	13 (7,5%)	14 (8%)	6 (3,5%)	5 (3%)	2 (1%)	4 (2,5%)

- Σημείο: 1. Η Μονή μόνο πληρώνει 195 δουκάτα (0,5%).
 2. Από 101-105 δουκάτα πληρώνουν μόνο δύο φορολογούμενοι (1%) και η Μονή 555 (0,5%).

Ο μ.-ο. φόρου χωραφέτικών κάθε φορολογητικής μονάδας είναι 44,22 δουκάτα* αν οφειλεται η Μονή (555 δουκάτα), ο μ.-ο. κατεβαλλει στα 41,59 δουκάτα. Άπο τον πίνακα I παρατηρούμε ότι το ποσοστό πινακώνει προς τον μ.-ο. του φόρου, δηλαδή από 30,5 δουκάτα έκανε 50 δουκάτα φόρο πληρώνει το 59,5% του συνόλου των Φ.Μ., ενώ αραιώνει συμμετρικά σχεδόν στις χωμηλότερες κι υψηλότερες βαθμίδες. Η προσβευτική ανισότητα, πολύ μικρή από τη μια περίπτωση στην άλλη, δεν επιτρέπει διατάραξη των λειτουργιών, που να εκφράζεται με φυγή πληθυσμού ή μικροσυγκρούσεις. Ο μ.-ο. φόρους για κάθε χωράφι είναι 2,58 δουκάτα.

Αμπελίτικας

Ανοιδουμάντως την ίδια μέδιο εξεκργασίας με εκείνη των χωραφέτων έχουμε συνολικά 783 αμπελίτικα κατανεμημένα σε 190 Φ.Μ., επειδή 5 Φ.Μ. δεν αναφέρεται ότι έχουν καδόλου αμπελίτικα. Ο φόρος των αμπελίτων συνολικά είναι 2.911,5 δουκάτα, δηλαδή 24% του συνολικού έγγειου φόρου του νησιού. Ο μ.-ο. φόρου κατά κομμάτι αμπελίτων είναι 3,71 δουκάτα.

Αντίστοι με τα χωράφια παρατηρούμε, ότι η μεγάλη συγκέντρωση των φορολογούμενών είναι σε χωμηλές βαθμίδες* δηλαδή από 1-20 δουκάτα πληρώνει το 78% των Φ.Μ., ενώ τα 30,5 δουκάτα φόρο ξεπερνάει μόνο το 4,5%. Ο μ.-ο. φόρου αμπελίτων κατά Φ.Μ. είναι 15,32 δουκάτα και, αν οφειλεται η Μονή, γίνεται 14,37 δουκάτα.

Άπο τα άλλα έγγεια ογκόδ οι βραχιές και τα ζωριά αξιεῖται, λόγω οριόμου, να μας απασχολήσουν ιδιαίτερα.

Βραχιές:

Είναι 173, κατανεμημένες σε 116 Φ.Μ. (79 έχουν βραχιές) και πληρώνουν συνολικά φόρο 132,5 δουκάτα, δηλαδή 1% του συνόλου.

Ζαριάς

Είναι 30 μόνο, κατανεμημένα σε 22 μόνο Φ.Μ. και πλήρωνουν συνολικά φόρο 22 δουκάτα, δηλαδή 0,18% του συνολικού φόρου του νησιού.

Όπως διαπιστώνουμε, ο μ.-ό. του φόρου, που αντιτείται κατά τεμάχιο, στα τέσσερα έγγεια αγορά είναι για μέν τις βραχίες και τα ζαριά πολύ καρπάδος, 1/2 εως 1 δουκάτο, για δε τα χωράφια 2,58 δουκάτα και για τ' αμπέλια 3,71 δουκάτα. Αυτό, όπως δια διασταύρωσει και παρακάτω από το κεφάλαιο της κατανομής της έγγειας ιδιοκτησίας, σημαίνει μικρό κάθηρο και μικρή απόδοση της γης. Η στοιχεία αυτά εποδημεύνονται κι από τα στοιχεία του 1781 και 1790.

Τέλος, το υπόλοιπο έγγεια αγορά πλήρωνουν συνολικά φόρο 463,5 δουκάτα, δηλαδή 3,8%, ενώ το 96,18% καλύπτουν μόνο τους τα τέσσερα κύρια οικεία, που εξετάσαμε αναλυτικά παραπάνω.

Ως προς το συνολικό έγγεια φόρο του νησιού έχουμε 12.154 δουκάτα προς 195 Φ.Μ., όποτε ο μ.-ό. είναι 62,32 δουκάτα κατά Φ.Μ. και, σα φαίνεται στο φόρο της Μονής (778 δουκάτα), πέφτει στα 58,63 δουκάτα.

Οικοδομήματα:

Στα 1754 έχουμε 336 σπίτια, που πλήρωνουν φόρο 645 δέσπρα, και είναι κατανεμημένα σε 174 Φ.Μ. (21 δεν έχουν σπίτι). Τα άλλα κτίσματα, που φορολογούνται σε δέσπρα, πλήρωνουν φόρο 35 δέσπρα, δηλαδή μόνο το 5% του συνόλου. Συνολικά στο φόρο του νησιού σε δέσπρα είναι 680, δηλαδή μ.-ό. κατά Φ.Μ. 3,90 δέσπρα. Αξιοσημείωτο είναι ότι η Μονή στα 1754 δεν έχει κανένα κτίσμα, που να φορολογείται. Στην κατανομή του φόρου των σπιτιών με διαβίβει τη μονάδα, όπως φαίνεται στον πίνακα Ι, η συγκέντρωση γίνεται μεταξύ 2 και 4 δέσπρων, όπου συγκεντρώνεται το 68,5% των Φ.Μ. Το ποσοστό μικραίνει θματά συγκανονιμένου του φόρου για να φτάσει μόνο μέχρι το 10 δέσπρα φόρο σπιτιών, που πλήρωνουν 4 φορολογούμενοι.

Ως προς τα δέντρα και τη φορολογία-τους, έχουμε παραπάνω ότι συνχνά περιλαμβάνονται σε χωράφι ή σε αμπέλι κι έτσι ο φόρος περνάει στη γη. Άποτε τις λίγες περιπτώσεις όμως, που τα δέντρα αναφέρονται και φορολογούνται χωριστά, δέλεπομες ότι μια είδια φορολογείται προς 1/2 ή 1 δουκάτο και κάποτε 2 ή 2 1/2, μια συνιαδικής από 1/2 έως 1 και σπανιότερα 2-3 δουκάτα και μια μονιμά προς 1/2 δουκάτο. Ως ίδιες παρατηρήσεις ισχύουν και για το 1781 και 1790, γίνονται δεν δια αναφερθούμε ξανά στο θέμα αυτό.

Για το 1781:

Χωράφια:

Έχουμε 3.677 χωράφια και 180 περιπτώσεις, όπου οι αναγραφές είναι στον πλήρουντικό δίκαιο να δηλώνονται, σα πρόκειται για 2,3 ή περισσότερα τεμάχια, και 32 περιπτώσεις ''χωράφι + αμπέλι''. Σύνολο λοιπόν 3.891 χωράφια (δηλαδή 3.677+180+32), κατανεμημένα σε 238 Φ.Μ. (ένας δεν έχει χωράφι).

Ο φόρος που πληρώνουν τα 3.891 χωράφια συνοδικά είναι 9.663 δουκάτα, έηλανή ποσοστό 66% του συνοδικού φόρου έγχειας φορολογίας του νηπιού. Ο φόρος αυτός κατά Φ.Μ. είναι κατανεμημένος σε διαδικίες ανά 10 δουκάτα ως εξής:

Πίνακας 11.

1781. Αριθμός οικογενειών που πληρώνουν φόρο εε δ. ή Α.

Ιρολογικές ιδιότητες	1 - 10	11 - 20	21 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	61 - 70	71 - 80	81 - 90	91 - 100
πλήθος	101(43,34%)	86(36,90%)	33(14,16%)	10(4,29%)	-	2(0,85%)	-	-	-	- (1)
φόρος	7(2,94%)	27(11,34%)	61(25,63%)	54(22,68%)	30(12,60%)	29(12,18%)	11(4,62%)	11(4,62%)	3(1,26%)	2(0,84%)
Ιτού	1	2	3	4	5	6	7	8	9	13
	10(4,40%)	71(31,27%)	26(11,45%)	58(25,55%)	18(7,92%)	26(11,45%)	9(3,96%)	4(1,76%)	4(1,76%)	1(0,44%)

Σημείο 1. Η Μονή πληρώνει 207 δουκάτα (0,42%).

2. Από 100-105 δουκάτα πληρώνουν μόνο δύο

φορολογούμενοι (0,84%) και η Μονή 586,5 (0,42%).

Ο μ.ο. φόρου χωραφίου για κάθε Φ.Μ. είναι 40,60 (9663:238) δουκάτα και, αν αφαιρεστεί η Μονή (φόρος 586,5), γίνεται 38,29 δουκάτα.

Από τον πίνακα II παρατηρούμε ότι το ποσοστό συνινόντων στις κάτιμακες μεταξύ 20,5-40 δουκάτων είναι ποσοστό 48,31%, ενώ το 24,78% κυριαρχεί μεταξύ 40,5-60 δουκάτων, πούλι μικρά είναι το ποσοστό και προς την χωμηλότερη διαδικία και προς την φηλότερη, όπου οι μεγαλύτεροι φόροι φτανούν μέχρι 104 δουκάτα, εκτός της Μονής, που μονή της πληρώνει 586,5 δουκάτα. Ο μ.ο. φόρου κάθε χωραφίου είναι 2,48 δουκάτα.

Δημόσια:

Αναλογούμεντος την ίδια μέσονο επεξεργασίας με εκείνη των χωραφίων έχουμε συνοδικά 910 αμπελίτια (887 + 7 αναγραφές στον πληθυντικό + 16 ("αμπελί + χωράφι")), κατανεμημένα σε 233 Φ.Μ., επειδή 6 Φ.Μ. δεν έχουν αμπελίτι.

Ο συνοδικός φόρος αμπελίτων είναι 3.365,5 δουκάτα, έηλανή ποσοστό 23% του συνοδικού έγχειου φόρου. Από τον πίνακα II διαπιστώνουμε ότι, η μεγάλη συγχέντρωση Φ.Μ. γίνεται στη χωμηλότερη διαδικία (43,34%), ενώ μέχρι 20

Βουκάτα πληρώνωνται συνολικά το 80,24% των φορολογούμενων. Ο φόρος αμπελώνων δεν ξεπερνάει κατά οικογένεια τα 40 βουκάτα και μόνο σε δύο περιπτώσεις φτάνει τα 50-60 βουκάτα. Ο μ.ό. του φόρου των αμπελώνων λίοττων κατά Μ.Θ. είναι 14,44 βουκάτα και, αν αφαιρεθεί η Μονή, 13,61 βουκάτα. Ο μ.ο. φόρου κατά αμπελί είναι 3,67 βουκάτα.

Από τα δύλια έγγεια αγορά έχουμε:

Βραχιές:

192, κατανεμημένες σε 137 Φ.Μ. (102 δεν έχουν) και πληρώνουν συνολικό φόρο 156 βουκάτα, Βηλαδή το 1% του συνόλου.

Ζεριάς:

110, κατανεμημένα σε 75 Φ.Μ. (164 δεν έχουν) και πληρώνουν συνολικό φόρο 103,5 βουκάτα, Βηλαδή το 0,70% του συνόλου.

Τέλος τα υπόλοιπα έγγεια αγορά πληρώνουν συνολικό φόρο 1.339,5 βουκάτα, Βηλαδή το 9,15% του συνόλου έναντι 90,84%, που καλύπτουν τα τέσσερα κύρια παραπάνω έγγεια αγορά.

Ως προς το συνολικό φόρο του νησιού, για το 1781 έχουμε 14.627,5 βουκάτα προς 239 Φ.Μ., Βηλαδή μ.ό. δι,20 βουκάτα κατά φορολογούμενο και, αν αφαιρεθεί η Μονή (821 βουκάτα), ο μέσος όρος γίνεται 5 βουκάτα κατά Φ.Μ.

Οικοδομήματα:

Στα 1781 έχουμε 445 σπίτια, που φορολογούνται με 852 άσπρα, και είναι κατανεμημένα σε 227 Φ.Μ. (12 δεν έχουν) τα δύλια κτισμάτων, που φορολογούνται σε άσπρα, πληρώνουν συνολικό φόρο 39 άσπρα, Βηλαδή το 4,37% έναντι 95,62%, που είναι μόνο ο φόρος των σπιτιών.

Συνολικά ο φόρος του νησιού είναι 891 άσπρα, Βηλαδή μ.ό. κατά Φ.Μ. 3,92 άσπρα. Στην κατανομή του φόρου των σπιτιών, όπως φαίνεται στον πίνακα II, η μεγάλη συγκέντρωση γίνεται μεταξύ 2 και 4 άσπρων, Βηλαδή το 68,27% εντάσσεται στην βαθμίδα αυτή.

Για το 1790:

Χωράφια:

Έχουμε 3.771 χωράφια, 27 περιπτώσεις στον πληθυντικό και 46 περιπτώσεις "χωράφι + αμπέλι", σύνολο Βηλαδή 3.844, κατανεμημένα σε 277 Μ.Θ. (ένας δεν έχει χωράφι). Ο φόρος που πληρώνουν συνολικά είναι 9.333 βουκάτα, Βηλαδή ποσοστό 67,42% επί του συνόλου των έγγειου φόρου. Ο φόρος αυτός κατά Φ.Μ. είναι κατανεμημένος σε βαθμίδες ανά 10 βουκάτα ως εξής:

Πίνακας III.

1790. Αριθμός οικογενειών του πληρέστερου φόρου σε δ. ή λ.

Ιαρολόγιο Ιαμβίδες	1 - 10	11 - 20	21 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	61 - 70	71 - 80	81 - 90	91 - 100
μετέλιο	134(48,72%)	110(40%)	26(9,45%)	44(1,45%)	-	-	-	-	-	- (1)
αρδήσιο	15(5,41%)	64(23,102%)	65(23,46%)	61(22%)	38(13,71%)	17(6,13%)	8(2,88%)	4(1,44%)	3(1,08%)	- (2)
πλησία	1	2	3	4	5	6	7	8		
	23(8,64%)	70(24,31%)	53(19,92%)	57(21,42%)	27(10,15%)	19(7,14%)	10(3,75%)	7(2,63%)		

- Σημ.: 1. Η Μονή πληρώνει 214 Βουκάτα (0,36%).
 2. Ενας πληρώνει 101 Βουκάτα (0,36%) και η Μονή 602 Βουκάτα (0,36%).

Ο μ.ό. του φόρου των χωραφιών κατά Φ.Μ. είναι 33,69 Βουκάτα και, αν αφαιρεθεί η Μονή (602 Βουκάτα), 31,63 Βουκάτα. Άπο τον πίνακα III παρατίθεμε ότι το ποσοστό των φορολογουμένων πυκνώνει στις βαθμίδες από 10,5 έως 40 Βουκάτα, όπου συγκεντρώνεται το 68,56% για να αραιεστεί ομαλά μέχρι τα 101 Βουκάτα με μοναδική εξαιρεση τη Μονή. Ο μ.ο. φόρου για κάθε χωράφι είναι 2,42 Βουκάτα.

Αμπέλιας

Έχουμε 1023 αμπέλια, 11 περιπτώσεις στον πλήθυντικό και 11 "αμπέλι + χωράφι", συνολο δηλαδή 1045 αμπέλια. Κατανεμημένα σε 275 Φ.Μ. (3 δεν έχουν αμπέλι). Ο συνολικός φόρος αμπελιών είναι 3.486,5 Βουκάτα, δηλαδή ποσοστό 25,18% του συνολικού έγγειου φόρου. Από την κατανομή του φόρου στον Πίνακα III διαπιστώνουμε ότι ένα ποσοστό 88,72% των φορολογουμένων συγκεντρώνεται στις δύο βαθμίδες από 1-20 Βουκάτα. Ο φόρος κατά Φ.Μ. δεν ξεπερνάει τα 40 Βουκάτα με εξαίρεση πάντα τη Μονή, που πληρώνει 214 Βουκάτα. Ο μ.ο. φόρου αμπελιών κατά Φ.Μ. είναι 12,67 Βουκάτα και, αν αφαιρεθεί η Μονή, 11,94 Βουκάτα. Ο μ.ο. φόρου κατά αμπέλι είναι 3,33 Βουκάτα.

Βραχιές:

215, κατανεμημένες σε 156 Φ.Μ. (122 φορολογούμενοι δεν έχουν), πληρώνουν συνολικό φόρο 155 Βουκάτα, δηλαδή 1,90% του συνόλου.

Ζαριάς:

Έχουμε 293, κατανεμημένα σε 184 Φ.Μ. (94 φορολογούμενοι δεν έχουν), πληρώνουν φόρο 263,5 Βουκάτα, δηλαδή 1,90% του συνόλου.

Τέλος, τα υπόλοιπα έγγεια αγαθά πληρώνουν συνολικό φόρο 604 δουκάτων, έηλασή το 4,36 του συνόλου είναι τι 95,63%, που καλύπτουν τα τέσσερα κυρια αγαθά.

Ως προς το συνολικό φόρο του νησιού, για το 1790 έχουμε 13.842 δουκάτα προς 278 Φ.Μ., έηλασή μ.-ο. 49,79 δουκάτα κατά Φ.Μ. και, όν αφαιρέσει τη Μονή (857 δουκάτα), κατεβαίνει στα 46,87 δουκάτα κατά Φ.Μ.

Οικοδομήματα:

Στα 1790 έχουμε 551 σπίτια, που πληρώνουν φόρο 925 δεσπρα και ανήκουν σε 268 φορολογούμενους (10 δεν έχουν σπίτι). Τα υπόλοιπα κτίσματα, που φορολογούνται, πληρώνουν συνολικά 56 δεσπρα, έηλασή το 5,70% έναντι 94,29% των σπιτιών. Συνολικά ο φόρος του νησιού είναι 981 δεσπρα, έηλασή μ.-ο. κατά Φ.Μ. 3,52 δεσπρα. Στην κατανομή του φόρου των σπιτιών με βαθμίδα τη μονάδα, όπως φαίνεται στον πίνακα III, η μεγάλη συγκέντρωση παραπτηρίσται μεταξύ 2 και 4 μετρών, όπου το ποσοστό ανέρχεται στα 67,65% του συνόλου.

4) ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.

Στη Σέριφο ο αρχηγός της οικογένειας, όπως διαπιστώνεται από τα κατάτιχα, είναι υπεύθυνος για τη φορολογική επιβάρυνση όλων των μελών.

Στις περιπτώσεις μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων, είτε με αγορά είτε με ανταλλαγή, το αγαθό μεταβιβάζεται στο νέο κατοχό-του μαζί με το φόρο-του (25).

Τι γίνεται η περιουσία κι επομένως ποιοίς επωμίζεται τη φορολογική επιβάρυνση όταν ο άντρας, αρχηγός της Φ.Μ., πεθάνει. Ωπως συνάγεται από τα κατάτιχα, σε περιπτώσεις κηρείας συμβαίνει το εξής όταν ο άντρας πεθάνει, τό φόρο της περιουσίας-του επωμίζεται η γυναίκα-του (26). Όταν η κήρα ξαναπαντρευτεί, το φόρο της περιουσίας των ανήλικων ορφανών πληρώνει ο δεύτερος σύζυγος. (27) Ο κήρος, κι όταν ξαναπαντρευτεί, κρατεί την περιουσία της πρώτης συνοικίας-του, εφόσον υπάρχουν παιδιά. (28)

Στις περιπτώσεις διαρέων ή αφιερώσεων προς τη Μονή, αυτός που αφιερώνει την περιουσία-του απαιλλάσσεται από την φορολογική επιβάρυνση, την οποία επωμίζεται ο αποδέκτης της διαρέως-αφιέρωσης. Εφόσον όμως η διαρέα γίνεται μετά δάνατο και ο διαρητής συνεχίζει, όποι ζει, να έχει την επικαρπία, τότε διαρύνεται και με το φόρο.

Δις προσποδήρουμε τώρα να εκτιμήσουμε το πραγματικό μέγεθος της φορολογίας και τις επιπτώσεις που είχε πάνω στον πληθυσμό.

Όπως από εμμέσους υπολογιστεμούς δια δύούμε παρακάτω ένα χωράφι τριών στρεμμάτων φορολογείται με 15 δουκάτα (29). Όταν το μεγαλύτερο ποσοτά του πλήθυσμού, καδάμις είναι επώ, πληρώνεις φόρο για τα χωράφια, που κατέχει, μόνο μέχρι 30 δουκάτα, δη πρέπει, συμφωνα με την προηγουμένη υπόδεση να μη διαδέται καλάρους συναδιλίκης έκτασης μεγαλύτερης από δι στρέμματα συναδιλίκα. Η απόδοση όμως σε κριδάρι ή σιτάρι, που μπορεί να είναι από μια τέτοια έκταση γης, είναι της τάξης των 300 περίπου οκτάδων (30), δηδαδή ανεπαρκής ακόμα και για τη στοιχειώδη διατροφή μιας οικογένειας. Ενο Δάλο, μοναδικό στα υποκαμέντα της Σερίφου, στοιχειο για τη σκέση φόρους γης είναι και το εξής. Στις 1792 Ιανν. δις οχάρας το μοναστήρι από τον Γιανοκόμη Μπαφύλιον το χι εις τον Ευρύνων και τα κάις εις του ξέργη δια χρ.44z επήρε χαράτζι δια τα 2 ... Δ.2'' (31). Επών εκουμενεί ένα νέο στοιχείο της αξίας της γης σε σκέση με το φόρο. Δεν ξέρουμε την έκταση της γης, για την οποία πληρωθήκαν τα 44 χρόνια. Άν όμως είναι ορθές οι προηγουμένες υποδέσεις-μας, τότε τα 2 δουκάτα φόρος (δηλ. 14 παράδεις σε πραγματικό νόμιμα) (32) αντιστοιχούν σε μια πολύ μικρή έκταση γης, κάτω κι από μισό στρέμμα, αφού δεκτήμορει ότι ένα στρέμμα γης φορολογείται ως βαση την παραγωγή-του φυσικό- προς 5 δουκάτα. Αρα, οι τιμές της γης αποδεικνύονται ότι είναι υπερβολικά υψηλές σε σκέση με τις αποδόσεις, που είναι από τις χαμηλότερες, ενώ ο φόρος ύστερα από αυτά πρέπει να διερρεύται αρκετά όμως και για το μεγαλύτερο ποσοτά του πλήθυσμού δυσδιάστατος.

5) Η ΜΟΝΗ ΩΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ.

Αξίζει νομίζω να ασχοληθούμε ιδιαίτερα με τη Μονή ως φορολογική μονάδα, επειδή ο οικονομικός και κοινωνικός-της ρόλος στο νησί υπήρξε κυριαρχός. Όπως γίνεται κατασκευή από τα καταστήματα και όπως δειχτήκε στην επεξεργασία των στοιχείων, η Μονή αποτελεί τη μεγαλύτερη οικονομική μονάδα του τόπου. Η φορολογία του μοναστηρίου για τα τρία χρόνια είναι:

	1754	1781	1790
σε δουκάτας	778 (130)	821 (155)	857 (131)
σε άσπρας	-	8	6

Σήμερα Στην παρένθεση είναι ο φόρος που πληρώνει ο αμέσως μετά τη Μονή υψηλότερα φορολογουμένος εερίτειώτης.

Το ποσοστό σε δουκάτα στο σύνολο των φόρων είναι 6,40%, 5,61% και 6,19% αντίστοιχο. Είναι κατασκευής η υπεροχή της Μονής και από τους πιο εύπορους κατοίκους του νησιού.

Στην πραγματικότητα, η Μονή πρέπει, παρό την αναμφίβεβήτη μεγάλη περιουσιατής, να είχε ειδική φορολογική μεταχειρίση, ελαφρύτερη από των άλλων κατοίκων. Αυτό αφήνουν να εννοηθεί κάποιες μαρτυρίες του υλικού. Οταν στα 1651 η Παναγία της Μεσαρίας αφέρευθηκε με όλα τα

υπάρχοντα-της στη Μονή Γαζιαρχών, οι πετέρες "ανέξιστες
πράγματα ευρίσκεται στα της θραύστα πρεμεταρόντες ανέξιστα,
ήχουν ακαρδάτους ..." (33).

Μια άλλη μαρτυρία στο 1740 μας δέει ότι, καποιοι,
βιαμαρτυρόμενοι επειδή το μοναστήρι ανάλογα με την
περιουσία, που είχε, δεν πλήρωνε καὶ τον ανάλογο φόρο,
δέλησαν να το διαρυχαράσσουν (34). Αυτό, λοιπόν μας ήνων
να υποθέσουμες ότι υπήρχε πράγματι ειδική μεταχείριση στη
Μονή ως προς τη φορολογία-της από την ίδια την κοινωνική
ορχή, μαρτυρία που ανεβάζει ἐπει το μέγεθος της
πραγματικής-της περιουσίας.

Μια ιδέα για τα έσοδα-έξοδα της Μονής, ἔστω καὶ για
περιορισμένη χρονική περίοδο παίρνουμε από τον παρακάτω
τίτλο:

Έτος	Έσοδα σε χρόστια καὶ παράδεις	Εξόδα σε χρόστια καὶ παράδεις	
1795	1901:19	1387:28	
1796	1236:24	1432:22	
1797	1213:28	1432:39	
1798	1517:36	2265:14	
1799	2714:37	3296:26	
1800	594:34	751:20	
εύνολο	9179,18	10566:29	
Άλλα έσοδα	2068:17	1507:	Οσα πλήρωσε ο ηγούμενος σε „Ειδέφορα“ καὶ μερικό χέρι του μοναστηρίου.
Οσα ἔλαβε ο ηγούμενος από δάνεια για έξοδα καὶ ανάκη της Μονής	1485:20	550:	Άλλα έξοδα καὶ „Ειδέφορα“ της Μονής.
	12.733:15	12.623:29	

Από τα μεγάλη αυτά διεπιστώνουμε ότι ο λεολογισμός είναι πάντα παρατημένος, ενώ στα έξι χρόνια η Μονή κατέφερε να έχει εκκαθαριστικό πλεόνασμα μόνο 109 γράσια. Στα 1791 η Μονή κάνωντας εκκαθάριση των οικονομικών-της βρέθηκαν να έχει υπόδοιπο χαρατσιού 826 δουκάτα και 6 δεσπρα, δηλαδή σε πραγματικό νόμιμα 144536 γράσια (36).

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι η Μονή πλήρως θέβαλα φόρο, αλλά ίσως όχι τον ανάλογο. Αυτοί που δεν φορολογούνταν ήταν οι μοναχοί, οι οποίοι είχαν αφιερώσει την περιουσία-τους στη Μονή. Οι πατέρες υποχρεώνονταν μόνο να δινουν 6 γράσια το χρόνο για χαράτες στην κοινότητα και τίποτα άλλο (37). Ισως έτσι να εξηγείται καλ ο σχετικό μεγάλος αριθμός μοναχών. Η εξασφάλιση δηλαδή μιας σχετικά δύνητος ζωδρειας και η φορολογική απολλογή ήταν κλινητρα για τη στρατολόγηση μοναχών.

6) Συμπεριφορά του πληθυσμού
απέναντι στους φόρους -
Φοροδοτική ικανότητα.

Ενδιαφέρον δια ήταν, αν είχαμε τη δινοτότητα από το διεθνέσιμο υλικό, να παρακολουθήσουμε το βαθμό συνέπειας των φορολογουμένων στην πληρωμή του φόρου-τους. Άυτό δια μας το έδινε μόνο το καταστιχο του χαρατζάρη, του φοροεισprάκτορα, αν είχε σωδεί. Αδυναμία εξόφλησης του φόρου, δια σήμαντες έλλειψη χρήματος, το οποίο δε προέκυπτε από τον εικρηματισμό μέρους της παροχωγής του νησιού σε δημητριακά, κρασί ή κτηνοτροφικά προϊόντα. Κάτι τέτοιο δέβαλα δια προύποδετε την υπαρξη και λειτουργία μιας αγοράς. Άλλη εξάλλου πηγή ανεύρεσης χρημάτων από τους κατοίκους, όπως δείχνουμε σε προηγουμένου κεφάλαιο, είναι το μοναστήρι, το οποίο διανείζει χρήματα καλ δεκότων συχνά την εξόφληση του χρέους σε είδος (38).

Η φοροδοτική όμως ικανότητα της Σεριφίου, η οποία μας είναι γνωστή έστω καλ μόνο για το διάστημα 1684-1693, είναι πολύ περορισμένη⁹. ο φόρος που έχει πληρωθεί για τα 9 αυτά χρόνια καλύπτει μόνο το 22,29% του συνόλου, πράγμα που σημαίνει ότι η καταχρέωση της κοινότητας ήταν μεγάλη. Εδώ, η παρέμβαση των Σεριφίων της Κωνσταντινούπολης αποδείνει αποφασιστική¹⁰ υπό μορφή δανείου στην κοινότητα αναλογισμάνουν αυτοί να πληρώσουν το χρέος στην Πόλη και έτσι οι ευαίσθητες λειτοροπίες δεν διαταράσσονται.

Ο ρόλος των μεταναστών στην Πόλη, οι οποίοι χάρη στην οικονομική-τους κατάσταση καλ τη δινοτότητα να παρεμβαίνουν κατευθείαν στο κέντρο ξουσίας, υπήρξε πολύ σημαντικός για τις κοινότητες, τόπους καταγωγής-τους. Οι άνθρωποι αυτοί, κατά παρτυρία του 8^{ου} μισού του 17ου αι., έχουν εγκατασταθεί στην Κωνσταντινούπολη από διάφορες χώρες -ανάμεσα σ' αυτές και τα νησιά του Αιγαίου- με σκοπό να εργαστούν και ύστερα

από ένα διάστημα να επιστρέψουν στην πατρίδα-τους έχοντας φτιάξει κάποια περιουσία (39). Έχουν λοιπόν σοβαρούς λόγους να δέλουν να θρυνούν την πατρίδα-τους επιστρέφοντας και γιατρικά κάνουν ό,τι μπορούν για να τη συντηρήσουν.

Οι λόγοι, που υπογορεύουν τη συμπεριφορά-τους σε κοινωνικά δέματα ανάλογα μ' ειναίνα της Σερίφου, δια μπορούσαν να είναι λόγοι συγγενείας κατ' αρχή. Στο βαθύ που οι άνθρωποι αυτοί έχουν συγγενεῖς-τους, τις ίδιες τις οικογενειακές-τους στο νησί, είναι λόγικό να ενδιαφέρονται για την ευημερία-τους και να μη δέλουν να πάδουν κακό, εξαιτίας καποιών ή και της γενικότερας ασυνεπειλας και οικονομικής θυμούς της κοινότητας. Βέβαια ο λόγος αυτός μοιάζει λίγο υπερβολικός, έξι από κάθε ορθοδόξυτην κηρυγματική ερμηνεία της εποχής. Λόγους επίτελης διατήρησης της κοινής πολιτισμικής ταυτότητας, δια μπορούσε να αναζητήσει κανένα, η οποία εκφράζεται μέσα από αυτό το πνεύμα της αλληλεγγύης. Τελικά, προκειμένου ο τόπος να μείνει ήπιυχος, ανενόχλητος από τουρική επεμβαση, τα οικονομικά ευρωπαϊκά της κοινότητας επιφέροντα το οικονομικό βάρος, ανταλλάσσομα μιας σχετικής οικουνεμής αυτονομίας.

Συζητήσιμη είναι, τέλος, καί μια τρίτη εξήγηση, η οποία καλλιέργει μπορεί να συνυπάρχει παράλληλα με τις δύο άλλες. Κάποιοι, σίγουρα προερχόμενοι από την τάξη των προυκόντων, με τη μέδονο αυτή του εμμείου διανείμουν, προσπαθούν να επιβληθούν κοινωνικά, αλλά και να ελέγχουν οικονομικά την κοινότητα. Η πολιτική αυτή της τάξης των προυκόντων δεν είναι ούτε ζένη ούτε απαράδεκτη στο πλέγμα των ελληνικών κοινότητων της τουρικοκρατίας (40). Ωστόσο της οικονομικές δραστηριότητες των ατόμων αυτών, δια πρέπει να τις αναζητήσουμε στον εμπορευτικό και κρηματιστικό τομέα και στη σύνθεσή-τους με την αυτοκρατορική γραφειοκρατία (41).

Καθώς πάντως το δέμα της καταχρέωσης των κοινωνικών πληθυσμών στο τέλος του 18ου αιώνα οιώνα εμφανίζεται να ποιήνει επιτηματική διάσταση (42), δεν είναι απέιδανο καί περίπτωση της Σερίφου να εγγράφεται μέσα σ' αυτό το μηχανισμό. Βέβαια εδώ, στην αναβούτικηνδενή ''προυκόντικη ηγεσία'' δεν έχουμε μια αντεξουσία με λαϊκή σύνθεση, όπως οι συντεχνίες, για να αντιτάξει στην απειλή της επιβολής της ''προυκόντικης τάξης'' (43). Εποιη, η κοινότητα εγκαταδείπεται στην μοίρα της, αλλάζεται το μελλόν οικονομικο-πολιτικο-της ενδιαφέρον για την Πύλη είναι το καλύτερο ομοντικό-της οπλό. Πράγματι, δεν φαίνεται με το τέλος της τουρικοκρατίας να έχουμε επεμβαση της Τούρκικης διοικητικής εκτάς από κάποιες παρανέσεις (έγχραφες) ή διεπαγγέλς, με τις οποίες η Πύλη μπροστά στην πρόκληση δεν μπορούσε παρά να αντιδράσει.

Εκτός όμως από τους Σερίφους της Κωνσταντινούπολης, είναι ότι, μέσα στο νησί το ρόλο του διανειστή έποιξε κατ'εξοχή, αν όχι κατ' αποκλειστικότητα, η Μονή, η οποία με

τον τρόπο αυτό στήριξε την κοινότητα και, δεν θα ήταν υπερβολή να λέγουμε, ότι την έσωσε από τον αφανισμό. Παράλληλα και εδώτες, υπόποιοι και ξένοι, φέροντας να θανείζουν το κοινό προκειμένου να ανταποκριθεί στις φορολογικές-του υποχρεώσεις¹ παράδειγμα ο Καλλίνικος Γρυπόρης, ο οποίος στα 1775 θανείζει στην κοινότητα 200 γρόσια και ο συριανός Γιαννουλής Βαμβακάρης, που στα 1779 της θάνειται 250 γρόσια με ομολογία (44). Επει, καταφεύγοντας στον εσωτερικό θανείσμό η κοινότητα καταφέρνει να θιάσωζεται.

Σ ΗΜΕΤΩΡΕΣ ΣΤΟ ΚΕΦ. ΙV

1. Ήτη. Μορχοδάμης, Το εν Ελλάδι ..., σ. 7. Γενικά για τη διεθνιστική κατανομής των φόρων δίλεπε στο ίδιο, σ. 79.
2. Γενικά για τους φόρους, που βάρυναν τα νησιά, δίλεπε Ιωαν. Β. Λυκούρη, Η Σιολησίς ..., σ. 17-30 και Ε. Καύκου, Οι κοινοτικοί δεσμοί ..., σ. 32-36.
3. Ήτη. Ι.Πανταζόπουλος, Κοινοτικός βίος ..., σ. 12. Π.β. και Γ.Δ. Κοντογιώργης, Κοινωνική δινομιμή ..., σ. 76-79.
4. Ήτη. Ι. Πανταζόπουλος, θ.π., σ. 41.
5. Δίλεπε εδώ πεδ. 5.
6. Γ.Δ. Κοντογιώργης, θ.π., σ. 80-81.
7. Για το μέγεθος της επιθάρυνσης της φορολογίας με τα έκτακτα αυτά έξοδα παίρνουμε μια ιδέα από την περίπτωση της Κυρώσου, όπου το 170 ει. οι προεττώτες επαυξήσαν τη φορολογία σε ποσοστό 80% και μέχρι 100%, πράγμα που σταρμάτησε μόνο χάρη στη μεσολαβήση της Πύλης. B.J.SLOT, Καθολική εκκλησία ..., σ. 169. Το κοινό επιθαρύνεται ακόμα και με την αμοιβή των διαφόρων απεσταλμένων της Πύλης. Γνωρίζουμε, ότι το 1808 η Σερίφος πάηρεντες για αμοιβή 900 μονυμοπιρηνών 80 γρόσια και 100 για τον αγό. Ιωαν.Β. Λυκούρης, θ.π., σ. 25.
8. B.J. SLOT, θ.π., σ. 168.

9. Το "σχοινιό" είναι γνωστό στις ελληνικές πηγές από τους θυζαντινούς κι ακόμα τους αρχαίους χρόνους καλ επιβίωσή-του δρισκουμε στην Κίμωλο μέχρι τα νεώτερα χρόνια. Ι.Κ. Βογιατζής, Κίμωλος..., σ. 94-95. Για ελάχιστες περιοχές μας έχουν σωθεί τεκμήρια -από ελληνικής πλευράς- της απογραφής αυτής. Το μοναδικό κείμενο, νομίζω, που αναλυτικά συνέβεται στην απογραφή του 1670 είναι αυτό της Σεριφου (βλ. Παράρτημα, Έξαρ. 1., σελ. 166). Το κείμενο είναι γνωστό και δημοσιευμένο αποσπασματικά ή στο σύνολό-του και από παλιότερους ερευνητές (Εναρχεία Λευκάδης, Γαλάνη, Ζερλένη, Βογιατζής κ.α.). Την τουρκική όμως εκδοχή της απογραφής αυτής μας έκανε πρόσφατα προστά ο B.J.SLOT, με το έργο-του ARCHIPELAGUS TURBATUΣ.
10. Βλ. Παράρτημα, Έξαρ. 3., σ. 177.
11. Κόβικας 3, όπου έχουμε συνάρ θνετεμό των κατοίκων από το μοναστήρι για να πληρώσουν το κεφαλοχάρατερό-τους ή το "τάνεος"-τους. Βλ. ειδού, σελ. 50.
12. Νίκος Κεφαλληνιάδης, Ποιμενικά Νάξου, Επιτόπιοι συνήδεσιαi εξ ανεκδότων εγχράφων, ΕΕΚΜ, 10 (1974-78) 438-440. Ιωαν. Β. Λυκούρης, Η Σιοίκησις ..., σ. 18-19. Ενδιείξεις για την πληρωμή νόμισματου εκουμένης επιτήνες από τον Κόβικα 3. Βλ. ειδού, σελ. 50. Ήπια πληστή η άνθηση της κτηνοτροφίας στο νησί οδηγεί στην υπαρξή και της σχετικής φορολογίας.
13. Βασ. Σφυρόκρας, τα ελληνικά πληρώματα του τουρκικού στόλου, Αθήνας 1968, σ. 94-95. Στα 1800 η Σέριφος υποχρεώθηκε να στειλεί 15 ατόμα για να υπηρετήσουν στην Αρμάδα. Παράρτημα, Έξαρ. 3., σελ. 177.
14. Στα 1799 π.Χ. ο καπουνδάν πασάς, για να καλύψει τα έξοδα, που έγιναν στον πόλεμο κατά των "θεοστιγών Φραντζέζων", επιβάλλει έκτακτη φορολογία στα νησιά* για τη Σέριφο το ποσό, που αναλογεί, είναι 1.500 γρόσια. Ιωαν. Ν.Ψύλλας, Ιστορία της νησου Κέας, Αθήνας 1921, σ. 158.

15. Για τον υπολογισμό των ρευστάνων χρησιμοποιούσθαι και το μέτρο, το οποίο όμως εποικιλλάς από τόπο σε τόπο' έτσι, το μέτρο στα Επτάνησα ισούται με 13,252 οιάδες (Π.Ν. Πάσσης, Συγκριτικοί πίνακες νομισμάτων, μέτρων και επαρχών, Κέρκυρα 1866, σ. 84), ενώ στη Χίο είναι ίσο προς 12 οιάδες κρασιού (Στ. Δ. Καθβάδας, Μέτρα δάρους, χωρητικότητας και επιφανειας εν Χίῳ, Χίος 1951, σ. 71-72). Εντελώς διαφορετικές είναι οι αντιτετοιχίες του μέτρου σε οιάδες στην Κεντρική Ελλάδα: Ση.Ι. Αθηναρχίας, μηχανισμοί της αγροτικής οικονομίας στην Τουρκοκρατία (IE'-ΙΣΤ' αιώνας), Αθήνα 1978, σ. 59-60.
16. Ζ. Βάσου, Η παραδοσιακή αρμελούργια της Μήλου, ''Μήλιακά'', τ. Α' (1983), σ. 170-171. Τον ορισμό του καπουΐδην πασά του 1792 για τον φόρο του κρασιού που δίσειλαν να πληρώνουν τα νησιά, διέπει δημοσιευμένο (μετάφρασή-του στα ελληνικά) στο ''Μαρτυρίες από τη Σαντορίνη (1573-1819)''. Εκδεση Ιστορικών εγγράφων Σύνταξη καταλόγου και επιμέλεια Άγραμμαν Τεττίκης, Αθήνα 1985, σ.105-106.
17. Βλέπε Κεφάλαιο ΙΙ, σελ. 59. Ιωαν. Β. Λυκούρης, θ.π., σ. 24.
18. Π.χ. για τη Μήλο που το έβαφος-της ήταν χόνιμο, στην απογραφή του 1670 ορίστηκε φόρος 20 ΑΚΚΕ για κάθε μέτρο, ενώ για τις υπόλοιπες Κυκλαδίδες 6-10 ΑΚΚΕ. B.J.SLOT, ARCHIPELAGUS..., σ. 332, σημ. 42.
19. Στην τούρκικη απογραφή, που χρησιμοποιεί ο SLOT (θ.π.), δεν υπάρχει η Σέριφος.
20. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. 4., σελ. 166.
21. B.J. SLOT, θ.π., σ. 291.

22. B.J. SLOT, θ.-n., σ. 311-313. Στον πίνακα υπόρχουν λόγια
της ηλιανής στη στήλη SOMME TOTALE PERCUE το ποσό Σεν είναι
10965, αλλά 20.064 κι επομένως το υπόλοιπο γίνεται
90.000-20.064 = 69.936 κατ το ποσοστό εξόφλησης 22,29%.

23. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. Α., σελ. 172.

24. Βλ. συγκεντρωτικό πίνακα των αριθμαχίων στο μεφάλαιο
για την γαλονησία, σ. 128.

25. Κώδικας 2, φ. 63. Επιβεβαίωνται κατ από αρκετά
παραδείγματα στο "μεμοριάλε" του Κατάστικου 1.

26. Π.χ. η περίπτωση της Μαρίνας Μουντρινής (Κατάστικο 2,
φ. 55) και Φλωρέντζας Δρογόη (Κατάστικο 2, φ. 66).

27. Π.χ. Θρατζέσμας Γεροντάρης (Κατάστικο 2, φ. 65ν) και
Αντώνης Σταμάτη Ηάρκου, Κάτζας (Κατάστικο 2, φ. 14).

28. Π.χ. Βιτεζέντζος Ι.Αντωνάκης (Κατάστικο 2, φ. 23) και
Γεώργης Αντ. Ζαχαρία (Κατάστικο 2, φ. 28). Αντίστοιχα
φαίνομενα καλτρονομικού δικαιού έχουμε και στη Χίο. Η
προίκα του άντρα, ύστερα από διάλυση του γάμου λόγω
διανάτου ή διελεγχίου, εξακολουθεῖ να μένει στη γυναίκα
και μάλιστα ως ιεροτεφελο-τής. Σε περίπτωση διανάτου της
ευζύγους, κι εφόσον δεν υπάρχουν παιδιά, το μισό της
προίκας-τής πάει στον άντρα και το άλλο μισό στους
καλτρονομικούς-τής (ευγενείς). Οταν όμως υπάρχουν
παιδιά, ο σύζυγος και τα παιδιά ευγάληπρονομούν την
περιουσία της γυναίκας. Ιαν. Βισβίζη, Άλι μετοχή συζύγων
περιουσιακοί σχέσεις εις την Χίον κατά την
τουρκοκρατίαν. Άναν. από το περ. "Άρχειο Ιστορίας
Ελλήνικού δικαιου Ακαδημίας Αθηνών", 1 (1948) 34-35.

29. Βλέπε στο μεφάλαιο για τη γαλονησία, σελ. 129.

30. Ο.π., σ. 130.

31. Κόβικας 2, φ. 87ν.

32. Αναγωγή της λογιστικής μονάδας σε πραγματική έκουμενη μόνο για δύο χρονίες κι αυτό έμμεσα. Στα 1787 και 1791 ξέρουμε ότι το δουκάτο αντιστοιχεί προς 7 παράδεις, πραγματικό νόμιμεσμα. Κόβικας 3, φ. 80 και Κόβικα 2, φ. 60.

33. Κόβικας 2, φ. 2. Συνηθισμένο φαινόμενο πρέπει να ήταν η απόκρυψη ιτιμάτων κυρίων επιληπτιστικών. Άνδλορο είναι το παραδειγμα της Κιμάδου, B.J. SLOT, Καδολική Εκκλησία Κιμάδου ..., σ. 173. ... απεικόνιζε στην υπέρων, τόση ήτο τη μοχθηρία των Ελλήνων, ώστε με οδεύσουλευσαν να μη δηλώσω εις τον Ταχτήρην τα 150 οικόπεδα ...''.

34. Κόβ. 2, φ. 4ν. βλ. και Παράρτημα, έγγρ. 6., σ. 174.

35. Κόβικας 2, φ. 14ν-15. Πθ. και Τρ. Ευαγγελίσης, ο.π., σ. 108.

36. Κόβικας 2, φ. 60.

37. Περ. Ζερλέντης, Ιστορικοί έρευναί ..., σ. 75.

38. Βλ. Κεφάλαιο II, σελ. 53-54.

39. Δ.Γ. Αποστολόπουλος, Η εμφάνιση της Σχολής του Φυσικού Δικαίου στην ''τουρκοκρατούμενη'' ελληνική κοινωνία. Η ανάγκη μιας νέας Ιδεολογίας, Αθήνα 1980, σ. 48.

40. Το δέμα του ράλου της προυχοντικής τάξης σύνεται αντικείμενο Βιεζοβικότερης αναφοράς από τον Γ.-Δ.-Κοντογιώργη, Κοινωνική Συναρμολογία και ειδικότερα στις σελίδες 98-104.
41. Δ.-Γ. Αποστολόπουλος, θ.-π., σ. 84-85.
42. Γ.-Δ. Κοντογιώργης, θ.-π., σ. 107.
43. Στον Ιειο, σ. 107.
44. Κωντικας 3, φ. 32-32v.

Ο. ΟΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ

Ι) Ε Ι Β η Ε γ γ ε τ ω ν α γ α δ ώ ν .

Έχουμε ήδη αναφέρεις ότι το έβαφος της Σερίφου, η ηφαιστολογίας και με εκτεταμένα μετολλευτισόρα τημάτα, έπειτα περιοριζμένους καλλιεργήσιμους χώρους. Αυτό άλλωστε διαπιστώνεται από όλες τις σεξιπλετες πηγές. Ο CORONELLI αναφέρει ότι, μολονότοι ο BAUDRAN¹ περιγράφει το νησί ως καλύκοδιατεργάμενο και εύφορο, στην πραγματικότητα, όποιος καλύτερα παρατηρήσει, θα διαπιστώσει ότι το έβαφος είναι ανύπερ κι εξαιτίας της πολύτητάς του μένει ακαλλιεργήσιτο (1).

Οι άγονες περιοχές του νησιού καλύπτονται από θάμνους² λιγοστά είναι τα δέντρα -όπως τουλάχιστον προκύπτει από τα κατάστιχα- που παράγουν καρπούς κι όπα καταχράφονται ως φαρδολογούμενα, ενώ τα υπόλοιπα δέν ενδιαφέρουν τον απορρόφετο. Όχι μόνο ο αριθμός των καρποφόρων δέντρων είναι μικρός, αλλά και η ποικιλία είναι φτωχή. Στα κατάστιχα συναντάμε μόνο συκιές, ελιές και μουριές, μολονότοι στην περιουσία της Μονής καταχράφονται ακόμα μηλές και λεμονιές.

Για τα τρία χρόνια ο ελάχιστος αριθμός των δέντρων αυτών, -όπως προκύπτει από τα κατάστιχα, είναι περίπου ο εξής:

είδος δέντρου	1754	1781	1790
συκιές	133	150+2 ερινοί	155+3 ερινοί
ελιές	10	14	9
μουριές	1	-	-

Σημειώνω, ότι οι παραπάνω αριθμοί δια ηταν ορθότερο να πούμε πως αντιπροσωπεύουν αριθμό δέσεων, όπου υπάρχει τουλάχιστον ένα δέντρο, επειδή για τον ακριβή αριθμό των δέντρων δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι παρά μόνο ότουν δηλώνεται στον ευλόγο αριθμό³ παραδειγμα “εκτά στο λειτερδίζειν”. Οταν η εγγραφή στο κατάστιχο είναι στον πλήθυντικό, δεν δηλώνεται ο ακριβής αριθμός, οπότε μπορούμε να υποδέσουμε ότι πρόκειται για δύο δέντρα και πάνω, σίγουρα όμως όχι για μεγάλο αριθμό, όπως ασήνει να εννοηθεί

ο χαμηλός φόρος. Πάντως ο προγραμματικός αριθμός των δέντρων, αυξημένος οπωσδήποτε, δεν μπρέπει να απέχει πολὺ από τα παραπάνω μεριδία.

Εκεί όμως που έχουμε μεγάλη ποικιλία παρά τη μικρή-της έκταση, είναι στη σήμανση της καλλιεργήσιμης γης. Αυτό οφείλεται στην ποικιλία που παρουσιάζει η μορφολογία του νησιού¹ την ποικιλία ακριβώς αυτή του εδάφους αντικατοπτρίζει κάθε ειδιαίτερη ονομασία τημημάτων της γης.

Σε δύο μεριδίες κατηγορίες διακρίνεται η έγχεια ειδοκτησία στη Σέριφο, τα αμπέλια και τα χωράφια. Και για μεν τα αμπέλια μια μόνο διάρκεια γίνεται, η φυτεία, που είναι το νιλόφυτο αμπέλι μέχρι 4 χρόνια, θηλασθή μέχρι να βάσει καρπό. Ήπιότερα από τα 4 χρόνια η φυτεία "μπαίνει στον κάμπο" γίνεται δηλαδή σωτό αμπέλι (2). Στο κανάττικο του 1754 ελάχιστες φορές συναντάται την ειδική αυτή κατηγορία αμπελιού, ενώ πολὺ περισσότερο εμφανίζεται στο Κατάτικο II.

Εκεί όμως, που η ποικιλία των ονομασιών και διακρίσεων στα έγχεια αριστερά είναι μεγάλη, είναι τα χωράφια. Εκτός από τη γενική έννοια χωράφι, την οποία όμως ο κατειλέρης φαίνεται να χρησιμοποιεί με ειδική σημασία, για συγκεκριμένο τύπο κτήματος, έχουμε και τα εξής αλλά ειδη:

Θρασιά : Μικρή έκταση γης, συνήδως 1 στρέμμα και σε ελάχιστες περιπτώσεις μεγαλύτερη, μέσα σε ρεματίες, όπου απορρίπτηται υπάρχει τρεχουμένο νερό, κάποια πηγή, και όπου κυριαρχεί τοντόντα ήπιανό.

ζαριά : και στο τοπικό ιδίωμα ζαρι (3): Μικρή έκταση καλλιεργήσιμης γης στον κάμπο, επιμήκης, λίγο μεγαλύτερη σε έκταση από τη θρασιά, όπου φύεται ημερευτικά συνήδως, αλλά έσπειρνον και δημητριακό. Στα ζαριά κατά κανόνα υπήρχε και πηγάδι.

λούρι : Πολύ στενό κομμάτι καλλιεργήσιμης γης, αμπέλι η χωράφι σε επικαλλίνες έβασος, το οποίο συγκρατείται με λερούλιθές (άχτους) και είναι πολύ συνηδισμένο σε όλες τις κυκλαδίδες λόγω ακριβώς της εθεοφιλοτήτους τους ιερομορφίας (4).

κηπάρι : Κομμάτι σκετικά μαλής γης κοντά σε νερό, προορισμένο για την καλλιέργεια οπωροκήπευτικών. Μολάζει αρκετά με τη θρασιά.

πλαστειά : Είναι το σκετικά μεγάλο και επίπεδο τμήμα γης στην οπολήηνη πλαγιαστού χωραφιού με χώρα ευφορο που συγκεντρώνεται από το χωράφι.

κάλεισούρια : Η κάλεισούρια Περιφραγμένη με λερούλιθα σχοντή περιοχή πτο βουνό, αποκλειστικά και μόνο προορισμένη για τη φύλαξη των ζώων (5). Συνήδως έχει μέσα και δικό-του νερό κι είτε τα ζώα ζώντας ελεύθερα τρώνε τη νομή (ό,τι φαίνεται) δίκιας τη φροντίδας του βοσκού.

συνεύγελμα : Είναι το τμήμα του χωραφιού που βρίσκεται σε πέρασμα, σε δρόμο, και που σκοπό έχει η στενή αυτή λωρίδα γης να προστατεύει το κυριαρχεί με την καλλιέργεια (6). Το ίδιο αυτό μπορεί να αναφέρεται και ως αυλίδια.

δ α ρ ο γ υ ν δ : Προεξοχή, κάτι τον παράρτημα του χωράφιου, απέξοδο, περιτοιχισμένο, που επικοινωνούσε με το χωράφι με την εμποτή.

Στα κατάστιχα ακόμα πημειώνονται, με σπάνιες όμως αναφορές, λιθανάσια, λιθανοχωράφια, σκάματα (μέτρια χωράφια), λόγγοι, μαντροκαθίσματα (7), σπηλιές, βασταχοί (σταυροί) ήσοντι. Ήδη αυτά υπόκεινται σε φορολογία.

Η ποικιλία στην ονομασία των ξεγειών αριστούν μας οδηγεῖ στο συμπέρασμα, ότι με τον όρο χωράφι είναι δια πρέπει να εννοούμενο ότι τι εντάσσεται στην έννοια που γενικά έχουμε στο νομό μας, δηλαδή μια συνηθίσμενη έκταση γης ήλικας ιερομορφίας όπου υπάρχει ιερομορφία, δηλαδίνεται με αίληη ονομασία της γης. Στα χωράφια έπειρναν το κριδάρι και το χρόνο της οργανόπαιωσης έβαζαν καλοκαιρινά κηπευτικά. Ο χρόνος της καλλιέργειας ενός χωράφιου είναι γνωστός ως εγκαρπία. (8) Η αγκερία κι όχι ο χρόνος της οργανόπαιωσης, όπως γράφει ο Γαλάνος (9). Στη συνέχεια καθίσ αναφορά σε χωράφι δια είναι μόνο γι' αυτά που στα κατάστιχα χαρακτηρίζονται έτσι. Στα κάποιες τέλος περιπτώσεις –σπάνιες όμως και στα τρία κατάστιχα– ορισμένα χωράφια χαρακτηρίζονται "μουσικούτικα", δηλαδή εγκαταλειμμένα, μπαστρικά, αλλά κι αυτά υπόκεινται σε φορολογία.

Εκτός από τα παραπάνω φορολογούμενα είναι, που είναι ονομασίες αποδεικτικά για το χαρακτηρισμό της γης, στα κατάστιχα συναντάμε και μιά σειρά από φορολογούμενα αριστούν που δρισκονταν πάνω στη γη, είτε κτίσματα είναι αυτά είτε αποτέλεσμα κάποιας αίλης μορφής επέμβασης του ανθρώπου πάνω στο έδαφος. Τα περιγράψουμε κι αυτά.

κ α τ ο λ ι κ α : Είναι η αγροκοινία, πλήρες νοικοκυριό, όπου έμεναν μόνιμα οι χωρικοί κατά την περίοδο των εργασιών στα κτήματά τους, κυρίως κατά το δερισμό (10).

κ ε λ ι : κτίσμα μηρύρ, μονοδόματο, που κυρίως χρησιμεύει για αποδήμη εργάσειών και γεννημάτων, αλλά συχνά και σαν προσωρινή κατοικία την περίοδο της συγκομιδής (11).

Έχουμε ακόμα πατητήρια, φούρνους, μύλους (κυρίως ανεμόμυλους), μαγαζιά, καληνιά (εργαστήρια καληνιμάτων), σταύλους, σπιτότοπους, αλύνια, πιθάρια, τα οποία ήταν δημένα μέσα στη γη κι εκεί φύλαγαν οι χωρικοί βιάσφορα προϊόντα (12) κι σμόβολα (από το σμάρι + βιάλανα), δηλαδή φυσικές κυψέλες σε κοιλότητες βράχων.

Παραδέτοντας με ολεφαθητική σειρά τα παραπάνω φορολογούμενα αριστά, όπως τα δρισκούμε στα τρία κατάστιχα, σημειώνουμε για κάθε χρόνο σε τι αριθμό τα συναντάμε.

Φορολ. αριστά	1754	1781	1790
άγγονες	23	41	81
αλώνια	33	21	34

	1754	1781	1790
αμπέλια	783	910	1045
βασταγοί	1	1	1
θραγκές	173	192	215
ελιές	10	14	9
ερινοί	-	2	3
ζαριά	30	110	293
κατοικίες	20	16	34
κελάτια	3	2	3
κηπώρια	45	58	64
κλεισούρες	21	25	31
κλεισμάτα	-	-	2
κλήματα	1	2	1
λιθάντια	2	-	-
λιθαναχώραφα	23	55	39
λόγχοι	1	1	1
λουριά	7	24	57
μαρούλια	1	1	4
μαντροκαθίσια	-	1	1
μουριές	1	-	-
μύλοι	5	4	5
πατητήρια	4	3	4
περιβόλια	-	-	2
πέδιοι	1	1	-
πλατείες	9	28	72

	1754	1781	1790
σκάλες	-	5	8
σκάμπατα	4	5	16
σμόβολα	1	-	1
σηηήλιές	1	-	-
σπίτια	336	445	551
σπιτότοποι	1	1	1
σταύλοι	1	-	1
συκιές	133	150	155
συνευργάλματα	9	19	26
τξιγκούρες	-	3	2
φούρνοι	-	1	9
φυτείες	1	-	3
χολκιδιά	-	1	1
χωράφια	3340	3891	3844

2) Εκταση η καλλιεργήστηματα και κατανόμη - της στους κατοίκους.

Επειδή ο υπολογισμός του φόρου γινόταν με θάση την παραγωγή ή δυνητοτήτα (μαζούδι), δεν έχουμε την έκταση της καλλιεργουμένης γης, από την οποία προέρχεται το εισόδημα αυτό, αλλά ούτε κατ το μέγεθος της ίδιας της παραγωγής. Επει το κάλφας γης, το χωράφι στο αμπέλι, που φορολογείται προς 1,2,3, κάπ. Βουκάτα, δεν μπορούμε καταρχή να ξέρουμε πόση έκταση είχε.

Συγχειντρώνοντας τα -καθόριστης αξίας- αγροτεμάχια του νηπτού, ας προσπαθήσουμε να καταλάβουμε, πώς ήταν κατανεμημένη η γη στους κατοίκους-καλλιεργητές (13). Ήα αεκοληθούμε μόνο με τις ένδικηρες καταγραφές, αμπέλια και χωράφια.

Κατανέμοντας σε θαδμίσεις ανά 5 το σύνολο των αμπελιών
και χωραφιών στα 1754 έχουμε την εξής εικόνα:

Πίνακας 14.

1754. Αριθμός οικογενειών των έκουν αγροτεμάχων.

	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45
αριθμός	8 (4,102)	37 (18,972)	48 (24,612)	51 (26,152)	24 (12,302)	11 (5,642)	8 (4,102)	5 (2,562)	2 (12)
αμπελία	149 (78,422)	39 (20,522)	1 (0,522)	-	-	1 (0,522)	-	-	-
	1(17)	6(17)							
	2(34)	7(13)							
	3(49)	8(5)							
	4(24)	9(4)							
	5(25)								

Από τον πίνακα IV παρατηρούμε ότι τα 3.340 χωράφια του νησιού είναι κατανεμημένα στις 195 Φ.Μ. με τρόπο που η μεγαλύτερη συγκέντρωση να παρουσιάζεται στις θαδμίσεις 11-20 αγροτεμαχίων, όπου ανήκει το 51,12% των Φ.Μ. του νησιού. Ακολουθεί η θαδμίδα 6-10 και τρίτη την πάνω από 20 χωράφια με ανώτατο όριο το 45, εκτός από τη Μονή που έχει 62 (0,5%). Ο μέσος όρος (μ.ό.) λοιπών χωραφιών κατά Φ.Μ. είναι 17,12 και, αν αφαιρεθεί η Μονή, 16,89 χωράφια.

Από το 783 συνολικά αμπελία, τα κατανεμημένα σε 190 Φ.Μ. η συντριπτική συγκέντρωση εντοπίζεται στην πρώτη θαδμίδα δηλαδή μέχρι 5 αμπελία, όπου συγκεντρώνεται το 78,42% και σχεδόν εξαντλείται η κατιμάνδωση στην επόμενη θαδμίδα, δηλαδή μέχρι 10 αμπελία με δύο μόνο ξειράσεις προς τα πάνω, από τις οποίες η μία είναι η Μονή (26 τεμάχια αμπελιών). Ο μ.ό. αμπελιών κατά οικογένεια είναι 4,12 και, αν αφαιρεθεί η Μονή, μειώνεται ελαφρά δηλαδή γίνεται 4. Για τις δεύτερες, που δρίενται τα χωράφια και τα αμπελία του νησιού, δα σίνει λόγος παρακάτω (14).

Από τα υπόλοιπα έγχεια αγαθά δια αναφερθούμε μόνο στις βραχιές και τα ζαριά. Στα 1754 το νησί διαθέτει μόνο 173 βραχιές, που ανήκουν σε 116 οικογένειες, δηλαδή 1,5 βραχιό μ.ό. κατά οικογένεια. Τα ζαριά είναι ελάχιστα, 30 μόνο, τα οποία κατέχουν 22 οικογένειες. Ο μ.ό. είναι 1,36 ζαριά κατά οικογένεια. Για τα δύο τελευταία είναι έγχειαν αγαθών, των οποίων μάλιστα ο καθορισμός είναι σχετικά ασαφής, δεν δα γίνει περισσότερο λόγος.

Για να περιληφθούμε πιθανές διαφοροποιήσεις (αποκλίσεις ή συγκλίσεις) από τα παραπάνω ποσοστά κατ' μέσους όρους διά κάποιους της λειτουργίας αναλύεται κατ' χρόνια, το 1781 και το 1790. Στα 1781 λοιπόν τη κατανομή χωραφών ήταν αμπελών στους κατοίκους ήταν ταν ακόλουθη μορφής:

Πίνακας Η.

1781. Αριθμός οικογενειών που έχουν εργοτεμάχια.

Είδος	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45
ζερόπιτα	12 (5,04%)	47 (19,74%)	72 (30,25%)	48 (20,16%)	34 (14,28%)	13 (5,46%)	5 (2,10%)	3 (1,26%)	3 (1,26%)
αρπέλια	190 (81,54%)	38 (16,30%)	4 (1,71%)	-	-	1 (0,42%)	-	-	-
	1(29)								
	2(44)								
	3(54)								
	4(42)								
	5(21)								

Η μεγάλη συγκέντρωση του συνολικού αριθμού των χωραφών των κατανεμημένων σε 238 Φ.Μ. δρισκεταί στις βαθμίδες μεταξύ 6-20 σε ποσοστό 70,15% (το 50,41% είναι στη βαθμίδα 11-20) και παρουσιάζει ομολή μείωση προς τα πάνω και απότομη καμψή προς τα κάτω. Ανέταση αριθμός αροτεμάχων το 66, εκτός της Μονής, που κατέχει 80 χωράφια. Ο μ.-ό. κατά Φ.Μ. είναι 16,34 αροτεμάχια και, αν ασπιρεδεί η Μονή, μειώνεται ελάχιστα στο 16,08.

Για τα αμπέλια, κι εδώ το 81,54% σε σύνολο 233 Φ.Μ., που μοιράζονται τα 910 αμπέλια του νησιού, συγκεντρώνεται στη βαθμίδα 1-5 με απότομη μείωση προς τα πάνω και ανέταση όριο τα 15 τεμάχια. Μόνη εξαρεση πάλι η Μονή με 28 αμπέλια. Ο μ.-ό. κατά Φ.Μ. είναι 3,80 κομμάτια αμπελών με ή δικες την περιουσία της Μονής.

Βραχίλες στα 1781 στο νησί έχουν καταγραφεί 192, που ανήκουν σε 137 οικογένειες, δηλαδή μ.-ό. 1,40 Βραχιά κατά οικογένεια. Τα ζερόπιτα είναι 110 για 75 Φ.Μ., οπότε ο μ.-ό., έρχεται 1,46 ζερόπιτα Φ.Μ.

Για το 1790 η εικόνα, που παρνούμε από την ανάλογη επεξεργασία των αντιτετούχων στοιχείων, είναι η εξής:

Πίνακας VI.

1790. Αριθμός οικογενειών που έχουν αριθμόπτωση.

	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45
υπόδιαι	22 (7,94%)	74 (26,71%)	87 (61,40%)	56 (20,21%)	25 (9%)	6 (2,16%)	4 (1,44%)	1 (0,36%)	1 (0,36%)
ομπέλια	235 (85,45%)	37 (13,45%)	2 (0,72%)	-	-	1 (0,36%)			
	1(23)	2(58)	3(63)	4(52)	5(39)				

Στα 1790 τα 3.844 χωράφια του νησιού, που ανήκουν σε 277 Φ.Μ., είναι κατανεμημένα σε ποσοστά 51,61% στις βαθμίδες 11-20 ενώ, αν διευρύνουμε το άνωχρα των βαθμίδων μεταξύ 6-20 αριθμοπτωσιών, το ποσοστό ανεβαίνει στα 78,32%. Η αραιωση προς τα κάτω και προς τα πάνω είναι μάλλον απότομη για να φτάσει σε ανώτατο όρο τα 41 χωράφια με μοναδική κι εξω αξιολόγηση τη Μονή που έχει 66 χωράφια. Ο μ.ό. είναι 13,82 κατά Φ.Μ. κατ' αν αξιολογείται η Μονή, γίνεται 13,68 χωράφια.

Τα 1045 ομπέλια του νησιού, που ανήκουν σε 275 οικογένειες, παρουσιάζουν ανισόμερη κατανομή μιά κατ' το 85,4% κεντρώνεται στην κατώτερη βαθμίδα (1-5) με απότομη πτώση στις παραπόνων βαθμίδες κι ανώτερο αριθμό απελιών 13, έκτος πάντα από τη Μονή που έχει 30 ομπέλια. Ο μ.ό. τεμαχίων ομπέλιων κατά Φ.Μ. είναι 3,75 κατ', αν δεν συμπεριληφθεί η Μονή 3,70. Βραχίες στα 1790 έχουμε 215 για 158 Φ.Μ., δηλαδή μ.ό. 1,36 βραχία για κάθε Φ.Μ. Τα ζεριά είναι 293, κατανεμημένα σε 184 Φ.Μ., πράγμα που δίνει μ.ό. κατά Φ.Μ. 1,59 ζεριά.

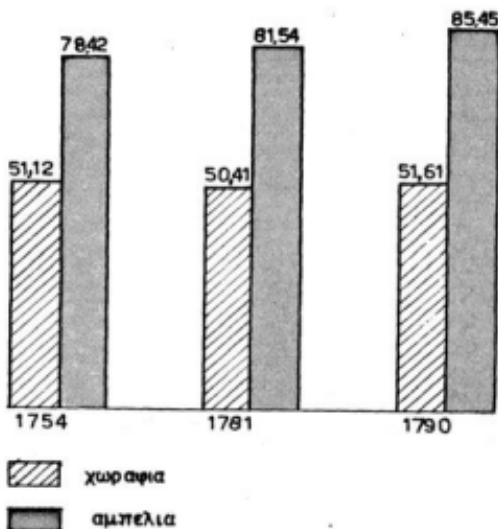
Ηια προσπάθεια σύγχρισης των στοιχείων, που μας δίνει η παραπόνων ανάλυση, σύντομη σε γενικότερα συμπεράσματα για το θέμα του τρόπου κατανομής της ζήση στους κατοίκους.

Συγκριτικός πίνακας μ.ό. κατά Φ.Μ.

	1754	1781	1790
χωράφια	17,12 (16,89)	16,34 (16,08)	13,82 (13,68)
αμπελια	4,12 (4)	3,80 (3,80)	3,75 (3,70)

Σημ. Οι αριθμοί στην παρένθεση προκύπτουν, αφού έχει αφαιρεθεί η Μονή.

Στη σχηματική παράσταση, που ακολουθεί, φαίνεται η απόλυτη σχέσην σύγκλιση και για τα τρία χρόνια του μεγαλύτερου ποσοστού συγχέντρωσης των αγροτεμαχίων για μεν τα χωράφια στη θαλάξια 11-20 για δε τ' αμπελια στη θαλάξια 1-5.

Ως προς τους μέσους όρους, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια ομαλή μείωση μεταξύ 1754-1790 και για τα αμπέλια και για τα χωράφια, που είναι της τάξης του 8,98% και 19,27% αντίστοιχα. Το φαινόμενο επιβεβαίεται διαφορετικές ερμηνείες. Η μείωση του μ.ο. των αγροτεμαχίων που αντιστοιχεῖ σε κάθε οικογένεια (Φ.Μ.), προφανώς οφείλεται σε αύξηση των οικογενειών έναντι μικρότερης αυξησης ή μείωσης του αριθμού των κλήρων της γης λόγω του επιμερισμού των ειδικοτήσεων.

Ωης παρουσιάζονται οι καταχωρίσεις των αγαθών στα κατάτικα μας οδηγούν στην εξής παρατήρηση. Όταν π.χ. σημειώνεται ''αμπέλι στο Σταυρό πόρτε'', σημαίνει ότι το ίδιο μικρό αγροτεμάχιο κατανεματίζονται ακόμα περισσότερο με προικοβοτήσεις, πωλήσεις ή άλλου είσους μεταβιβάσεις. Διαπλεύσωμε λοιπόν έντονο κατακερματισμό της γης (15) και υπεροχή του μικρού κλήρου με ξαλιρεση τη Μονή και κάποιες οικογένειες, όπως ότι δούμε στη συνέχεια.

Ας προσπαθήσουμε τώρα να υπολογίσουμε την έκταση συντόνων κλήρων κατά οικογένεια και σε δεύτερη φάση τη συνολική έκτασης καλλιεργήσιμης γης για όλο το νησί. Η συλλογιστική μέθοδος, που ακολουθείται εδώ, είναι πολύ εμμεστή κατά γειαντού τα αποτελέσματα, που ότι δούμε στη συνέχεια.

Οι μαρτυρίες που στοιχειοθετούν το συλλογιστικό-μας είναι οι ακόλουθες. Στα 1652 το μικρό μαναστήρι της Παναγίας στη Μεσαριά Σερίφου προστάνεται από τους κτήτορες-του στη Μονή Ταξιάρχων μαζί με όλη-του την περιουσία (16). Ανάμεσα στα κτήματα-του, που αφειρύνονται στους Ταξιάρχες, είναι κι ένα ''χωράφι στις λασχάδες πινάκια 3''. Αυτή είναι και η μοναδική περιπτώση σε όλο το αρχειακό υλικό της Σερίφου, όπου η έκταση της γης υπολογίζεται με βάση των απαιτούμενο για επορία καρπού. Εχουμε λοιπόν στα μέσα του 17ου αιώνα ένα χωράφι, που ανήκει στο μαναστήρι, βρίσκεται στη θέση Λασχάδες και δέχεται επόρο 3 πινάκια, δηλαδή 24 οικάδες (17). Το χωράφι αυτό βρίσκουμε αρχότερα στη μερίδα του μοναστηρίου στο κατάστιχο του 1754 και πάντα με σταδερό το φέρο των 15 δουκάτων. Η τελευταία είδηση γι' αυτό είναι στα 1804, οπότε η Μονή το πουλάει στον Ιωάννη Αξιώτη και της επιπλέουν από το φέρο τα 15 δουκάτα (18).

Λαμβάνοντας υπόψη την ποιότητα των εδάφους του νησιού - από άγονη μέχρι μέτριας απόδοσης - υπολογίζουμε ότι το 1 στρέμμα (σημερινό) γης δέχεται περίπου 8 οικάδες επόρο, δηλαδή 1 πινάκιο. Άρα το χωράφι στις λασχάδες, που χρειάζεται 24 οικάδες, είναι περίπου 3 στρεμμάτων και πάγιωνει φέρο 15 δουκάτα. Τη σχέση φόρου-έκτασης γης μπορούμε πάλι κατά προσέγγιση να την αντικνεύσουμε κι από ήποιο άλλο στοιχείο των τεκμηριών-μας (19).

Άν λοιπόν ο φόρος συνολικά θέλων των χωραφιών του νησιού το 1754 είναι 8.624 δουκάτα, αντιστοιχεῖ σε μια έκταση γης, που δέχεται επόρο 1.725 πινάκια. Δηλαδή 1.725 στρέμματα γης ή 1.725 τετραγωνικά κιλά σύμετρα καλυπτούν τα χωράφια του

νησιού. Ήδη το νησί έχει έκταση 75 τετραγωνικά χιλιόμετρα και όρα τα χωράφια αποτελούν μόνο το 2,3% της συνολικής επιφάνειας.

Άς έχουμε πάντα εδώ στο νου-μας ότι δεν γίνεται στονοβαθύτερχεια στη Σέριφο, αλλά ότι το κρίδαρι είναι αυτό που κυριαρχεί και χρησιμοποιείται επίτης στην αρτοποιία. Γιαυτό όλοι οι υποδοχισμοί-μας για επορές και αποδόσεις γίνονται με βάση το κρίδαρι κι όχι το σιτάρι.

Άν λοιπόν στην κριδαροβαθύτερχεια υποδοχίσμου μια μέση απόδοση 50 οικάδες το στρέμμα (1:6) (20), τότε τα 1.725 στρέμματα Σίνουν εισόδημα γύρω στις 86.250 οικάδες το χρόνο. Άν το κατά κεφαλή επίπειο ζωτικό έλαχιστο το καδορίσμους στις 120 οικάδες, τότε για ένα νησί 800 ψυχών -όπως περίπου υποδοχίσματε τη Σέριφο για τη μέση του 18ου αιώνα- χρειάζονται 96.000 οικάδες, δηλαδή έχουμε ένα έλλειμμα 9.750 οικάδες. Αν πάλι δεκτώμε ταν επίσηστο ζωτικό έλαχιστο τα 110 ΚΩ, δηλαδή 80 περίπου οικάδες, συνολικά 68.800 οικάδες, δεν υπάρχει έλλειμμα, αλλά έχουμε πλέονταμα γύρω στις 17.450 οικάδες. Στην περίπτωση αυτή ομάδας έχουμε υποβιτέμα (21).

Όσο κι αν τα αποτελέσματα όλων αυτών των κατά προσέγγιση υποδοχισμάτων δεν ανταποκρίνονται απολύτως στην αλήθεια, γεγονός πάντως είναι ότι το νησί - τουλάχιστον σε δημητριακά - δεν πρέπει να είχε αυτάρκεια κατά τον 18ο αιώνα.

Άν λοιπόν ο φόρος χωραφιών κατά οικογένεια είναι 35-40 δουκάτα κατά μέσο όρο, σημαίνει ότι οι οικογένειες αυτές δεν κατέχουν καλλιεργήσιμη γη μεγαλύτερη από 7-8 στρέμματα, τα οποία θίνουν ένα εισόδημα 350-400 περίπου οικάδων σιτηρών. Άν αφαιρέσουμε το επόρο, 56-64 περίπου οικάδες, μένουν 294-336 οικάδες, οι οποίες δεν επαρκούν σύντομα για τη διατροφή της οικογένειας. Το νησί λοιπόν όχι μόνο δεν παρουσιάζει πλέονταμα δημητριακά, αλλά ούτε καν για αυτάρκεια μπορεί να γίνει λόγος.

Άς αναφερθεί τέλος ότι 78 φοροδοχικές μερίδες στα 1754, ποσοστό 40,5%, συγκροτούν τις 13 πρώτες οικογένειες του τόπου, στα χέρια των οποίων είναι συγκεντρωμένη γη, της οποίας η φοροδοχία αποτελεί το 43,5% του συνόλου της έγγειας φοροδοχίας και το 45% του φόρου των ακινήτων. Αν στους πρώτους συμπεριλαβόμωμε και το μοναστήρι, τότε το ποσοστό γίνεται 47,5% στο σύνολο της έγγειας φοροδοχίας. Ανάλογα περίπου είναι τα ποσοστά και για το 1781 και 1790.

Όλοι οι παραπάνω υποδοχισμοί βέβαια έχιναν και αφορούν μόνο το τμήμα εκείνο της καλλιεργήσιμης γης που χαρακτηρίζεται ως χωράφι και δέχεται δημητριακά. Η άλλη αξιόλογη, αλλά πολὺ μικρότερη στην πραγματικότητα, καλλιεργήσιμη έκταση του νησιού, που είναι τα αμπέλια, έμεινε έξι από κάθε υποδοχισμό. Κάθε προσπάθεια ανάλογης προσέγγισης σε μεγάλη θά ήταν μάταιη μια και τα στοιχεία-νήματα, που δε επέτρεπαν κάτι τετού ή που ήταν αξιοποιήσιμα στην περίπτωση των χωραφιών, για τα αμπέλια λείπουν εντελώς.

Παράλληλα με τη διαπίστωση ότι χαρακτηριστικό στο δέμα της για την ιστορία είναι στη Σέριφο είναι οι μικρός κλήρος, έρχεται και η διαπίστωση, ότι στον ναόνα αυτό δεν υπάρχουν τα Μοναστήρια και ελάχιστες μεγάλες οικογένειες. Τα Μοναστήρια των Ταξιαρχών δεν αποτελεί βέβαια ιδιαίτερη για το χώρο του Αιγαίου. Στην Αιγαϊδό, ολλά και σε δύο Κυκλαδονήσια (22), η Μονή κατέχει πάντα σαν μονάδα τη μεγαλύτερη και συχνά την καλύτερη από αποφθη ποιότητας καλλιεργήσιμη γη. Επειδή ο κατοικηματισμός αυτός της γης δεν μόνο δεν φαίνεται να αφορά την μοναστηριακή περιουσία, αλλά τη ίδια η Μονή θρίσκευε τρόμους να ξεπερνάει το πρόβλημα προς οικεδόν-της.

Τακτική της Μονής ήταν να συγκεντρώνει την περιουσία-της σε κοντινές περιοχές, ανταλλάσσοντας απομονωμένα ιεράματα-της με δύο ζιβατών, που άμας θρίσκευαν κοντά στο μοναστήρι (23). Επειδή η Μονή κατέφερε να δημιουργήσει μεγάλους κλήρους γης, άπως διαπίστωντας κι από το φέρο που πλήρωνει, ο οποίος φάνει μέχρι και 76 δουκάτα σε κάποια περιοχή (24). Από μια καταγραφή περιουσίας των αρχών του 19ου αι. (μάλλον του έτους 1819) (25) πληροφορούμαστε ότι το μοναστήρι έχει 98 στρέμματα χωράφια, 49 στρέμματα αμπέλια, 2 περιβόλια, 23 μηλιές, 15 συκιές, 2 λεμονιές, 1 καρυδιά κι ακόμα 1 μουλάρι, 2 άλογα, 3 φοράδες, 10 βοδιά και 90 αιγοπράθατα.

Έχουμε την ειδηση ότι στο 1783 η Μονή είχε 1 ξενοδοχείο και 1 μαγαζί στον Πλατύ χιλιό (26). Παλαιότερη πληροφορία μας λέει ότι είχε ακόμα 1 βάρκα και 1 καΐκι (27).

Για το μέγεθος της μοναστηριακής περιουσίας συγκριτικά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και την καταγραφή προς το τέλος του 18ου αι. (28), από την οποία τα στοιχεία που αντλούμε συγκλίνουν στην αρχική υπόθεση, ότι η Μονή κατέχει τη μεγαλύτερη και ευφορότερη έκταση γης στο νησί.

Συγκεντρωμένα τα στοιχεία των έγχειων αγαθών, από τα οποία ένα μέρος του πλήθυσμού του νησιού δεν εχει μεριδιο, φαίνονται στον πίνακα VII.

Πίνακας VII.

Ακίνητα και έγχεια αγαθά	Άριθμός οικογενειών			Ποσοστά στο σύνολο των Φ.Μ.		
	α 1754	β 1781	γ 1790	α:195	β:239	γ:278
σπίτι	21	12	10	11%	5%	3,59%
χωράφι	0	1	1	-	0,4%	0,4%
αμπέλι	5	6	3	2,5%	2,5%	1%
θραγιά	79	102	122	40,5%	42,5%	44%
ζαρι	173	164	94	89%	68,5%	34%

Βα ήταν λάθος, παραευρόμενοι από τους μέσους όρους, να υποδέξουμε ότι η καλλιεργήσιμη γη (χωράφια και ομπέλια) ήταν λεσμέρις κατανεμημένη στους κατοίκους. Κάποιοι είχαν μεγαλύτερη έκταση στα χέρια-τους σε δύρος των περισσοτέρων, που οι κληρού-τους στην πραγματικότητα ήταν πολύ πιο κάτω από τους μέσους όρους, τους οποίους είναμε σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Ας δούμε λοιπόν ποιες και ποιές ήταν αυτές οι οικογένειες (επόγια) και καί σε τι ποσοστό συγκέντρωσης είχαν τη γη δική-τους. Ο υπολογισμός θα γίνει με βάση το φόρο που πλήρωναν, γιατί είναι πιο κοντά στην πραγματική οικονομική-τους κατάσταση, αφού είναι θεσμένος στην απόδοση των κτημάτων που οχι στην έκτασή-

Οι ''πρώτες'' οικογένειες της Σερίφου λοιπόν, όπως εμφανίζονται μέσα από τα τρία φορολογικά κατάστιχα με το ποσοστό συμμετοχής στην συνολική φορολογική επιβάρυνση κι αριθμογενική ικανότητα, είναι αναλυτικά για κάθε χρόνο αι ακόλουθες:

Π Ι Υ Α Κ Α Τ Η Ι Ι Ι .

1754. Κατανομή του φόρου στις ''πρώτες'' οικογένειες.

Οικογένειες	Φόρος κατά μερίνα		Σύνολο	
	(α) σε δουκάτα	(β) σε άσπρα	(α)	(β)
Μαζουλάς	57,5-21-65,5-92 76,5-53-25-119 130,5-60-29,5- 36-67-35,5-50- 52,5	4-7-5-4-2-2- 8-4-3-2-4		970,5 48
Λιθανάς	69,5-33-46,5-83 -61,5-57-84,5- 50,5-55,5-65-92 60,5-124,5-17,5	6-5-3-2-4-4- 7-4-4-3-5-10- 2		900,5 59
Ρύτας	76,5-97,5-82,5- 64-49-39,5-61,5	5-3-3-6-3-1-4		470,5 25
Σταματάκης	48,5-48-49,5- 40,5-44,5	4-4-4-3-3		231 18
Γαλανάς	47,5-47-78-98,5	1-4-6-10		271 21
Γρυπάρης	54-77,5-77-66,5	6-4-7		275 17
Κονόμος	61,5-29-55-47,5	2-2-5		193 9
Κόντες	101-42-65-100,5	8-7-6-6		308,5 27

Κουζούπης	130-89,5-51,5-54	3-5-4-3-	325	15
Μαρκουλής	56,5-72-67,5-57,5	3-5-2-2	253,5	12
Μπαφέλιος	83-88,5-50,5-63,5	2-3-5-7	285,5	17
Σακελλαρίου	67,5-92-56,5-94,5	6-10-5-4	610,5	25
Χριστοδούλου	34,5-24,5-48,5- 83,5	2-4-2-8	191	16
Μοναστήρι	778 (6,5% στο σύνολο)	--		

Από το συνολικό φόρο των 12.154 δουκάτων αφαρείται ο φόρος του Μοναστηριού καὶ οι παρακάτω υπολογισμοί γίνονται σε σύνολο 11.376 δουκάτων προς 194 μερίδες. Οι τρεις "πρώτες" οικογένειες πληρώνουν 2.341,5 δουκάτα καὶ 132 ασπρα. Οι ποσοστά στο σύνολο είναι 20,5% δουκάτα καὶ 19,5% ασπρα. Οι υπόλοιπες 10 οικογένειες πληρώνουν σε απόλυτους αριθμούς καὶ σε ποσοστά 2.644 (23%) δουκάτα καὶ 177 (26%) ασπρα. Δηλαδή οι 13 οικογένειες— (78 μερίδες) (το 40,5% περίπου των μερίδων) επιβαρύνονται με το 43,7% της έγχειας φαρολογίας καὶ το 45% των δηλαδήν. Αν στους "πρώτους" προσέδουμε καὶ το Μοναστήρι (που μόνο-του κατέχει 6,5% της φαρολογίας της γης) δηλαδή 778 δουκάτα, τότε οι "πρώτοι" συγχειντρώνουν 5.763,5 δουκάτα καὶ στο συνολικό φόρο του νησιού το ποσοστό γίνεται 47,5%.

Πίνακας IX.

1781. Κατανομή του φόρου στις "πρώτες" οικογένειες.

Οικογένειες	Φόρος κατά μερίδα		Σύνολο		
	(α) σε δουκάτα	(β) σε ασπρα	(α)	(β)	
Λιθανός	52,5-37-46-28-44,5 88-94,5-30-87,5- 48-60,5-44-51-136,5 39-56-28,5-89,5- 57-32-76,5-47,5- 48-82	2-5-2-4-5-6-9- 4-4-4-4-2-4-5- 2-5-2-4-6-2-3- 6-2-9		1404	101
Μαγουλάς	75-32-71,5-70,5- 57-88-136-8,5-24,5 110-43,5-111,5- 25,5-66-28-48,5 44,5-66,5-44	2-2-4-4-5-6-13- 2-2-5-4-6-2-4-2- 2-1-4-2		1151	72

Ρέτας	67-56,5-44,5-67 79,5-66-70-42-74 30	4-4-4-5-4-2-6-3- 5-4		596,5	41
Κουζουόπητης	40,5-47,5-87,5- 37-80-50,5-40,5	2-2-3-2-4-6-4		383,5	23
Σακελλάριος	35-36,5-32,5-48- 61,5-115,5-79,5	2-2-2-4-6-8-7		408,5	31
Σταματάνης	31-35,5-69,5-33- 33-38,5	2-3-2-2-5-1		240,5	15
Μποστέλιος	95,5-72-43,5-28,5 44-63,5	3-4-2-4-3-1		347	17
Κονόμος	30,5-48,5-89,5- 31,5-71	6-4-5-2-4		271	21
Κοτζίκος	74,5-73-50,5-42,5 -77	6-2-3-4-4		317,5	17
Μουστάκας	47-52-60-30-60	5-5-4-2-6		249	22

5 Οικογένειες συνά 4 μερίδες η καθεμιά:

Οικογένειες	Φόρος κατά μερίδα		Σύνολο		
	(α) σε δουκάτα	(β) σε άσπρα	(α)	(β)	
Γαλανός	45-29,5-65,5-51	2-2-5-4		191	13
Μάρκου	67,5-47,5-34-68,5	2-5-2-2		217,5	11
Ξυπνητός	38-62,5-43,5-41,5	2-4-4-6		185,5	16
Πατέρας	53,5-107,5-35,5-111	3-9-2-7		307,5	21
Πρωτόποπος	64-43-45,5-43	4-2-4		175,5	10

Διφαιρείται τη μερίδα της Μονής, 821 δουκάτα και 8 άσπρα, και ο παρακάτω υπολογισμόι γίνονται σε σύνολο 13.806,5 δουκάτα και 888 άσπρα, προς 238 μερίδες.

Οι 3 τρύτες οικ. πλησίουν 3.151,5 δουκάτα και 212 άσπρα: ποσοτά 237 και 247
 Οι 7 επόμενες " " 2.217 " και 146 " " 162 και 16,52
 Οι 5 τελευταίες " " 1.077 " και 71 " " 82 και 87

Π Ι Υ Α Κ Α Σ Χ.

1790. Κατανομή του φόρου στις "πρώτες" οικογένειες.

Οικογένειες	Φόρος κατά μερίδα		Σύνολο	
	(α) σε δουκάτα	(β) σε δεντρα	(α)	(β)
Αιθανάς	122,5-49,5-27-38,5 -42,5-28-46,5-74- 63-46,5-6,5-46,5- 55,5-46,5-86,5-64- 91,5-57,5-20,5-52,5 -12,5-33,5-35,5	3-2-2-2-3-3-4- 5-2-4-2-4-5-3- 6-5-4-5-4-6-4-4		
Μαγουλάς	41-26-44-131-65,5- 49-33,5-41-113,5- 49-30,5-47,5-84- 37,5-44,5-48-48,5- -50	2-2-4-8-4-4-4-4- -6-4-5-4-6-4-2-4 2-3	1147	82
Ρύτας	37-24-44,5-29,5- 30-63,5-19-38-70- 62,5-33,5-35,5-70- 23,5-38,5-31-71- 43,5	3-3-1-1-7-1-2-4- 2-3-4-5-3-2-3-6-3	984	72
Σταματάκης	29,5-51-30,5-14- 33,5-34-35,5-22-27	2-3-2-2-5-2-2-1- 1-2	277	21
Κουζουόπης	16-54,5-56-39,5- 72-34,5-42	3-3-1-2-4-4-4	314,5	21
Λοίζου	26,5-38,5-17,5-13- 53-41-47,5	3-3-2-4-2-2	237	16
Βικονόμος	67,5-43,5-88,5-53- 17-48-34,5	7-4-6-5-1-4-6	352	33
Μποφίλιος	13,5-53,5-67,5-40- 37-59	2-1-3-2-1-2	270,5	11
Μουστάκας	47,5-59,5-51,5-27- 35	4-6-2-3-3	220,5	18

Ως παραπάντα 10 οικογένειες αποτελούνται από 4 φορολογημένες μερίδες και φορολογούνται ως εξής.

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ Χ Ι

Οικογένειες	Φόρος κατά μερίδα		Σύνολο	
	(α) σε δουκάτα	(β) σε ασπρά	(α)	(β)
Αντωνάκης	65,5-46-63-37,5	6-3-5-2	212	16
Βιβάλες	23,5-31-26,5-55	2-2-3	136	7
Κόντες	16-89,5-89,5-36	7-7-7-4	231	25
Κοντζίκος	73-47-45-70,5	5-2-1-4	235,5	12
Κυρτζής	27,5-46-33,5-32	3-4-4-3	139	14
Ξυπνητός	35-33-33,5-46,5	3-5-2-5	148	15
Πατέρας	62-72-44,5-107,5	4-7-3-5	286	19
Πέρου	24-83-42-50	8-2-2	199	12
Σακελλάριος	38-78-25,5-80	3-6-3-5	221,5	17
Στριγιανός	29-53,5-26,5-40	5-3-2-3	149	13

Από το σύνολο των 13.842 δουκάτων συνολικού φόρου του νησιού και 981 ασπρών αριθμείται η μερίδα της Μονής, 857 δουκάτα και 6 ασπρά και οι παρακάτω υπολογισμοί γίνονται σε σύνολο 12.985 δουκάτων και 975 ασπρών προς 277 μερίδες.

Οι 3 πρώτες οικ.	πληρέσσων	2.895,5	δουκάτα	και 207 ασπρά:	ποσούτα	222	και 212
Οι 6 επομένες	"	1.571,5	"	και 120 "	"	131	και 121
Οι άλλες 10	"	1.957	"	και 150 "	"	151	και 152

Ηια χειρικότερη παρατάρηση, που δια είχαμε να κάνουμε εδώ, είναι ότι και στα τρία χρονιά οι τρεις "πρώτες" οικογένειες (εάντια) είναι οι Λέιτες, Αιβανός, Μαρουνάδες, Ρώτας, με μια μικρή μόνο διαφοροποιηση ως προς την τερματικήση ενώ έηλαση στα 1754 οι Μαρουνάδες κατέχουν την πρώτη θέση, στα 1781 και 1790 έχουν περάσει στη δεύτερη θέση κι έχουν προηγηθεί οι Αιβανόι. Στις επόμενες επτά οικογένειες τα ονόματα είναι σκεπάν τα ίδια.

Βέβαια, καὶ στις εἰδικές αυτές περιπτώσεις διὰ ἐπρεψεων νούμε τις σχέσεις στο πλέγμα των μεριάλων σογιών καὶ να εξετάσουμε, αν ο κατακερματισμός της περιουσίας εντοπίζεται μέσω στο πλάισιο του σογιού ή περνάει καὶ ἔχει από την ευρύτερη οικογένεια, σε τρίτους. Ενδιαφέροντας επιτήσης διὸ ἡτον να διαπιστώθουμε, αν καὶ στὴν περιπτωση των οικογενειῶν αυτῶν ἔχουμε ανάλογο φαινόμενο με εκείνο της Μονῆς, αν θηδασή γίνεται προσπάθεια συγκεντρωσης από μέρους-τους των περιουσιῶν-τους σε ορισμένες περιοχές με τη συνέννεση (αγορές, ανταλλαγές) των μικρών κλήρων.

3) Μεταβιβάσεις - Εγκατάλειψη
ζῆς ή διάνοιξη γέων χωραφίων -
Εμφυτεύσεις.

Είναι γεγονός ότι ο μικρός κλήρος είναι περιεστότερο ευέλικτος καὶ υποκείμενος σε μεταβολήσεις κάθε μορφής. Σημαντικές είναι, όταν δεν είναι αποτέλεσμα τεμαχισμού μεριάλυτέρων εκτάσεων, τάση για τη μέχιστη εμμετάλλευση της καθε κομματιού που προσφέρεται για καλλιέργεια γίνεται απέκεις αντικείμενο εμμετάλλευσης. Όπου υπάρχει λίγο χώρο γίνεται χωραφή ή αμπέλι.

Στη Σέριφο το συνοδικό ποσοστό της καλλιεργούμενης γής με δαση τη φοροδόγιο, όπως είδαμε, είναι πολὺ χαμηλό, όσο κι αν οι υπολογισμοί είναι κατά προσέγγιση. Αυτό σημαίνει ότι όλο το υπόλιπο έδαφος είναι πρόσδιμο άχοντο, ή μήπως δέν έχουμε εξαντλητική εμμετάλλευση;

Μολονότι το άχοντο του εδάφους, όπως καὶ σε προηγούμενα κεφάλαια είδαμε, είναι γεγονός, διὸ πρέπει εντούτοις να μην έχουμε τη μέχιστη εμμετάλλευση της καλλιεργήσιμης έκτασης, όπως μας σημήνουν να υποδέσουμε οι νῦντες των περιπτωτικών για την οκυπρία των κατοικών -χαρακτηριστικό κυρίως του ποιμενικού βίου- οι οποίοι πάντας από καμιά πράγμα της τουρμακορατίας δεν καρακτηρίζονται φιλόμονοι. Άλλωστε η δημοσιονομική πραγματικότητα της εποχής είχε οδηγήσει τους ραγιστές -πάντα με κάποιες εξαιρέσεις στον κανόνα- στη Βιοσφεία ότι, όσο πιο πολὺ κουραστεῖς καὶ παράγεις τόσο πιο πολλά δύο συν πάρει σε εξαιρετιστής, αρά περιορίσουν στα στοιχειώδη, σε όσο χρειάζονται για την απλή επιβίωση. Αυτό τουλάχιστο φαίνεται να ήταν συνηθισμένη στάση των πληθυσμών στις αρχοτήνες κυρίων περιοχές, στάση, που δέβαινα δεν δια πρέπει να εκλήφθει εδώ συνελήνητη αντισταση στον καταντητή, αλλά μάλλον σαν ένας τρόπος ζωής, ο πιο ευκολός τρόπος κατω από τις συγκεκριμένες συνδήσεις. Το γεγονός επιληματίνει κι ο PAUL LUCAS, σταν στα 1714 περνάει από τις πεδιάδεις της Θεσσαλονίκης, όπου δρίσκει τους χωριάτες, αντὶ να καλλιεργούν εντατικά τα πλάισια εβδη-τους, να προτιμούν μετα στερημένη διαβίωση μεσα σε έντιμη πενιά (29). Η συμπεριφορά αυτή δρίσκει την εξήγησή-της στη λειτουργία οικονομικών μηχανισμών, τέτοιων, που δεν προσφέρουν εναύγεματα αγοράς. Κάτι τέτοιο λεξαυτούς καὶ στὴν περιπτωση της Σερίφου.

Ας έρθουμε τώρα στις μεταβιβάσεις της γης και ας δούμε μία-μία τις διάφορες μορφές-της. Από τις καθε είδους μεταβιβάσεις μπορούμε να εξακριβώσουμε το μέγεθος κινητικότητας και κατακερματισμού της γης, καθώς και τη σχέση των λειτουργιών αυτών με τα συγγενικά πλέγματα.

Έχουμε πρώτα τις προϊκούς οι ριζές της. Ωπως φαίνεται από το "μεμοριάλε", προίκα ποίρνει και η γυναικική και ο ἄνδρας. Κάθε παιδί ποίρνει ολόκληρο ικτήμα ή σπουδότερα ένα μέρος του ικτήματος. Τα καρίτσια κατά κανόνα προϊκίζονται και με επίτι. Εποιητικά, ένα μέρος της περιουσίας μεταβιβάζεται σε παιδία, οδέλφα ή ανήψια, μέσω των προϊκοδοτήσεων, και φυσικά οι νέοι εινοικήτητες επιφορτίζονται και με τον αντίστοιχο φόρο του αγαθού.

Υπέρταρα έχουμε τα χερούντο μοιρια, τα οποία σημειώνονται ειδικότερα στα κατάστιχα και είναι συνηθίσμενά όχι μόνο για τη γη, αλλά και για τα σπίτια. Το γεροντομοριά, το μέρος δηλαδή της ικτηματικής περιουσίας που διαγείται σε τον διανέμουν στα παιδιά-τους, αλλά το κρατούν για γερονομήτη-τους, μεταβιβάζεται κυρίως σε συγγενείς, αλλά κάποιες και σε ξένους. Οι περιπτώσεις πάντας που το συναντάμε στα κατάστιχα δεν είναι πολλές, ώστε να τονιστεί ειδικότερα το φαινόμενο.

Ανταλλαγές γίνονται σημειώνονται αρκετές. Γίνονται με εκοπό τη συγχέντρωση της περιουσίας κάποιων σε ορισμένες περιοχές. Τα ικτήματα, που ανταλλάσσονται, πρέπει να είναι λεπτοί αξέσι, πληρώνουν δηλαδή τον ίδιο φόρο. Οταν δεν συμβαίνει αυτό -πεπάντα- σημειώνεται η θειόφορδ. Η η ανταλλαγή γίνεται ως προς μέρος του ικτήματος. Επειδή οι ανταλλαγές υπακούουν στην πρακτική κυρίως των αγροτικών καταλλεργειών (γεωγραφική συγχέντρωση), δεν περιφέρονται μεταξύ ορισμένων οικογενειών, αλλά τις συναντάμε σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Άγροπλαστές ή σιες. Συντελούνται σε πιο περιορισμένη κάλιμακα από τις ανταλλαγές και πάλι μεταξύ όλων, δίκιας να εντοπίζονται το φαινόμενο σε ορισμένες οικογένειες.

Οι συχνές αγοραπωλησίες αντίστεια με τις ανταλλαγές θα σημαίνουν ύπαρξη ρευστού χρήματος στα χέρια κάποιων, και ανάγκη για ρευστό από κάποιους άλλους, οι οποίοι δια ήδελαν να εκπληρώσουν την φαρδολογική-τους υποχρέωση. Η κινητικότητα λοιπόν της γης ορίζεται από μεταβιβάσεις που δεν υπακούουν στα ενοικιασματα της αγοράς, αλλά κυρίως ορίζονται από κοινωνικού τύπου αξέσι και υποχρεωσεις, όπως είναι η προίκα και η κάλπρονομιά.

Δωρεές — αφειερώσεις. Εκτός από τις θυσίες στη Μονή, σε σπάνιες περιπτώσεις γίνονται μεταβιβάσεις γης μ' αυτού τον τρόπο κατ' ρετάξιν εἰσετον.

Η ανέγηση των αγροτεμαχίων του νησιού, που παρατηρείται από το 1754 έτο 1781 με μια μικρή μείωση το 1790 (30), μπορεί να γίνεται σε περιστέρω κατακερματισμό ή διενοιξιά νέων χωραφιών. Τα τεκμήρια δεν μας επιτρέπουν να διαπιστώσουμε, αν πρόκειται για τη μιλά ή την άλλη περίπτωση κατ' αυτόν τον περιοδό. Ενδέχεται όμως να έχουμε κάποια εγκατάλειψη γης (όπως μείωση συνοδικού φόρου) κατ' αυτοκερματισμό των υποδοιπούν (άρα φαννομενικά αύξηση των αγροτεμαχίων). Επίσης η σχέση αριθμού αγροτεμαχίων — συνοδικού φόρου μπορεί να είναι εξάρτηση της μετατροπής της αγροτικής περιουσίας από χωράφι σε αμπέλο κατ' αυτότελο φρέσκο.

Το προβλήμα είναι ανάλογο καὶ για τα αμπέλια. Η αύξηση—τους μπορεί να σήμαινει ή κατακερματισμό ή νέες εμφυτεύσεις. Στην προκειμένη περίπτωση φαίνεται να συμβαίνει το δεύτερο, επειδή έχουμε καὶ αντίστοιχη αύξηση του συνοδικού φόρου των αμπελιών, ενώ στην πρώτη περίπτωση δια είκαμε σταδερότατη φορολογίαν. Η επένταση της αμπελοκαλλιέργειας διεπιστρέφεται σ' αλλάσσοντας καὶ από την αύξηση των δεσμών των αμπελιών, όπως θα φανεί παρακάτω (31).

4) ΠΟΙΩΤΗΤΑ ΕΣΑΓΓΟΥΣ.

Οι εινῆσεις—μας για την ποιότητα του εβάφους, εκτός από τη σημερινή αυτοφία (η σημερινή εικόνα του νησιού δεν απέχει συναστικά από εκείνη της τουρκοκρατίας), προέρχονται από τους περιηγητές, άλλα καὶ έμμεσα από τα φορολογικά κατάστιχα.

Τα περιηγητικά κείμενα λοιπόν, μιλούν για ένα υπέριστρωνές, άρχοντα, γυμνόν, με ελάχιστα δέντρα (32). Το τελευταίο αυτό, η απουσία δέντρων δηλαδή, προκύπτει έμμεσα καὶ από τα κατάστιχα' ο αριθμός των δεντρών, που καταγράφονται εκεί, είναι ασημαντός (33). Τα φορολογικά επίεισης καταστίχα με τη σημαντή της γης (λουρι, συνεγγάλμα κλπ) καθώς καὶ την ονοματοδεσία (λαζαρές, Φυρά χωράφια κλπ) υποδεικνύουν την ποιότητα του εβάφους, έστιν καὶ σχετικά.

Από όλα αυτά η διαπίστωση είναι μία. Το έδαφος, πλούσιο σε κολτασμάτα, είναι φτυάρι καὶ οικοτάλληρο για γεωργικές καλλιέργειες. Το αντιστόχημα βρίσκεται στην κτηνοτροφία, η οποία σημείται ικανοποίητη, όπως αποδεικνύουν οι συνένεις παρτυρίες για κρεοφαγία καὶ τυροφαγία καθώς καὶ το επαναλαμβανόμενο από τους περιηγητές μοτίβο της οινηρίας των κατοίκων—παποτέλεσμα του ποιμενικού—τους βίου.

Σ) Χ ΑΡ Ο Σ Ρ Ά Φ Η Ε Η Τ Ο Σ Υ Ή Ε Ι Ο Ο .

Εδώ δια προσπαθήσουμε να αναπλάσουμες κάποιες ζήνες με καπλάρεργεις ορίζοντας τη μέση-τους χονδρικά πάνω στο νησί και σε σχέση με τους οικισμούς και το χωρίο. Βέβαια αυτό δέν είναι απόλυτα κατορθώτο, όπτε σε κάθε-του λεπτομέρεια, αλλά γενικά και κατά προσέξγειση. Η μεδόνος που ακολουθήθηκε είναι η εξής. Οι δέσεις ομηριών και σπιτιών αποδεδικτύμηκαν και στα τρία κατάστιχα. Η αποδεδικτώση για τα χωράφια έγινε μόνο από το κατάστιχο του 1781 και γιατί είναι το καλύτερα διετηρημένο, όπου διαβάζονται σχεδόν όλα τα ονόματα, ενώ στ' αλλα δύο αυτό δεν είναι απόλυτα δυνατό, και γιατί δια πάνως διαφορές σε ονόματα δέσεων και αριθμούς κάθηραν, που πιθανόν δια υπάρχουν σε σχέση με τα αλλα δύο κατάστιχα, πιστεύων ότι δεν είναι τόσες, ώπτε να επηρεάσουν και να μεταβαλλούν τα τελικά συμπεράσματα. Αυτό αλλώστε δειχνεύει και τη συγκριτική μελέτη με τα αριθμά.

Η δυσκολία και τη αδύναμια της μεδόνου αυτής είναι η εξής. Στο μετρό που τα κατάστιχα είναι αναλυτικότατα στον ορισμό των δέσεων, αυτό δημιουργεῖ προβλήμα στην προσπάθεια τοποθέτησής-τους πάνω στο χωρτή, επειδή τα περισσότερα από αυτά σήμερα έχουν ληφθεί μεταξύ αυτών τους κατολίκους, ή συμβαίνει την ίδια ονομασία να τη δηλώνουμε σε δύο διαφορετικές περιοχές. Π.χ. /'Αυλόμυνας στ' Αρεντικό'/ και /'Αυλόμυνας στον Εγκρενό/'. Ακούμα, η σήμανση δύο-τριών χωραφιών μπορεί να γίνεται με διαφορετικές ονομασίες, αλλά στην πραγματικότητα να πρόκειται για γειτονικά χωράφια στην ίδια στενή περιοχή.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις αφορούν όλα τα έγγεια αχαδά. Απλώστερα είναι τα πρόγραμα με τον εντοπισμό των δέσεων των σπιτιών και σ' αυτό δοθήσει επιπλέον η ύπαρξη ή σήμερα λειεθάνων των παλιών οικισμών. Αλλά για τις δέσεις των οικισμών έγινε λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο (34).

Ας δούμε πρώτα τις δέσεις των αριθμών της Ιερίσου, όπως προκύπτουν από την αποδελτίωση και των τριών καταστίχων. Οι δέσεις αυτές με τον αριθμό των κάτηρων, που απαντάται σε καθεμιά από τις τρεις χρονολογίες, είναι οι ακόλουθες.

Πίνακας XII.

Κατανομή των αμπελώνων.

Θέση	Αριθμός αμπελώνων		
	1754	1781	1790
1. Άγγειοι	4	3	29
2. Άγιο Αιμιλιανή	3	4	5
3. Άγια Αναστασία	1	2	2
4. Άγια Ειρήνη	7	6	10
5. Άγια Μαρίνα	-	-	1
6. Άγιο Παρασκευή	1	2	2
7. Άγιος Αδαμάσιος	6	6	7
8. Άγιος Βασίλειος	-	2	1
9. Άγιος Ηλίας	-	1	5
10. Άγιος Θεόδωρος	7	7	10
11. Άγιος Ιερώνιμος	1	2	-
12. Άγιος Νικολάος	-	1	-
13. Αικαλεράδα	1	-	-
14. Αικονιζειά	2	2	7
15. Αικρωτήρι	-	2	2
16. Αιμουδάρα	-	7	5
17. (πτητική) Αξιειδούς	14	15	18
18. Αξιώτης	7	9	12
* 19. Αρχαστεράδη	4	3	6
* 20. Αρικό	2	1	-
21. Ασετιές	3	4	5
22. Ασώματος	3	4	5
23. Αυλόδημονας	4	3	2
24. Αφεντικό	-	1	-
25. Αφορεσμένος	1	13	22
26. Βαγιά	-	-	2
27. Βαγιανός	1	1	1
28. Βάνη	6	3	-
29. Βαστάρδοι	1	-	-
30. Βλιστείδια	3	5	4
31. Βόλλας	2	3	2
32. Βουνάδη	7	6	5
33. (στα) Βουνιά	3	4	16
34. (στου) Βουτζά	-	-	1
35. (στην) Βρουλιά	4	3	3
36. Βρουλλοπή	1	-	-
37. (στην) Βροντού	-	-	1
38. Βρύση	6	7	9

Σημείο: Οι δέσσεις με τον αριθμό δεν περιλαμβάνονται στους πίνακας με τις δέσσεις των χωραφών του 1781.

	1754	1781	1790
39. Γαλανή	15	16	16
40. (στου) Γαρνέρη	5	7	1
41. (στου) Γαύδη	3	4	6
42. Γαυριά	4	7	5
43. Γρόππας	1	1	2
44. Γωνιές	24	33	34
45. Διηποτάματα	11	9	14
46. Δρεις	1	1	1
47. Ελιός	2	3	11
48. Ετιές	3	1	3
49. Ευρινός	4	5	6
50. (στου) Ζανιτη	-	-	1
51. Βολάρι	12	14	13
52. Καλαθάτζαινα	3	4	10
53. Καλαθράδιος	25	27	34
54. Καλαμαράς	1	1	2
55. Καλαμίτσι	1	-	-
56. Κάλαμος	7	9	9
57. Καλίτσος	2	2	-
58. Καλόγερος	1	2	3
59. Καλοτσιούρα	1	1	6
60. Καμαρετή	2	4	3
61. Καρένο σπίτι	1	-	1
62. Καρινι	2	3	1
63. Καναθάρης	1	-	-
64. Κάππαρη	4	6	8
65. Καρδουνόλακκος	-	-	1
66. Καρδαμοπές	1	4	1
67. Καριά	11	14	18
68. Καστανᾶς	-	-	1
69. Καταφύγι	8	8	9
70. (στου) Κατζέζελη	1	1	1
71. Κάτω επιές	-	1	-
72. Κάτω νερό	-	1	2
73. Κάτω πηγάδι	5	5	4
74. Κένταρχος	8	6	10
75. (στην) Κεφάλα	1	1	1
76. Κήποι	5	7	6
77. Κλεδάρα	1	-	-
78. Κοβιός	3	5	9
79. Κορυφιός	16	20	20
80. Κου(τ)ζουύρης	4	5	4

	1754	1781	1790
81. (ετην) Κουντούρα	2	1	2
* 82. Κουφάσκαλες	1	1	1
83. Κρίνος	1	-	-
84. Κυρ-Μαρίνου	5	6	8
85. (ετου) Κυριακού	2	5	5
* 86. (ετου) Κωσταντά	10	12	10
87. (ετου) Λαζαρούθαρβου	3	3	3
88. Λαγκάδα	-	4	3
89. Λάκκα	13	13	2
90. Λακκώματα	5	5	6
91. Λέκα	1	1	-
92. Λιβαδακια	16	19	6
93. Λιβαδέρα	3	7	25
94. Λιβάδια	1	-	3
95. Λιχόμαντρα (Λιοσόμαντρα)	2	2	2
96. (ετου) Λιοντάρη	-	1	1
97. Λουριά	18	18	13
98. Λουρος	3	3	4
99. (ετου) Μαγδάτου	2	2	1
100. (ετη) Μακελλή	9	11	12
101. Μακρύ πηγάδι	1	1	1
102. Μαριέσης	1	-	-
103. Μανιταριά	12	14	16
104. Μαρμαρά	2	2	3
105. Μαρμάρι	1	1	2
106. Μαύρη συκιά	13	17	13
107. Μαύρο βουνί	-	-	1
108. Μαύρο κλήμα	-	-	2
109. Μαύρος χιρεμάνος	1	1	1
110. Μέγα χωριό	2	1	1
111. (ετα) Μερτίδια	-	1	1
112. Μή(υ)ερτιές	1	2	10
113. (ετουν) Μηκώνη	-	1	1
* 114. Μήνη	-	1	-
115. Μηνημούρι	1	1	1
* 116. Μονή	-	3	3
117. Μουριά	3	4	5
118. Μουτζουρουν	22	27	26 (Νουτζουρουν)
119. (ετουν) Νενίτη	14	11	1
(ετου) Νικολάνη	-	-	1
121. Νοτινή	2	3	2 (Οτινή)
122. (ετου) Ντεφά	-	-	1
123. Ξελί(γ)αρώματα	3	3	2
124. Ξερό χωράφι	4	-	-
125. Ξερό χωριό	10	13	11
126. Ξερόκαμπος	-	1	2

	1754	1781	1790
127. Οχτα	21	24	12
128. Παλαιά μιτάτα	4	5	4
129. (στα) Παμπά	12	13	14
130. Παναγιά	14	13	13
131. (στου) Παναγιώτη	5	6	5
* 132. Πάνω χωριό	2	2	1
133. (στου) Παπαδά	1	1	3
134. Παπά-Μανώλη	9	9	10
135. Παπα-Νικηφόρος	2	1	3
136. Παπά-Φυλάκιον	2	1	1
137. Παρασκευό	1	1	-
138. Πάτημα	4	3	6
139. Πέζουλα	1	1	1
140. Πέντε πηγάδια	1	1	1
141. (στου) Περδικάρη	-	-	1
142. (στα) Περνερά	-	-	7
143. (στου) Πετζιά	1	1	4
144. Πηγαδάκια	4	6	6
145. Πηγαδίσ	6	8	6
146. Πηγή	1	2	1
147. Πλαγιά	17	16	18
148. (στην) Πλάκα	-	-	2
149. Πλάτανος	7	9	6
150. (στου) Πλατζιάσιον	-	-	1
151. Πλατύ χωραφί	13	14	16
152. (στου) Πίλιντά	-	2	2
153. (στην) Πολύρριζο	1	1	2
154. Ποταμιά	17	26	29
155. Ρουζίσιας	-	4	3
156. (στου) Ρουζίαρη	-	-	4
157. Ρυατώρι	2	3	3
158. Ρύρδος	29	3	37
159. Ρύμουν	9	9	8
160. Ρουζίσικο	11	13	12
* 161. Ρουζίτανή	-	1	2
162. (στου) Σάκη	1	2	1
163. (στου) Σιλερού το πηγάδι	-	-	1
164. Σκάλιδας	1	-	-
165. (στου) Σκαφιδή	-	-	1
166. Σκαντάλη	-	1	1
167. Σκαφιώτης	2	2	1
168. (στα) Σκλαβουνιά	-	-	1
169. Σταυρός	-	1	1
170. (στις) Στεφάνες	4	5	5
171. Στικλανού	2	2	2

	1754	1781	1790
172. Στουπάς	2	3	3
173. (ετου) Στρόγκου	2	2	4
174. Συκαμιλά	6	6	3
175. Συκιά στο λογκάνι	3	-	3
176. Ταΐζας	1	-	-
177. Ταξιάρχης	1	-	-
178. Τελεύτης	4	4	9
* 179. Τέσαντή	1	1	-
180. Τζεγκούρη	1	1	1
181. Τούμπης	-	-	1
182. (ετου) Τραπεζάκη	1	1	1
* 183. Τρεμαρκιάδικη	2	5	4
184. Φλέα	-	2	5
185. Φυλλάνι	7	8	11
186. Φυρά καταλύματα	1	1	2
187. Φυρά χωραφία	2	2	2
188. Φυρά βούδανα	4	5	7
189. Φυρά βουνί	18	17	18
190. Φοραδιόμανδρα	10	11	12
191. Χαλκάς	1	-	-
192. (ετου) Χαλκωματά	2	4	3
* 193. (ετην) Χιλίβονιά	-	1	1
194. (ετου) Χορταρά	-	-	1
195. Χοχλάδικη	2	2	2
196. Χώμα	-	-	2
* 197. Χωστό	1	1	1
Σύνολος: 197	724	910	1045

Από την παραλληλή μελέτη των δέσμων στις τρεις χρονολογίες διαπιστώνουμε τα εξής. Κάποιες δέσμεις έχουν περίπου σταθερό αριθμό αμπελιών και για τα τρία χρόνια* σε κάποιες άλλες ο αριθμός των αμπελιών είναι αυξανόμενος και σε άλλες μειούμενος μέχρι εξαφανισής, ενώ έχουμε παράλληλα και εμφάνιση νέων δέσμων, πρόγραμμα που μπορεί να ερμηνευτεί ως σαν μετατόπιση των ζωνών αμπελοκαλλιέργειας.

Μεγάλη πόντωση συγκέντρωση αμπελιών έχουμε στις περιοχές Αξιένους, Αφορεσμένος, Γαλανή, Γωνιές, Καλαθράδος, Καριά, Κορυφίος, Λιβαδάνια, Λουριά, Ναυτζουρου, Παμπά, Πλαστιά, Ποτομιά, Φυρά βουνί, Βηλανή κυρίως στο βάθμημα του νηστειού.

Κατανομή των αμπελών σε σχέση με τις δέσμεις βλέπουμε στους παρακάτω πίνακες XIII, XIV, XV.

1754. Πίνακας XIII.

Θαλμίδες αμπελών	α δέσμεις	δ %	γ απ. αρ. αμπελών	δ %	ε Μ.-Ο. αμπελών κατά θαλμίδα
1- 5	108	72	233	33,71	2,15
6-10	20	13,33	139	20,11	8,95
11-15	13	8,66	139	20,11	10,69
16-20	6	4	102	14,76	17
21-25	2	1,33	49	7,09	24,5
26-30	1		22	4,19	29
	150	99,32	691	99,97	

Σημ. Άπο τις 197 δέσμεις οι 47 δεν εμφανίζονται στο κατάστλο του 1754.

1781. Πίνακας XIV.

Θαλμίδες αμπελών	α δέσμεις	δ %	γ απ. αρ. αμπελών	δ %	ε Μ.-Ο. αμπελών κατά θαλμίδα
1- 5	106	66,66	240	26,43	2,25
6-10	25	15,72	181	19,93	7,25
11-15	15	9,43	194	21,36	13
16-20	7	4,40	123	13,54	17,57
21-25	1	0,62	24	2,64	24
26-30	3	1,88	80	8,81	26,66
31-35	2	1,25	66	7,26	33
	159	99,96	908	99,97	

Σημ. Άπο τις 197 δέσμεις οι 38 δεν εμφανίζονται στο κατάστλο του 1781.

1790. Πίνακας XV.

Θαλμίδες αμπελών	α δέσμεις	δ %	γ απ. αρ. αμπελών	δ %	ε Μ.-Ο. αμπελών κατά θαλμίδα
1- 5	111	64,53	246	23,56	2,21
6-10	30	17,44	233	22,31	7,76
11-15	14	8,13	173	16,57	12,35
16-20	9	5,23	156	14,94	17,33
21-25	2	1,16	47	4,50	23,5
26-30	3	1,74	84	8,04	28
31-35	2	1,16	68	6,51	34
36-40	1	0,58	37	3,54	37
	172	99,97	1044	99,97	

Σημείο άπό τις 197 δέσεις οι 25 δεν εμφανίζονται στο κατάστιχο του 1790.

Άπό τους παραπάνω πίνακες διαπλεύνουμε ότι και στις τρεις περιπτώσεις η σχέση αριθμού αμπελών-δέσεων είναι αντιεστρόφης ανάλογη. Η μεγάλη συγκέντρωση των αμπελών, από 16 τεμάχια κατά συνολός, δημιουργείται σε ένα πολύ μικρό ποσοτήριο δέσεων, που για τις τρεις κρούτες αντιτείται καλύπτει το 5,33% το 8,15% κατά το 9,87% του συνόλου των δέσεων με αμπελοκαλλιέργειες. Παρατηρούμε επίσης ότι οι μέσοι όροι αμπελών κατά βαθμίδα παρουσιάζουν σχεδόν απόλυτη αναλογία.

Ως προς τις δέσεις των χωραφιών, είναι ότι η πιο δεξιάτικη έγινε μόνο όποιο κατάστιχο του 1781, για τους λόγους που δήλωσε αναφερθήκαν πιο πάνω. Επειδή λοιπόν, οι παρατηρήσεις-μας αφορούν μεν αυστηρά τη συγκεκριμένη χρονολογία, πιστεύεται όμως, ότι μπορούν να προβληθούν στο χρόνο κατά να καλύψουν όχι μόνο κατά τις δύο άλλες χρονολογικές αναφορές, αλλά και την περίοδο, που εξετάζουμε γενικότερα. Τον πίνακα των δέσεων διέπει κανείς στο Παράτημα (35), εδώ με δάστη τον πίνακα αυτό ότι καταστρέψουμε την κατανομή των αγροτεμαχίων στις 727 δέσεις, που συνολικά καταχράσθουν στο κατάστιχο.

Πίνακας XVI

1781. Κατανομή των χωραφιών.

Βαθμίδες αγροτε- μαχίων	α δέσεις	δ χ	δ σύνολο	δ χωραφιών	ε Η.ο. χωραφιών κατά βαθμίδα
1- 5	516	70,97	920	24,37	1,78
6-10	106	14,58	361	22,81	8,12
11-15	48	6,60	605	16,03	12,60
16-20	22	3,02	360	9,53	16,36
21-25	19	2,61	441	11,68	23,21
26-30	9	1,23	251	6,65	27,88
31-35	2	0,27	63	1,66	31,5
36-40	3	0,41	112	2,96	37,33
41-46	2	0,27	90	2,38	45
71	1	0,13	71	1,88	71
	727	100	3774	99,95	

Η διαφορά του συνολικού αριθμού των χωραφιών είναι, 3.774, με τον αριθμό 3.891, που χρησιμοποιείται στην προηγούμενης μετρήσεις (36), οφείλεται είτε σε κάποιες δισανδρίγνωστες δέσεις (που φυσικά δεν περιλαμβάνονται στις 727), είτε στον υπολογισμό μίας φορά δέσεων, όπου όμως στο κατάστιχο το αγροτεμάχια αναφέρεται στον πλήθυντικό "χωράφια" και εκεί έχει υπολογιστεί δύο φορές. Το ίδιο λεχνεύει και για τους προηγούμενους πίνακες των αμπελών.

Μια άλλη παρατηρηση που πρέπει να γίνει εδώ, είναι ότι σε δέσεις των χωραφιών, όπως και των αμπελών ούλων δεν έγινε κανιά προσπάθεια να ταυτίσεται και να συγκριτήσουν ευρύτερες περιοχές, γιατί αυτό που δε μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με σύγχρονη επιτόπια μελέτη, στάδιμης αδύνατη, για το λόγο που αναφέραμε σε προηγουμένο σημείο. Οι κατοικοί δεν θυμούνται, συγχέουν ονομασίες η έχουν δέσεις νέα ονόματα σε καποτες περιοχές. Γιαυτό λοιπόν προτιμήθηκε η αταυτίστη καταγραφή των δέσεων, ως δεοντολογικό ορθότερη στη συρκεκριμένη περιπτώση.

Διντιπαραβάλλοντας τις δέσεις των αμπελών του 1781 με εκείνες των χωραφών του Ιέρου έτους, παρατηρούμε ότι οι πρώτες εμπεριέχονται στον πλάνο των χωραφιών, εκτός από 12 (τρεις επιπλέοντα) στον πλάνο XII με αστερίσκο ^{*}. Έηλιανή 12 δέσεις με αμπελοκαλλιέργεια δεν εμφανίζονται στον πλάνο των χωραφών, πράγμα που σημαίνει ότι σ' αυτές δεν καταχωρίζεται κανένα χωράφι στο κατάστιχο.

Κι εδώ θέλω να προκηρύξω για πλασματική διεπίστωση, επειδή μπορεί να είναι αυτά ονόματα να βρίσκονται στην πραγματικότητα κάτια από καποτα άλλα, με τα οποία έχουν καταχωρίζει τα χωράφια στις δέσεις αυτές, έηλιανη να κρύβονται κάτια από το όνομα της ευρύτερης περιοχής. Πάντως οι 13 αυτές δέσεις έχουν μικρό αριθμό αμπελών.

δ) Σ ή μ α ν σ η τ ή ε γ π σ .

Ο μεγάλος αριθμός τοπωνυμίων, που προκύπτει μέσα από τα φορολογικά κατάστιχα, δείχνει τη σπουδαίατη του καθορισμού με ανηίδια της δέσεις του καθές κτήματος, αφενός για κατοχύρωση του ιεροκτήτη-του ή αφετέρου για να αποδειχθεί σύγχριση και ασφαλεία στο δέρμα του επιβικαζόμενου φόρου.

Ο αυστηρός καθορισμός των δέσεων της χής -σχεδόν κάθε αμπελί ή χωράφι σήμανται με το ονόμα-του- λειτουργεί δικηγορών και μπορεί να εξηγηθεί σαν προσπάθεια κατοχύρωσης σε περιπτώσεις στενότητας της χής. Ο κάθε ιεροκτήτης σηματοδοτεί το αγαθό-του με μια δική του ονομασία, διαφορετική από τους γείτονα, για το φόρο της καταποτησης. Η αυστηρη σηματοδότηση θέμας μπορεί επίσης να σήμανει μεγάλο κατακερματισμό της χής, πολύ μικρό κλήρο, ο οποίος, αν δεν οριστεί ακριδώς και δεν σήμανθει με δικό-του ονόμα κινδυνεύει να καθεί, να μπερδεύεται μέσα στην ευρύτερη περιοχή. Αυτός ο ακριβής ορισμός είναι οίτημα δέσμων και του ιεροκτήτη, αλλά και αυτού που ορίζει το φόρο, ώστε να αποφεύγονται αδικίες και συγχύσεις. Στα πεδίνα εδάφη όπου επικρατούν οι εκτεταμένες καλλιέργησιμες εκτάσεις, δεν ευνοείται η ανάπτυξη πολλών τοπωνυμίων. Το ίερο συμβαίνει καλ με τα ορεινά και σχόνα εδαφή, όπου δεν γίνονται καλλιέργειες κι όρα δεν υπάρχει κανένας λόγος σήμαντης του

χώρου. Αντίστοι, τα ημιορεινά, τα υποκείμενα σε ποικιλίες καλλιέργειες και μάλιστα περιορισμένης έκτασης εδάφη, υπαγορεύονται από τη φύση-τους πλούσιο τοπωνομαστικό. Επειδή από μόνη-τους τα τοπωνύμια μας υποδεικνύουν τη σχέση ποιοτήτων γένος - ανθρώπου - καλλιέργειας.

Η επικράτηση των τοπωνυμίων με προέλευση κυριώνυμα σε μιά περιοχή δηλώνει τη συνεχή παρουσία των ίδιων προσώπων-ιεροκτητών μάνω στη γη επι σειρά ετών, ώστε να ταυτίσεται ο ιεροκτήτης με τη γη, ακόμα κι όταν αυτή έχει αλλάξει χέρια.

Τα τοπωνύμια, εξάλλου, που προκύπτουν από την επέμβαση του ανθρώπου πάνω στη γη, υποδηλώνουν το μεγάλο δέσμιμό-του μ' αυτήν, αλλά και συγχρόνως την φτάνεια της ίδιας της γης, η οποία έχει ανάγκη από την ανθρώπινη επεμβαση για να γίνει παραγωγική (π.χ. Οχτος, Πέντε πηγάδια ...)

Η ποικιλία του εδάφους εξάλλου από μόνη-της μπορεί να σηματοδοτήσει το χώρο. Ενα μικρό ποτάμι αρκεί για να δημιεύει την έκταση τ'όμορφα Σεροπόταμος, αλλού μια φυσική πηγή να σηματοδοτήσει Δροσοπηγή το χώρο όπου δριεκεταλί, ή ένα λασχένι να ορίσει μια ολοκληρη περιοχή.

Τα ονόματα των αγίων πάντα, όταν με μεγάλη συχνότητα απαντούν σ'ένα τοπο υποβηλάνουν έντονη δρησκευτικήτητα των κατοικιών, είτε σύγχρονη είτε σε πολλότερες εποχές, όπως τα λειψανά παλιών εξουκλήσησών, προσκυνητηριών ή μοναστηριών μαρτυρούν. Συνήθως η πλεύσια ονοματοδεσία από τον δρησκευτικό χώρο μπορεί να είναι αποτέλεσμα της παρουσίας και της σημασίας -ηγετικής συχνά- που έχει κάποιο ακμαίο μοναστήρι στον τόπο αυτό.

Αντιχνεύοντας την προέλευση των τοπωνυμίων, διακρίνουμε διάφορες κατηγορίες, κάποιους παράγοντες ή φαινόμενα που μέσαρσαν στο τοπωνομαστικό του νησιού. Η γη διοικόν ορίζεται από: (α) τα ονόματα των αγίων, (β) των φυτικών εδαφικών καρακτηριστικών και την ποιότητα του εδάφους (π.χ. Λάμπα, Οχτος, Ασπρα χώματα), (γ) των ιεροκτητών ή κατακτητών-της (π.χ. Κυρ-Μαρίνου), (δ) των ανθρώπινων επεμβάσεων σ' αυτή (π.χ. Σηάματα), (ε) τις καλλιέργειες που κηριαρχούν ή τη χρήση της γης από τον άνθρωπο (π.χ. Άλοχόμαντρα). Στην περιπτώση της Σερίφου πρώτα, με αρκετή υπεροχή, έρχονται τα τοπωνύμια της κατηγορίας (β) και ακολουθούν με αρκετή διαφορά τα τοπωνύμια της κατηγορίας (ε) και με μεχανύτερη διαφορά οι κατηγορίες (δ), (α) και τέλος (γ). Φυσικά υπάρχει κι ένας μεγάλος αριθμός τοπωνυμίων σημειωνής προέλευσης, που δεν εντάσσεται σε καμιά από τις πέντε κατηγορίες.

Σ η με τι ωστε το Κεφάλαιο Ζ.

1. V. CORONELLI, ISOLARIO ..., σ. 239.
2. Φ. Κουκουλές, Βυζαντινών θίος και πολιτισμός, τ.Ε.,
(Αθήνα 1952), σ. 281, πδ και ΣΑΠΑ, χφ. 3231.
3. Φ.Γαλανός, θ.π., σ. 200.
4. I.K.Βογιατζήσου, Κίμωλος ..., σ. 115. ΣΑΠΑ χφ. 2930 και
3231. Στην Ανδρο ''λούρος'' χαρακτηρίζεται η λυρίδα
ορεινής γης κατά μήκος ξεροπόταμων συνήθως, η οποία,
όπως περιτοιχιστεί, αποτελεί επιμηκες κλεισμό.
Δ.Ι. Ποιέμπης, Εικοσι διαδήματα εξ Ανδρου (1678-1831),
''Πέταλον'' τχ. 1(1977)128, σημ. 13.
5. Στην Ανδρο το είδος αυτό οντότητας λέγεται κλεισμό.
Δ.Παπαχάλης, Ανδριανόν κλωσσάριον, Αθήνα 1933, σ. 63.
6. ''χωράφι με το συνεύγαλμά-του'', ''ειδό το συνεύγαλμα
του αμπελιού'', μερικές από τις χαρακτηριστικές
αναγραφές του Κατάστηκου 1.
7. Για το μαντροκάδισμα, άγονη έκταση κατάλληλη μόνο για
κτηνοτροφική εκμετάλλευση, βλέπε Περ. Γ.Ζερλέντου,
Μαντροκάδισμα, θουνόμαντρα, δεμανιά, μιτάτο. Έκ του
χειργικού και ποιμενικού θίου των Συρίων, Ερμούπολης
1923. Πδ. και B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 44.
8. I.K.Βογιατζήσου, Κίμωλος ..., σ. 118-119. Εγκαιρία
υπάρχει και τοπωνύμιο στη Σέριφο. Βλέπε Παράρτημα, τον
πίνακα των χωραφίων, σ. 192-208.

9. Φ.Γαλανός, θ.π., σ. 200.

10. Στην Κίμωλο και σε όλα τα νησιά οι αγροτικές αυτές λεγονται δεμωνιές ή δημωνιές. Ι.Κ.Βογιατζίδης, Κίμωλος ..., σ. 103 και Περ. Γ. Ζερλέντου, Μαντροκάθιεμα ..., σ. 4.

11. Φ.Γαλανός, θ.π. σ. 55.

12. Το πιθανό, γνωστότατο αποδημητικό μέσο από την αρχαιότητα, έχει αρκετά διαδεδομένη χρήση και στην τουρκοκρατία και μάλιστα εε πολλά μερη της νησιώτικης Ελλάδας. Η σπουδαιότητα αυτού του σασαρίου φαίνεται όχι μόνο από το ότι φορολογείται, αλλά και από το ότι συχνά γίνεται αντικείμενο δικράνης σε εκκλησίες, όπως μας διλέχεται το παρόντειγμα της Σικύου, όπου στον 18ο αιώνα συναντάμε τέτοιες αφειρώσεις. Καν. Κωνσταντινίδης, Ο καθολικός της Μονής Αγ. Γεωργίου Σικύου (1494-1852), ''Άρχειον Ευθοϊκών Μελετών'', 24 (1981-82) 64 κ.ά.

13. Μια απαραίτητη διευκρίνιση εδώ. Στο κατάστιχο, όταν κάποιος έχει περισσότερα από ένα κομμάτι γης στην ίδια δέση, τότε η λέξη χωρεύ ή αμπέλι μπαίνει απλά στον πληθυντικό δίκαιο πάντα να δηλώνεται κι ο αριθμός των κτημάτων αυτών. Στις περιπτώσεις αυτές, επειδή δεν υπάρχει τρόπος να υποδιχίσουμε τον πραγματικό αριθμό των χωραφίων, τα υπολόγισμα ας 2 μόνο και γιαυτό το τελικό σύνολο δια είναι ελαφρώς κατώτερα από τους πραγματικούς αριθμούς. Επει τότε οι υπολογισμοί γίνονται με μεγάλη προσέπιση-

14. Βλέπε παρακάτω, σελ. 146-145.

15. Ανάλογο φαίνομενο κατακερματισμού της αγροτικής ιεροκτησίας στην Πάτμο βλέπε στη μελέτη του Σπ. Αθερακό, Κατακερματισμός της αγροτικής ιεροκτησίας: Το παρόντειγμα της Πάτμου, ''Ο Ερανιστής'', 17(1981) 1-12. (=Σπ. Ι. Αθερακός, Ζητήματα Ιστορίας, Αθήνα 1983, σ. 65-78).

16. Κύβικος 2, σ.54ν. Πθ. Στυλ. Κορνάρος, Ο Βυζαντινός νάός της Παναγίας Ξερίσου ''Επετηρίς Εταιρίας Κυκλαδικών Μελετών'', 1 (1961) 484-486.
17. Το πινάκιο ή πινάκια χρησιμοποιείται στη Σέριφο για τη μέτρηση οσπρίων και δημητριακών, λευκών προς 8 οικάδες και εξει 8 ποδιάτρεση τον νάπο, που είναι το 1/4 εκείνων, δηλαδή 2 οικάδες. Δ.Α. Πετρόπουλος, Συμβολή εις την έρευναν των λαϊκών μέτρων και σταθμών, ''Επετηρίς Λιοργαραφικού Αρχείου'', 7(1952)66,70.
18. Κατάστιχο Ηλινότητας 2, σ. 78α.
19. Β.Δ. Κεφάλαιο IV, σελ. 409.
20. Οι αποδόσεις των δημητριακών φυσικά είναι συνάρτηση της ποιότητας του εβαφούς και του τρόπου καλλιέργειας, γιαυτό διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Στην Πελοπόννησο π.χ. μπορεί να έχουμε αποδόσεις τα τάξης 1:10, 1:18 ή και 1:20, ενώ στη Μάνη μόλις 1:6. Σ.Ι.Ασβραχάς, Αρδευόμενες και καλλιέργειες στις ελληνικές περιοχές της θεματικής αυτοκρατορίας, ''Το Ιστορικό'', 2(1984)249,251.
21. Για τον υπολογισμό της κατά κεφαλήν ετήσιας κατανάλωσης στητρόν στο τέλη του 18ου αι. θλ. Δημ. Ανωγειάτης-Πελέκη, Δημιουργικές πλήρωσηριες για την Ελλάδα από περιηγητές (1800-1820), ανατυπω από τον 10ο τόμο του περιοδικού ''Μνήμων'', Αθήνα 1982, σ. 5. Για τους αιώνες 15ο-16ο το ζωτικό επάχυστο ορίζεται στα 200 KG. Σ.Ι. Ασβραχάς, Μάχαντεμποι της αρχοτικής οικονομίας στην τουρκοκρατία (ΙΕ'-ΙΣΤ' αιώνες), Αθήνα 1978, σ. 52-53.
22. B.J. SLOT, ARCHIPELAGUS ..., σ. 269. Υπολογίζεται ότι προς το τέλος της ζουρκοκρατίας η εκκήλησιαστική και μονοστηριακή ιεροτητεία ανερχόταν στο 1/4 τουλάχιστον του όλου εβαφούς. Διον. Α. Ζακυ_ληνός, Η Τουρκοκρατία, Αθήνα 1957, σ. 22.

23. Στον κάδικα 2, φ. 58ν αναφέρεται ότι στα 1670 -έτος που προγματούσηθηκε το "ταχύρι"- έγινε η πρώτη προεπόμπεια συγκέντρωσης της μοναστηριακής περιουσίας. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. ..., σελ. ... Ο TOURNEFORT (ό.π., σ. 69) σημειεύνει ότι η πιο ευφορητή ανήκε στο μοναστήρι.
24. "Χωράφια εις τον Κάδικα καθάς ευρίσκοντας θουκάτα 76". Παράρτημα, έγγρ. .θ., σ. 115.
25. Κάδικας 2, φ. 3-4 ένθετο, μπροστά.
26. Κάδ. 2, φ. 9 "...1783 απριλίλιου 21: επελειυθερωμένη το μαγαζί κατ το ξενοδοχείον εις τον πλατι τζιαλόν"-.
27. Κάδ. 32, φ. 10 "...1783 Ιανουαρίου 30: μανιάτες ελθόντες εσκάδασσαν την θάρκαν του μοναστηριού κατ επήραν το σινηρού ... κατ εφοβέρτζαν να καύουν κατ το μεγάλο καίνι του μοναστηριού ..."-.
28. Βλέπε Παράρτημα, έγγρ. .θ., σελ. 179-178.
29. PAUL LUCAS, VOYAGE ..., σ. 30.
30. Βλ. Παράρτημα, πίνακας συγκεντρωτικό, σελ. 209.
31. Βλ. σελ. 149.
32. Τις περιγραφές των περιηγητών βλέπε στο κεφάλαιο II.

33. Βλ. εσώ, σελ. 190.

34. Βλ. Κεφάλαιο II, σελ. 24-25.

35. Βλ. Παράρτημα, σελ. 192-208.

36. Βλ. Κεφάλαιο V, σελ. 196.

VI. ΠΡΟΙΟΝΤΑ - ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΑΓΟΡΑ

Ι) ΕΛΣΗ - ΠΟΣΩΤΗΤΑ - ΠΟΛΟΤΗΤΑ -
ΠΑΡΑΓΩΓΗ.

Στο κεφάλαιο χιλια τη γαλοκτησία φάνηκε καθαρά ότι η μορφολογία του νησιού είναι τέτοια, που δέν ευνοεί τις γεωργικές καλλιέργειες. Όπως ήδη διέξαμε, μόνον ένα πολύ μικρό ποσοστό της χώρας, το 2,3%, καλλιεργείται (1), είτε γιατί αυτές είναι οι πραγματικές δυνατότητες του τόπου, είτε γιατί τόσο μόνον οι κάτοικοι εμπειράλλευνται. Εκτός όμως από τη μικρή εκτεση και τη ποσότητα του εδάφους είναι τέτοια, που περιορίζεται ανόρια περισσότερο τις καλλιέργειες, τόσο σε ποικιλία όσο και σε ποσότητα. Τη φτώχεια του νησιού τονίζουν ανεξαρτήτως και δύο περιήγησές αναφέρονται σ' αυτό.

Η παρτυρία του PIRI RE'IS στις αρχές του 16ου αι. υπογραμμίζει, ότι το νησί είναι πολύ βραχώδες και δέν μπορούν να καλλιεργηθούν σιτηρά^ρ ο πλήθυνμάς απαραίτηται κυρίως με την εκτροφή κατοικιών, γιατού και το νησί ονομάζεται KOYUNLU ADASI (νησί με πρόβατα) (2).

Το μεγαλύτερο αριθμό κατοικιών και το βραχώδες κι άγρον του εδάφους τονίζει και το SEBASTIANI στα 1687 (3), ο οποίος παρατηρεί ότι και στα άλλα νησιά υπάρχουν πολλά κατοικια. Επίσης σημειώνει ότι στη Σέριφο υπάρχουν και πολλοί άγροι γύριζοροι.

Στα 1701 ο καθολικός λερανός Ιωάννης στήν εικεσήθ-του χιλια τη Σέριφο αναφέρει ως πρός το θέμα της μορφολογίας-της και των παραπόμενων προϊόντων:

''Η νήσος αυτή έχει δυσκολό λευκών περιφέρεια, γήν έπραν και πετρώδη, άλλη ορεινή, αντιθέτως πρός την Σίφην. Η δέο της είναι δυναρεστός και φρικωδῆς, δέν έχει δέ, παρά ελάχιστην παραπομπήν σιτηρών και οινου. Δένδρα βλέπομεν ολίγα, ποιμνία δύμας πολλά αναλόγως του τόπου. Τα ξύλα τρέψουν χόρτα και δάμνουνς αρατά φυτρωμένους, εν τούτοις δέν είναι άποκα και έχουνται πολύ ωραίο πολλά. Θύεται κρόκος (ζαφερός) εξαιρετος. Επίσης, υπάρχουν πολλοί περιβόλια ερυθρά και φτιακί, δύμοις πρός τας των άλλων νήσων.

Έχει προσέξτι μεταλλεία σιδήρου και δύο μαγνήτου'' (4).

Άλλος καθολικός, ο Ιουστινιανής, σύγχρονος του Ιωάννηρ, με τα ίδια χρήματα περιγράφει τη φτώχεια του νησιού. Άφου το χαρακτηρίζεις άχρονο και πετρώδες, δένει ότι οι κάτοικοι-του είναι αγροίκοι, στωκοί κι αξιοθρήνητοι και τρέφονται μόνο με τυρί και κατεικιστού κρέας, το μόνο που αρδονεῖ εκεί (5).

Εκτός από την ιτηνοτροφία το νησί είχε σημαντική παραγωγή κρασιού και αρκετό κριθάρι^ρ έφμιλεμένα ήταν τα περιφέτεια κρεμμύδια, χιλια τα οποία οι κάτοικοι περηφανεύονταν ιδιαίτερα (6).

Για το μόνο είδος που ξέρουμε σήμουρα ότι το νησί έκανε κξαγωγή, τουλάχιστον κατά τις τελευταίες δεκαετίες πριν από την Επανάσταση, είναι ο μαύστος, τον οποίο διαχέτευν όλο σχεδόν προς την Υδρα (7). Οπως διαπιστώντας από τα συμβόλαια οχορωπάλησίας μεταξύ Υδραιών και Σεριφίων, από την εμπορευματοποιηση του προλόγου αυτού έχουμε μάλισταντική ειπροή ρευστού στη Σέριφο στις αρχές του 19ου αι.

Για τον καθορισμό της τιμής του κρασιού ή του μούστου συνέρχονταν στην κατεξαρία οι άρχοντες του κλήρου και οι προεστοί του νησιού και παρουσία "του κοινού ραγίδα" αποφάσιζαν για την τιμή, στην οποία επρόκειτο να πουλήθει το προϊόν. Την απόφαση-τους την κοινοποιούσαν στους ενδιαφερόμενους οχορωστές, στους Υδραιών στην προκειμένη περίπτωση (8). Βέβαια, όπως διαπιστώνουμε από δύο έγγραφα του 1804, μολονότι η τιμή διαμριζόνταν από τον ίδιο τον παραγωγό στην πρώτη φάση, δεν έμενε εντούτοις η ίδια και δεν γινόταν αποδεκτή από τον οχορωστή. Επι, ο εκπρόσωπος των Σεριφιών που πήγαινε στην Υδρα με την προσφορά, μολονότι τυπικά πήγαινε απλώς κομιστής μάλισταν απόφασης, στην πρώην δεκάδη τη διαπραγμάτευση που του έκαναν οι Υδραιοί, και τελικά αποδεκάτων και τη δικιά-τους τιμή, πάντα φυσικά καμηλότερη από την αρχική. Στα 1814 ο Πριμικάριος Λιβανός, απεσταλμένος των Σεριφιών στην Υδρα, κλείνει τη συμφωνία πώλησης του μούστου του νησιού προς γρόσια 3:5 τη Βαρέλα (9) και να γίνει η καταμέτρηση με το μέτρο του μοναστηριού της Σερίφου. Η πληρωμή δε πρέπει να γίνει σε τάλιρα ή σε μπεσλίκια, των οποίων όμως ορίζεται ακριβώς η αντιτετοχή σε γρόσια (10).

Τον Ιούλιο του 1804 συνέρχεται το κοινό της Σερίφου και ορίζει την τιμή του μούστου στα 6 γρόσια κατά διαρέλα, δικαιαίοδογντας την υψηλή τιμή εξαιτίας της ακριβίας και της μεγάλης ζέστης, που έκαψε τα σταφύλια, και συνεπώς μειωώμενες η παραγωγή. Οταν όμως ο ξεουσιοδοτημένος ίωδηνης Κόντες φτάνει με το σκετικό έγγραφο στην Υδρα, στη διαπραγμάτευση με τους συντύχους του νησιού αναγκάζεται να δεχτεί και να κλείσει τη συμφωνία για το σύνολο του μούστου προς 4 γρόσια τη Βαρέλα, Σέξτατη δηλαδή μισά μείωση 33,3%, ποσοστό αρκετά υψηλό (11). Τέλος, σε έγγραφο του 1820 ο απεσταλμένος της Σερίφου συμφωνεί για την πώληση του μούστου του νησιού στους Υδραιών στην τιμή των 6:25 γροσιών κατά Βαρέλα. Επειδή όμως πολλοί καραβονύρηδες πηγαίνουν δίκια την έκμικρη του Κοινού των Υδραιών "εις τους κάδους και αυλάκια" και κάνουν ξεχωριστές συμφωνίες με τους γνωστούς κι ανεβάζουν τις τιμές, εφιστάται η προσοχή των Σεριφιών να μή πωλούν μούστο σε καΐκια, που δεν είναι εφοδιασμένα με "πασανόρτιον" (12).

Οπως διαπιστώνουμε εδώ, ο ρόλος της κοινότητας στη συγκεντρωση του προϊόντος, στον καθορισμό της τιμής, στη λειτουργία της οχοράς εντέλει, είναι πρωταρχικός και όλες οι διατικασίες περνούν μέσα από το Κοινό, το οποίο με την

προστατευτική τακτική που ακολουθεί και τους περιορισμούς που επιβάλλει, ελέγχει απόλυτα την αγορά και συντελεῖ την οικονομία του τόπου, δηλαδή σε τελευταία ανάλυση την ελεροή ρευστού χρήματος, το οποίο η Κοινότητα έχει ανάγκη για την εικαλπρωτη των φορολογικών-της υποχρεώσεων. Καθώς είδαμε, το προίον προσχοράζεται από τους Υδραιούς, ενώ η τιμή κατ' αρχήν προκαθορίζεται από τον παραγωγό, έστω κι αν στην τελική φάση αυτή που επιβάλλεται είναι του αγοραστή. Στην προσχορά του προϊόντος δεν μεταβάλνει ο αγοραστής στον τόπο της παραγωγής, επειδή δεν έχει ανάγκη να δει την ποιότητα του προϊόντος, ώστε ανάλογα να κανονίσει και την τιμή. Εδώ, κατα κανόνα, στο προϊόν του μούστου η ποιότητα είναι λίγο-πολύ δεδομένη, η ίδια καθε χρονιά. Αυτό που ποικιλλεύει είναι η ποσότητα και μόνο βασικά αυτού μπορεί να υπάρξει αλλαγή στην τιμή, μά�ι όμως που έλαβεται επηρεάζει τον αγοραστή για φαίνομενα, που αφορούν μία τόσο μικρή αγορά και δεν έχουν γενικότερο αντίκτυπο. Συγκεκριμένα, αν η ακρίβεια κτύπησε μόνο τη Σέριφο ή ο άλιος έμαφε τα σταθμάτα, αυτό είναι εγα τοπικό φαινόμενο, που έχει μέν αντίκτυπο στον παραγωγό, υποχρεωνοντας τον να ανεβάσει την τιμή, δεν ενδιαφέρει όμως τον αγοραστή, στο μέτρο που έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί κι από άλλού το ίδιο αγαδό. Εποι, διν η Υδρα για τους Σεριφέτες είναι ο μοναδικός κι αποκλειστικός τόπος διολέχετεσθης του συνόλου του προϊόντος, η Σέριφος δεν είναι οπωδήποτε ο μοναδικός προμηθευτής της Υδρας σε μούστο. Γιαυτό, τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης και τον έλεγχο στην τιμή μπορεί να τον έχει και τον έχει, όμως φαίνεται, πάντα η Υδρα, υποχρεώνοντας το κοινό της Σεριφών να δεχτει τους όρους-της.

Σχετικά με την ποσότητα του προϊόντος αυτού, οι πηγές δεν κάνουν λόγο καθόλου. Εμπειρία μόνο έχουμε μία ζηνειλή¹⁴ όταν οι Τούρκοι ορίσαν το φόρο του πρεσιού προς 2 παραδίδεις το μέτρο, η Σέριφος πληρώνει 75 γρότες με βάση την κατ' εκτιμήση παραγωγής της (13). Το ποιό αυτά συντετούχει σε μία παραγωγή περίπου 1.500 μέτρων, κάπου 18.000 οικισμών δηλαδή, για όλο το νησί. Δεν μπορούμε να ξέρουμε, πόσο κοντά στην πραγματική παραγωγή είναι η ποσότητα αυτή¹⁵, πάντως το κράτος ήταν ονομαστείσθητο το κύριο προϊόν της Σεριφών – οπότε άλλωστε αποδεικνύεται κι από την εκταση των ομηρειών – και ήταν το μοναδικό εξαγόμενο. Το νησί παρήγε ακόμα σιτάρι, ρεβύθια, φασόλια, μέλι και κερί, θασούλι (θασούλι δηλαδή πριν να το ξεκοινίσουν) και αρκετή ποσότητα ζαφοράς, ουειά που δραίνει από το φυτό "κρόκος ο καρπατικός" και η οποία χρησιμεύει στην φαρμακευτική και θεραπείη (14).

Λαβί – λαμπτερονόμενον υπόφει και του μικρού αριθμού των ελαιοδεντρών που αναφέρονται στο κατάστιχο – δεν θα πρέπει να έμφασε το νησί παρα έλαχιστο. Στους 170 πάντως οιώνα το μοναστήρι έχει μεγάλη ελαφείη λαβιού (15) και κάνει ελασσωγή για να καλύψει τις ανάγκες-τουν φυσικά δε πρέπει να υποδέσουμε ότι αυτό ισχύει και για όλο το νησί.

Στο 19ο αι. (1837) στο νησί οι πάρκες πολλά γουρούνια, τα οποία, κατά τον ROSS, κυκλοφορούσαν ελεύθερα στα στενά βρομακιά του χωριού και βρώμιζαν την ατμόσφαιρα καθιστώντας την πυρηνή και ανθυγειεινή (16). Ο Ελεός σημειώνει ότι από το δημητριακό μόνο το κριθάρι ευδοκιμεῖ, ενώ το σιτάρι σπανίζει και το επιταρένιο φωμί είναι πολυτέλεια (17).

Αντίστοιχα τη μεγάλη παραγωγή και τη καθή ποιότητα σταφυλιών και κρασιού συνεχίστηκε καὶ ὡς το νεώτερα χρόνια καθὼς και τὴ κτηνοτροφία, σε σημείο μαλιστα που να αποκαλείται η Σέριφος από τους ζωέμπορους "Τυμήρη Βεσσαρία" λόγω την ζώων-της.

Αλλά σεινό που αποτελούσε τον πραγματικό πλούτο του υπεριού - τουλάχιστον για την αρχαιότητα και την μεταπαναστατική περίοδο - ήταν τα κοιτάσματά-του σε είδηρο καὶ καλό (18). Κατὰ την περίοδο της τουρκοκρατίας ομάς έχουμε πλήρη εγκατάλειψη των ορυχείων από τους κατοίκους.

2) Αντάρκεια ἡ ἐλλειψη ελεύθερη

Συνοφίζοντας τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι στη Σέριφο υπάρχει αντάρκεια μόνο σε κτηνοτροφικά προϊόντα καὶ μάλιστα σε κατσικιστού κρέας καὶ τυρί. Καλλιεργείται επίσης κριθάρι, που το χρηματοποιούν αβιακρίτα για τη διατροφή ζώων καὶ ανθρώπων, ενώ το κρασί, καὶ μάλιστα στη μορφή μουστού, είναι το μόνο εξαγόμενο προϊόν κατά την τουρκοκρατία.

Τα υπόλοιπα είναι, είτε δεν υπάρχουν καθόλου στο νησί καὶ εισάγονται σε περιορισμένες ποσότητες, οπότε καταναλώνονται από περιορισμένο αριθμό κατοίκων, είτε υπάρχουν ολλά σε σεήμαντες ποσότητες καὶ περιορισμένες καλλιεργείται. Φυσικό δεν μπορεῖ να γίνει λόγος για καποτού υπολογισμό μεριγμάτων παραγωγής, έστω καὶ κατά προσέξγειη.

3) Συνέκεια ἡ εγκατάλειψη καλλιεργεία

Πολὺ ἔμμεσα μπορούμε να αναφερθούμε στο θέμα αυτό. Σίγουρα σ' όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας έχουμε πλήρη εγκατάλειψη των μεταλλευτικών εργασιών. Αυτό μπορεῖ να ερμηνεύεται σαν αντίδραση των κατοίκων, οι οποίοι προσπαθούσαν να κρατούν μυστικό τον ορυκτό πλούτο του τόπου-τους από το φόρο της εκθλαστικής εργασίας (αγγαρείας) στα βάθη της χώρας (19). Επομ., η μόνη πραγματική πηγή πλούτου της Σέριφου έμεινε για δύνες ανεκμετάλλευτη.

Τα ορυχεία επαναλάβετο ωρηγήσην μόλις το 1862 καὶ μάλιστα - καθὼς είναι φυσικό - κατά την περίοδο της αιμάτας-τους το νησί σχύνεται καὶ τη δημιογραφική-του ανάθεση (20).

Ως προς τα άλλα είδη μπορούμε να πούμε ότι η σεντηριτική οικονομία είναι αυτητήρια ανεξάργητη καὶ συντηρητική,

αρκούμενη στις παραδοσιακές καλλιέργειες του τόπου, ικτηματορρία, κριθάρι, αμπέλια, που συνεχίζονται μέχρι τα πολύ πρόσφατα χρόνια.

Ποτέ σ' ολη την περίοδο της τουρκοκρατίας ούτε τα πιο δύψιμα χρόνια δεν ανοίγεται το νησί προς τη γεωτελία. Δεν έχει καράβια, δεν έχει καλ ναυτικούς. Αυτοί οι τελευταίοι είναι δημιούργημα των νεώτερων χρόνων. Ξέρουμε μόνο πως, την περίοδο 1780 εως περίπου την Επανάσταση, στην Υδρα κάποιος Κυριάκος Σερφιώτης και οι γιοί του Αναστάσιος και Αντώνης έχουν δικό-τους καράβι (21), αλλά οι ίδιοι είναι πλέον Υδραίοι με αιώνετη προσανών καταγωγή ομορφάτικη. Θα μπορούσουμε να υποδείξουμε από, για να ομήγουν το έπαγγελμά-τους, είχαν ανάγκη από ενα τόπο, που δε τους στήριζε σ' αυτό, και τέτοιος θέβητα δεν ήταν η Ιέριφος, αλλά η Υδρα με παράδοση στη γεωτελία, η οποία επιπλέον θα χώραν δάση και τα άλλα οικονομικά μυναλάδαρών των δύο νησιών, τους ήταν πιο οικεία, πιο "κοντινή". Σ' αυτή την ανανεωτή υψητή πολη του Αιγαίου²² τα νησιά μ' εν πυκνό δίκτυο επικοινωνιών μεταξύ-τους και αλληλοεξαρτήσεων επιτυγχάνουν την οικονομική συνοχή του χώρου (22).

4) Ανάγκες και Συνατότητες εκκρηματισμού - Δυνατότητα λειτουργίας αγοράς.

Η φορολογική επιπτώση επιβάλλει την ανάγκη εκκρηματισμού της παραγωγής. Οι φόροι, κάποιοι τουλάχιστον φόροι, πρέπει να πλήρωσουν σε χρήμα, το οποίο δε βρέθει με την εκπομπή του προϊόντος. Όμως υπάρχουν επονέται οι δυνατότητες εμπορευματοποίησης της προσαγωγής. Και κατ' αρχήν η ίδια η παραγωγή είναι τόση, που να επιτρέπει έστω και μερική εμπορευματοποίησή-της. Εδώ, μολονότι τα συγκεκριμένα ποσοτικά στοιχεία δείπονται, η απάντηση φαίνεται να είναι αρνητική. Με εξαιρέσεις το μουστο, το νησί δεν είναι αυτήρικες σε τίποτα άλλο, ώπτε να προβαίνει και σε εξαγωγές.

Οι δυνατότητες λοιπόν λειτουργίας αγοράς είναι ανύπαρκτες²³ σε λειτουργίες κάποια αγοράς είναι δρισκεται έξι από το νησί. Οι μάχανισμοί λειτουργίας είναι οι είχης. Η Μονή συγκεντρώνει το κάποιο πλεονασμά η στέρεμα των προϊόντων από τους κατοίκους και σ' αντάλλαγμα τους προμηθεύει τα ρευστά, που χρειάζονται για τη φορολογική-τους εκπλήρωση. Τα οραδά αυτά είναι λογικά η Μονή να τα εκποτεί σε κάποια αγορά έξι από το νησί, όπου κυκλώφορει το χρήμα καλ υπάρχει η δυνατότητα απόκτησής-του. Οι αγορές, στις οποίες η Ιέριφος μέσω της Μονής απευθύνεται για να καλύψει την ελλειμματική-της παραγωγή, είναι κυρίως τα χύρω νησιά, πλουσιότερα όμως από τη Σέριφο, όπως η Υδρα, η Σύρος, η Μήλος ή ακόμα και η γειτονική-της Σίφνος. Επει,

η Μονή καταφέρνει να προσπορίζεται ρευστά όχι μόνο με τις ζητείσεις και τις χρηματιστικές δραστηριότητες, αλλά και με καθαρά οικονομικές λειτουργίες.

Ο ρυθμιστικός ρόλος-της είναι θέμα της εμπορευματοποιησης των προϊόντων και κυρίως των μούστου αποδεικνύεται κατ' από το εξής στοιχείο. Στις διαπραγματεύσεις μεταξύ Υπαίθρων και Σεριζίων εκτός από την τιμή, συμφωνείται από τον αυτός μούστος ότι « να μετρηθά με το μέτρον του μοναστηρίου της θυτής νήσου Σέρφου, και αυτό ούτως » (23). Επίσης, από τις περιπτώσεις των δανείων της Μονής προς τους κατοίκους και τον τρόπο εξόφλησης, φαίνεται να συγκεντρώνει το μοναστηρί άλητη την παραγωγή του μούστου και να αναλογεύεται αυτό την πωληση, μοιραζόντας κατόπιν στον καθένα το ποσό, που του αναλογεί. Ήταν τέρας συμβοίνει κάποιος απ' αυτούς να χρηστάσει στη Μονή, του μρατάσι μέρος των χρημάτων για το χρέος· τουλάχιστον αυτή την ερμηνεία δια έδεινα στις συχνές εγγραφές στον Κώδικα 3 του τύπου « από του κρατειού-του ψρόστι 1 » (24).

Βέβαια, η Μονή έχει από μόνη-της, όπως είδαμε, σημαντική για τα μέτρα του υγειού- περιουσία κατ' επόμενο είναι να έχει και ανάλογη παραγωγή. Τα κτήματά-της τα καλλιεργούν οι μοναχοί και, όπως αυτοί δεν επαρκούν, το μοναστήρι μετάδωνει (ρογοδέσι) λαϊκούς ή δέκετα την προσφορά εργατών από χρεοφειλέτες-τους έναντι απόθεσης μέρους των χρεών-τους (25). Άπο την παραγωγή της μοναστηριανής περιουσίας το μεσό ανήμει στον ηγουμενό και το άλλο μισό στους καλλιεργητές-μοναχούς (26). Η Μονή λοιπόν, ως ήριτος παραγωγός του υγειού, μαζί με τους εκπροσώπους του Κοινού μπορεί να παιξει τον ρυθμιστή σε δεμάτα διάσεσης της παραγωγής.

Σ ΗΜΕΤΩΡΕΣ Ε ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII.

1. Βλ. Κεφαλαιο ΙΙ, σελ. 430.
2. PIRI RE'IS, θ.π., σ.829-833 (KOYUNLUCA = Σέριφος).
3. G. SEBASTIANI, θ.π., σ.96.
4. Φωκ. Γαλανός, σ.96. Το γαλλικό κείμενο βλ.
AIMÉ-MARTIN, θ.π., σ.65, ή NOUVELLES DES MISSION DU
LEVANT ..., σ.48.
5. Μηχ. Ιων. Μαρκόπολης, Αυτονίου Ιουστινιάνη, ζωτίνου
επιλογόνου Σύρου, εκδόσεις περὶ τῆς νῆσου Σερίφου,
“Eetia” (1894)205.
6. PITTON DE TOURNEFORT, θ.π., σ.69 - CH. THOMPSON, θ.π.,
σ.301 - P.V. KRIENEN, θ.π., σ.105 - H. HAUTTECOEUR,
θ.π., σ.544-545.
7. Φλύρου Εμμ. Κατσουρού, Υδραιν και Σερίφιν ..., σ. 226.
8. Αντ. Λιγνός, τ. Β', σ.51. Πθ. Τρύφων Ευαγγελίσης,
Ιστορία του εποικισμού της Υδρας, Αθήνα 1934, σ. 96.
9. Η Βαρέλα, μέτρο για τον υπολογισμό των ρευστών,
ποικιλλεῖ από τόπο σε τόπο· γενικά κυμαίνεται μεταξύ
40-60 ωρές. Δ.θ. Πετρόπουλος, Συμβολή εἰς τὴν ἐρευνὴν
..., σ. 79.
10. Αντ. Λιγνός, Ε', σ. 140-141.

11. Στον 161ο, τ. Β', σ. 164, 174.

12. Στον 161ο, τ. ΙΓ', σ. 404.

13. Βλ. Κεφάλαιο IV, σ. 97..

14. Τα στοιχεία για τα προϊόντα αυτά συντίθομες έμμεσα από τους Κωνίκες 3 και 4, όπου οι σημειώσεις της Μονής συνάπτονται σε ειδούς. Βλ. και Κεφάλαιο III, σελ.....

15. Κωνίκας 32, σ.14.

16. LUDWIG ROSS: REISEN AUF DEN GRIECHISCHEN INSELN DES AGAISCHEN MEERS ... STUTTGART 1840-1845, τ.1., σ.136.

17. Ο.π. Η παρτυρία διασταυρώνεται και επαληθεύεται και στα νεότερα χρόνια μέσα στον 20ο αιώνα. Οι παλιοί μυμούνται το ιριδορόφωμα να είναι το βασικό ντόπιο κατασκεύασμα και μάλιστα υπήρχαν μέχρι πρόσφατα οι φούρνοι, που λειτουργούσαν μέχρι Σαββατοκύριακον το ιριδίνιο φωμή της εθνομάρτιν.

18. Για τον αριθμό πλούτο του νησιού δι. Εμμ. Γ. Ανδρόνικος, ή μεταβλευτικαί εργασίαι σε Σερίφ και οι συ αυτοίς εργάταις, "Κυκλαδικάν Ήμερολόγιον" 1907, σ.32-42. Πρ. Φωκ. Γαλανός, ο.π., σ. 146-153.

19. MAIHOWS, ο.π., σ.135-136 – P.V. KRIENEN, ο.π., σ.74
Το φανινόμενο είναι γενικότερο και το επισημαίνει κι ο Πρίγκιπας, ο οποίος συγκεκριμένα γράφει:
"Άνεψ οτι οι Ρουέσι να πάρων εις την Μήλο ένα
μαντέμι ματημισύ, και ἀν εἶναι σάλιδεια, είναι καλό
ὅταν έξοδο στον πόλεμο, οπου εξοδιάσαν πολλά στον
πόλεμο. Είναι μεντέμιο, αλλά ποτός μητα να τα

μαρτυρήσης Ήτις ο Τούρκος είναι τύραννος. Ήττις να
θροβέψῃ ότινα το είπει, τον αφανίζει σα βάρβαρος
ονους είναι. Ήττις πάνει''. Βαζ. Σκουφαρά, Γεωννής
Πριγκίπας (1725-1789), Αθήνα 1964, σ.193.

20. Στο δεύτερο μισό του 19ου αι. και μάλιστα προς τις
τελευταίες δεκατίες, ο πληθυσμός του νησιού κυμαίνεται
χύρω στους 3.000 κατοίκους.
21. Αντ. Αιγαίνως, τ. 117', σ.50 και τ. E', PASSIM. ΒΔ. και
σελ. 160-, σημ. 29.
22. Επ. I. Αθερακάς, το ελληνικό Αρχιπέλαγος, μια Βιάσπαρτη
πόλη, στο ''Χάρτες και Χαρτογράφοι του Αιγαίου
πελάγους'', Αθήνα 1985, σ. 235-248.
23. Αντ. Αιγαίνως, τ. E'. σ.141.
24. Κόβικας 3, PASSIM. ΒΔ. και Κεφάλαιο ΙΙ, σελ.52.
25. Συκνές αναφορές στον Κόβικα 3. ΒΔ. και Κεφάλαιο ΙΙ,
σελ.52.
26. ΒΔ. Παράρτημα, έγγρ. 7-, σελ. 179.

ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Το παράδειγμα της Σερίφου, διό μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεῖ στον ελληνικό χώρο αντιπροσωπευτικό μοντέλο οικονομικο-κοινωνικής ζωής περιβαλλοντικής κοινότητας της τουρκοκρατίας. Τα κύρια φανόμενα της κοινότητας αυτού του τύπου είναι —όπως δείχνει εδώ— ο μεγάλος κατακερματισμός της γης και ο πολύ μικρός αλήρος, σε συνδυασμό με ανεπαρκή πορεγματική δημιτριάδαν, που όμως αντισταθμίζεται —επειδή της διατροφής τουλάχιστον— από την σχετικά ανεπτυγμένη κτηνοτροφία. Γενικά, έχουμε να κάνουμε με μιά κοινότητα στυχή, όπου η έλλειψη αρκετών πόρων τισίνα να ικανοποιήσει η φορολογική επιβαρυνση οδηγεί σε καταχρέωση, όχι όμως και σε εξαργνίση της κοινότητας. Η υπαρξη, αλλά και η διαλύνιση ενός τέτοιου τύπου κοινότητας, προϋποθέτει μηχανισμούς και συστήματα διοικητικού ευάλωτο, που να αφήνει δυνατότητες περιβαλλοντικής, δηλαδή ενος με αναπτυξιανο μοντέλο διοικησης, μέσα στο οποίο μιά κοινότητα σαν τη Σερίφη, θα έπρεπε να ακολουθήσει τους επιβεβαλλόμενους ρυθμούς ανάπτυξης ή να ξαφνίζεται. Ιτυν προκειμένη περιπτώση έχουμε να κάνουμε με μιά μικρή γηπειατική κοινωνία, που όμως ο οικονομικός-της χαρακτήρας είναι απόλυτα αγροτικός και χωρίς αυτάρκεια σε δημιτριάδα. Φυσική συνέπεια θα ήταν ο μορασμός και λιών η ξεράνιση αυτής της μονάδας μέσα σε μια υπόδουλή κοινωνία. Εντούτοις ο πληθυσμός παραμένει σκεδόν σταδιερός αδιέποστος σ'όλη την διάρκεια της τουρκοκρατίας χώρη ακριβώς σε μάρκες αδράνειας ή εξαρρορητικούς μηχανισμούς του διοικητικού συστήματος, που τον έχει αναδημι. Η οδηματική κατακτητική κοινωνία με την λεπτατικού τύπου εξουσία που ασκεί, στοχεύει κατ αρκετοί στην ιδιοποίηση είτε φυσικών αξιών είτε κρηματικών, με μεγαλύτερη μαλιστα εμφαση κι εξάπλωση στο δευτέρο σε βάρος των φυσικών αξιών, που υποχωρούν στους τελευταίους αιώνες. Η εξόπλωση αυτή —που προς το τέλος της περιόδου φαίνεται να έχει γενικευθεί σ'όλων των ειδών τις προσθόντις— προϋποθέτει ενος εκχρηματισμό τέτοιο, που να επιτρέψει στις κατακτημένες κοινωνίες να ανταποκρίθουν στις κρηματικές απαιτήσεις του κατακτητή. Επει, η αγροτική οικονομία της Σερίφου, παρά την μή αυτάρκεια-της, ακολουθεί τον κανόνα αυτό, προκειμένου να εκπληρώσει τη φορολογική-της επιβάρυνση, δηλαδή να εξασφαλίσει την υπορξή-της. Στο μέτρο τώρα, που η ανεπάρκεια της φορολογούμενης κοινωνίας δεν επιτρέπει την στο ακέραιο εκπλήρωση των φορολογικήν-της υποχρεώσεων, έχουμε αφενός παρέμβαση εξωτικονομικών παραργόντων, που τη δοημάνων οικονομικά, —καθοριστικός εδώ είναι ο ρόλος των ξενιτεμένων σερφιτών— και αφετέρου υποχρέηση της οδηματικής διοικησης ως προς το διάμο καταπίεσης και συμπίεσης των υπηκόων-της, η οποία μπροστά

στο τίποτα αρκείται στο κάτι, έχοντας τον τρόπο να αναπληρώσει το έλλειμμα που την μεγαλύτερη εμπειρόλλευση των οικονομικά εύρωστων κοινωνήτων. Επει, κοινότητες σαν τη Σέριφο, εκπληρώνοντας κατά ενα ποσοστό χαμηλό σκετικά τις φοροδοσικές τους υποχρεώσεις, καταφέρνουν να επιβιώνουν.

Παρ' όλα αυτά, η καταχρέωση όχι μόνο των φοροδοσιούμενων, αλλά και της κοινότητας ως σύλλογικού οργάνου, είναι αναποδεσμευτή. Το όποια διανείζονται για να ανταποκριθούν στη φοροδοσική-τους επιβάρυνση⁷ αλλά και το κοινό, που στην προκειμένη περίπτωση εκπροσωπεῖται κυρίως από τη Μονή, διανείζεται, όντας υπευθυνό για τη συγκεντρωση κι απόδοση των φόρων, όπαν η πραγματική αδύναμία ή επιλεγμένη αρνητική στάση των μελών-του δικαιούμενου την ημερίδα ή ακόμα κι αυτή την υπαρξή της κοινότητας. Στην περίπτωση της Σερίφου η καταχρέωση της κοινότητας δέν είναι τόσο μεγάλη, που να οδηγεί σε υποταγή-της σε κάποιες διευδυντικές δυνάμεις γνώμων ή ξένες, καὶ η λειτουργία των δυνάμεων επιτυγχάνεται με το τέλος.

Σ' ολη τη θλιβετα της τουρκοκρατίας η κοινότητα της Σερίφου δέν παρουσιάζει διεκμάννετες, ούτε δημοσροφικές, ούτε οικονομικές, ούτε κοινωνικές. Δέν εξελίσσεται πολιτιστικά ή οικονομικά, αλλά και δέν ξαφνίζεται. Επιβιώνει χάρη στην υπερβολή, που παράγεται σε κάποια άλλα ήεντρα, δύλικες οικονομικούς και πολιτιστικούς τας οδηματικής αυτοκρατορίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εγχραφο 1.

Μονή Ταξιαρχών Σερίφου, Κατάστικο II.

Εἰς δόξαν Χρηστοῦ ὁμῆν
ΙΟΥΝΙΟΥ 1781 Ιουνίου 1.

Καντζελαρία τῆς γῆσου σέρφου. εἰς τὸν ὥμετον φαίνεται
τὸ πρᾶγμα ὃπου ἔχει ὁ καδ' ἔνος, ὅμηδεια χωραφία περιβόλιο
βένδρη ὀπήτια, καὶ εἴτε ὄλος τῆς γῆς, καὶ τὸ ταχρήρι τῆς
χωράτεις ὃπου ἔχει τὸ κάδε πρόσθιο. τὸ ταχρήρι τῶν νησιῶν
ἔχειν εἰς τοὺς 1670: ὃπου ἐστείλειν ἡ βασιλεῖα καὶ
χειτρησεν ἀνδρώπους παιδία, χωραφία με τὸ σχοινίον, καὶ
ἥτον τὸ σχοινίον ὄργκων 21: καὶ ἔκπατες τὸ νησίον. καὶ,
ἔποιησανταν κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ σχοινίου ἐν τόσον τῷ,
νησὶ. οἱ δέ προεστῶτες τοῦ τοπου ἐβαλλαν καὶ ἐστημάριζαν τα
ὅμηδεια καὶ χωραφία τού, καθ' ἔνος κατὰ τὸ μαξουλάδι ὃπου
ἔβιναν τὰ λεγόμενα δουκάτα, ὄλοδον τὰ λεγόμενα δησπρο, καὶ
ὄλοδον χωράτεις. πήγουν τὸ τάδε ὅμηδεια δουκάτα τόρο. καὶ κατὰ
κείνο ἀνθολευθόσαν καὶ ἐβαλλαν τόσους ποράδεις τὸ δουκάτον
καὶ εὔχενται ἑκείνο τὸ ταχρήρι τὸ βασιλικὸν ὅπου ἦτον
διορισμένον νό δίδεται διὰ τὴν σῆν εἰς τὸν βασιλεῖον. ἢτον
λοιπόν εἰς τὸν καρύον τοῦ πάπου μον τῷν μισέρι μενεγου
χιλιάδες εἰκοσι δύο δουκάτα. καὶ ἀπό τα 1680: ὃπου
ἀνιδούμησεν ἡ πανούσια. καὶ ἔσθητον ὁ κόπρος ἔμυνεν ἡ γῆς
ἔρημος καὶ δέν ἐβούλευσανταν ἄπο ἀνδρώπους, καὶ οἱ κατὰ¹
καρύον καντζιτέρηνες ἑκοτεβασαν καὶ ἔβαλον ὅσα πράγματα
ἐβούλευσανταν, εἰς τὰς 168: χιλιάδας, καὶ πολὺν ἐματέθεσαν.
εἰς δέ τοὺς 1754: ἥθελησαν νό τὸν ὄγκαντισαν δύο χυρός
τοῦ πανόλη καλέρχη, σιγιλιού, καὶ εὐρίσκεται τὴν σήμερον
12205: δουκάτο, καὶ 705: δησπρο κατὰ δητήτειν ὅμιας τοῦ κοινοῦ
λαοῦν καὶ παραμόδειν ἥθελησα καὶ ἔγω ὁ τοπεινός νά τὴν
σύνοικισιαν καὶ δάλλω τὸ τάγμα τὸ πολισιόν ὅπου ἦτον εἰς τὸν
σιγιλίου εἰς δέ τὸ ὄνοματολόι. δάλλω ὅσα πράγματα γονικά
ἔχει ὁ καδένας τὸ ἕποιο εἶναι ἔκπατητο. νό φαίνεται, ἔνε
με κοινὴν γνώμην νό βαθεύσιν. Ή, τὰς εἰς καὶ ἡ μεταχυρηστεῖς
σύντης τῆς κατειλαρίας εἶγον τοιτύπη. παραβείγματος χάρη. ο
δέσντης οἰκονόμος: εἰς τα 1754: ἥτον τὸ τάγμα τῶν πράγματων
του δουκάτο, 124: καὶ 10: δησπρο. καὶ ἔτει ἐπέρασεν καὶ εἰς
τὸ ὄνοματολόι του. καὶ ἔκει κατὰ δάλλεις διχοράδεις
καληρονομιαὶς ὄλλαξισι καὶ ἔχειν εἰς σήμερον δουκάτα νά
ἔχη 233: καὶ 14: ἀπό αὐτά τα 233: καὶ 14: ἐπροίκησεν τῶν
παιδίων του ἐπούλησεν ἔκπατεν, εύχαλεν ὅπο πόντων αὐτά
διντίκρυ. 110ι καὶ 10: ἡ προίκα φαίνεται εἰς το μεμοριάδε. ἡ
πούλησεν εἰς τὸ ὄνομα ἑκείνου ὃπον ὅσθρασεν.

Ἐκείνος λοιπῶν ὅπου δεῖται τυχη, νά ὄνομαδεται,
καντζιτέρης πρέπει νό περο με φθονον δειν καὶ με
βικατεύσην. νά μή δάλλη σύτε νά δάλλη χωράτεις ὄλλουνταν καὶ
νά δάλλη, εἰς δάλλον, χωρις νά είναιν οι δύο νά συμφονούσιν νά
ἄνοιση τὴν συμφωνία τους, η ἐπούλησεν η ὄλλαξιν η ἔκπατεν.
η, γεροντομοιρι εἴσοπεν. καὶ νά μή μεταχυρίζεται κανένα δάλον
εἰς τὸ κοινόν. καὶ τότες δεῖται εἶναι τιμειμένος καὶ
ἐπαλινεμένος ἄπο δεῖν καὶ ἀνδρώπους. καὶ ὄποιος

μεταχυρίζεται ὀπουχίαις. τούς ἐδένομεν μὲν τός παρούσας
κατόρας. νά, εύρη τό γεόν ἀντιμαχον καὶ τάς οὐρανίους
δυνάμεις. νά τού κόψῃ ὁ θεός τὴν παρούσαν ἡώην καὶ νά
ἔσμιλωσῃ καὶ τὴν μέλλουσσαν φωτια νά καταφέγη τά θεμέλια τοῦ
οἰκου του. τό σπέρμα αύτού νί εἶναι ἀντιμασμένον εἴτε τὸν
οὐρανο. καὶ νά ἔστη κομμάτι φωμι διό πόρταν εἰς πόρταν. καὶ
ἔμενο τού ὄμαρτιθού τὴν κατόραν μου. ὅπου τὸν ἀγακούντεο.
Καλλίνικος ἱερομόναχος Γριπόρης ο καὶ ἀρχιμανδρίτης:
«Η μέν χείρ η κράφασσα σήμεται ταφε.

Γριφή δέ μένει αἰώνας ἀπεράντους:

IEEE, ἐγγρ. 8248.

Πίστις ἔξι θεοῖς μεταφράσεως τοῦ ἀκτινομένου, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ
Βασιλεὺς Σουλτάνης Ἐμπράχημ ἔδωσε τῶν Νησίων.
Ἀμουράτης

Ἄπο τὸ νησί τῆς Ναξίας, τῆς Ἀνδρου, τῆς Μήλου, Πάρου,
Σαντορίνης καὶ Σιφνου, καὶ τῶν ξεινῶν Νησίων, οἱ ἀνδρῶποι,
Χρουστάνης Σουμαρίπας, Κανάλης, καίς, Μηκέλης δαμιανός, καὶ
Χριστόδολος, Μηκέλης ὁ Πορχῆς, καὶ οἱ λατιοί, ἡλίδων εἰς τὴν
ἀνικτότων μου Πόρτων καὶ ἡτον ἀπὸ ἀρχῆς ὁ συγχωριμένος μου
παπούος ὁ Σουλτάνης Ιουλέας, ὃ δέος νό τοῦ χαρισμάτος τὸν
Παράβετεσον^{τε} τοῦ ὅποιου Σουλτάνης τόν καρύδων ἦτον, ὁ Χαρέτ
Μητέρας, Καπετάν Πασσάς. Δοτὶς ἐνιώθει εἰς αὐτῷ τὰ Νησία, Καὶ οἱ
αὐτῶν ἔγκατοικοι δέντες ἐπέκμασαν Κεφαλή, ἀλλὰ ἐπροσκύνησαν τὴν
ἀνικτότων μου Βασιλείαν, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἔξι έκεινον τοῦ
καρύδου, ἔνα μνημόνιον Μπελίνης ἔκαμψαν ἔξι ποτῶν τῶν, ίδιων.
Διερδόσθωντας ὅμης καρύδης ἔνας ἔρωτος ποτὲς ἐστάλιμην Ιωσήφ
τ' ὄνυμα, καὶ ἔκαμψε δάντη σύντο τὸ νησίο μερικῶν καρύδων.
Κατὰ ταῖς τάξισις καὶ κατὰ τὰ κανόνια τους. Καὶ ἔνας τὴν
σήμερον ἡμέραν εἰς τὸν ζεικόνην τῆς Βασιλίσσιας μου αὐτῷ ὅλῳ τῷ
νησίοι, ἀπέρασσαν δίκαιας κάμψην περιείσιν. Ἐποδύγησκοντος δέ
τοῦ Ιωσήφ ἐνιοτείσθη ἀπὸ τὴν Βασιλίσσιαν μου Μπελίνης
φλαμπουρίδης, ἐκιορίσθη καὶ κριτής δεῖ νό κρίνη εἰς αὐτό
τὰ νησία, μὲ τέτοιαν προτασίην, ἥσχουν ἀποραμειώτως νό κρίνη
τὸς ὑποθεσείς των κατὰ τὸ κανόνι, καὶ κατὰ τοὺς Νόμους ὃπου
εἰς τοὺς κιώνας ἐνδοθέσαν. καὶ τῶν κιώνων οἱ Νόμοι, καὶ
κανόνι ὃπου τούς ἐκάρπεσεν εἶναι, νό πληρώνουν κατὰ ὃπου
ἐπιλήρωναν ἔξι ἀρχῆς τὰ χαράτζα των, καὶ περιεστότερον νό μὴν
πληρώνουσι. καὶ δεῖται δέν εἶναι διὰ καράτζα νό μήν τὸ
πληρώνηται. καὶ ἔξι ἀπὸ τὰ χαράτζα των, οὔτε σπέτζες οὔτε
διαρρίζει, οὔτε ὀμακεσχαί, οὔτε μαλάπη, οὔτε μεαντεγαί, οὔτε
διπό τὰ τεκάρια διούν ἔκη τὸ Βασιλεία μου νό μήν δίδουν. καὶ
ὅπως εἶναι ὃ λανθάσμενός τους Νόμος, νό πηγαίνουν εἰς τὸς
ἔκκλησίας τους καὶ νό πράξουν, νό διποτουν τούς νεκρούς των
διπό ταῦς ἔκκλησίας. καὶ διποταν διελέγουσι νό ἀνοίγουσι τὰ μνήματά
των, οὔτε ὃ κακῆς οὔτε ὃ Μπελίνης νό μήν τοὺς πειράζει,
εμεράτη διὰ τούς ἀποθυμένους νό μήν χυρεύουν, οὔτε νό
πάρσυν, διότι οὔτε εἰς τὸν Βεού τὴν κρίσην, οὔτε εἰς τὸ
κανόνι μου εἶναι τὰ τοιάμτα.
ἄπο τοῦ οὔτε εἰς τὸν Βεού τὴν κρίσην, οἱ καδίνες δινοτά
νό φυλαγγώνται, χωρὶς καράτζαν κανένα νό μήν πειράζουσιν.
Καὶ αἱ ἔκκλησίαι αὐτῶν ὅποταν καλάσσουν νό ταῖς φιλάνουν ὃς
πρότερον, καὶ τινάς εἰς τούτο νό μήν τοὺς πειράζει. ἀπὸ τα
διμπάτεια των, καὶ χωράσσει των, νό περγυνται αἱ δικαιοστίαι, δι
ἐπέρνοντα πρώτων, καὶ περιεστότερον νό μήν προνοισται. ἀπὸ τα
μούλια τους τινάς νό μήν τοὺς εὐγάρῃ σταγικής, καὶ τινάς
στονικής τους νό μήν τοὺς τὸ πέρην. εἰς τὰς διατάξεις αὐτῶν
οἵτις θίσειδον διώσῃ, ἢ ὀμιλεῖται νό πιάνεται, καὶ τὰ χαρίσματα τους
νό πιάνενται. καὶ οἱ πεοτεμαχίεις, καὶ οἱ κεσεμηδεῖς, νό
μήν διπλώσουν ἢ νό τοὺς πειράζουν. καὶ διπότων κρίσιν κατὰ
τοὺς νόμους των ἔκφαν διαμεταβοῦν, καὶ ἔχουν τὴν

άποδειξην ούτης, τινός νά μάνη ήμπορή νά, καλάσση αύτήν τήν, κρίσιν τους. οἱ καβδίες διά χοτζέτι, διά σιτζάλι, καὶ διά ὄρξι, ἐξ ὅπο τό Κανόνι περισσότερον νά μάνη πέρωνται. Καὶ διά τάς ψυσθίσεις των βάζωντας ἐκ τῆς ἔνικής των διπλώματος ἀνδρώποντος διά γά τους συμβιβάσουν, ήτις ἡθελον διεσπείρει καὶ ἀποφασίσῃ νά εἶναι στερεόν. καὶ οἱ καβδίες μου νά μάνη ἀνακατώνωνται, εἰς τους συμβιβασμούς των. ὅπο φευδομάρτυρας δυνατά νά φυλάττωται, καὶ περισσότερον ὅπο πεντακόσια ἑπτάρια, δίχια χοτζέτι, νά συγχίλι, ὃν καὶ μαρτυρήσω τοιαύτας Μαρτυρίας, οἱ καβδίες, μου νά μήν τούς ὄνκροιάνωνται. ὅπο, τους ξαχιρεῖς των, καὶ Κουμπανίας τους ὀπεπτήτους των, καὶ διά το Κρατή την καὶ ὄλλα φαρούρια κουμέρι, νά μήν, δίσωται. ὅπο αυτούς τους νησιώτας ὅν πηγαίνομενοι εἰς τους τόπους διά πραγμάτων ταύτας καὶ ἡθελον ἀποδάνη, τό διτ πρόχυρα, καὶ ρούχο ηθελον ἔχρ νά τό παραλαμβάνουν ἀκέραια καὶ σωστά οἱ παντροφοι αύτων, ὅχι οἱ μπεταλαματήζεις, οἵτινες νά μήν ἔχουν ἀπειλεῖν νά ἀποδύνουν εἰς αὐτά. δύτις ἐξ αύτῶν τῶν νησιώτων ἡθελεν ἔλλησις ἐκουσίως: ἐπὶ παρθείσι τῆς κρίσεως, ὅμολογούμενος νά ἐμβη εἰς τὴν πιστών τούς δεούν, ἃς ἐμβαίνειν ὀνεμούντεστας θείων θύμων τινάς μουσουγάμρανταν νά μήν κάμη. ὅπο δέ τάς χυνατίκας θύμοια διελήσῃ νά υπονερευειθή τουρκον, να ἔρχεται μονήτης εἰς τούς δεούν την Κρίσιν, νά δίδη τὴν ὅμολογίαν της, χωρίς τουτο καρπίν νά μήν τὴν κάπητεται. δύτις εξ αύτῶν ἡθελεν ἐπιπλέση εἰς σφαλματο, ἐκείνος πρωθυπολίτης του μόνον νά παικνίσται, καὶ ὅχι τινάς μάλλον διά αύτῶν. διά νυκτής νά περιποτούσι ἔχοντες φρανάρια, ή φῶς μαργή τους τινάς νά μάνη τούς ἐμποδίζῃ. εἰς τά χωρία τρυν ναΐητης νά μάνη πηγαίνῃ, ὄλλα δύτις ἔχει κρίσειν καὶ ὑποδεστιν, ἔλευθερώς νά πηγαίνῃ εἰς τὴν κρίσιν, καὶ τινάς νά μήν τόν ἐμποδίζῃ. ἐκείνοις θύμοι συνάντουσιν τά δοσιμάτα καὶ καρδίται, μόνον τά συνειλευσμένα νά περνούσιν ούχι περισσότερον, καὶ, ἐν μαρκήρι κάρτες, καὶ τόχη διά τό ὀλόγρων τους, ούτε διά τα φραγοπτάτια τους νά μήν τρύν δίδουν, ὄλλαν νά τά σχοράζωται με δίδι τους θηράρια. τούς δέ κρεπάτας ὁ Πουμπούρης εἰς θάνατον, ή εἰς σκοτεινών τόπων νά μάνη τούς βάζουν μένει τῆς Γύνωμης τῶν γερόντων, καὶ τῶν προσετένων τούς τούρην. καὶ εἴτι, δέλλημα τη υπόδεστων τούς διερίζειν δικαστής, ή ὁ πεῖται των νά το ἔκετάζουσιν ἃν εἶναι κατά τὴν Κρίσην. καὶ νά διορίζουσιν δραγούμανον αύτού οἱ Ηγετέσται θύμοιον διελήσουσε. ταῖς διχλαδί θύμοιν δίδουσιν ὃς ἐκ δάρκης πάλιν νά δίδουσιν θύμοιους, διελήγουσιν. γιαννυτζόροι, ούτε Γιατζόκτζίνες εἰς αὐτά τα νησιών μάνη πηγαίνουσιν. εκ τούτων τῶν νησιώτων θύμοιν, ἡθελον πειράζειν, ή τούς ηθελον κάμη λουδούμι, ητε ὁ καβδής, εἴτε ὁ πεῖται, ή ὄλλος τινάς, καὶ ἡθελε νά ἔλλη εἰς τὴν βασιλειάν μου διά νά ἐμφανίσῃ τάς ψυσθίσεις του, νά ἐμβαίνῃ εἰς θύμοιον δίδουν εύρις, καὶ τινάς ούτε πασᾶς, ούτε πέτις, ούτε καβδής νά μάνη τόν ἐμποδίζῃ, καὶ τά χωράφια των θύμοι διαματεστόν, τους δίδουσιν μέ απροκοπήν καθὼς έχουσι, συνήθειαν τινάς νά μάνη τούς ἐμποδίζῃ, ὄλα νά ἔχουν το κύρος των, καθὼς ρύτοι, συνηθείζουν. "Οὐλα θύμοι έγραψησαν εἰς τούτων τῶν ὄκτωνταν νά ἔχουν τὸν τόπον τους, ὄλα νά Κρατουνται.

καὶ ὅποιος δέν τὸ θάδελεν ἀποταχθῆ, καὶ κρατίσῃ τὸ Κανόνι μου,
νά γέννεται παρευθύς, γνωστός εἰς τὴν Βασιλείαν μου διὰ νά
ποιεύεται. οὕτως γράψω, καὶ οὕτως ὄρίζω. του παπού μου,
τού πατρός μου καὶ τού ἀνείφου μου τὸν ἀκτιναμένογραφα καὶ
ἔργο, καὶ τὸν ἀνανεώσα, ὃν καὶ δένωντα τῶν αὐτῶν Νοσούτων διά
να περνοῦσιν υπὸ τοῦ Μεγαλυτάτου Ἰσιδού μου, ἔτι δὲ ὄρισα
ὅπου ὁ ἀκτιναμένος μου δυνατός νά πιάνεται εἰς ὅστις γέγραφα.
Ὄστις θάδελε παρεβῇ ἐντὸ τῷ μικρότερον νά παιδεύεται, ἔτι δὲ νά
τιεύρεται, καὶ κατο τούς ὄρισμούς μου ἔτι δὲ νά πρήστε. ~~ἀλλεύ~~
ετος τούρηκον.

Κωσταντίνος Κόκκος Βηματηρίου Κανγκελλάριος κοινός ἀντέγραφα
τὸ παρόν Ἱερον ἐκ τού ὅνδι κατίρας ὄντος Ἱερού τῆς μεταφράσεως
τού εὐγενεστάτου Ἐρχοντος Ἀρχοντος, καὶ Κόντε κυρίου Γεωργίου
Ἑραγκοπούλου. τῷ 1817^ο ἔτει Αυγούστου 5: εν Ναΐᾳ.

Αρχείο Σεριφου, Κατάστιχο II.

1799 ηδου σιμισον μέ τη τρόπον εχο την καντζηλαρίαν εις κήρας μου.

1800: εετολθην απο την βασιλίαν τζαουνήσης με φερμαντι του ποσα ήτον τότενε πιλτροπος ο γάννακος ο λογοδετής καντζηλερίας ήτον ο προτονετάρος εκμεν ο καντζηλέρις σιναξιν εις την καντζηλαρίαν κι εστιάδωμε δεκαπεντε μαρνέρους εις την αρμαδα επάσσωμε θόλεκα ανδρόπους τρις μας ἐφιγαν και δυο τις επιάσαμε ἐστιάδων και τριαντατια σαραντα, εννέα χρόσια διά να θόσουμε του καθε αγδρόπου οποιο ίκοση τρία χρόσια διά τζατη χαρτζελική ὁ νίκος ο δεξιάφος του λογοδέτη με το να ήξεθρε τουρκικα ἔδοσεν ὁ τζαουνήσης του νίκου τρακοστια σαραντα εννέα χρόσια διά να δύει απο ίκοση τρία του καθε ανδρόπου κατα τίν προσταγιν του πασα ο καντζηλερίς επηρασεν καήκι διά να τις σεφερι εις την σηφνο και να διορισθεμεν και έγα σπρεστο διά να τις επάρχη εις την πόλιν του - ανδρόπου εις τον πασα ο τζαουνήσης ήδελε να παρι τον λογοδετη να παγι εις την πόλιν ο καντζηλέρις δέχει του τζαουνη δεν ορίζεις διά να προσταχης να παρις εκείνουν όπου δελίς μονο δα διορισθεν ή κινοτης όπησον δέλομεν διάτι ὁ λογοδέτης ήτον ἐπερπι πιλτροπος και αν δεν μεορισθη ο λογορχιλαβμος του καταβατικου του δεν πηγαν πουδενο και του λογου σου τζαουνη στεκε στα ήδελα σου ὁ τζαουνήσης ερωτισεν τον λογοδέτη τι τόλμην εκι αυτός και διέλι τετιο οπόκρισην λέγει του ο λογοδετής καντζηλερίς ήνε και δια τούτο έχι τόσιν τόδιμ και εετι δεν ίμμιπορτε να τον αποσπάσετε απο τουτο το ίπουρχιλμα δοτε μου εμενα, εξακοσια χρόσια να τας εβγαλο φερμανι απο τον πασα να ήπτε μουσηθης ο καντζηλέρις μι ήξεβροτας τα μιτεικά τους ἐπεράσεν εις την σιένον να (...) δια να δανιστη χρόσια δια να πληροσι το χιλιμετρι του τζαουνη και να ετιμάσι δια το νάθλων τον ανδρόπου δια την πόλιν εν το αναμεταβή ηλίθεν ηδιπι απο την πόλι θτι να στρεφουν ή ανδρόπι και να παγι ενας προεστος δια να μπητηρδίση με χρόσια ἐστιάδων ο καντζηλέρις τον νίκο απο την σιένο να παγι εις την σερφον μήνιμα θτη εχινε μετοβολι και να διορισεται οπηον δέλι το κινο ήτον ο Πρεβεζενγγλος (...).

ΙEEE, Έγγρ. 35.

Τήν σίμερον δια τού παρόντος χρόνιματος γίνεται ένυπροσθεν,
εις τον σηνάρ δημιτράκη θησαυταλμένος ἀπό τον ὄρχωντα δια νά
θεορίεσ τον λογοργασμούς τῶν ανδρώπον πλήν εψήφισεν ὁ
κηπός ραχᾶς τρίς ἀληπτους ενας μεν ὁ πριμικήριος καὶ
Μανόλεις Γάιτσονος καὶ Ανεγνότης Θεόδορι Κονώμου δια να
θεορίσουν οι λόγοργασμη με φόρο του θεοῦ ὅκη με
εὐλογοροσθήπος ὀλλάζε νε ετέλουν τὰ καταστειχα εἰς τον
ἀπεπταλμένο σηνάρ δημιτράκη καὶ οποτα θεορίσουν τα,
κατάστηχα για θήξουν πολη λογοργασμού του καθε επιτρόπου τη
εβρικαν απάγο του τη έβοσχεν τη εβοσανε καὶ ὄρχισμαν απο
χήιλησ εντάκισι, οχνοντα πέντε εος, 1798 Αυγούστου 22.
Ἐτζι ἔγινε το πάρον καὶ εἰπογραμμένο καὶ ενδομήκε εἰς κάρας
τονε εἰς αεφαλησαν.

- ὁ κονόμος Ληγνέος Σέρφου στέργο
-
- προηγη σκεύωφιλαξ στέργο
- προτόπαπας, στέργο
- χωρώπιτεκωνως στέργο
-
- λαμπαδαριος στέργο

Πρωτονετόριος Σέρφου κα
καντζιλέρις εγραφα τῷ
πάρον κα δεβεῦ,

ΓΑΚ, Συλλογή Ζερλέντη Κ 39, φάκ. 159.

“Ιερον ἀπαράδικτον τού καθολίκου·

Τιμάτατος καὶ χρησιμώτατος, ἡμέτεροι προσφιλέστατοι καὶ περιπόθητοι προσεστόταις καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῶν νησίων Ἀνδρου, Τίνου, Μηρώνου, Σύρου, Πάρου, Ναξίας, Ήλιου, Αντιπάρου, Εικόνου, Πολυκάνθρου, Ἀμοργοῦ, Ἀνύφεας, Ἀστουπαλίας, Μήλου, Κυμήλου, Ιέρου, Σέρφου, Τζιάς, Βερμίων, Αἰγαίνης, Ὑδρας, Πόρου καὶ Σπέτζας, τὴν τιμιότητὰ σας ὀλοφύκιας ἀσπαζόμεθα καὶ κατερπούμεν νά σᾶς ἀποδαυσθή τὸ παρόν μας ἐν ὑγιείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ. Επειδὴ ἐπροστάθμεν ἀπό τὴν ὑφῆλην καὶ κραταλέν Πόρταν καὶ παρὰ τοῦ ὑψηλότατου ἡμένου αύθεντον θεξίρη καὶ καπετάνιον πασᾶ Γαζῆ Μετίν Χασάν ποσᾶν διά νά σᾶς φανερώσθωμεν τὸ ἔλεος διού σᾶς ἔχεις εἰς τὸ νά εἰσθε μουάθιες δύο ὀλοκλήρους χρόνους ἀπό καθέ θασιλικού δύσι μονον, τό διοίκον τούτον καὶ διά χράμπατός μας μερικού εἰς κάθε ηγησία σας τὸ δηλοποιούμενον, διὰ τούτο ίδού δησύ
 Βιορίσθαμεν τὸν παρόντα ἡμέτερον προσφιλέστατον ὄντεψιν λογιώτατον στόρη Γιαννάκην Βαλέτην εἰς τὸ νά περιέλαβῃ τὰ νησία σας καὶ νά σᾶς δισήγ τάχι χαροποιάν εἰνησθιν καὶ διεύθυντοντος ὅταν φεδρασθῇ αὐτού καὶ θεωριαθῆτε αὐτήν τὴν διευθούσιαν διού ἡλεύθητης ἐστοῖς διο τοσούς προεστούς σας, εύριτε εὐλογούν καὶ ρροφοντες μας κοινῶν περὶ τούτων ἡμεῖς δὲλομενεν στηρίξει τὰ ζητήματα σας μέ ἔνδοξον μυουργιουλτί τὸν αύθεντος μας. Σᾶς συμβουλεύομεν καὶ τοῦτο νά περάντε μετηνούσιον καὶ ὄμοισιον καὶ ὁργάνην ἀφίνοντες τὰς πολιάδας ἔχδρας καὶ ποντίκια σας, ὃπου δέν μας λανθάνουσιν, καὶ νά εἰσθε δέβαοι, ὅταν λείψουν τὸ τοιεῦτα καὶ αἱ διεύδυνοι, κατὰ τὸ χριστιανικὸν χρέος δέλετε ἔχει καὶ τὴν παρὰ θεοῦ διοήδειαν καὶ τὴν παρὰ τὸν πολυκαρονοίων ἡμένων σύδεντων εἰς τὸ ἔχης ευμένειαν καὶ ἰδαροτητα καὶ δέλετε ἀναπομεσθε μέ καθέ σας ευχαριστησιν. Οπιοι δύμας δέν φέρνονται, καλώς ἀλλ' εἶναι ἀποτοκοι καὶ ὀπειθεῖς, τοὺς τοιούτους νά μας τούς φανερώνετε διά χράμπατός σας καὶ ὃς εἰσθε πληροφορημένοι ὅτι δέλουν πειδευθεῖ μέ τιμωριαν δανάτου. Δέν εἶναι χρεία νά σᾶς χράμψημεν περιεστορον' ὡσάν διού παρηγγειλάμεν τὸν προρειθέντα ἡμέτερον λογιώτατον νά σᾶς φανερώσῃ διά στόματος τὰ προσήκοντα τὰ δέ ἔτη σας εἴησαν δεδίστεν πλείστα καὶ εὐτυχῆ. 1775, Μαρτίου 30.

Τοῖς τιμιότητος σας δύος Νικολάδος Ναυρογενῆς,
 δραγμάνος διεύθυντος.

Ε γ γ ρ α φ ο 6

Μονή Ταξιαρχών, Κων. 2.

φ.118 Ισίοι καὶ εἰς ταύτην τὴν γῆσθον, ὅπα ἀκίνητα πράγματα, καὶ ταῦτα, ὅλα ὄχειρωματα τῶν κατοίκων ταύτης, ὅλα ὑγρασθεῖτα κατὰ θεοφόρους κατερρύπισε, περὶ τε τοῦ μοναστηρίου καὶ τῶν προκειθέντων καὶ γάρ ὅταν τὸ μογαστήρι ἔκαμπον ἐνέ οἱ χριστιανοὶ ταῦτας, τῆς γῆσθον θεῶν ἔφενερωπημεν, εἴπον ὅνθρεσον γους, ἔκάμψαμέν το, μὲν πρέπει καὶ νό τὸ προκινήσωμεν διὰ νό θητορούν νό ξους τὸ πρός ἡσάρκειαν οἱ ποτέρεις διοῦ θέλουν κατοικῆι εἰς σύντο, κι ἔτζι ἀλλος χωράφι, ὅλος ὁμπέλι, ὅλος ἡντανο, ἔβαλλεν; καὶ τὸ μοναστήρι ἔκαμψεν ὅλλαχσαῖς, καὶ θῆσερε τὰ πράγματα του ὅλω ἐνώ εἰς τούτην τὴν θολήν τοιούτην τρόπῳ ὑπερέβαντος εἰς τὸ μοναστήρι ἔνας χριστιανὸς χωράφι ἥ ὅμπέλι εἰς τὸ Ἰησορίθριον ἥ Κουτσάλι ἥ θευτεσταλού ἥ εἰς τὴν Βασιλίν, εἰς τόπους μαικρινούν νό πηγαλινούν νά τὸ καλλιεργίσουν τὸ ζευγάρια τοῦ μοναστηρίου, ἔβεκουντον τὸ διέτερομα του χριστιανού καὶ ἔδιναν ἔκεινα καὶ ὅλινα πόλιν εἰκεν ἐνώ κοντά καὶ ἀγαπούσεν ἔκει καὶ ἔδινεν ἔτούτα εἰς τὸ μοναστήρι καὶ ἐπερναν ἔκεινα τοῦ μοναστηρίου καὶ ἔτζι ἐπήστασαν τὸ πράγματα τοῦ μοναστηρίου ὅλω ἐνώ κοντά του. "Ἐτζι μοῦ ἔπαρθεσεν ὃ δεῖος μου, ποὺ εἰκεν κι αι ἔκεινος παράνθειν, ἀριτώντας ἔσω, πάς, γήινον ἥ οίτησι καὶ ἐπήστασαν ἔτζι τὸ πράγματα κοντά του καὶ μού τὸ εἶπεν.

Κατό δέ τούς 1670 ἔπειταν ὃ θεοτιλεύεν καὶ ἔκαμψε ταχρῆρι εἰς ὅλα τὸ γησάν καὶ ἐμέτρησεν ὄνθρηπους, πατέοι, ἐμέτρησε καὶ τὰ χωράφια μέ τὸ σχοινίον, καὶ ἦτον τὸ σχοινίον ὀργκαίς 21. Εἰλάθε καὶ ἐνώ κατὸ τὴν θεοτιλεύην προσταχήν καὶ ἐμέτρησε καὶ ἔκαράτζοσε τὸ γησίν, καθὼς φοίνεται εἰς τὴν κατεξελλαρίαν του καθ' ἐνώ τὸ πράχμα πόλιν χαράτζει τότε τὸ ἔβαλεν ὃ ταχριζής. Οἱ δέ χριστιανοὶ εὐλάβεια σερομενοι εἰχον πολλά πράγματα ὀφειλερένα, θερευούν, θερευούν πολλά μογανού τους ἔβιοντασθαν να μη διροχαρατζόσουν τὸ πράγματα αύτά καὶ δέν ἔβαλλον καθ' ἔνα τοπον, ζεχωρια ὅλα καθὼς ἐνώ φοίνεται, θερο, τὴν κατεξελλαρίαν, συνκωμεγα, λογχάρια ἥ θουνόν ἔκωντας τρις τεσσερις τόπους καὶ, σύνομασίαις, μα εἰς τὴν κατεξελλαρίαν φαίνεται, μις ὄνθρας καὶ ἔνα χαράτζει καθὼς ἔκεινοι τὸ ἔβαλον καὶ μης εχουν τὸ μημοσιεύον, δέν νά μη ἔκερχετε τὸ μοναστήρι, καὶ ἰδού τά ὅλλα, καὶ εἰνώ καθὼς είνοι εἰς τὴν κατεξελλαρίαν θαλέμενα κατ' ὄνομα.

φ.119	ὅμπελι	στῆς Γονιαίς	Τουκάτα	Τουκάτα
	ὅμπελι	στους Κωσταντία		Δ 16
	ὅμπελια	εἰς τοὺς Καλαθράδον καὶ εἰς τὸν Πύργον		Δ 15
	ὅμπελιο	εἰς τοὺς Ἀξιόνος		Δ 20
	ὅμπελι	ἔτερον εἰς τοὺς Ἀξιόνος		Δ 10
	ὅμπελι	τὴν Μουργιάν καὶ εἰς τὸ Καλαμίτζι		Δ 02
	ὅμπελια	εἰς τὸ μοναστήρι ἀπ' ἔξω		Δ 15
	ὅμπελι	εἰς τὴς Συκιάς τὸ Λαγγάδι		Δ 40
	ὅμπελι	εἰς τὴς Συκιάς τὸ Λαγγάδι		Δ 05
	ὅμπελι	εἰς τὸν Ἐλοιόν		Δ 04
	ὅμπελι	εἰς τὴν Ποταμιάν τοῦ Ἀντωνή Χριστόνουλου		Δ 03
	ὅμπελι	εἰς τὸν Κωνσταντία		Δ 02

ομπέλι	επερογ εἰς τοῦ Κωνσταντία	Δ	02
ομπέλι	εἰς τὴν Ποταμίαν τοῦ Ἀνανία	Δ	09
ομπέλι	επερογ εἰς ταῖς Γούλαις	Δ	03
ομπέλι	εἰς τὴν Γαλανήν στὸ Ράκιτσο	Δ	02
ομπέλι	εἰς τὴν Γαλανήν τοῦ Μαρκάκη	Δ	03 1/2
ομπέλι	εἰς τοῦ Νουτζουρού τοῦ παπα-Ἀθανασίου	Δ	06
ομπέλι	στὴν Μουρτζίτιν διό μερτικά	Δ	07
ομπέλι	στὸ Σεροχώριο τοῦ Καππαρόου	Δ	05
ομπέλι	κοι συκιάτις εἰς τὴς Δρίς ὅπο τὴν Ἄννα	Δ	09
Ἀνεγκυνόστη Θεοδόρου		Δ	00 1/2
ομπέλι	εἰς τὴν Ἀλισχόμανδρα τοῦ Παρασκευᾶ	Δ	01 1/2
ομπέλι	ἀκούη εἰς τὸν Αλισχόμανδρα τὸ μιερό ὅπο τοῦ	Δ	10
Γεώργη πρέ Μάρκου		Δ	02
κυππάρι	εἰς τὴν Ποταμίαν	Δ	04 1/2
συκιάτις	εἰς τὴν Γαλανήν	Δ	02
συκιάτις	εἰς τὸν Ἅξειότη	Δ	02 1/2
συκιάτις	εἰς τοῦ Γρόππο	Δ	04
χλαίατ	εἰς τὴν Συκαμίαν	Δ	04
χλαίατ	εἰς τὸν Κάλαμον	Δ	04

χωράφιτο	εἰς τὸν Κάλικα καθὼς εύρισκοντας	κατὰ τὴν Βιστήκην τῆς τὸ μιερό ὅπο τὴν μάνδραν καὶ κάτω.	σουκάτα 76
χωράφιτο	εἰς τὸ Καλαμίται καὶ εἰς τὴν Τράπεζον		Δ 50
χωράφιτο	εἰς τὸν Βασιλιού		Δ 19
χωράφιτο	Ἐπερον εἰς τὸν Βασιλιού τοῦ Σκαβάτηου		Δ 04
x :	εἰς τὸν Ἀγίον Ηλίαν καθώς εύρισκοντας		Δ 20
x :	εἰς τοῦ Νουτζουρού καθὼς εύρισκοντας		Δ 10
χωράφιτο	εἰς ταῖς Λασγάνες		Δ 15
x :	εἰς τὸ Εηρό χωρίον		Δ 25
x :	εἰς τὸν Σουρανᾶ εἰς τὴν Βουνόμανδαν		Δ 12
x :	εἰς τὸν Πλατύ οἰγιαλόν τοῦ παπά-Γεράσιμου		Δ 05
χωράφιτο	εἰς τὸν Πλατύ οἰγιαλόν Έπερα εἰς τὴν		
Ἐγγεριάν			Δ 06
x :	Ἐπερον εἰς τὸν ὄμριον τόπον τοῦ Γουλιέρμου		Δ 01
x :	εἰς τὸ Μαύρο Βουνί		Δ 20
χωράφιτο	Βού εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Ἀμβρόσιου		Δ 07 1/2
χωράφιτο	εἰς τὸν Εύρινόν, πέντε κομμάτια		Δ 50
χωράφιτο	εἰς τὸν Μῆλον, βού κομμάτια		Δ 23
x :	εἰς τὰς Δρίς		Δ 08
βού τὸ λουρί εἰς τὸν Μῆλον τοῦ Ἀναγνώστη Θεοδόρου			Δ 01 1/2
x :	εἰς τὸ Φακνό Βουνοκι τοῦ Καππαρόου		Δ 02 1/2
x :	εἰς τὴν Εγγεριάν, εἰς τὴν Σκάλην,		Δ 01
x :	εἰς τὴν Συκαμίνιαν κομμάτια ευτρ		Δ 55
x :	Ἐπερον εἰς τὴν Συκαμίνιαν		Δ 08
x :	Ἐπερον απὸ τὴν Κονόμησσαν τοῦ Ντζέρκη εἰς τὴν Συκαμίνιαν		Δ 02 1/2

x	x	εἰς τὸν Μέγα Λόμπον τοῦ Καπήτα	δ	08
x	x	έγερον εἰς τὸν θυρόλ, τόπον τοῦ Γιαννουλᾶ	δ	03
x	x	εἰς τὸν Ἀγίον Κυπριανόν	δ	04
x	x	τὸν Μουντρή, εἰς τὸν Ἀγίον Κυπριανόν	δ	03
x	x	, εἰς τὸν Ἀειότην	δ	03 1/2
x	x	κωραξία εἰς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν Θυρή Βολάνα	δ	10
x	x	εἰς ταῖς Γονταΐς	δ	01 1/2
x	x	εἰς τὸν Κωνσταντῖνον	δ	02
¶.121	x	εἰς τὸ Παλαιὸν μιτάτα	δουκάτα	10
	x	εἰς τὸ Μαρμάρι ὡς καθὼς εὑρίσκονται	δ	10
	x	εἰς τὴν Βρουλλόπην	δ	08
	x	εἰς τὸν Μουντρή μέρε τὸ ἀλῶν εἰς τοὺς Κύππους	δ	01
	x	έτερον εἰς τοὺς Κύππους	δ	08
	x	εἰς τὸν Σταυρόν τῆς Ἀννινας τοῦ Στρατῆ	δ	02
	x	εἰς τὸ Λιθανί, εἰς τὸν Ταξιάρχην,	δ	02
	x	εἰς τὸν Σταυρόν εἰς τὸ Μακρὶ περιγάσι	δ	03
	x	εἰς τὸν Πάλον τοῦ Καθείου	δ	05
	x	εἰς τὴν Ἀλογομάνδραν - Βλέπε *	δ	08 1/2
	x	έτερον εἰς τὴν Ἀλογομάνδραν	δ	00 1/2
	x	εἰς τὸ Λιθανί	δ	10
x	x	εἰς τὸ Λιθανί τοῦ Βηγαλᾶλη	δ	01
x	x	εἰς τὸ Λιθανί εἰς τὸ Νηφεντικό τοῦ Καπήτα	δ	01
x	x	εἰς τὴν Ἀγίαν Ερίνην	δ	03
x	x	τὸν Καλαθράν καὶ τὸν Νενίτη	δ	20
x	x	εἰς τὸν Τζελεπάκη (Βλέπε) *	δ	01
x	x	εἰς τὸν Βηγαλαίτης ἀπό τον Γεώργη παπ/Αντόνη	δ	05
x	x	εἰς τὰ Κάρβαρα	δ	02 1/2
x	x	εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν ἀπό τὸν Ἀντώνη Κοτζίκου	δ	04
x	x	εἰς τὸν Κουταλάν ὡς καθὼς εὑρίσκονται	δ	05

σουμάρουν ὅλα τὰ δουκάτα τοῦ μοναστηριοῦ δ 795:1/

1791, Δεκεμβρίου διεξεπαστρέψθη ἡ πόστα τοῦ μοναστηριοῦ μέρε ταῖς κανούριαις καντζήλαριαις ὃ λογοθετεῖς καὶ λαμπαδάριες διάλικειρός τους καὶ ἐμειναν ὁπό σήμερον εἰς τὸ μοναστῆρι τοῦ δουκάτα 02δις ἀσπρα δ καὶ στένεις τὸ χαράτζι τοῦ μοναστηριοῦ πρόστι - γράφεται 144:36 δημηρος εἰς φύλα 25.

* Εἰς αὐτό τὸ χωράφι ἔκατεβασεν ὁ ἥγονυμενος κύριος Ζαχαρίας τὸν τοίκον ἔως μίαν ὥραν εἰς τὸ 1748, καὶ τὸ ἔβαλα ἑνώ νά φεύγεται πᾶς πολὺς ὅταν δέλη ἔκα τὴν ἔκουσίλιν τὸ μοναστῆρι νά περηνή τὸν τόπον του.

* Εἰς τὸ Τζελεπάκη ἔχεται μοναστῆρι εἰς τὸν Κρίκα τὸν ἔγκρεμνον, σύμπλιος ὁ σακελλάρος Βγένιος, εἶναι καὶ εἰς τὰ Καμινιά, σύμπλιος ὁ μαστρο-Γεώργης.

φ.122 Οσπητιον εἰς τὴν χώραν, ὁ καλόυμενος ὥντας μὲ τὸ μαργηρεῖον του Λ..... ἀσπρα 4, τὸ διποίον, οσπητιον ἡτον του Βιεντζου Ρώτα του, κύρ Βενιαμίν, θετις δια πρωικοσμημένουν, τὸ εἰκε προικισμένον της δικαστρώς του τῆς Παγόνας, ἡ ὄποια ὥντας ὁ ἀνελάθος της ὁ κύρ Καζάλιγκος ήχουμενος, του τὰ εἰκεν εἰς τὴν ἔξουσιαν του καὶ τὰ ἔνοικιαζεν· οἱ ὄποιοι ἀποδανόντες, ὁ νιός οντής ὁ κύρ Ζαχαρίας, ὡς πρᾶμα μητρικόν του, τὸ ἔκαμε, ἔσπει καὶ τὸ ἀνοικιάνισσεν εἰς τὰ 1747 καὶ τὸ θριέρωσε πάλεον να είναι εἰς τὸ μοναστήρι εἰς τοὺς αἰώνας ἀμεταστάλευτα, καὶ ἀναπορεσσατα. Τὸ δέ μαστρείον του τὸ ἀχύραστην ὁ ηχουμενος κύρ Καζάλιγκος ἀπό τὴν κύρ Ἀνναν του δικιονομού Νεργαμον, ὁ δε κύρ Ζαχαρίας ὑπόρεσε τὸν οὐρανὸν εἰναι εἰς τὸ παράθυρον του μαστρείου ἀπό τὸν Νικόλαο Πατέρα καὶ εἶναι τύρα εἰς τὴν ἔξουσιαν του μοναστηρίου. Στὰ '76 ἀλλάχθη του ὥντα τὸ τραβεζοντινον εἰδο τὸ διποία ἀκόλυθησεν καὶ κριστι εἰς τὸ 1762 ἔητωντας το Ἅγιοργος τοῦ Βιεντζουν οντος ὁ Σιλεάδος ὁ δοϊδόντας του, τότε καρούν ὁ Μουστί μπεης, θεορῶντας πῶς, το ἔχει προικισμένον ὁ Βιεντζουν τῆς δικαστρος του τῆς Παγόνας, τὸ ἔδοσε του οντον εἴναι της του ήχουμενου κύρ Ζαχαρίου ἡς κτήμα τῆς μητρός του.

Μαραζε εἰς τὸν Σταυρόν ἔχωντας τὸ ἀλλάσσην ἀπό τὸν λούνη Ρώταν εἰς τὸ 1748.

1772: Ἀφειέρωσεν ἡ Ἀννα τῆς Πετρίνας δια τὸν μίλον τῆς τὸν Νικολάην, ὅπου ἔδιψεν ἐνδο εἰς τὸ μοναστήρι, τὸ σηπτι εἰς τὰ δώματα καὶ ἀλλο τὸ ὄποιον σπήτη, τὸ ἔκαμεν ἀλλάζειαν τὸ μοναστήρι καὶ τὸ ἔδοσεν του Μαρίνου Βενετζιάνου καὶ ἐπήρε τὸ μοναστήρι τὸ σηπτι του κύρ. Μαρίνου, οντον είναι τὸ μαστρείον του ὥντα ὄμηρος καὶ εἶναι καὶ σραμμα τῆς ἀλλασσής.

1785: Ἀφειέρωσεν ἡ Χρουείνα τοῦ Τριεζέη ἀπό τὴν Μηλον εἰς τὸ μοναστήρι σπίντι εἰς τὸν Χριστόν, ζαριά 2 εἰς τὴν Λακκαν, κι εἰς τὸν Πλατάνου τὸ Βουργί, κι εἰς τὸν Ημερον ἔγκρεμον, 2 ζαριά, τὸ ἔνα εἰς τὸν Αλύδομαν καὶ τὸ μάλλον παρέξων· βλέπε τὴν προσηληνίαν τῆς.

μεγάλης Οικτυρόπου εἰτ ἥλιθωμεν εἰς τὸ Ιερόν καὶ σεβόθυμιον μοναστηρίον τῶν Ταξιαρχών ὑμεις οἱ πατριαρχικοὶ καὶ συνοδικοὶ ἔξαρχοι καὶ ἔγινε ἡ καταγραφή διῶν τῶν μοναστηριαίων πραγμάτων τῶν κινητηγ, τε καὶ ὀκινήτων, διωιτες ἐθεωρήθει καὶ ὁ λογαριασμός εἰσοδων καὶ εξόδων κατα τὴν προσταχήν τῆς ἔκκλησίας.

*Ο Παροναξίας Νεόφυτος καὶ ἔξαρχος πατριαρχικός Βεβαλοι
*Ο Σαντορίνης Γαθριά καὶ ἔξαρχος πατριαρχικός Βεβαλοι

φ.123 Ιδού καὶ τὸ σμόθολα, ποῦ καὶ πόσα-		
Εἰς τὸ Βολαντα εύτα καὶ ὁ ἀέρας ὡς καθώς εὑρίσκεται		7
Εἰς τὸ Βατούνι διο		2
Εἰς τὸν Καμπον, μία		1
καὶ ἀλλη εἰς τὸν Αποχωριστόν		1
Εἰς τοὺς Πετζιά εύνα		1
Εἰς τοὺς Παπαδά τριά· διο εἰς τοῦ Καγία καὶ εύνα εἰς τοὺς ἀντρέα παπά-ζέγουν		3
Εἰς τὴν Ποταμιάν εἰς τοῖς Ἀχλαδιαῖς μίαν		1

Εἰς τὸν Πιεζούλους τέσσερις	4
Εἰς τὸν Εύριγόν τέσσερις	4
Εἰς τὸν Κουβέση τρία	3
Εἰς τὴν Τράπεζαν ὅντίνερα πέντε	5
Εἰς τὸν παπᾶ-θεοφάνη ξύτα	7
Εἰς τὸν' Ελοιόν δέκα πεντε	15

ολα	54

Καθώς, τά ημέρα γραμμένα ἀπό τοῦ παπᾶ-Γερμανοῦ τό χέρι ἔτει τά ἔθαλα
κι ἔχω ἔδω· εἶχε τα σημειωμένα εἰς τα 1694. Εὐρέθησαν του
παπᾶ-Γρηγόρη 1773 γεμάτα σμούδοι 15.

- Ζαρία, ὅποι εἶναι εἰς τὸ λιθόνι.
 Εἰς τὸν Πάλον τοῦ Μερυτίκηα ἔνοδη τοῦ Βίγλη ὀλλαγή καὶ τοῦ Βατού.
 "Ετεροι εἰς τὸν Πάλον ἀπό τοῦ Ἰωάννου Σταύρου.
 "Ετεροι εἰς τὸν ὄμοιον τοῦ Κρικα' ἔνοδην τοῦ Τουλουποῦ.
 Εἰς τὸν Σταυρὸν τοῦ Καπήτα.
 "Ετερον τοῦ μοναστηρίου, ἐκεῖ· καὶ ἑτερον τοῦ μοναστηρίου.
 "Ετερον ἐκεῖ τῆς Καλομοίρας.
 Εἰς τὸν Ἐγκρεμνὸν τοῦ Βιβλάη.
 Εἰς τὸν Αὐλόμονα τοῦ μοναστηρίου.
 "Ετερον ἐκεῖ τοῦ Ἀμβροσίου.
 "Ετερον ἐκεῖ τῆς παπᾶ-Γιώργενας.
 "Ετερον ἐκεῖ τοῦ Δημήτρη Γριπάρη.
 "Ετερον τοῦ ὄμοιον ἐκεῖ· 1788 ἀλλαχθην ζαρί ἀπό σύντα με Ζέην Ραθιόλη.
 "Ετερον τοῦ ὄμοιον ἐκεῖ.
 "Ετερον ἐκεῖ τοῦ μοναστηρίου.
 Εἰς τὸ Ἀφεντικόν τοῦ Καπήτα.
 Εἰς τὸν Αὐλόμονα τοῦ Ἰωάννου Χριστούνουλου· ἔνοδην τοῦ Καπετανάκη.
 Εἰς τὸν Στουρόγ. τοῦ ὄρχιμανδρίτου ἀπό τοῦ Μανούχη.
 Εἰς τὸ Ἀφεντικό ἀπό τοῦ Ζόρκου Γαΐτάνου ὀλλαγή.
 Εἰς τὸν Αὐλόμονα ἀπό τοῦ Ζέην Ραθιόλη ὀλλαγή.
 *Ο Παροναξίας Νεόβυτος καὶ ἔξαρχος, ὑποδεβατοί.
 *Ο Σαντορίνης Γαθριέλη καὶ ἔξαρχος ὑποδεβατοί.

Ε γ γ ρ α φ ο 7

Μονή Ταξιαρχών, Κυρ. 2, φ. 90.

«Ο Σίγενου Ιωσήφ ἐπιβεβαοῦ

Διά τοῦ παρόντος γίνεται, δῆλον ὅτι, με τὸ νά θεον παλαιῶν συνήθειαν εἰς τὸ Ἱερόν τούτο μνηστήριον εἰς ὅσα πράγματα, λέγω χωρίστα, ἀμπελία, ἐκρατοῦσαν καὶ ἔδουλευσαν ἡτε Ἱερομόναχοι, ἡτε μοναχοί, ἡτε καρπόν ἔκαμνα, χρεοστήκης ἔειδαν ὅπλα τὰ εἰμητι εἰς τὸ κοινόν τοῦ Ἱερού τούτου μνηστηρίου τοῦ κατά κατάρον ἥχουμένου. Διά τούτο καὶ τὴν σῆμερον ὅπλοι οιμεῖς οἱ εὑρησθέμενοι πατέρων μὲν κοινῆν γνῶμην ἡτε Ἱερομόναχοι μετανοοῦσιν, στέργωμεν καὶ ἀποφασιεστημένοις δέλεμεν οὐτή τῇ παλαιᾷ συνήθειᾳ δηλωνότι νά δίνενται ὅτι τὸ εἶμητι εἰς τὸ κοινόν εἰς ὅτι πράγμα τοῦ μνηστηρίου κρατεῖ καὶ δουλεύει ὁ καθένας μας· καὶ ὅποιος ἥξει καλάπει καὶ εὑγενεῖς ἔξει τῆς τιμῆτης κοινῆς ἀποφέσεως νά τοῦ συκάνεται τὸ πρόσθια καὶ νά μενη εἰς τὸ κοινόν. Διὸ καὶ εἴς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἔχειν τὸ παρόν. Πύοκεγραμένον παρὰ τῶν πατέρων καὶ τυπομένον μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Ἱερού μνηστηρίου καὶ βεβαιομένον παρὰ τοῦ σηγίου δεσπότου ὄχιριν Σίγενου.

1795 Ιουλίου 27, Σερίφος.

ὁ Ἡγούμενος Σέρφου Ιμαννίκιος στέργων ὃς ὄνοδεν.

Καλλίγικος Ἱερομόναχος στέργων.

Ιερεμίας Ἱερομόναχος στέργων.

Μαναρίος Ἱερομόναχος στέργων.

Ἀρείνηος Ἱερομόναχος στέργων.

Γαβριήλ Ἱερομόναχος στέργων.

Ιοακήμι μοναχός στέργων.

Ἄνανίας μοναχός στέργων.

Ἰερόθεος μοναχός στέργων.

Μητροφανῆς μοναχός στέργων.

Εγγραφο 8

Μονή Ταξιαρχών, Κωδ. 2, φ.21.

1782, Νοεμβρίου 8. "Έκφρα δημόσιον χρεωστικήν εἰς ὅνομα τοῦ μοναστηρίου ἐπέραστιμενήν εἰς τὸ σκολεῖον τῆς Σιένου διά χρόσιο πεντήκοντα νά, διέστη τὸ μοναστήρι τὸν καθ' ἔκαστον χρόνον διάφορον χρόνια πεντε, ἔως ὅτου εἶναι σκολεῖον καὶ παραδίῃ ἐλληνικὰ μαθήματα τὸ ὅποιον ἐπαρακινήθηκα καὶ τὸ ἔκαμπ πρὶν νά λάθι τὴν ἡγουμενείαν διά οἵτινας τοιαύτην. Στοχαζόμενος τὸ μνητόν τῆς ὀνδρωπότητος καὶ βάλεντας τὴν διμάσιεν, εἰς τὸ μοναστήρι μας τά ἔβαλο μέ τέτοιον τρόπον οἱ μετασχηστεροι νά βιαζενται νά δίδουν τὸ ἑτήσιον διάφορον καὶ με τοιαύτην δίαν μηπορούν νά στείλουν ὅπο, τὸ μοναστήρι νά διαβάζουν, νά τρέχη πάντοτε τὸ μοναστήρι με σπουδαίους. Διά τὰ ὅποια ἀρέιν τέτοιον δρόν, λαϊκόν παιδί πρὶν νά κουρευθῇ εἰς τὸ μοναστήρι καὶ νά προστηθῇ γά μή, πηγαίνῃ, ἐπειδή καὶ εἰς τὸ συμφωνητικὸν μας χρήματα εἶναι δέος παιδία ψπάζουν τοὺς μοναστηρίους νά σπουδάζουν νά εἶναι εἰς τὸν διεθνή πατέρα χωρὶς μιεδόν καθὼς καὶ τῆς Σιένου. οἵσι δέ ψπάζουν νά σπουδάζουν, νά πηγαίνουν με τέτοιον σκοπό διά στολισμὸν τοῦ μοναστηρίου ὥχι διά νά σπουδάζουν διά ἔντικα, τους, τύχη, ἐπειδὴ καὶ ἀρέιν, καὶ ἔχω, ὁ ἀμαρτωλὸς τὴν ἐντολὴν μους ὃς αἴτητος τούτου τοῦ ἔργου καὶ ἐπικαλούμαται τὸν προστάτην ταύτης τῆς ιερᾶς Μονῆς τὸν, μέγα Ταξιαρχην, οἵσι σπουδάζουν καὶ τὰ μεταχειρίζονται πρὸς στολισμὸν τοῦ βεΐου καὶ πανσέπτου ναοῦ τους νά εἶναι θοηδός τους καὶ φυσικα καὶ σωματικα καὶ καύχημα τους καθὼς καὶ εἰς ἐμένα τὸν ὄντας τοὺς καὶ οἴσα τὰ επικερισθεῖσαν τὴν προκοπὴν αὐτῆν, ὅπου δέ λαζουν ὅπο τὰ χράμματα ὅπου ἔχει ἔχειν οἵτιος, εἰς κοκκόν, νά ἔχουν οἴδα τὰ ἔναντια ὅπου ἀναθεν ἔγραψα. ὁ ἀμαρτωλός ἔναντιον τους νά εἶναι ὁ μέγα Ταξιαρχης εἰς οἴδα τους τὰ ἐπικειρήματα. 1782: γεομβρίου 8. ὄμριμανδρίτης Καλλίνικος. δούλος τοῦ μέγα Ταξιαρχου.

Μονή Ταξιαρχών, Κωβ., 2, σ. 22.

Διά τού παρόντος έγλωποιούμεν γίμεις οἱ ἐπίτροποι καὶ επιτετάπατοι τοῦ κινού σχολείου τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων τοῦ κατὰ τὴν νησῖδον Σίγουνον ἔργοντον θέτι μὲ τὸ νᾶ ἔβαλε τὸ ἱερόν μοναστήριον τοῦ Μέγα Τεξάρχου τὸ ἐν τῇ νῆσῳ τῇ Σερφῷ, ἔργοντον οὐδεναὶ εἰς τὸ ἡμετέρον σχολείον χρόνια πεντήκοντα, διὰ νὰ δίῃ τὸν καθέκαστον χρόνον ἐτήσιον χρόνος πέντε εἰς τὸ αὐτὸν σχολεῖον. Ὑποσχόμενοι, καὶ γίμεις οἱ ἐγεστάτες καὶ μελάνοντος ἐπίτροποι τοῦ αὐτοῦ σχολείου, θύσους κατὰ καιρὸν ἥσθετε πεμψά τὸ οὐτό μοναστήριον διὰ νὰ σπουδάζουν εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα, νὰ εἶναι συγκαταρειθμημένοι οἱ οὐτόι μαθηταὶ τοῦ μοναστηρίου μὲ τοὺς ἐγκατοικους τοῦ τόπου μας τῆς Σίγουνον, νά μὴν ξουν νὰ δίνουν τοῦ κατὰ καιρὸν διεσπασθέουν χάριν μισθοῦ οὐδέ θύσιον ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ άυτὸ τὸ μοναστήριο ὡς ἐν μέλος τῆς Σίγουνον, διεσπασθὲ με τὰ τίσια προγόμνια οἷον τὸ θέλεαν ξουν οἱ ἐπόντοις μαθηταὶ, δμοίσις καὶ αὐτό. Καὶ εἰ μὲν ἐκ τηνῶς, περιετάσσεως η συμπτώματος καὶ τὸ σχολεῖον δένει ἐνεργήται ὅπο διεσπασθόδην, γὰ μὴν ἐνεχεται τὸ οὐτό μοναστήριο διὰ τὸ ἐτήσιον ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐδεμπερον. Εἰ μέν, οἷος καὶ τὸ σχολεῖον ἐνεργήται καὶ οἱ κατὰ καιρὸν πατέρες τοῦ μοναστηρίου δένει ἐπόντοις στείλουν μαθητας, νά μὴν ἀμπρόρουν νὰ παρηγέθησον τοῦ ἐτήσιου διεσπασθῆ τοῦ διαφόρου ὀλλακία, νά, τὸ πλήρωνουν ἀπροσθίστας, δμοίσις καὶ οἱ κατὰ καιρὸν επιτρόποι νὰ μὴν μηδορούν γὰρ τὰ λεπτούν οὐτῷ τὰ διπέρα δηλαδῆ τὸ ἀφέρεμα ποτὲ διέρθη τὸ εἰρημένον μοναστήριον παρὰ νὰ εἶναι πάντοτε εἰς οὐτό, εἰς τὸν οἴστον αἰώνα γὰρ τὰ κρεμαστά καὶ νὰ δίῃ τὸ ἐτήσιον διεσπερον τὸν καθέκαστον καίμαν.

χρόνον·
Καὶ οὗτοις ἥμελε διδασκαλίη ἀπὸ τοὺς μεταχειρεστέρους νῷ
ἀνατρέψῃ τὴν τοιωτήν συμπειθών, νά ἔχῃ ὅντιμαχον τὸν
πρικτεράτηγον Μικρῆη· Καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου Εὐλόγων ἐδοθῇ
τὸ παρὸν κρύμμα εἰς τὸ ἱερὸν μανστήτιον τῆς Σερφου,
ὑπογειερμάνενον παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τῆς σκολῆς καὶ προεστῶν
τῆς Αγρέου Σιένου· αφτῆ· Νοεμβρίου καὶ

οίκονόμος Σιέγου μάρτυς,
Γεώργιος Γρηπάρης και Επίτροπος τῆς σχολής.

Σπυρόπουλος Σίγου

Απόστολος, Μηδαος.

Ονοματολογικός κατάλογος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: α = 1754: σύνολο 88
===== β = 1781: " " 93
γ = 1790: " " 98

1.	θρ	Αναγνωστής
2.	χ	Ανθρωπής
3.	αθρ	Αντωνάκης
4.	αθρ	Αξιωτής
5.	αθρ	Αχλαδίτης
6.	α	Βασιλικός
7.	αθρ	Β(Ι)γένιος (Ευγένιος)
8.	αθρ	Βενετζιάνος (Βενετελάνος)
9.	αθρ	Βέργος
10.	αθρ	Βιβάλες (Βιβάλης)
11.	χ	Γαβριέλη
12.	αθρ	Γαϊτάνος
13.	αθρ	Γαλανός
14.	θρ	Γαλιτάτης
15.	αθρ	Γαρύφαλλος
16.	θρ	Γεροντάρης
17.	α	Γιωργούλης
18.	χ	Γκενοβέτης
19.	αθ	Γοζανίνος
20.	β	Γόργης
21.	α χ	Γουλιάρμος (Γουλιέρμος)

22.	γ	Γραμμούλιας
23.	αθγ	Γρυπάρης
24.	α	Δασικάλου
25.	γ	Δεμερτζής
26.	θγ	Διαμάντας
27.	θγ	Διαμαντής
28.	αθγ	Δροζόσης
29.	αθγ	Zaxarίας
30.	θ	Ζιώτης
31.	αθγ	Ζωίκης
32.	α	Θονέρου
33.	α	Καθουλάκης
34.	αθγ	Καμουνής
35.	θ	Καταλειφός
36.	αθγ	Κατζαθρέντας
37.	θγ	Κεφαλλωνίτης
38.	αθ	Κόκκινος
39.	αθγ	Κονόμος
40.	αθγ	Κόντες
41.	γ	Κορωνιός
42.	αθγ	Κοτζίκος
43.	αθγ	Κουζουνός
44.	αθγ	Κουζουπής
45.	γ	Κουτζουρέλος
46.	αθγ	Κυρίτζης
47.	θγ	Κωνσταντίνου

48.	αθγ	Λιβανός
49.	θγ	Λιερός
50.	α	Λιλιούτζης
51.	θδ	Λιτέζος
52.	α	Λιοντράς
53.	α	Λιγερός
54.	αθγ	Λιμβατός
55.	αθγ	Μαγουλάς
56.	α	Μαΐνης
57.	αθγ	Μακρής
58.	α	Μαλαντρές
59.	θδ	Μανούρης
60.	αθγ	Μάρκου
61.	αθγ	Μαρκουλής
62.	α	Μασάρου
63.	αθγ	Μηλαιος (Μηλιώς)
64.	α ζ	Μητροφάνης
65.	α	Μιχαλάκης
66.	θδ	Μονεμβασίτης (Μονοβασιώτης)
67.	αθγ	Μουντρινός
68.	αθγ	Μουστάκας
69.	ζ	Μπαστάρης
70.	αθγ	Μπουλετής
71.	α	Μπούχαλης
72.	αθγ	Μποφιλιός
73.	θ	Μπύρλας

74.	θ	Μωραΐτης
75.	θρ	Νετάλιες
76.	χ	Νικηφόρης
77.	θρ	Ντέφις
78.	α χ	Ξένος
79.	αθρ	Ξυπνητός
80.	θρ	Ωικονόμος
81.	αθρ	Παπαντώνης
82.	αθρ	Παπαθεοδώρου
83.	α	Παπακώστας
84.	α	Παπαμανιώλης
85.	αθ	Παπαμεχαλής
86.	αθρ	Παπανικόλας
87.	α	Παπαξένος
88.	α	Παπαθρίκος
89.	α	Παπασταμάτης
90.	θ	Παριανός
91.	αθρ	Πατέρας
92.	αθ	Παχής
93.	αθρ	Πέργαμος
94.	θ	Περίπατου
95.	χ	Πέρου
96.	α χ	Πέτρου
97.	χ	Πιαζεντάης
98.	θρ	Πολλάτης
99.	χ	Πιστήρης

100.	θ	Πρατικός
101.	θγ	Πρεβελέζιος (Προθελέζιος)
102.	αθγ	Προκάητης
103.	αθγ	Προκόπης (Προκόπιος)
104.	αθγ	Πρωτόπαπας
105.	χ	Ραβιαλήτης
106.	θ	Ραίση
107.	θγ	Ράμπιας
108.	αθγ	Ρεβιθής (Ρεβιδής)
109.	αθγ	Ρώτας
110.	αθγ	Σακελλάριος
111.	αθγ	Σγουρδαίος (Σγουρδής)
112.	αθγ	Συρ(γ)ιανός
113.	αθ	Σιφνιός
114.	θγ	Σκαθατζής
115.	θ	Σκαρπέλης
116.	αθγ	Σπυρίδης
117.	αθγ	Σταματάκης
118.	θγ	Σταμάτης
119.	α	Στάμος
120.	αθγ	Σταυριανός
121.	α	Στεφάνου
122.	θγ	Σφακιανός
123.	αθγ	Τάντουλας
124.	χ	Τζακάς
125.	χ	Τηνιακός

126.	θγ	Υἱραιος
127.	α	Φάτζος
128.	ε	Φιλιππος
129.	χ	Φιλιππου
130.	αθγ	Φράσηος
131.	αθγ	Φραγκούλαης
132.	α	Φραγκούλης
133.	αθγ	Χαχινης
134.	χ	Χιάνης
135.	αθγ	Χριστοδούλου
136.	αθγ	Φαράς

Παρανύμια Σεριζιωτών.

ΣΗΜΕΙΩΣΗΣ: α = 1754
----- β = 1781
γ = 1790

1781

1. αθ Βγένης (Σταματάκης Γεώργης Αντ.)
2. 6 " (" Θεόφιλος)
3. 6 " (" Ιωάννης)
4. 6 Γενίτης (Βέργος Πέτρος)
5. 6 Γεωργαντής (Αχλαδίτης Αντώνης Γεωργ.)
6. 6 Γραμπούλιας (Γολιωνός Ιωάννης)
7. 6g Ζερβός (Λιβανός Ιωάννης Κων.)
8. 6g " (" Νικολός Κων.)
9. γ Ζουανάκης (Μαγουλάς Γεώργης Ι.)
10. 6 Κανονής (Κοκκίνου Δημήτρης Θεοδ.)
11. γ Καστανός (Λιβανός Αναστάσης)
12. 6 Καταλειφός (Γεροντάρης Ιωάννης)
13. γ " (Πέρου Ιωάννης Ζάρζου)
14. 6 Κάτζας (Νάρκου Αντώνης Σταμ.)
15. 6 " (" Θεόφιλος Σταμ.)
16. 6g " (" Νικόλης Ιωαν.)
17. 6 Κατζουλάκης (Συριανός Νικόλας Ιωαν.)
18. 6 Κιουταής (Ξυπνητός Γεώργης Ιωαν.)
19. αθ Κορωνίδης (Μαγουλάς Νικολής Αντ.)

20. 8 " (" Ιωάννης Νικ.-)
21. 8 " (" " Αντ.-)
22. γ Κοτζελης (Λιθανός Νικολός Ι.)
23. αθ Κοτζένης (Λιθανός Αντώνης Φρατζ.)
24. 8 " (" Γεωργ. Αντ.)
25. αθ " (" Ιωάννης Φρατζ.)
26. 8 " (" Νικολός Ιωαν.)
27. 8 " (" Στεφανής Ιωαν.)
28. 8 Κουκουράλινος (Κουζουπης Αντώνης Ιωαν.)
29. 8 Κουμής (Λιθανός Γιακουμής Αντ.)
30. γ Κοκλέδης (Μαργουλάς Γεώργης)
31. 8 Λιουλιούτζης (Μαργουλάς Αναστάση)
32. αθγ " (" Αντώνης Γ.)
33. γ " : (" Ιωάννης Αντ.)
34. 8 " (" Νικολός Γ.)
35. 6γ " (" Πέτρος)
36. α Λιρή (Μαρκουλή Άννα Ι.)
37. 8 Λουμπής (Μποφιλίας Γιακουμής)
38. 8 " (" Δημήτριος)
39. 8 " (" Μανώλης)
40. γ Μανιάτης (Νικητάκης Ιωάννης)
41. 8 Μαρουσάκης (Γαρύφαλλος Νικολής)
42. αθγ Ματ(ε)άκιας (Μποφιλίας Γεώργης Αντ.)
43. 8 Μπάσας (Πρωτόπαπας Σπυρίδος Νικ.)
44. 8 Μπαστάρδος (Τάνταλος Κωνσταντής)
45. αθ Μηέ(τε)ης (Κουζουνός Νικολός)

46. α γ Ηπουλετής (Ηητροφάνης Γεώργης)
47. β Ηπουρτζούκος (Τάνταλος Νικολάος)
48. βγ Νταής (Αντωνάκης Γεωργ. Ιωαν.)
49. βγ Παλαιός (Κονόμου Ιωάννης Γεωργ.)
50. β " (" Νικολάος Αντ.)
51. γ " (" " Γ.)
52. βγ Πα(ν)τζάνης (Κοτζίκος Αντώνης Γεωργ.)
53. β " (" Ιωάννης Αντών.)
54. β Παπαδής (Μαργουλάς Αναστάσης Νικ.)
55. αβγ " (" Αντώνης Γ.)
56. αβγ " (" Ιωάννης Νικ.)
57. β Παρασκευάς (Ψαράς Σταματης)
58. α Παράξενος (Χιερός Ιωάννης Ν.)
59. β Πέρδιος (Περιπόπαπας Ιωάννης Νικ.)
60. β " (" Νικολάης Ιωαν.)
61. α Πιαζεντής (Διεθνός Αντώνης Γ.)
62. αβ Πιερής (Γαρύφαλλος Ανδρέας Αναστ.)
63. β Πιερμπής (Σταυρίανός Ιωάννης Αντ.)
64. β Πλιζής (Αιερός Ιωάννης)
65. β Πόλεας (Γούζανινός Γεώργης)
66. αβ Ποταμήρης (Παπαθεοδώρου Ιωάννης Νικ.)
67. β " (" Νικολάης Ιωαν.)
68. β Πουλατζής (Κουζουύης Νικολάος Ιωαν.)
69. β Σέτιος (Αντωνάκης Βιτσέντος Ιωαν.)
70. β Σκαρπέλης (Μαρκουλής Δημήτρης Ζέρζου)
71. αβ Σοφίας (Μαργουλάς Ιωάννης Νικ.)

72. γ xx (xx Γεώργης Ι.)
73. δ Σπέρας (Κονάμου Γεώργης Θεοδωρή)
74. δ Τζάκας (Ζαχαρίας Γεώργης Αντ.)
75. δ Τζαμπουνάκης (Κουζούπης Ιωάννης Φρατε.)
76. δ Τζιμήτρης (Κοτζίκης Ιωάννης Δημ.)
77. α xx (xx Αντώνης Δημ.)
78. δγ xx (xx Γεωργ. Αντ.)
79. δ Τζιμπιλίτος (Μαζουλάς Ιωάννης Στεφανή)
80. δ Τζουγεσάκης (Μαζουλάς Γεωργ. Ιωαν.)
81. α Τουλούπας (Σιφνιώς Αντώνης)
82. δ Τούρτουμας (Μακρύς Ιωάννης)
83. δ Τραγύρας (Κεφαλλωνίτης Αναστάσης)
84. γ Τσακίρης (Λιθανός Νικολός Ι.)
85. γ Φραγκιάδης Γρυπάρης Δημήτρης)
86. δγ Φράρης (Φραγκουλάκης Νικολής)
87. αδ Χαριάννης (Ξυπνητός Νικολός Γ.)
88. δ Χειλάρος (Παπανικόλα Ιωάννης Γ.)
89. δ Χιόνης (Ζαχαρία Δημήτρης)
90. δ Χουκλής (Μάρκου Νικόλας Ιωαν.)
91. γ xx (Κουτζουρέλος Νικόλας Μιχ.)

1781

Θεση

Πρινθμός κυραριών

Δ

Αθηναλλαρικο	6
Αθυρρολού	28
'' στην Γανιά	1
'' στο Καρινι	1
'' '' Κάτερχο	1
Αγγενός στον Πύργο	1
Αγγενούριες	27
Άγια Αικατερίνη	2
'' '' στ' Άργαστηράκι	1
'' Άιμπελιανή	10
'' Αναστασία	2
'' '' στου Στρόγγιου	1
'' Ειρήνη	19
'' Βένια	18
'' Κυριακή	6
'' Μαρίνα	2
'' Παρασκευή	10
'' Τριάδα	1
Άγιοι Ανάργυρος	11
'' Απόστολοι	1
'' Πάντες	3
Άγιος Αδαναστίος	1
'' '' στους Χοκλάκους	1
'' Αντώνιος	7
'' (λη) Βασιλής	10
'' '' στ' Άκρωτηρι	2
'' '' στα Ξεροδουνάκια	2
Άη Βλάστης	6
Άγιος Γεώργιος	1
'' '' στην Κέφαλο	1
'' '' στα Τζουκάδια	3
'' Δημήτριος	3
'' Ελευθερίος	1
'' Ηλίας	23
'' '' στα Βουνιά	1
'' Βεόνωρος	10
'' Ιστένωρος	12
'' Ιωάννης	24
'' '' στο Πουντι	1
'' '' στην Φιλή άμμο	2
Κυπριανός	16
Κων/νος	3
'' '' στη Βαγιά	3

xx	Μάμας	7
xx	Ηικέλης (Μικαήλ)	14
xx	Μικόλαος	3
xx	Παντελεήμονας	11
xx	Προκόπης	2
xx	Στέφανος	10
xx	Σωστής	1
Αγρίδιο		1
''	στου Σκλαβογελάννη	1
Αγριτιλά		6
Αγριτολαζκάσα		1
Αγριτομελίσσα		1
στον Αθρόγκιρεμνο (Αθρογκιρεμνός)		6
Ακλεράδα		1
Ακονιτζιά		11
Ακρωτηράκι		4
Ακρωτήρι		12
Ακρωτήρι στο Βουνάκι		1
'' στην Εγκαριά		1
'' στον Πούζιονα		1
'' '' Πύργο		1
'' στο Σκιζού		1
'' '' Τζεγκούρι		1
'' στη Χαροπηγή		1
στ' Αλετζη		1
Αληγγασάς		1
Αλογόμανέρα		5
στην Αλώνα		2
'' στου Σκλαβογελάννη		1
Αλώνακι		8
Αλώνι του κρεμαστού		1
'' του Παπά		2
'' '' '' Θράνονύ		1
'' '' Τζαγκαρή		1
Αμμουδάρα		2
Αμπατή		1
Αμυγδαλίές		1
Ανεμόδεντρος		6
Ανετολικό		1
στ' Αντριάνικα		1
στ' Αξάκια		15
στης Αξιδούς		11
στον Αξιώτη		11
στον Απολήγρα		1
'' '' στα Βουνιά		1
Αποναυλόμονας		19
Απάνω Τζεγκούρι		1
στ' Απτεζένια		10
Αρκοδουλιά		10
'' στα Παμπά		1
Αρετιές		19

ετεις Ασκελάδες		1
// στο Καμπιά		1
Ασκελάδιοπή		11
ετι' Ασπαλασθράνικο		3
Ασπρο Χωριό		9
Ασπρος Σταύλος		2
Ασπρος χωρεμνός		1
// Πύργος		12
Ασώματος		8
ετηγν Ατζέιγκαλνο		1
Αυλόμονας		71
// στ' Αφεντικό		2
// // Εγκρεμνό		1
Αφεντικό		14
Αφορεμένος		8
Αχλάδιες		1

B

Βαγιά		27
// στηγν Ασκελάδιοπή		1
// στο Βουνάνι		1
// στον Βόλο		1
// στη Λαζαράδα		1
// στο Λιβάδι		1
// στη Λυγαριά		1
// στον Πάσταρο		1
στου Βαγιανού		1
Βαδία Λαζαράδα		1
Βαμπακιά		3
στου Βάνη		2
στου Βάρδα		7
στου Βαρελιά		1
στον Βάρεαμο		5
στου Βαρυπάτη		9
Βαστάγοι		1
στου Βάτου		4
στου Βατουνη		8
Βαφιού		4
Βείκου στο Πυργί		1
Βαγιά		27
// στηγν Ασκελάδιοπή		1
// στο Βουνάνι		1
// στον Βόλο		1
// στη Λαζαράδα		1
// στο Λιβάδι		1
// στη Λυγαριά		1
// στον Πάσταρο		1
στου Βαγιανού		1

Βαθιά λαζανά	1
Βαμπακιά	3
ετού Βάνη	2
ετού Βάρδα	7
ετού Βαρελιά	1
ετού Βάρσαμο	5
ετού Βαρυπάτη	9
ετού Βαστάζοι	1
ετού Βάτου	4
ετού Βατούνη	8
ετού Βαφτιό	4
ετού Βείκου στο Πυργί	1
ετα Βεντικάνια (Βεντικάνια)	3
ετού στη Βουνόμανδρα	1
ετους Βενετικήνιας	1
Βιγλά	8
ετού στο Βουνό	1
Βιγλές	12
Βιγλί	7
ετην Εγκαϊριά	1
ετου Βλατζάκη	19
Βαλετίνι(α)	9
ετου Βούλα	10
ετα Πηγαδάνια	1
Βολαδα	1
Βολάνες	2
Βολάνια	1
Βορινή	10
ετα Παμπά	1
ετηλιά	8
Βορινό Διβανάκι	3
ετη Πηγαδάνι	3
Βούθες	1
Βουνόμανδρα	7
Βουνά στον Όμο	1
Βουνάκι	10
ετε Αιρωτήρι	2
Βουνάκι στη Φλέγα	1
Βουνι	2
ετου Άγ. Νικολάου	4
ετου Πλατάνου	2
ετους Σικλαδοστεάννη	1
ετα Βουνιά	24
ετην Άγ. Μαρίνα	1
ετο Γιαννιτζικό	1
ετα Περνέρα	1
ετο χέμα	4
ετον Όμο	1
ετο Βουνό	22
ετη Βιγλα	1

	'' '' Εγκατεριά	2
στους Βουτζά		3
στους Βρακάτου		1
Βρε(α)λλούντι		6
στο Βρετό		8
'' στο Φύροσο		1
στους Βραντού		8
στους Βοντρουβλλούν		1
στην Βρουλιά στα Παμπά		1
Βρουλλοπή		26

Γ

στους Γαδαρά		6
'' Γαδινέλλη		1
στην Γαίτανα		1
Γαλανή		12
Γαλάνος εγκρεμνός		2
στους Γαλάρη		1
στο Γάνεμα		23
'' στην Συλλοκερατιά		1
στη Γανιά		4
στους Γαρνέρη		15
'' Γαύδη		4
'' Γαψιού		1
στους Γεράκη		8
στους Γέραντα		3
'' στο Γάνεμα		1
στους Γιανουμέλλουν		6
στους Γιαλίρη		1
Γιαλούντι		1
στο Γιαννιτζικό		10
Γιατράδικο		1
στους Γιουρχουρίτη		2
Γιούρνες		1
'' στο Τζελεπάνη		1
Γιουρνί		4
στης Γιουρούς		2
στους Γρόππα στο Δικαϊό ποταμό		1
Γωνιές		8

Δ

Δάεσος		14
στο Διακοφτή		1
στους Διαλιτσιέρη		1
Διασέλλα		17
στα Δικέλλα		1
Διποτάματα		12

Διετομο	4
στα Δικαδό	4
Δοξάρι	2
,, στον Αη-Γιάννη	1
στου Δούκα	1
στις Δρεις	2

E

Εγκα(τ)ιριά	1
,, στη Σιάλια	1
Εγκλειστρός	1
Εγκρεμνός	6
,, στον Άυλόμανα	1
στα Ελληνικά	3
στον Ελ(ο)ιάρογο	1
Ελ(ο)ιάς	1
Εμπατή	1
Ετιά	4
Ευρινός	13
,, στην Βροντού	1

Z

στου Ζαρμούλη	1
---------------	---

Θ

στη Θοινώρα	2
Θολαράνια	20
Θολάρι	13
Θόλος	4
,, στη Βασιλία	1
στο(ν) Θυμωό	3
Θυμωνιές	1
στου Θυρίου	1

K

στου Καβουλάκη	2
στης Κακαθούς	1
Κακή Πλάκα	2
Κακό Πέρα(ε)μα	5

Καλαθάτζαινα	10
Καλαθράδης	24
Καλαθρός	1
στης Καλαγχούρους	2
στου Καλαθά	19
Καλαθάνης	2
στου Καλαμαρά	2
στην Καλαμίταν	4
Καλαμίτζι	1
Καλαμιας	1
Καλίτσος	7
Καλό αμπέλι	2
,, νερό	1
στου Καλόχερου	6
Καλοκιουρά	5
Καλύθα	1
,, στον Αυλόμονα	1
Κάλυκας	1
Καμαριτή	2
,, στον Άγ. Ιωάννη	13
Καματέρες	2
Καμένο σπίτι	1
στην Καμιλαύνα	2
Καμίνι	5
,, στην Γελανή	4
στις Καμιστές	1
Καμπι	1
στα Καμπιά	3
,, στο Βαδύ Λαγκάδι	17
,, στις Βολάνες	1
,, στις Βούδες	1
Κάμπος	1
,, στου Καραβά	12
στου Καναδάρη	1
στης Καντιδούς	6
Καντουνιά στο Μεσανκρωτήρι	4
Κάππαρη	1
στου Καρά-Μουσά	2
στου Καραβά	1
,, στον Άγγονα	24
,, στο Βρελλούντι	1
,, στη Γουρνά	1
στου Καραβά στη Μουριά	1
Καρβουνόλακκος	1
Κάρβαμα	11
Καρβαμοπές	3
Καρ(γ)ιά	1
στον Καρφανή	8
στου Καστρομάρμου στα Μάρμαρα	1
στου Καστανά	1

Καταλύματα	1
στο Καταλύματι	2
Καταφύγι	5
Κατήφορος	12
στου Κατζέζην	3
στην Κατζότρυπα	5
στου Κο(τ)ζουρη	4
Κάτω Αιλομάνας	3
Κάτω Βαλάνια	1
Κάτω Ετιές	3
Κάτω νερό	7
// πηγές	2
// χωριό	8
ΣΤΙΣ Κατωτέρες	1
Κάφαλος	6
Κελτά	1
Κένταρχος	12
// στη Μουριά	1
Κεφάλα	23
// στον Άγ. Γεώργιο	1
Κηπαράκια	1
Κήποι	27
// του Δροσούλη	1
Κήπος	12
// στο Λιβαδι	3
Κλείσμα	3
στου Κοβιού	5
Κοκκινάρι	4
στην Καρπερήν	1
στου Κοράκου	4
Κορύφιος	15
στου Κοτζάτου	1
στου Κοτζομάνηκου	1
στου Κουβέση	4
στου Κουλέ	1
στο Κουντούμια	1
στην Καύντουρα	7
στο Κουντουράδ(τ)ικό	7
στο Κούντουρο	9
// στον Βαρυπάτη	1
στο Κουρκούδικα	1
στου Κουρουπή	1
Κουταλάς	23
στου Κουτζομάνη	1
στου Κουτζούρου	3
στου Κουτρουμλλού	1
στο Κουτρούμια	1
στην Κρεμαστή	1
Κρύο νερό	3

Κρύο πηγάδια	37
στου Κτίστη	10
στου Κυρ-Κέστα	3
στου Κυρ-Μαρίνου	3
στου Κυρ-Τόρο	2
στου Κυριακού	10
στου Πεντίκη των γκρεμνό	1

Λ

στου Λαγχανοθάρβου	7
Λαγκάδα	6
στα Λαγκάδια του Φράγκου	2
Λαγκάδια	1
Λαγκάδι	1
Λαγκάδες	31
Λαιμός	3
Λακκα	32
Λάικος στην Καμαριώτη	1
Λακκώματα	9
Λακοπίδι	1
στο Λαούνι	4
στου Λέκα	11
Λιαρόλακκος	1
Λιβαδάκια	18
στο Νερούτζικο	1
στον Ψηλό Οικό	1
Λιβαδέρα	37
στην Πλάκα	1
Λιβάδι	9
στον Αυλωμόνα	1
Λιβάδι της Βαγιάς	1
στο Δάσος	1
στη Λίμνη	1
στο Σταυρό	10
στον Ταξιάρχη	1
Λιγέδι	7
Λιγόμαννηρα	4
στου Λιλά	1
στου Λιλάη	1
Λίμνη	10
στου Λέκα	1
στα Λινοβρόχια	11
Λιόμαννηρα	5
στου Λιοντάρη	1
στην Λίλα	2

στα	Λουριά	10
	Λουρος	5
''	στον Καλαθρό	1
	Λυγαριά	1
στου	Λυ(γ)ερού	2

H

στου	Μαχνάτου	1
	Μαχουλάς	1
	Μαδαρα θουνάκια	4
στου	Μαδιμένου	2
στου	Μαίμα	3
στην	Μακελλή	13
	Μακρύ μιτάτο	1
''	πηγάδι	3
	Μαλλιάνικο	5
	Μανιταριά	2
	Μαντράκι του Δαμέλη	1
''	του Μαύρου	1
	Μαντράκια	1
	Μάντρες των παπανιών	2
	Μαραπίτι	1
στο	Μαραδιώτη	1
στη	Μα(ε)ριάζινα	1
στου	Μαρκα(ε)ση	2
	Μάρμαρα	6
	Μαρμαρένιος ποτομός	3
	Μαρμάρι	12
στου	Μαρτζόσχλη	1
στα	Μασχάλια	14
''	στ' Ακρωτήρι	1
	Μαύρα βαλάνια	17
''	στεφανίνια	4
	Μαύρη συκιά	38
	Μαύροβουνι	17
στο(v)	Μαυρόγια	4
	Μαύρο κλήμα	7
''	πουντλ	4
''	σπηλέζι	2
στο	Μαύρο σπηλιώτη	1
''	σπίτι	1
	Μαύρος εγκρεμνός	3
στου	Μαύρου	22
	Μέχα λιβαδι	25
''	χωριό	20
''	λάκης	6

	" στη Συναριτά	1
στο	Μεγάλη Βιγλά	3
	Μελίγμα	1
	Μελίσσι	4
στα	Μεριλλήσια	1
στα	Μερτιανά	8
στα	Μερτίνια	5
	Μερτίές	25
	Μεσακρωτήρι	22
	" στο Βρεχούνι	1
	" στο Λάκκο	1
	" " Πύργο	1
	" στα Στρογγυλά	1
	Μεσαριά	1
	Μέρα Ευρινός	1
	Μεσόκαμπος	1
	Μηνημούρι του Κουσείνη	2
	Μηνόπετρα	3
στο	Μουγκρί	1
στα	Μαύτζουνα	3
	Μουριά στη Βροντού	1
	" στου Κεντάρχου	2
στου	Μουσταφά	1
στα	Μουτουλά	7
στου	Μυκόνη	5
	Μύλος	2
	Μυρεινιά	1

N

	Νενίτης	21
στου	Νικηφόρου	1
στου	Νικολάκη	20
στου	Νικόνη	7
στου	Νοτινή	11
στου	Νουτζούρου	10

Ξ

	Ξεροθούντα	1
	Ξελιγαρώματα	30
στο	Ξεμοντά	2
στα	Ξεροθούνα	2
στουν	Ξερόκαμπο	16
στου	Ξερού	12

Ξεροχωριά (ή Ξε(η)ρό χωριά)	12
στα Ξινά θουνιάδ	1
στους Ξιγκόνη	2
Ξυλόκερατιά	1
στους Ξιτώ	1
στους Ξύλου	3

0

Οικτα	23
στους Οικτους	1
Ορδη πέτρα	3

Π

Πάγανος	5
Παγούρι	19
Παλαιά Βιγλά	10
,, μιτάτα	17
Παλαιό Κλείσμα	7
Παλάτι	1
στους Παλιναριών	1
Πάλος	23
στα Παμπό	30
,, στην Αρακοφελιά	1
,, στον Ασώματο	1
,, στον Βάρδια	1
,, στη Βορινή	2
,, στη Βρουλάτια	1
,, στο Χωριό	1
Παμποκιά	15
,, στα Περιστέρια	1
Παναγία	10
,, στα σπίτια	1
στους Παναγιώτη	13
στην Παντέρα	9
στους Παπά-Γαβριήλ στο Παγούρι	1
,, -Λιθανού	1
,, -Μανόγλη	9
,, -Νικηφόρου	11
,, -Νικολάκη	2
,, -Ωρφανού	1
,, -Φυλακτού	5
στους Παπαδά	4
,, Παρασκευά	1

στου	Πάσπαρο	9
	Πάτημα	1
στου	Πατρονικολού	1
	Πέζουλας	1
στου	Πελενάζου	6
	Πέντε πηγάδια	13
	Πέρα μαντριά	1
στα	Πέρα Μασχάλια	1
	'' χωριό	4
	Πέραμα	1
στου	Περίικάρη	2
	Περδικοπήγαδο	4
	Περιστέρια	1
	'' στη Συκαιμάτι	1
	Περιστεριώνας	3
στα	Περνερά	8
στην	Περτουν	5
στου	Πετζιά	13
στον	Πέτραρχα	1
στον	Πετριά	2
στο(ν)	Πετροπό	8
	'' στα Καμπιά	1
στου	Πετρόπουλου	6
	Πέτρου	5
	Πηγαδάκια	7
	Πηγαδέι του Γουρέ	1
	'' της Γεφάλιας	1
	'' του Σιδερού	4
	Πηγαδός	10
	Πηγή	5
	Πικροσυκιά στου Ξυγκάνη	1
	Πλαστιά	27
	Πλάκα του Άγ. Γεωργίου	2
	Πλάκαλωνα	2
	Πλακώματα	1
στο	Πλακωτό	12
	'' στον Αη-Σώστη	1
στο	Πλατανιάτικο	5
	Πλάτανος	13
	Πλατεία στου Βάνη	1
	Πλατιές	3
	'' χούρνες	1
στου	Πλατζιού	5
	Πλατύ χωράφι	7
	Πλατύς χιολός	12
	'' '' στους Άγ.-Αποστόλους	1
	Πλεκτή	7
στου	Πλατά	4
στον	Πολύρριζο	2
	Πορδόμανδρα	1

Πόρτες	3
'' του Ξανθού	1
Ποταμιά	17
Ποταμός	2
'' της Μαριάς	10
Πούξιοντας	1
στου Πούλαρη	8
Πούντα	1
'' στο Παλάτι	1
'' του Σκλαβογιάννη	1
Πουπουλιά	17
Πραιτύρι	9
στου Πράτερου	6
'' στο Νύχι	1
Προβατόμανδρες	2
Προβομανδρα	1
Πρόδρομος	5
Πυρχί	6
Πυργιά	8
Πύργος	15

P

Ράχη του Κάπονα	3
στου Ράμου	17
Ρίζωμα	3
στου Ριμαδόρου	1
στα Ρογούνια	3
στους Ρογούς	1
Ρουντάβικο	7

Z

στου Σάκη	3
'' στον Πλάτανο	1
στο Σαμάκι στο Λιβάδι	1
Σαμανοβούνι	1
στου Σαρακινικού	5
'' στα Λαγκάδια	1
στα Σαρακινού	7
Σαρίκι	1
Σιρίκι	1
στης Σαρουρούς	1
στου Σεβαστού	1
Σκάλα	1
Σκαλομέτρι	1
Σκάμματα	1

στου	Σκαντάλη	5
	Σκάρη	2
στου	Σκαφιώτη	8
στου	Σκλαβοχιλάνη	46
"	στ' Άγεντικο	1
"	στήν Κεφαλα	1
"	στους Λούρους	1
"	στο Παλέτι	1
"	στον Πασπαρό	2
"	στήν Πούντα	3
	Σκλαβούντα	9
	Σκοινάτι	1
στου	Σκοινιά	3
στους	Σκοπούς	5
	Σκουριές	3
στη	Σπαδαριά	2
	Σπάδαρος	1
	Σπαθερή πέτρα	2
	Σπηλιά τ' Αμούρη	1
"	τ' Αμούρχιλανού	1
"	Κάπη	1
"	Κοβιού	1
"	Κωνσταντή	1
στου	Σπιτάκη	2
	Στάση	4
στου	Σταυράη	9
	Σταυρός	25
"	στου Λέου το μαντράντι	1
"	στο Λιβάδι	3
"	Μακρύ πηγάδι	2
"	Nevlta	1
	Στενή	1
	Στενό	14
	Στερδανες	7
στου	Στιχιανού	19
στου	Στοιπά	1
	Στραβές σκάλες	1
	Στράτα του Βανή	1
	Στρογγυλός εγκρεμνός	2
	Στρόφηκου	11
	Συκαμία	29
"	στής Καντιζούς	1
	Συκιές	1
"	στο λαγκάδι	1
	Σωρός	1
	Συτήρας	10

Τ

στο	Γάγκο	1
	Ταξιάρχης	3
	'' στο Λιθανί	1
	Τελεύτης	22
στο	Τζε(τ)λε(τ)πάνι	44
	'' στη Βιργίνα	1
	'' στα Καμίνια	1
	'' στο Θεσσαλικό	2
	Τζιγκούρι	23 (υπάρχει όνομα Τζιζζούρης Νικήτας φ. 23ν)
	'' στη Ακρωτήρι	2
στα	Τζιλίσματα	1
	Τζιλλιτανικό	1
στου	Τζιμιτσκόπουλου	7
στου	Τζιλού	3
στου	Τζοβέλες	1
στις	(στην) Τραγονάρες (α)	10
	Τράχηλος	1
	Τρία πηγάδια	1
στου	Τροπεζάνη	1
	'' Τριαντάφυλλου	5
	'' Τρικάνη	1
στου	Τρισάγιο	7
στουν	Τρουλλάρο	2
στο	Τρουλλωτό	4
	Τρυπα της Μαρούλιας	1
	'' Τρυντακού	3
	Τρυπητή	1

Φ

Φαράγκια	1	
Φαραγκας	1	
Φεγγιτής	1	
Φεδαριά	1	
στουν	Φλαμπουν	1
στη	Φλέ(γ)α	15
	'' στο Βουνάκι	1
	'' στα Βουνιά	1
στο	Φλε(ο)χοτόμου	2
στο	Φλομί	1
στης	Φλόμους	1
	Φοραβόμανδρα	2
	Φούσκα	6
στου	Φραγκιά	2
	Φυλλαδία	1

Φυλλάδια	7
'' καταλύματα	1
'' χωράφια	5
Φυρή Βολάδα	3
'' Πλάκα	14
Φυρό Βουνιά	1
'' Κεφαλί	15
'' ραχήνι	1
'' τρουπάλι	1
Φυρός Βόλως	3
στην Φυρόγα	4
στο Φύρο(γ)ο	1
'' στου Ρέμου	5
	1

X

Χαίρα	5
Χαλάρα	5
Χαλάσματα	1
Χαλασμένα	4
στην Χαλ(ρηταδίναν	10
στου Χαλκωματά	2
στην Χαρβάτα	1
Χαριανίνα στην Ετιά	1
στου Χαρκωματά	1
στη Χαρβάτα	2
Χαροστηγιά	4
στου Χάτζιαρη	1
Χοντροπού στ' αικριτήρι	1
στην Χορταρά	1
στους Χοχλάκους	10
Χώμα στα Βουνιά	1
Χωματοθύνι	7
Χωριά	1
'' στου Χαχιένη	1
στην Χωστό(ν)	8

¶

Φαρά Λαγκάνια	1
Φαράδικο	3
Φαχνό Βουνάκι	6
Φηλός όκτος	8
Φιλή άμμος	6
στου Φυχιάρη	2
	3

ΣΣΕΣΙΣ 727

3.809 αγροτεμάχια

THE VETERINARY HANDBOOK

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΠΗΓΕΣ.

- Μονή Ταξιαρχών Σερίφους: Κατάστιχο 1 (1781).
Κεδικας 2 (1767).
Κεδικας 3 (18ος αιώνας).
Κεδικας 4 (19ος αιώνας).
Κεδικας 32 (18ος αιώνας).
- Γραφείο Κοινότητας Σερίφους: Κατάστιχο 1 (1754).
Κατάστιχο 2 (1790).
- Γενναδίειο Βιβλιοθήκης: Άρχειο Νήσων Αιγαίου Κ24.
- Γενικά Άρχεια του Κράτους: Συλλογή Ζερλέντη Κ39 (φακ. 159),
Κ42.
- Εθνική Βιβλιοθήκη - Τμήμα Χειρογράφων: Κατάστιχο Γ32.
- Σπουδαστήριο Λαογραφίας Πανεπιστημίου Αθηνών: Χρη. 2930,
3231.
- Λαογραφικό Αρχείο Ακαδημίας Αθηνών: Συλλογή 960.

2. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ
ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- Εμπ. Γ. Ανδρόνικος: Άι μεταλλευτικαὶ εργασίαι εν
Σερίφῳ καὶ σι εν ανταῖς
εργάσται, "Κυκλαδικῶν
Ημερολόγιον" 1907, έτος Α',
Ερμούπολις 1907, σ. 32-42.
- Β.Κ.Αργουζάκης: Μέχρι Σερίφου, Αθήναι 1904,
60 σ.

ΑΤΤΙΚΟΣ (Δ. Χατζόπουλος)

Η Σέριφος, περιοδικό ''Νέα Εποχή'', έτος Δ' (1928), τχ. 178, σ. 749-754 τχ. 179, σ. 771-777 τχ. 180, σ. 793-800.

Ιάκωβος Βλαβίτσης:

Η κοινωνική διοίκηση των Ελλήνων μετά την Τουρκοκρατίαν 1453-1953, ''Η πεντηκοστή επέτειος από της Αλώσεως της Κων/λεως'' Παράρτημα περιοδικού ''HELLENISME CONTEMPORAIN'', Αθήνα 1953, σ. 183-204.

Ι.Κ. Βογιατζής:

Κιμάλος. Ιστορικά έρευναν περί της νήσου, ''Αθηνά'', 35(1923) 79-81, 90-95, 105, 119.

Ο Ιερός:

Επιβίωσις αρχαίων αρχοτικήν εορτών εις τας Κυκλαδίδας, ''Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών'', 1 (1961)557, 582-583.

Φωκίων Γαλανός:

Σέριφος. Μέρος Α' (και μόνο), Αθήνα 1962, 208 σ.

Μ. Γενεύν:

Άποσημειώματα Χρονογράφου 1800-1913, Αθήνα 1932, σ. 225.

Ο Ιερός:

Μνημεῖα του Χριστιανισμού εν ταῖς Καλύνδαις νήσοις, ''Εικλησιαστική Αλήθευτα'', 4 (1883-1884) 1-9, 434-438, 449-453.

Π. Γρηγορίου:

Σχέσεις καθολικών και ορθοδόξων, Αθήνα 1958, σ. 78-79.

Μ.Ν. Δαμιαράλης:

Ιστορία των Κυκλαδών νήσων (Μέτρ. εκ του γαλλικού), Αθήνα 1874, σ. 3, 9, 13.

Ιωάννης Δ. Δημάνης:

Το εμπόριον της Σύρου και τη κατάστασης εις τας Κυκλαδίδας, (Συμπλένως προς υπόμνημα γαλλικού προβλέψου του έτους 1835) ''Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών'', 4 (1964)627.

Ανδρέας Θ. Δρακάκης:

Άγγλοι πρόξενοι εις τας
Κυκλαδίδας κατά την Επανάστασιν
του 1821, "Επετηρίς Εταιρείας
Κυκλαδικών Μελετών", 4
(1964)120, 136.

Η. EBERHARD:

MITTELALTERLICHE BURGEN AUF DEN
KYKLADEN. EINE ÜBERSICHT.
Μεσαιωνικά φρούρια και κάστρα
ανά τας Κυκλαδίδας (Περίληψης),
"Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών
Μελετών", 10 (1974-1978)
501-505, 531-534.

Τρύφων Ε. Ευαγγελίσης:

Η νήσος Σέριφος και οι περί^{την} αυτήν νησίτες, Ερμούπολις Σύρου
1909, 144 σ.

Ο Ισίδος:

Η πατέντα στη Τουρκοκρατίας, τ.
Β' (1936) 93-94.

Ο Ισίδος:

Σέριφος. Άρδρο στην μεγάλη^{την} Ελληνική Εγκυδοποίεια, τ. 21,
σ. 698-700.

Διον. Α. Ζακευδηνός:

Άνθηνοτα πατριαρχικά έγγραφα
των χρόνων της Τουρκοκρατίας
(1593-1798), "Ελληνικά",
3(1930)127-129.

Π.Γ. Ζερλέντης:

Εκ των νησιωτικών γεωγραφικών,
ιστορικών, γλωσσικών, "Νησιωτική^{της} Επετηρίς", Ερμούπολις 1918,
εξάμ. Α', σ. 92-95.

Ο Ισίδος:

Ιστορικά σημειώματα εκ του
βιβλίου των εν Νάξῳ Καποουίνων
1649-1753, Ερμούπολις 1922, σ.
41, σημ. 1-

Ο Ισίδος:

Πατριαρχικόν σταυροπέδιον
μοναστήριον του Ταξιάρχου
Μιχαήλ εν τη νήσω Σέριφων. Έτο^{της}
"Ιστορικοί έρευναι περὶ τας
εικαῆσις των νήσων της
Ανατολικῆς Μεσογείου
Θαλάσσης", τ. Α', τχ. Α',
Ερμούπολις 1913, σ. 63-91.

Ο. Ιερος:	Συμβολή εις την φωτογεωγραφίαν των Κυκλαδών, Αθήναι 1952, σ. 13, 47, 132.
Π. Π. Καλονάρος:	Σερίφος, Εγκυλοπαιδεία της "Ηλίας", τ. 16, σ. 945-955.
Εμμ. Καρνάθιος:	Η λατινική προπαραγόντα καὶ αἱ Κυκλαδεῖς κατὰ τὸν Ἰη̄ οἰνά, Αθήναι 1936, σ. 28-30.
Θέμορος Εμμ. Κατσουρός:	Υδρίων καὶ Σεριφίων εμπορικαὶ σχέσεις, "Νησιωτικὴ Επετηρίς", ἔτος Α' (1918), εξάμ. Β', σ. 224-235.
Νίκος Κεφαλληνιάνης:	Ποιμενικά Νάξου. Επιτάπειοι συνήθειαι εξ ανεκδότων εγγράφων, "Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών", 10 (1974-1978) 438-440.
Γιάργος Δ. Καντογιάρης:	Κοινωνική δυναμική καὶ πολιτική αυτοδιοίκησης. Οι ελληνικές κοινότητες της τουρκοκρατίας, Αθήναι 1982, σ. 124-125/4, 469.
Σταύλ. Κορνάρος:	Ο Βυζαντινός Ναός της Παναγίας Σεριφίου, "Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών", 1 (1961) 484-486.
Στ. Γ. Κορρές:	Κυκλαδεῖς. Τα κατά τον σχηματισμόν, το ονόμα καὶ την ιστορίαν των νήσων, "Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών", 1 (1961) 12-13, 24.
Ελένη Ε. Κούκκους:	Οι κοινωνικοί διεσμοί στις Κυκλαδεῖς κατά την Τουρκοκρατία, Αθήναι 1980, σ. 22, 154-156, 230, 249.
Κύριλλος ΣΤ', Πατριάρχης Κων/λεων:	Γράμμα "προς τὸν Λουκᾶν Βεοδόρου Λιβανονόν", "Ἐρμῆς ο Λόγιος", Βιέννη, ἔτος 1817, σ. 222-224.

- Αντ. Αιγαίνος: Άρχειον της Κοινότητος Υδρας (1778-1832), Πειραιάς 1927, τ. Β', σ. 103, τ. Β', σ. 463-465, 466-467, τ. ΙΣΤ', σ. 16-19.
- Η.Η. Μαλενδρώνης: Άνωνδοτα έγγραφα, "Ελληνικά", 10 (1937-1938) 319-322, 341-342, 360-361, 365-368.
- Μιχ. Ιακ. Μαρκόπολης: Άντωνιον Ιουστινιάνι, λατίνου επιλεκτόπου Σύρου, Εκδετής περὶ τῆς νήσου Σερίου, "Εστία" 1894, σ. 204-205.
- Ιωαν. Μελάς: Άλ Κυκλαδίς εις τας αρχάς του 1E' αιώνος, "Κυκλαδικά" τ.Α', τχ. 1, Σύρος 1956, σ. 9-21.
- Μελέτιος: Γεωγραφία παλαιά καὶ νέα. Επιμέλεια Ανδρίμου Γαζή, τ. Γ', Βενετία 1807, σ. 25-26.
- Επαρμ. Κ. Μετοξός: Ιστορία της οικογενείας Μετοξά από του 1081 μέχρι του 1864 έτους, Αθήναι 1893, σ. 164.
- Ο ιερός: Ιστορικά Απομνημονεύματα εκ της Ελληνικής Επαναστάσεως, Αθήναι 1878, σ. 90-91.
- Αντ. Μηττιαράκης: Κυκλαδικά, ήτοι γεωγραφία καὶ ιστορία των Κυκλαδῶν νήσων από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλήψεως αυτῶν υπὸ τῶν Φράγκων, Αθήναι 1877, σ. 43-45.
- Ο ιερός: Νεοελληνική γεωγραφική φιλολογία, ήτοι κατάλογος από του 1800-1889 γεωγραφηθέντων υπό Ελλήνων, Αθήναι 1889, σ. 128.
- Αέων Μπιστής: Ο πληθυσμός των Κυκλαδῶν. Δημογραφική κίνησης μιας εκατονταετίας (1861-1961) "Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών", δ(1967)32, 48.

- Μαρίνος Τζάνες Μπουνιαλής: Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669), έκδ. Αγαθόγγελου Επρούνάκη, Τεργέστη 1908, σ. 235 στ. 27-30, σ. 236 στ. 1-2, σ. 262 στ. 5-16, σ. 317 στ. 12-17.
- Κ.Γ. Ναυπλιώτης: Κυκλαδικά, ήτοι συλλογή σημειωμάτων περί Κυκλαδών και Κυκλαδιτών, Αθήναι 1930, τχχ. 1-3, σ. 21-22, 43, 116-118, 121, 135-137.
- Ιωαν. Εμμ. Νουχάκης: Ελληνική χωρογραφία. Γεωγραφία, ιστορία, επατιτεική πληθυσμού και αποικισμών, Αθήναι 1901, σ. 814-845.
- Ο Ιερός: Ήνος χωρογραφικός πίνακες, Αθήναι 1890, σ. 246-247.
- Αναστ. Κ. Θρλάνδης: Ναυτικά. Ήτοι ιστορία των κατά τον υπέρ ονειρητήσιας της Ελλάδος σχώνα ..., Αθήναι 1869, τ. Α', σ. 104-105.
- Κ. Α. Παλαιολόγος: Περὶ τῶν του Αιγαίου Πελάγους κατοικίων παρατηρήσεις τίνες υπό τοῦ Ρέσου Ματθαίου Γρηγ. Κοικοθέοβ, 'Παρνασσός', 2(1878) 462-464.
- Κ. Παπαμιχαλόπουλος και Ι. Κρίτεας: Άλ Ελληνικαὶ νῆσοι, Αθήναι 1911, σ. 131.
- Γ. Παρασκευόπουλος: Ταξιδεύοντας την Ελλάδα, Ηέρος Α', Αθήναι 1896, σ. 359-360.
- Δ.Π. Πασχάλης: Άλ Κυκλαδίςς υπό τοῦς Ρέσους (1770-1774) μετ' ανακόπτων εξαράσων, 'Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών', 1(1961) 270-272.
- Ο Ιερός: Κυκλαδική Βιβλιογραφία. Γ' Σηκενδρος-Σέριφος, Αθήναι 1940, 11 σ.

- Ο Ιέρος: Σέριφος. Άρδρο στο Εγκυδόπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη, τ. 11, Αθήνας 1931, σ.424-425.
- Αγιος Πύρρος: Μέχρι Σέριφου. (Οδοιπορικόν σημείωμα), ''Ημερολόγιον Σκοκού'', έτος 1899, σ. 363-368.
- Ιαν. Ρίζος Ραγκαβής: Τα Ελληνικά, τ. Γ', Αθήνας 1854, σ. 147-150, 252.
- Σεριφίουν επιειστολή προς τον ελλογιμώτατον κύριον Λουκάνιον, ''Ερμῆς ο Λόγιος'', Βιέννη, έτος 1817, σ. 224-225.
- J.-B. SLOT: Η Τουρκική κατάκτηση των Κυκλαδών 1537-1538, ''Κιμάλιακά'', 8(1978)74, 77.
- Βασ. Βλ. Σφυρόερας: Τα Ελληνικά πληρώματα του τουρκικού στόλου, Αθήνας 1968, σ. 25, 86, 95.
- Β. Φιλόδελφεύς: Ιστορία των Αθηνών, Αθήνα 1902, τ. Α', σ. 26.
- Δανιηὴλ Φιλόπεπιδης — Γρηγόριος Κωνσταντίνος: Γεωγραφία Νεωτερική, τ. Α', Βιέννη 1791, σ. 300-301.
- Μάρκος Θύεκολος: Άι μικροί καδούλιαι κοινότητες των Κυκλαδών κατά τας αρχάς του ΙΗ' αι., ''Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών'', 10 (1974-1978) 267.
- Ιωαν. Η. Φύλλιος: Ιστορία της νήσου Κέας, Αθήνας 1921, σ. 158.

E N O G A U X I A

- Aimé-Martins: Lettres édifiantes et curieuses ..., Paris 1838, vol. 1, p. 65.
- Ermanno Aragoni: In giro per il mar Egeo con Vincenzo Coronelli. Note di topografia, toponomastica e storia medievali, dinasti e famiglie italiane in Levante, Firenze 1951, p. 267-269.
- "---: Nomi antichi e moderni delle isole del Mar Egeo, "Bollettino della Società Geografica Italiana", serie VII, vol. XII, Roma 1948, p. 270.
- "---: Superficie e popolazione delle isole del Mar Egeo, "Bollettino della Società Geografica Italiana", serie VII, vol. XII, Roma 1948, p. 270.
- J.T. Bent: Aegean Islands. The Cyclades or life among the insular Greeks, Chicago 1966, p. 1-20.
- Benedetto Bordone: Libro di Benedetto Bordone Nel qual si ragiona de tutte l'Isole del mondo con il loro nomi ...MDXXVIII, Impresse in Venetia ... nel mese di Giugno del MDXXXIII, p. XLIV.
- Christ. Bondelmonti: Limbrum insularum Archipelagi, Lipsiae et Berolini 1824, p. 83-84, 177-178.
- Christ. Buondelmonti: Description des îles de l'Archipel, Paris 1897, p. 40-41, 104-105, 196-197.
- V. Coronelli: Archipelago, Venetia 1696, vol. II, p. 239.
- "---: Isolario Descrittione geografico - historica, sacro-profana antico-moderna di tutti l'isole. Venezia 1696,

- Louis de Hayes Courmenin: *Voyage du Levant fait par le commandement du roi en l'annee 1621*, Paris 1632, p. 349.
- Martinus Crusius: *Turco-graeciae, Basileae 1584*, Lib. II, p. 207.
- Olfert Dappers: *Description exacte des istes de l'Archipel*, Amsterdam 1703, p. 356, 543-544.
- Giuseppe Gerola: *Sérifino (Sériphos) Estr. dall' "Annuario della R. scuola Archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente"*, vol. III (203-241) Bergamo 1921.
- F. W. Hasluck: *Depopulation in the Aegean Islands and the turkish conquest*, "The Annual of the British School at Athens", No XVII (1910-1911) 161.
- Henry Hauttecoeur: *L'île de Sériphos*, "Bulletin de la Soc. Royale Belge de géographie", 24eme année, Bruxelles 1900, p. 544-558.
- Charles Hopff: *Chroniques gréco-romaines*, Berlin 1873, p. 175-176.
- Pasch V. Krienens: *Breve descrizione del Archipelago (1771)*, Livorno 1773, p. 105-107.
- Louis Lacroix: *Îles de la Grèce*, Paris 1853, p. 472.
- Sieur du Loir: *Les voyages du Sieur du Loir, contenu en plusieurs lettres écrites du Levant ... avec la relation du siège de Babynome, fait en 1639, par Sultan Mourat*, Paris 1654, p. 5-6.
Itinéraire par rapport aux événemens de Venetie 1672, s. 4.
- Mathouz: *Voyage en France, en Italie et aux îles de l'Archipel...*, Paris 1763, vol. 4, p. 139-143.

Otto Markis	Ortsnamen Griechelands in
"frankischer" Zeit, Graz 1966,
p. 57-58, 66.
Nouvelles des missions du Levant, extraites des lettres
édifiantes et curieuses, Paris (1912), p. 48-50.	
V. C. Scott O'Connors	Isles of the Aegean, London
1929, p. 328-338.
Prokesch von Ostens:	Denkwürdigkeiten und
Erinnerungen aus dem Orient,
Stuttgart 1836, t.B' p. 534-543.
Portolano:	Opera Nova qual narra tutte le
Isole Terre, Citta, Castelli,
Porti ... di Levante,
cominciando a Venetia, andando
per la Schiavonia fino a Corfu
la Grecia la Morea,
Archipelago, Constantinopoli,
Candia, Rodi (c.1530). Cipro
con tutto il Levante gente
miglia, e da une Isola, a
l'altra e da une terra a
l'altra, cosa molto utile.
Fr. Piacenza:	L'Egeo redivino. O'sia
chorographia dell'Archipelago,
Modena 1688, p. 299-301.
B. Randolph:	The present state of the
Islands in the Archipelago,
Oxford 1687, p. 38.
Paul Ricaut:	The present state of the Greek
and Armenian churches, London
1679, p. 365.
Ludwig Ross:	Reisen auf den griechischn
Inseln des agaischen Meeres ...
Stuttgart 1840-1845, vol. 1, p.
134-138.
Salomoni:	Lo stato presente di tutti i
paesi e popoli del mondo,
Venezia 1739, vol. VII, p.
50-51.

- J.B. Slot: Archipelagus turbatus, Belgium 1982, vols. I-II, p. 21, 27, 74, 78, 85, 165, 178, 269, 288-291, 312-3, 332, 356, 414, 437.
- Jacob Sponz Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce, et du Levant, Amsterdam 1679, vol. 1, p. 126-127.
- John Stewart: Memoir of the public services of the late captain ..., "The Naval Chronicle", 1812, vol. 28, p. 30.
- Charles Thom(p)son: The travels of the late Charles Thompson Esq. containing his observations on France, Italy, Turkey in Europe ..., Reading 1752, t. 1, p. 301.
- Pitton de Tournefort: Relation d'un voyage du Levant, t. A', Amsterdam 1718, p. 68-70.
- William Turners Journal of a tour in the Levant, London 1820, vol. 3, p. 405.